ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΕΛΙΚΟ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ ΈΡΓΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ»

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ:

Επιστημονική Επιμέλεια- Ευθύνη :

Κώστας Δημουλάς (Επ. Καθηγητής)

Κύριοι Ερευνητές:

Νίκος Κουραχάνης (Μεταδιδάκτωρ)

Αγγελική Καζάνη (Υπ. Διδάκτωρ)

Βοηθοί Έρευνας:

Γιάννης Βλασσόπουλος

Μαρία Δημητροπούλου

Παναγιώτης Καρλαγάνης

Αθήνα

Σεπτέμβρης 2017

Περιεχόμενα

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ 4
ΜΕΡΟΣ Α 9
ΤΑ ΣΥΝΟΛΙΚΆ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΙΛΟΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ» 9
Προλεγόμενα 10
1. Πολιτικές και μέτρα υποστήριξης των αστέγων 13
1.2 Η Ποικιλομορφία και η Ετερογένεια των Φαινομένων Έλλειψης Στέγης 13
1.3 Υπηρεσίες Στεγαστικής και Κοινωνικής Υποστήριξης των Αστέγων 15
2. Η έλλειψη στέγης και πολιτικές αντιμετώπισής της στην Ελλάδα 26
3. Η πιλοτική εφαρμογή του «ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ» 32
3.1. Η μέθοδος αξιολόγησης του προγράμματος 37
3.2. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης 42
3.3 Συμπεράσματα 73
Βιβλιογραφικές αναφορές 79
Β ΜΕΡΟΣ 83
ΤΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ 83
1. Τα βασικά χαρακτηριστικά των δικαιούχων φορέων 84
Ο Προσανατολισμός και τα Χαρακτηριστικά των Εγκεκριμένων Σχεδίων 85
2. Τα χαρακτηριστικά των αρχικά επιλεγμένων ωφελούμενων αστέγων 90
3. Οι απόψεις των τελικώς ωφελούμενων αστέγων για το πρόγραμμα και τις υπηρεσίες του 101
4. Οι απόψεις των ιδιοκτητών ενοικιαζόμενων κατοικιών για το πρόγραμμα και τις υπηρεσίες του 115
5. Οι απόψεις των εργοδοτών που επιδοτήθηκαν για την απασχόληση ωφελούμενων αστέγων για το πρόγραμμα και τις υπηρεσίες του 126
6. Η άποψη των εμπλεκόμενων στελεχών και φορέων για το πρόγραμμα και τα αποτελέσματά του 141
Εισαγωγή 141
Ο Ρόλος της Κεντρικής Διοίκησης κατά το Στάδιο της Υλοποίησης του Προγράμματος. 142
Ο αντίκτυπος του προγράμματος στα διαφορετικά επίπεδα εμπλεκόμενων φορέων και δρώντων 145
Ο ρόλος της διαχειριστικής αρχής κατά τις διαδικασίες συντονισμού και παρακολούθησης του προγράμματος Στέγαση και Επανένταξη 148
Ο ρόλος των δικαιούχων κατά το στάδιο υλοποίησης του προγράμματος Στέγαση και Επανένταξη 150

Προοπτικές 151
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 152
1 Ερωτηματολόγιο Αστέγων 152
2 Ερωτηματολόγιο Ιδιοκτητών 160
3. Ερωτηματολόγιο Εργοδοτών 165
4. Άξονες ερωτήσεων για ομάδα εστίασης δικαιούχων φορέων 170
5. Άξονες ερωτήσεων για ομάδα εστίασης κοινωνικών λειτουργών 171
6. Άξονες ερωτήσεων για ομάδα εστίασης στελεχών διαχειριστικής αρχής 172

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΣΧΗΜΑΤΑ	
Σχήμα 1 Τύποι (Types) Κοινωνικών Υπηρεσιών για τους Άστεγους	14
Σχήμα 2 Πρώτος Πυλώνας Ενεργειών – Περιεχόμενο Δαπανών Στέγασης	31
Σχήμα 3 Δεύτερος Πυλώνας Ενεργειών - Δαπάνες Εργασιακής Επανένταξης	32

ΠΙΝΑΚΕΣ	
Πίνακας 1 Δικαιούχος φορέας ωφελούμενων (ΒΩ8)	40
Πίνακας 2 Αναλογία αριθμού ωφελούμενων (N=1269) με νόμιμο πληθυσμό (ΒΩ1)	40
Πίνακας 3 Ηλικία άμεσα ωφελούμενων (ΒΩ5)	43
Πίνακας 4 Εκπαιδευτικό επίπεδο ωφελούμενων (ΒΩ7)	44
Πίνακας 5 Οικογενειακή κατάσταση ωφελούμενων (ΒΩ11)	45
Πίνακας 6 Δράσεις ένταξης στο πρόγραμμα (ΒΩ22)	47
Πίνακας 7 Διάρκεια αστεγίας πριν την ένταξη στο πρόγραμμα (ΒΩ24)	47
Πίνακας 8 Για πόσο διάστημα ήταν ξενοίκιαστο το ακίνητο πριν τη μίσθωσή του στο πρόγραμμα; (ΒΙ11)	48
Πίνακας 9 Χαρακτηριστικά επιδοτούμενου ακινήτου (ΒΑ6)	49
Πίνακας 10 Θα συνεχίσετε να μένετε σ' αυτό το σπίτι μετά τη λήξη της επιδότησης (ΒΑ9)	49
Πίνακας 11 Επαγγελματική κατάσταση ωφελούμενων (ΒΩ14)	50
Πίνακας 12 Χρονική διάρκεια ανεργίας ωφελούμενων (ΒΩ15)	50
Πίνακας 13 Ωφέλεια από το πρόγραμμα (ΒΑ12)	51
Πίνακας 14 Ειδικότητες απασχόλησης επιδοτούμενων αστέγων (ΒΑ13)	51
Πίνακας 15 Συνολικός αριθμός εργαζομένων (ΒΕ27)	51
Πίνακας 16 Βασική δραστηριότητα επιχείρησης που απασχόλησε επιδοτούμενους άστεγους (ΒΕ37)	52
Πίνακας 17 Η απασχόληση του εργαζόμενου/ων που προσλάβατε με την επιδότηση ήταν (ΒΕ26)	52
Πίνακας 18 Η εργασία σας είναι (ΒΑ14):	53
Πίνακας 19 Συγκρίνοντας τον επιδοτούμενο εργαζόμενο με τους άλλους εργαζόμενους της επιχείρησής σας νομίζετε ότι είναι (ΒΕ19):	53
Πίνακας 20 Σκοπεύετε να κρατήσετε στην επιχείρησή σας τον επιδοτούμενο εργαζόμενο μετά τη λήξη της επιδότησης (ΒΕ24);	54
Πίνακας 21 Εκτιμάτε ότι θα παραμείνετε στην εργασία μετά τη λήξη της επιδότησης (ΒΑ18);	54
Πίνακας 22 Με ποιον από τους παρακάτω τρόπους ήρθατε σε επαφή με τη δομή υποστήριξης- υπηρεσία του προγράμματος (ΒΑ25);	56
Πίνακας 23 Τρόποι ενημέρωσης ιδιοκτητών για το πρόγραμμα (ΒΙ 3)	56
Πίνακας 24 Τρόποι ενημέρωσης εργοδοτών για το πρόγραμμα (ΒΕ4)	57
Πίνακας 25 Κάθε πότε έχετε επαφή με στέλεχος του προγράμματος (σύμβουλο, κοινωνικό λειτουργό κ.ά.) (ΒΑ23);	57
Πίνακας 26 Τι από τα παρακάτω ανταποκρίνεται στην άποψή σας για την κοινωνική λειτουργό (ΒΑ24);	58
Πίνακας 27 Πώς βαθμολογείτε την υποστήριξη που σας παρέχουν τα στελέχη του προγράμματος για την εύρεση εργασίας με άριστα το 10 (ΒΑ22);	58
Πίνακας 28 Τα ενοίκια σας καταβάλλονται τακτικά (ΒΙ16);	61
Πίνακας 29 Αν ΟΧΙ ποια είναι η συνηθισμένη καθυστέρηση;/ Αριθμός μηνών καθυστέρησης (ΒΙ17)	61
Πίνακας 30 Αντιμετωπίσατε κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες προκειμένου να ολοκληρωθεί η σύναψη της σύμβασης εργασίας (ΒΕ6);	61

Πίνακας 31 Ενέργειες άνεργων αστέγων για εύρεση εργασίας (ΒΑ20)	62
Πίνακας 32 Κάθε πόσο έχετε επαφές (τηλεφωνικές ή δια ζώσης) με τα παρακάτω άτομα που ζουν κοντά σας (ΒΑ28);	64
Πίνακας 33 Κάθε πότε έχετε επαφές με τα παρακάτω άτομα που δεν ζουν κοντά σας (ΒΑ29);	64
Πίνακας 34 Κάθε πότε συμμετέχετε στις παρακάτω δραστηριότητες (ΒΑ30);	65
Πίνακας 35 Οι ερωτήσεις-μονάδες της κλίμακας Likert που μετρά τις προδιαθέσεις απέναντι στους αστέγους	66
Πίνακας 36 Συνολική βαθμολογία εργοδοτών (7 ερωτήσεις-μονάδες)	67
Πίνακας 37 Συνολική βαθμολογία ιδιοκτητών (7 ερωτήσεις-μονάδες)	67
Πίνακας 38 Γνωρίζατε πριν την πρόσληψη ότι ο επιδοτούμενος εργαζόμενος ήταν άστεγος πριν (ΒΕ20);	67
Πίνακας 39 Γνωρίζατε εκ των προτέρων ότι στο οίκημα θα μείνουν άστεγοι (ΒΙ12);	67
Πίνακας 40 Ενημερώσατε τους άλλους εργαζόμενους ότι πρόκειται να προσλάβετε κάποιον άστεγο (ΒΕ21);	68
Πίνακας 41 Ενημερώσατε τους γείτονες ότι θα μείνουν πρώην άστεγοι στο οίκημα(ΒΙ13);	68
Πίνακας ΒΩ1 Αναλογία αριθμού ωφελούμενων (N=1269) με νόμιμο πληθυσμό (Πιν. 2 Α' Μέρος)	84
Πίνακας ΒΩ2 Άμεσα και έμμεσα ωφελούμενοι/ες	86
Πίνακας ΒΩ3 Φύλο άμεσα ωφελούμενων	86
Πίνακας ΒΩ4 Φύλο έμμεσα ωφελούμενων	86
Πίνακας ΒΩ5 Ηλικία άμεσα ωφελούμενων (Πιν. 3 Α' Μέρος)	87
Πίνακας ΒΩ6 Ηλικία έμμεσα ωφελούμενων	87
Πίνακας ΒΩ7 Ηλικία συνόλου ωφελούμενων (άμεσα και έμμεσα)	87
Πίνακας ΒΩ8 Δικαιούχος φορέας ωφελούμενων **(**Πιν. 1 Α' Μέρος)	88
Πίνακας ΒΩ9 Εκπαιδευτικό επίπεδο ωφελούμενων **(**Πιν. 4 Α' Μέρος)	88
Πίνακας ΒΩ10 Ηλικία ωφελούμενων με εκπαιδευτικό επίπεδο «Μερικές τάξεις του Γυμνασίου και κάτω»	89
Πίνακας ΒΩ11 Οικογενειακή κατάσταση ωφελούμενων (Πιν. 5 Α' Μέρος)	89
Πίνακας ΒΩ12 Κατάσταση διαμονής ωφελούμενων πριν την ένταξη	90
Πίνακας ΒΩ13 Δεξιότητες ωφελούμενων	91
Πίνακας ΒΩ14 Επαγγελματική κατάσταση ωφελούμενων (Πιν. 11 Α' Μέρος)	91
Πίνακας ΒΩ15 Χρονική διάρκεια ανεργίας ωφελούμενων (Πιν. 12 Α' Μέρος)	91
Πίνακας ΒΩ16 Άτομα με ειδικές ανάγκες	92
Πίνακας ΒΩ17 Ωφελούμενοι με διαπιστωμένη χρήση ουσιών	92
Πίνακας ΒΩ18 Υποστήριξη από οικογενειακό/φιλικό περιβάλλον	92
Πίνακας ΒΩ19 Ιδιόκτητη κατοικία πριν την ένταξη	92
Πίνακας ΒΩ20 Άλλα περιουσιακά στοιχεία	93
Πίνακας ΒΩ21 Συμμετοχή σε άλλη δράση κοινωνικού χαρακτήρα πριν την ένταξη	93
Πίνακας ΒΩ22 Δράσεις ένταξης στο πρόγραμμα (Πιν. 6 Α' Μέρος)	93
Πίνακας ΒΩ23 Οικονομικές εκκρεμότητες	94
Πίνακας ΒΩ24 Χρονικό διάστημα έλλειψης στέγης (Πιν. 7 Α' Μέρος)	94
Πίνακας ΒΩ25 Προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία σε έτη	94
Πίνακας ΒΩ26 Κατάσταση υγείας	94
Πίνακας ΒΑ1 Δήμος διαμονής αστέγων	95
Πίνακας ΒΑ2 Δικαιούχος φορέας	95
Πίνακας ΒΑ3 Πριν το πρόγραμμα έκαναν χρήση	95
Πίνακας ΒΑ3(α) Πριν το πρόγραμμα έκαναν χρήση (2η επιλογή)	96
Πίνακας ΒΑ4 Διάρκεια αστεγίας πριν την ένταξη στο πρόγραμμα	96
Πίνακας ΒΑ5 Είδος ωφέλειας από το πρόγραμμα	96
Πίνακας ΒΑ6 Χαρακτηριστικά επιδοτούμενου ακινήτου (Πιν. 9 Α' Μέρος)	97
Πίνακας ΒΑ7 Μένετε;	97

Πίνακας ΒΑ8 Σχέσεις με τον ιδιοκτήτη του σπιτιού	97
Πίνακας Β9 Θα συνεχίσετε να μένετε σ' αυτό το σπίτι μετά τη λήξη της επιδότησης (Πιν. 10 Α' Μέρος)	98
Πίνακας ΒΑ10 Λόγοι αποχώρησης από την επιδοτούμενη κατοικία	98
Πίνακας ΒΑ11 Η επιδότηση για την επισκευή της οικίας	99
Πίνακας ΒΑ12 Ωφέλεια από το πρόγραμμα (Πιν. 13 Α' Μέρος)	99
Πίνακας ΒΑ13 Ομαδοποίηση ειδικοτήτων (Πιν. 14 Α' Μέρος)	100
Πίνακας ΒΑ14 Η εργασία σας είναι: (Πιν. 18 Α' Μέρος)	100
Πίνακας ΒΑ15 Οι συνάδελφοί σας είναι:	100
Πίνακας ΒΑ16 Ο εργοδότης σας είναι:	100
Πίνακας ΒΑ17 Κλίμακα ικανοποίησης εργασίας	101
Πίνακας ΒΑ18 Εκτιμάτε ότι θα παραμείνετε στην εργασία μετά τη λήξη της επιδότησης; (Πιν. 21 Α' Μέρος)	101
Πίνακας ΒΑ19 Λόγοι για τους οποίους δεν θα παραμείνετε στην εργασία μετά τη λήξη της επιδότησης	102
Πίνακας ΒΑ20 Λόγοι για τους οποίους δεν θα παραμείνετε στην εργασία μετά τη λήξη της επιδότησης (Πιν. 31 Α' Μέρος)	102
Πίνακας ΒΑ21 Μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετωπίζετε για εύρεση εργασίας	103
Πίνακας ΒΑ22 Πώς βαθμολογείτε την υποστήριξη που σας παρέχουν τα στελέχη του προγράμματος για την εύρεση εργασίας με άριστα το 10; (Πιν. 27 Α' Μέρος)	103
Πίνακας ΒΑ23 Κάθε πότε έχετε επαφή με στέλεχος του προγράμματος (σύμβουλο, κοινωνικό λειτουργό κ.ά.); (Πιν. 25 Α' Μέρος)	104
Πίνακας ΒΑ24 Τι από τα παρακάτω ανταποκρίνεται στην άποψή σας για την κοινωνική λειτουργό; (Πιν. 26 Α' Μέρος)	104
Πίνακας ΒΑ25 Με ποιον από τους παρακάτω τρόπους ήρθατε σε επαφή με τη δομή υποστήριξης- υπηρεσία του προγράμματος; (Πιν. 22 Α' Μέρος)	104
Πίνακας ΒΑ26 Πώς χαρακτηρίζετε το πρόγραμμα αναφορικά με την κάλυψη…	105
Πίνακας ΒΑ27 Άποψη για το πρόγραμμα	105
Πίνακας ΒΑ28 Κάθε πόσο έχετε επαφές (τηλεφωνικές ή δια ζώσης) με τα παρακάτω άτομα που ζουν κοντά σας; (Πιν. 32 Α' Μέρος)	106
Πίνακας ΒΑ29 Κάθε πότε έχετε επαφές με τα παρακάτω άτομα που δεν ζουν κοντά σας; (Πιν. 33 Α' Μέρος)	106
Πίνακας ΒΑ30 Κάθε πότε συμμετέχετε στις παρακάτω δραστηριότητες; (Πιν. 34 Α' Μέρος)	107
Πίνακας ΒΑ31 Φύλο	107
Πίνακας ΒΑ32 Ηλικία	107
Πίνακας ΒΑ33 Εκπαιδευτικό επίπεδο	108
Πίνακας ΒΑ34 Οικογενειακή κατάσταση	108
Πίνακας ΒΙ1 Δήμος διαμονής αστέγων	109
Πίνακας ΒΙ2 Δικαιούχος φορέας	109
Πίνακας ΒΙ3 Τρόποι ενημέρωσης ιδιοκτητών για το πρόγραμμα (Πιν. 23 Α' Μέρος)	109
Πίνακας ΒΙ4 Άτομο που ανέλαβε αρχικά την πρωτοβουλία για τη μίσθωση του ακινήτου μέσω του προγράμματος	110
Πίνακας ΒΙ5 Αντιμετωπίσατε κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες προκειμένου να ολοκληρωθεί η μίσθωση του ακινήτου;	110
Πίνακας ΒΙ6 Δυσκολίες αναφορικά με το σπίτι	110
Πίνακας ΒΙ7 Δυσκολίες αναφορικά με τη συναλλαγή με το δημόσιο	110
Πίνακας ΒΙ8 Είχατε κάποιους ενδοιασμούς όσον αφορά τη μίσθωση του ακινήτου μέσω του προγράμματος;	111
Πίνακας ΒΙ9 Ενδοιασμοί	111
Πίνακας ΒΙ10 Τι σας έκανε να ξεπεράσετε τους παραπάνω ενδοιασμούς;	112
Πίνακας ΒΙ11 Για πόσο διάστημα ήταν ξενοίκιαστο το ακίνητο πριν τη μίσθωσή του στο πρόγραμμα; (Πιν. 8 Α' Μέρος)	112

Πίνακας ΒΙ12 Γνωρίζατε εκ των προτέρων ότι στο οίκημα θα μείνουν άστεγοι; (Πιν. 39 Α' Μέρος)	112
Πίνακας ΒΙ13 Ενημερώσατε τους γείτονες ότι θα μείνουν πρώην άστεγοι στο οίκημα; (Πιν. 41 Α' Μέρος)	112
Πίνακας ΒΙ14 Δεχθήκατε παράπονα από τους γείτονες όταν έμαθαν ότι θα μείνουν άστεγοι;	113
Πίνακας ΒΙ15 Παράπονα γειτόνων	113
Πίνακας ΒΙ16 Τα ενοίκια σας καταβάλλονται τακτικά; (Πιν. 28 Α' Μέρος)	113
Πίνακας ΒΙ17 Αν ΟΧΙ ποια είναι η συνηθισμένη καθυστέρηση;/ Αριθμός μηνών καθυστέρησης (Πιν. 29 Α' Μέρος)	114
Πίνακας ΒΙ18 Πόσο μηνών ενοίκια είναι ανεξόφλητα σήμερα;	114
Πίνακας ΒΙ19 Σας ζητήθηκε παράταση του συμβολαίου;	114
Πίνακας ΒΙ20 Τη δεχθήκατε;	114
Πίνακας ΒΙ21 Αν σας ζητηθεί παράταση του συμβολαίου θα τη δεχθείτε;	114
Πίνακας ΒΙ22 Σας ζήτησαν οι ενοικιαστές να συνάψετε απευθείας με τους ίδιους σύμβαση μίσθωσης του ακινήτου;	115
Πίνακας ΒΙ23 Αν ΝΑΙ το δεχθήκατε;	115
Πίνακας ΒΙ24 Αν ΝΑΙ το δεχθήκατε;	115
Πίνακας ΒΙ25 Οι άστεγοι	116
Πίνακας ΒΙ26 Συνολική βαθμολογία κλίμακας Likert της αστεγίας (8 ερωτήσεις-μονάδες)	117
Πίνακας ΒΙ27 Συνολική βαθμολογία ιδιοκτητών (8 ερωτήσεις-μονάδες)	117
Πίνακας ΒΙ28 Συνολική βαθμολογία κλίμακας Likert της αστεγίας (7 ερωτήσεις-μονάδες)	118
Πίνακας ΒΙ29 Συνολική βαθμολογία ιδιοκτητών (7 ερωτήσεις-μονάδες)	119
Πίνακας ΒΙ30 Φύλο ιδιοκτητών	119
Πίνακας ΒΙ31 Ηλικία ιδιοκτητών	119
Πίνακας ΒΙ32 Εκπαιδευτικό επίπεδο ιδιοκτητών	119
Πίνακας ΒΕ1 Δήμος διαμονής αστέγων	120
Πίνακας ΒΕ2 Δικαιούχος φορέας	120
Πίνακας ΒΕ3 Αριθμός επιδοτούμενων που απασχολούνται στην επιχείρηση	120
Πίνακας ΒΕ4 Τρόποι ενημέρωσης εργοδοτών για το πρόγραμμα (Πιν. 24 Α' Μέρος)	121
Πίνακας ΒΕ5 Άτομο που ανέλαβε αρχικά την πρωτοβουλία για την επιδοτούμενη απασχόληση του ωφελούμενου μέσω του προγράμματος	121
Πίνακας ΒΕ6 Αντιμετωπίσατε κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες προκειμένου να ολοκληρωθεί η σύναψη της σύμβασης εργασίας; (Πιν. 30 Α' Μέρος)	121
Πίνακας ΒΕ7 Δυσκολίες αναφορικά με την ολοκλήρωση σύναψης της σύμβασης εργασίας	122
Πίνακας ΒΕ8 Είχατε κάποιους ενδοιασμούς όσον αφορά την πρόσληψη του συγκεκριμένου εργαζόμενου μέσω του προγράμματος;	122
Πίνακας ΒΕ9 Ενδοιασμοί	122
Πίνακας ΒΕ10 Τι σας έκανε να ξεπεράσετε τους παραπάνω ενδοιασμούς;	123
Πίνακας ΒΕ11 Για πόσο διάστημα απασχολείται μέχρι σήμερα σε σας ο επιδοτούμενος εργαζόμενος;	123
Πίνακας ΒΕ12 Κατά τη διάρκεια της απασχόλησής του αντιμετωπίσατε κάποια ιδιαίτερα προβλήματα με τους φορείς του προγράμματος;	123
Πίνακας ΒΕ13 Είδη προβλημάτων	124
Πίνακας ΒΕ14 Τρόπος που ξεπεράστηκαν τα προβλήματα	124
Πίνακας ΒΕ15 Κατά τη διάρκεια της απασχόλησης του συγκεκριμένου εργαζόμενου αντιμετωπίσατε κάποια ιδιαίτερα προβλήματα που δεν συμβαίνουν, συνήθως, με τους άλλους εργαζόμενους;	124
Πίνακας ΒΕ16 Προβλήματα	124
Πίνακας ΒΕ17 Ξεπεράστηκαν τα παραπάνω προβλήματα;	125

Πίνακας ΒΕ18 Τρόπος που ξεπεράστηκαν τα προβλήματα	125
Πίνακας ΒΕ19 Συγκρίνοντας τον επιδοτούμενο εργαζόμενο με τους άλλους εργαζόμενους της επιχείρησής σας νομίζετε ότι είναι: (Πιν. 19 Α' Μέρος)	125
Πίνακας ΒΕ20 Γνωρίζατε πριν την πρόσληψη ότι ο επιδοτούμενος εργαζόμενος ήταν άστεγος πριν; (Πιν. 38 Α' Μέρος)	126
Πίνακας ΒΕ21 Ενημερώσατε τους άλλους εργαζόμενους ότι πρόκειται να προσλάβετε κάποιον άστεγο; (Πιν. 40 Α' Μέρος)	126
Πίνακας ΒΕ22 Πως κρίνετε την αρχική αντίδραση των άλλων εργαζομένων;	126
Πίνακας ΒΕ23 Πως κρίνετε σήμερα την αντίδραση των άλλων εργαζομένων απέναντι στον επιδοτούμενο εργαζόμενο;	126
Πίνακας ΒΕ24 Σκοπεύετε να κρατήσετε στην επιχείρησή σας τον επιδοτούμενο εργαζόμενο μετά τη λήξη της επιδότησης; (Πιν. 20 Α' Μέρος)	127
Πίνακας ΒΕ25 Αν ΟΧΙ μπορείτε να αναφέρετε μέχρι τρεις λόγους για αυτή σας την πρόθεση;	127
Πίνακας 26 Η απασχόληση του εργαζόμενου/ων που προσλάβατε με την επιδότηση ήταν: (Πιν. 17Α' Μέρος)	128
Πίνακας ΒΕ27 Συνολικός αριθμός εργαζομένων (Πιν. 15 Α' Μέρος)	128
Πίνακας ΒΕ28 Για την πρόσληψη του επιδοτούμενο εργαζόμενου/ων πόσο λάβατε υπόψη σας την επιδότηση:	129
Πίνακας ΒΕ29 Οι άστεγοι	130
Πίνακας ΒΕ30 Συνολική βαθμολογία κλίμακας Likert της αστεγίας (8 ερωτήσεις-μονάδες)	131
Πίνακας ΒΕ31 Συνολική βαθμολογία εργοδοτών (8 ερωτήσεις-μονάδες)	131
Πίνακας ΒΕ32 Συνολική βαθμολογία κλίμακας Likert της αστεγίας (7 ερωτήσεις-μονάδες)	132
Πίνακας ΒΕ33 Συνολική βαθμολογία εργοδοτών (7 ερωτήσεις-μονάδες)	132
Πίνακας ΒΕ34 Φύλο εργοδοτών	133
Πίνακας ΒΕ35 Ηλικία εργοδοτών	133
Πίνακας ΒΕ36Εκπαιδευτικό επίπεδο εργοδοτών	133
Πίνακας ΒΕ37 Βασική δραστηριότητα επιχείρησης (Πιν. 16 Α' Μέρος)	134

ΜΕΡΟΣ Α

ΤΑ ΣΥΝΟΛΙΚΆ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΙΛΟΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ»

Προλεγόμενα

Το πρόβλημα της έλλειψης στέγης είναι διαχρονικό σε όλες τις κοινωνίες. Η ασφαλής και κατάλληλη στέγη έχει υψηλό κόστος συγκριτικά με τα άλλα αγαθά που καταναλώνουν οι άνθρωποι για την ικανοποίηση των αναγκών τους. Συνήθως, απαιτείται η καταβολή του μεγαλύτερου, αν όχι όλου, του τιμήματος κατά το διάστημα της απόκτησής της (δηλαδή προκαταβολικά) και για τη λειτουργικότητά της είναι απαραίτητο να γίνονται σημαντικές τρέχουσες δαπάνες. Συνεπώς η απόκτηση κατοικίας ή η διαμονή σε ενοικιαζόμενη κατοικία προϋποθέτει τη διάθεση ικανοποιητικού εισοδήματος σε μακροπρόθεσμη βάση, είτε αυτό προέρχεται από εργασία είτε από την κατοχή περιουσίας και τίτλων ιδιοκτησίας.

Η προϋπόθεση επαρκούς εισοδήματος από εργασία για τους περισσότερους ανθρώπους επηρεάζεται όχι μόνο από τη φυσική και πνευματική τους ικανότητα αλλά κα από τις ευκαιρίες που τους προσφέρει το κοινωνικό και οικονομικό τους περιβάλλον για να απασχοληθούν σε αποδοτικές θέσεις εργασίας. Πολλές φορές, μεγάλος αριθμός ανθρώπων μετακινείται εκεί όπου η αγορά εργασίας εμφανίζεται να προσφέρει καλύτερες προοπτικές, δηλαδή ανάλογα με τις μετακινήσεις των κεφαλαίων και συνεπώς δημιουργούνται νέες ανάγκες στέγασης για το μετακινούμενο εργατικό δυναμικό είτε πρόκειται για περιστασιακή και εποχιακή μετανάστευση είτε για μόνιμη μετανάστευση.

Μία τρίτη παράμετρος που συνδέεται με την έλλειψη στέγης είναι οι οικονομικές αναδιαρθρώσεις που σπρώχνουν σημαντικά τμήματα των εργαζομένων στην ανεργία, καθώς, επίσης, οι τεχνικές και οργανωτικές αλλαγές των επιχειρήσεων και της διοίκησης των οργανισμών που, πολύ συχνά, δημιουργούν ένα χάσμα μεταξύ των δεξιοτήτων και γνώσεων που απαιτούνται για τη λειτουργία τους και αυτών που αποκτούν, έγκαιρα, αρκετοί εργαζόμενοι οι οποίοι οδηγούνται προς την αεργία και το περιθώριο απέχοντας για μεγάλο χρονικό διάσημα από την εργασία και την κοινωνική συμμετοχή.

Τέλος, αρκετοί άνθρωποι, είτε επειδή έχουν ψυχικές και σωματικές μειονεξίες είτε αποκλίνουν από αυτό που κάθε φορά θεωρείται «πρέπον» και κοινωνικά αποδεκτό (π.χ. μη-συμβατική συμπεριφορά, εξαρτήσεις από ουσίες, παραβατικότητα,) χάνουν την δυνατότητα πρόσβασης στην εργασία και σε άλλες πηγές εισοδήματος και οδηγούνται στην απορία και την αστεγία.

Για όλους τους παραπάνω λόγους στις σύγχρονες καπιταλιστικές κοινωνίες (κοινωνίες της αγοράς), το πρόβλημα της έλλειψης στέγης επιδιώχθηκε και εξακολουθεί να επιδιώκεται να αντιμετωπιστεί με την **ανάπτυξη μηχανισμών αμοιβαιότητας και αλληλεγγύης** όπως είναι ταμεία αλληλοβοήθειας, οι στεγαστικοί συνεταιρισμοί, η στεγαστική πίστη, οι **παρεμβάσεις κορπορατίστικου τύπου** όπως είναι ο θεσμός της εργατικής κατοικίας και μέσω **κρατικών**

παρεμβάσεων με την ανάπτυξη προγραμμάτων κατασκευής φτηνής λαϊκής στέγης, την επέκταση των σχεδίων πόλεων με τη δημιουργία νέων προαστίων μειώνοντας έτσι το κόστος κατασκευής, την επιβολή κανόνων στην ιδιωτική αγορά στέγης, τα στεγαστικά δάνεια και τη θεσμοθέτηση των στεγαστικών επιδομάτων.

Στις περισσότερες οικονομικά προηγμένες κοινωνίες, το πρόβλημα της έλλειψης ασφαλούς και κατάλληλης στέγης, αντιμετωπίστηκε αποτελεσματικά μετά το Β Παγκόσμιο πόλεμο χάρη στην ανάπτυξη του κράτους ευημερίας. Κατά την περίοδο 1950-1980, στις περισσότερες κοινωνίες τα σχέδια πόλεως επεκτάθηκαν και δημιουργήθηκαν νέα προάστια για να στεγαστούν όσοι μετακινούνταν από τις αγροτικές περιοχές προς τα βιομηχανικά κέντρα, θεσπίστηκαν δημόσια προγράμματα χρηματοδότησης της κατασκευής λαϊκών κατοικιών και δημιουργήθηκαν τράπεζες και ταμεία στεγαστικής πίστης για την παροχή στεγαστικών δανείων με χαμηλά ή επιδοτούμενα επιτόκια έχοντας ως οδηγό την επικρατούσα Κεϋνσιανή οικονομική πολιτική. Επίσης, καθιερώθηκαν κανόνες που δυσκολεύουν τις εξώσεις, θεσμοθετήθηκε το δικαίωμα στην κατοικία και δημιουργήθηκαν προγράμματα επιδότησης του ενοικίου για όσους δεν διαθέτουν επαρκή εισοδήματα και νομοθετήθηκε η προστασία της πρώτης κατοικίας.

Ωστόσο, η ανάδειξη του νεοφιλελευθερισμού στη δεκαετία του 1980, η σταδιακή του επέκταση σε όλες της χώρες της Ε.Ε. και η θεσμοθέτηση της «κοινωνικής οικονομίας της αγοράς» προκάλεσαν τη συρρίκνωση της κρατικής χρηματοδότησης στον τομέα της κατοικίας, τον περιορισμό της ρυθμιστικής παρέμβασης του κράτους και την επέκταση της ιδιωτικής αγοράς κατοικίας. Παράλληλα οι οικονομικές αναδιαρθρώσεις και η μετάβαση από το φορντικό στο μεταφορντικό μοντέλο παραγωγής είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας που σε συνδυασμό με την επέκταση των επισφαλών θέσεων εργασίας και την κατάργηση ή μείωση αρκετών επιδομάτων κοινωνικής προστασίας οδήγησαν σε αύξηση των αστέγων.

Σ' αυτό το πλαίσιο, οι άστεγοι της μεταβιομηχανικής εποχής χαρακτηρίζονται από μεγάλη ετερογένεια ως προς τα αίτια έλλειψης στέγης και τα χαρακτηριστικά τους. Εδώ περιλαμβάνονται όσοι βρέθηκαν στο δρόμο επειδή έμειναν άνεργοι, αρκετοί επισφαλώς και περιστασιακά εργαζόμενοι που το εισόδημα τους δεν τους επιτρέπει να έχουν σταθερή κατοικία-διαμονή, εξαρτημένοι χρήστες ουσιών που δεν έχουν προνοιακά επιδόματα και πρόσβαση σε επιδοτούμενη κατοικία, άνθρωποι με ψυχικές και σωματικές μειονεξίες για τους οποίους το συρρικνωμένο κοινωνικό κράτος δεν προσφέρει πλέον χρηματοδότηση για τη λειτουργία ιδρυμάτων και την επαρκή τους φροντίδα, παραβάτες για τους οποίους τα προγράμματα επανένταξης συρρικνώθηκαν και έκαναν ιδιαίτερα αυστηρές τις προϋποθέσεις συμμετοχής σε αυτά κ.ά.

Στο πλαίσιο του νεοφιλελευθερισμού η διαχείριση του προβλήματος της αστεγίας επιδιώκεται να γίνει, χωρίς κρατικές παρεμβάσεις, ή τη χρήση των εργαλείων της μακροοικονομίας και

περιορίζεται σε παρεμβάσεις στη μακροκλίμακα με την ανάπτυξη ευέλικτων προγραμμάτων κοινωνικής υποστήριξης στα οποία ο ρόλος της τοπικής κοινότητας, των στελεχών πρώτης γραμμής (κοινωνικοί λειτουργοί, street-workers) και η διακριτική ευχέρεια των φορέων παρέμβασης στο πεδίο, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο.

Το εύρος αυτών των προγραμμάτων, κατά τις δύο προηγούμενες δεκαετίες, δεν απαιτήθηκε να είναι μεγάλο αφού το επικρατούν πρότυπο οικονομικής μεγέθυνσης που στηρίχθηκε στον δημόσιο και ιδιωτικό δανεισμό επέτρεπε στη μεγάλη μάζα των εργαζομένων την πρόσβαση στο αγαθό της κατοικίας (έστω και με υποθήκη). Όμως, η κρίση που εκδηλώθηκε το 2008, αρχικά ως κρίση της στεγαστικής πίστης, γιγάντωσε το πρόβλημα της επισφάλειας της πρώτης κατοικίας και οδήγησε στην απώλεια της στέγης από μεγάλο αριθμό αυτών που έχασαν την πρόσβαση που είχαν πριν σε πόρους αξιοπρεπούς διαβίωσης. Έτσι, επανεμφανίστηκε το φαινόμενο των νέο-άστεγων που είχε εκδηλωθεί έντονα στις ΗΠΑ και το Ενωμένο Βασίλειο στη δεκαετία του 1980, δηλαδή αυτών που βρέθηκαν στην κατάσταση της αστεγίας επειδή έχασαν την εργασία τους ή αναγκάστηκαν να κλείσουν την ατομική τους επιχείρηση και αδυνατούν να αποπληρώσουν το στεγαστικό τους δάνειο ή να καταβάλουν το ενοίκιο και συνεπώς βρέθηκαν ή επίκειται να βρεθούν στο δρόμο.

Πρόκειται, κυρίως, για ανθρώπους των μικρομεσαίων στρωμάτων που δεν έχουν περιθωριοποιηθεί ούτε έχουν οδηγηθεί άμεσα στον κοινωνικό αποκλεισμό, αλλά θα βρεθούν εκεί εάν δεν υπάρξουν έγκαιρες παρεμβάσεις από την πολιτεία που θα περιορίσουν το διάστημα της αστεγίας τους, αποτρέποντας τη μετατροπή του σε χρόνιο πρόβλημα, όπως συμβαίνει με άλλες κατηγορίες αστέγων. Σ' αυτή την τελευταία λογική εντάσσεται και η παρέμβαση του πιλοτικού προγράμματος «ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ» του οποίου τα αποτελέσματα της αξιολόγησης παρουσιάζονται στη συνέχεια.

Το παρόν παραδοτέο της αξιολόγησης του προγράμματος «ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ» διακρίνεται σε δύο μέρη:

Στο **ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ** αρχικά παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά των πολιτικών για τους αστέγους δίνοντας έμφαση, κυρίως, σε καλές πρακτικές άλλων χωρών. Στη συνέχεια αναλύονται τα **συνολικά-συνθετικά** αποτελέσματα και συμπεράσματα που προέκυψαν από τις διαφορετικές επιμέρους ποσοτικές και ποιοτικές διερευνήσεις αξιολόγησης του προγράμματος και διατυπώνονται συγκεκριμένες προτάσεις για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη μετατροπή του σε συμβατικό πρόγραμμα κοινωνικής πολιτικής.

Στο **ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ** παρουσιάζονται τα **αναλυτικά** αποτελέσματα των επιμέρους διερευνήσεων του προγράμματος στις οποίες περιλαμβάνονται τα χαρακτηριστικά των δικαιούχων φορέων, τα χαρακτηριστικά των αρχικώς επιλεχθέντων αστέγων από τους δικαιούχους φορείς, τα χαρακτηριστικά και οι απόψεις των τελικώς ωφελούμενων αστέγων, τα

χαρακτηριστικά και οι απόψεις των ιδιοκτητών που με επιδότηση του προγράμματος νοίκιασαν σπίτια για τη διαμονή των αστέγων, τα χαρακτηριστικά και οι απόψεις των εργοδοτών που επιδοτήθηκαν για την απασχόληση ωφελούμενων αστέγων και οι απόψεις των βασικών ενδιαφερόμενων-εμπλεκόμενων στο πρόγραμμα (δικαιούχοι φορείς, κοινωνικοί λειτουργοί και στελέχη της διαχειριστικής αρχής).

Τέλος, στο **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ** περιέχονται τα ερωτηματολόγια και οι άξονες ερωτημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση του προγράμματος

Οι πίνακες του Πρώτου Μέρους περιλαμβάνουν επιλογή πινάκων του δεύτερου μέρους ακολουθώντας ενιαία αρίθμηση ανεξάρτητα από τον ερωτώμενο πληθυσμό. Για να διευκολυνθεί ο αναγνώστης, μετά τον τίτλο του κάθε πίνακα αναφέρεται ο αριθμός που έχει ο ίδιος πίνακας στο Δεύτερο Μέρος και αντίστροφα.
Οι πίνακες του Δεύτερου Μέρους διακρίνονται σε τέσσερεις κατηγορίες και παρουσιάζονται αναλυτικά σε ως χωριστά κεφάλαια στο Β ΜΕΡΟΣ :
-Οι πίνακες με τα χαρακτηριστικά των αρχικά επιλεχθέντων ως ωφελούμενων από τους δικαιούχους φορείς του προγράμματος έχουν το χαρακτηρισμό **ΒΩ.**
-Οι πίνακες με τα χαρακτηριστικά και τις απόψεις του δείγματος των τελικώς ωφελούμενων από το πρόγραμμα αστέγων έχουν το χαρακτηρισμό **ΒΑ.**
-Οι πίνακες με τα χαρακτηριστικά και τις απόψεις του δείγματος των εργοδοτών που επιδοτήθηκαν για να απασχολήσουν ωφελούμενους από το πρόγραμμα αστέγους έχουν το χαρακτηρισμό **ΒΕ.**
- Οι πίνακες με τα χαρακτηριστικά και τις απόψεις του δείγματος των ιδιοκτητών κατοικιών που νοίκιασαν με επιδότηση του προγράμματος διαμερίσματα για να μείνουν ωφελούμενοι άστεγοι έχουν το χαρακτηρισμό **ΒΙ.**

1. Πολιτικές και μέτρα υποστήριξης των αστέγων
   1.2 Η Ποικιλομορφία και η Ετερογένεια των Φαινομένων Έλλειψης Στέγης

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω το φαινόμενο της έλλειψης στέγης, αν και διαχρονικό, είναι ετερόκλητο, δυναμικό και πολυσύνθετο. Ακριβώς, δηλαδή, όπως όλα τα φαινόμενα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Η έλλειψη στέγης δεν είναι μια στατική κατάσταση, η οποία ακολουθεί μια ευθύγραμμη πορεία με σημείο κατάληξης την απώλεια κατοικίας. Αντίθετα, υπάρχουν πολλά και διαφορετικά φαινόμενα έλλειψης στέγης που προκύπτουν από την σύμπτωση - ή καλύτερα τον συνδυασμό - διαφορετικών συσσωρευμένων κοινωνικών μειονεξιών (Παπαδοπούλου – Κουραχάνης 2017).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της ποικιλομορφίας και της ετερογένειας με την οποία χαρακτηρίζονται τα φαινόμενα έλλειψης στέγης είναι το γεγονός ότι το Ευρωπαϊκό

Παρατηρητήριο για την Έλλειψη Στέγης της FEANTSA προχώρησε πριν από περίπου μια δεκαετία στην διαμόρφωση της τυπολογίας ETHOS (2006) με σκοπό την καλύτερη κατανόηση των διαφορετικών τοπίων αστεγίας που εμφανίζονται στις σύγχρονες ευρωπαϊκές κοινωνίες.

Σύμφωνα με την ETHOS τα φαινόμενα έλλειψης στέγης και στεγαστικού αποκλεισμού μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τέσσερις διαφορετικές κατηγορίες. Η πρώτη είναι οι άστεγοι που ζουν στο δρόμο (roufless) ή φιλοξενούνται περιστασιακά σε υπνωτήρια. Η δεύτερη είναι οι στερούμενοι κατοικίας (houseless) και σχετίζεται με φιλοξενούμενους σε κοινωνικούς ξενώνες, ορφανοτροφεία, ξενώνες κακοποιημένων γυναικών, διαμένοντες σε κέντρα μεταναστών ή αιτούντων άσυλο, ανθρώπους που παίρνουν εξιτήριο από ιδρύματα σωφρονιστικά, ψυχικής υγείας ή παιδικής προστασίας, καθώς και άτομα που λαμβάνουν μακροχρόνια υποστήριξη σε αυτά (π.χ. ηλικιωμένοι), κ.α.

Η τρίτη, όπως και η τέταρτη, κατηγορία αναφέρονται στα φαινόμενα στεγαστικού αποκλεισμού και συμπεριλαμβάνει ανθρώπους που ζουν σε επισφαλείς (insecure) συνθήκες στέγασης, όπως οι άτομα που αναγκάζονται να φιλοξενηθούν από φίλους ή συγγενείς ή διαμένουν σε παράτυπες μορφές κατοίκησης (βλ. υπενοικίαση), από άτομα που βρίσκονται υπό την απειλή έξωσης ή άτομα που αντιμετωπίζουν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας.

Η τελευταία κατηγορία αναφέρεται στους ανθρώπους που διαβιούν σε ανεπαρκή ή ακατάλληλα (inadequate) καταλύματα, όπως τροχόσπιτα, μη συμβατικές κατασκευές, κατειλημμένα κτίρια ακατάλληλα προς κατοίκιση ή που ζουν σε συνθήκες υπερπληρότητας (π.χ. διαβίωση πολλών ατόμων στον ίδιο χώρο) (FEANTSA 2006).

Από αυτά τα παραδείγματα γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι οι υπηρεσίες στεγαστικής και κοινωνικής υποστήριξης δεν μπορούν να είναι ενιαίες, ούτε μονοδιάστατες. Ακριβώς γιατί το πρόβλημα της έλλειψης στέγης είναι ετερόκλητο και πολυδιάστατο. Αντίθετα, υπάρχουν διαφορετικές μορφές κοινωνικής παρέμβασης που αναπτύσσονται σε διαφορετικά σημεία και σε διαφορετικά μεγέθη ως προς την έκταση του προβλήματος. Οι μορφές αυτές είναι αντικείμενο διαπραγμάτευσης της επόμενης ενότητας.

1.3 Υπηρεσίες Στεγαστικής και Κοινωνικής Υποστήριξης των Αστέγων

Μια αναλυτική απόπειρα καταγραφής και αντιστοίχησης των στεγαστικών και κοινωνικών υπηρεσιών με τις διαφορετικές φάσεις ή τις διαφορετικές μορφές έλλειψης στέγης προέρχεται από τον Edgar (2009: 17). Ο Edgar, επιδιώκοντας μια συνολική ανίχνευση των διαθέσιμων υπηρεσιών για τους άστεγους, πρότεινε μια τυπολογία που περιλαμβάνει ένα φάσμα διαφορετικών δομών. Τέτοιες είναι οι δομές στέγασης και οι στεγαστικές παροχές προς τους άστεγους, η χρήση και αξιοποίηση υπηρεσιών στέγασης για άλλες ευάλωτες ομάδες που δεν είναι άστεγοι, οι υπηρεσίες των οποίων χρήστες είναι και ο γενικός πληθυσμός μιας χώρας, αλλά και εξειδικευμένες δομές που απευθύνονται και σε άλλες ευάλωτες ομάδες τις οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν και οι άστεγοι.

Σχήμα 1 Τύποι (Types) Κοινωνικών Υπηρεσιών για τους Άστεγους

Στέγαση αποκλειστικά για τους Άστεγους	Υπνωτήρια, Πανσιόν προσωρινής διαμονής, Υποστηριζόμενη ή Μεταβατική Στέγαση
Μη Στεγαστικές Υπηρεσίες για τους Άστεγους	Υπηρεσίες Προσέγγισης, Κέντρα Ημέρας, Υπηρεσίες Συμβουλευτικής
Υπηρεσίες Στέγασης για άλλες Πληθυσμιακές Ομάδες Συμβατές για Άστεγους	Ξενοδοχεία, Χώροι Προσφοράς Διανυκτέρευσης και Φαγητού, Ειδική Υποστήριξη και Υπηρεσίες Προστατευμένης Φιλοξενίας για Εξαρτημένους από Αλκοόλ, Ναρκωτικά ή Ψυχικά Νοσήματα
Κεντρικές Υπηρεσίες για τον Γενικό Πληθυσμό Συμβατές για Άστεγους	Υπηρεσίες Συμβουλευτικής, Υπηρεσίες Τοπικών Αρχών, Υπηρεσίες Κοινωνικής Φροντίδας
Υπηρεσίες Εξειδικευμένης Υποστήριξης για άλλες Πληθυσμιακές Ομάδες Συμβατές για Άστεγους	Υπηρεσίες Ψυχιατρικής Υποστήριξης, Δομές Απεξάρτησης από τα Ναρκωτικά

Πηγή: Edgar 2009: 17

Όπως φαίνεται, στην παραπάνω τυπολογία του Edgar, μια σειρά από παροχές δεν αφορούν αποκλειστικά την στέγαση, γεγονός που αναδεικνύει τις ευρύτερες προεκτάσεις του κοινωνικού αυτού προβλήματος. Πέρα από την στέγαση - η οποία μπορεί να λαμβάνει την μορφή νυχτερινών καταφυγίων έκτακτης ανάγκης (π.χ. υπνωτήρια), προσωρινή διαμονή σε hostel,

υποστηριζόμενη ή μεταβατική φιλοξενία ή αξιοποίηση άλλων μορφών φιλοξενίας (π.χ. ενοικίαση ξενοδοχείων) - υφίστανται και άλλου τύπου παροχές σε είδος. Αυτές μπορεί να είναι υπηρεσίες υποστήριξης της καθημερινής διαβίωσης των αστέγων, όπως κέντρα ημέρας και κέντρα συμβουλευτικής. Παράλληλα οι πολιτικές για την προστασία των αστέγων μπορούν να αξιοποιήσουν και μια μεγάλη δεξαμενή κοινωνικών υπηρεσιών που προσφέρονται για τον γενικό πληθυσμό. Τέτοιες είναι οι κοινωνικές υπηρεσίες των τοπικών αρχών ή οι υπηρεσίες υγειονομικής φροντίδας. Τέλος, το ίδιο μπορεί να συμβεί και με εξειδικευμένες υπηρεσίες για άλλες ομάδες, όπως παροχή ψυχιατρικής βοήθειας ή απεξάρτηση από ναρκωτικές ουσίες. Οι υπηρεσίες που αποτυπώνονται στον παραπάνω πίνακα μπορεί να παρέχονται από ένα μεγάλο εύρος φορέων δημόσιου, μη κυβερνητικού, φιλανθρωπικού ή και ιδιωτικού τομέα ή και συνδυασμού όλων αυτών.

1.3.1 Κοινωνικές Πολιτικές Στέγασης

Ο χρόνος και οι μορφές κοινωνικής παρέμβασης για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης είναι πιθανό να ποικίλουν. Ορισμένες πρωτοβουλίες μπορεί να προσανατολίζονται στην αποτροπή εμφάνισης του κινδύνου απώλειας στέγης και άλλες ενέργειες μπορεί να στοχεύουν στην αντιμετώπιση του, όταν αυτό έχει ήδη εμφανιστεί. Άλλες κινήσεις μπορεί να αποσκοπούν στην άμεση κάλυψη των βιοτικών αναγκών του αστέγου και άλλες να επιδιώκουν την ανάπτυξη ενός μεταβατικού πλαισίου στεγαστικής και κοινωνικής ένταξης.

Από αυτή την οπτική οι πολιτικές στέγασης θα μπορούσαν να διακριθούν τέσσερις διαφορετικές υποκατηγορίες, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με την χρονική στιγμή παρέμβασης αλλά και με το περιεχόμενο της: οι πολιτικές πρόληψης, οι πολιτικές επείγουσας διαχείρισης του προβλήματος, οι πολιτικές μεταβατικής φιλοξενίας και οι πολιτικές κοινωνικής ένταξης. Κάθε μια από αυτές διαθέτει την δική της φιλοσοφία που εμπεριέχει διαφοροποιημένες στοχεύσεις, μέσα συντονισμού και υποστηρικτικά εργαλεία. Το σύνολο αυτών των επιμέρους τύπων υπηρεσιών θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι συνιστά μια ολοκληρωμένη στρατηγική για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης (Kourachanis 2015, Κουραχάνης 2017). Οι παρεμβάσεις αυτές σε μεγάλο βαθμό μπορούν να συνδυαστούν και να αξιοποιηθούν σε διάφορα σημεία εμφάνισης του προβλήματος.

Οι πολιτικές πρόληψης του προβλήματος αναφέρονται σε παρεμβάσεις που αποσκοπούν στην προστασία της κατοικίας των απειλούμενων από στεγαστικό αποκλεισμό (Burt and Pearson 2005: 3). Ο σχεδιασμός και η οργάνωση ενός αποτελεσματικού πλέγματος πολιτικών πρόληψης είναι από κάθε άποψη η ιδανικότερη επιλογή. Αυτό συμβαίνει διότι η απώλεια στέγης

επιδεινώνει τα κοινωνικά προβλήματα που οδήγησαν σε μια τέτοια κατάσταση (Buckner 2004). Επίσης, συνεπάγεται την αύξηση του κόστους των πολιτικών κοινωνικής ένταξης.

Η απειλή του στεγαστικού αποκλεισμού μπορεί να προέρχεται από ένα ετερόκλητο φάσμα κοινωνικών κινδύνων. Για τον λόγο αυτό θεωρείται απαραίτητη η υιοθέτηση μιας πολύπλευρης δέσμης προληπτικών μέτρων. Τέτοιου είδους μέτρα μπορεί να είναι στεγαστικά επιδόματα (Shinn et. al. 2001) ή προγράμματα για την καταπολέμηση της ενεργειακής πενίας (επιδότηση λογαριασμών ρεύματος και θέρμανσης). Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται επίσης υπηρεσίες κοινωνικής υποστήριξης και ενδυνάμωσης των στεγαστικά απειλούμενων σε συνδυασμό με την παραμονή τους στην κατοικία (Tsemberis and Eisenberg 2000). Ακόμη, στις προληπτικές πολιτικές συγκαταλέγονται οι υπηρεσίες διαμεσολάβησης για την αποτροπή των εξώσεων ή η ύπαρξη ενός πλαισίου θεσμικής προστασίας της πρώτης κατοικίας από τους πλειστηριασμούς ακινήτων (Burt and Pearson 2005).

Προληπτικές Κοινωνικές Πολιτικές Στέγης

Το Παράδειγμα της Αγγλίας

Στην Αγγλία έχουν υιοθετηθεί δύο ξεχωριστές στρατηγικές για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης. Η πρώτη αφορά την εξάλειψη της έλλειψης στέγης στο δρόμο και η δεύτερη αφορά το στάδιο της πρόληψης της απώλειας στέγης. Η στρατηγική για την πρόληψη επικεντρώνεται στην κοινωνική υποστήριξη των ευάλωτων ομάδων μέσω της βελτίωσης των υπηρεσιών συμβουλευτικής και απασχόλησης, μέσω της ανάπτυξης νέων μηχανισμών χρηματοδότησης, καθώς και της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των κοινωνικών υπηρεσιών για τους απειλούμενους από απώλεια στέγης με νέου είδους παρεμβάσεις.

Σε τοπικό επίπεδο μερικές από τις σημαντικότερες προκλήσεις που έπρεπε να διευθετηθούν θεωρήθηκαν η ενδυνάμωση των μηχανισμών πρόληψης διαμέσου των τοπικών υπηρεσιών, η ενεργός συνεργασία με τον τομέα του εθελοντισμού και άλλων τοπικών εταίρων για την προαγωγή της απασχόλησης, της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, η ανάπτυξη ενός ιδιωτικού τομέα αγοράς ακινήτων μαζί με υποστηρικτικά μέτρα, κ.α. (English Department for Communities and Local Government 2012: 4).

Οι πολιτικές επείγουσας διαχείρισης (ή έκτακτης ανάγκης) απευθύνονται σε ανθρώπους που έχουν πλέον απωλέσει την κατοικία τους. Η τάση των τελευταίων δεκαετιών στην Ευρώπη ευνοεί την ανάπτυξη τέτοιου είδους υπηρεσιών (Fitzpatrick and Pawson 2014: 611). Πρόκειται για υπηρεσίες που εστιάζουν στην κάλυψη άμεσων βιοτικών και υγειονομικών αναγκών των αστέγων με όρους κατεπείγουσας παρέμβασης. Γι' αυτό το λόγο, στις υπηρεσίες αυτές απαιτούνται άμεσα αντανακλαστικά από μέρους της διοίκησή τους, καθώς και ένα καλό δίκτυο συντονισμού και συμπληρωματικότητας των δράσεων τους.

Τέτοιου είδους δομές και υπηρεσίες μπορεί να είναι παραδοσιακές μορφές προστασίας, όπως τα υπνωτήρια, των οποίων τη λειτουργία τους στη σύγχρονη εποχή επωμίζεται συνήθως η Κοινωνία των Πολιτών (Busch-Geertsema and Sahlin 2007: 75). Επίσης, στη σύγχρονη πραγματικότητα παρατηρείται η ανάπτυξη των κέντρων ημέρας αστέγων. Τα κέντρα αυτά αποτελούν για τους άστεγους ένα σημαντικό σημείο πρόσβασης σε παροχές σε είδος όπως τρόφιμα, ένδυση, φάρμακα, είδη ατομικής υγιεινής, κουβέρτες, κ.α. (Johnsen et. al. 2005). Τέλος, σε αυτές τις υπηρεσίες συμπεριλαμβάνονται και παραδοσιακές πρακτικές θρησκευτικών και φιλανθρωπικών φορέων για τους απόρους, όπως τα κοινωνικά συσσίτια (Glasser 1988).

Πολιτικές Επείγουσας Διαχείρισης της Αστεγίας

Το Γαλλικό Κοινωνικό Ασθενοφόρο

Το Κοινωνικό Ασθενοφόρο ως θεσμός ιδρύθηκε στο Παρίσι το 1993 και υπήρξε μια πρωτότυπη κοινωνική παρέμβαση στους δρόμους του Παρισιού. Ουσιαστικά σηματοδότησε την ρήξη με τις παραδοσιακές κοινωνικές πρακτικές που αντιμετώπιζαν τον πληθυσμό των αστέγων με όρους καταστολής και ποινικοποίησης της κοινωνικής τους κατάστασης. Πρόκειται για μια μορφή υποστήριξης που επεμβαίνει εκεί που υπάρχουν ενδείξεις ότι κάποιος χρειάζεται βοήθεια. Δραστηριοποιούμενο κυρίως τις νύχτες διάφορα κοινωνικά ασθενοφόρα στελεχωμένα από οδηγό, νοσηλευτή και κοινωνικό λειτουργό διασχίζουν τα σημεία του Παρισιού προσεγγίζοντας αστέγους που έχουν ανάγκη από πρώτες βοήθειες (όπως σίτιση, φάρμακα ή υπόδειξη σημείων προσωρινής διανυκτέρευσης. Παράλληλα προσφέρουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε όσους αστέγους αισθάνονται αδύναμοι. Η υποστήριξη που προσφέρεται είναι σταθερή και συστηματική με στόχο τη μόνιμη επανένταξη των αστέγων στο κοινωνικό σύνολο, χωρίς πλέον να χρειάζονται την ανάγκη κοινωνικών λειτουργών ή ψυχολόγων. Η δημιουργία μιας μόνιμης σχέσης των επαγγελματιών που ασκούν την κοινωνική παρέμβαση με τους άστεγους είναι κρίσιμη παράμετρος για την καλύτερη προσέγγιση τους και την ενδυνάμωση των προοπτικών της κοινωνικής τους ένταξης (Παπαδοπούλου – Κουραχάνης 2017).

Οι δομές και οι υπηρεσίες **μεταβατικής φιλοξενίας** διαφοροποιούνται από αυτές της έκτακτης ανάγκης, καθώς προσανατολίζονται προς τη στεγαστική επανένταξη του αστέγου. Πρόσφατες έρευνες έχουν δείξει ότι η μακροχρόνια διαμονή σε δομές μεταβατικής φιλοξενίας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ομαλή στεγαστική επανένταξη (Sahlin 2013: 305).

Μορφές μεταβατικής φιλοξενίας μπορεί να είναι κοινωνικοί ξενώνες ή κοινωνικά διαμερίσματα με επιδότηση ενοικίου, λογαριασμών νερού, θέρμανσης ή ρεύματος. Ενώ, παράλληλα, θεωρείται αναγκαία μια εξατομικευμένη προσέγγιση των κοινωνικών υπηρεσιών για την επίλυση των ιδιαίτερων κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει κάθε άστεγος (Crane et. al. 2011). Για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού, σε αυτό το στάδιο, επιχειρούνται μια σειρά από παρεμβάσεις με στόχο την διασφάλιση της επιτυχούς αυτόνομης διαβίωσης. Τέτοιου είδους υπηρεσίες είναι εκείνες που υποστηρίζουν την αντιμετώπιση προβλημάτων ψυχικής υγείας και εξαρτήσεων, την ανάπτυξη δεξιοτήτων διαχείρισης του νοικοκυριού, των προϋπολογισμών και την αντιμετώπιση πιθανών χρεών που διαθέτει ο άστεγος. Ενδεχομένως, επίσης, εδώ

συμπεριλαμβάνονται παρεμβάσεις που επιδιώκουν την σύνδεση αυτών των υπηρεσιών με πολιτικές κατάρτισης και απασχόλησης (Crane et. al. 2012: 26-7).

Πολιτικές Μεταβατικής Φιλοξενίας

Το Παράδειγμα της Φινλανδίας

Η Φινλανδία ανέπτυξε προγράμματα μείωσης της μακροχρόνιας έλλειψης στέγης κατά τις περιόδους 2008-2011 (PAAVO I) και 2011-2015 (PAAVO II). Το πρόγραμμα επικεντρωνόταν στις δέκα μεγαλύτερες αστικές πόλεις της Φινλανδίας με το Ελσίνκι να αποτελεί την κύρια προτεραιότητα. Έμφαση δόθηκε στους μακροχρόνια αστέγους. Στόχος του προγράμματος για την περίοδο 2008-2011 ήταν να μειωθεί το φαινόμενο της μακροχρόνιας έλλειψης στέγης και να αναπτυχθούν πιο αποτελεσματικά μέτρα πρόληψης. Είχε τεθεί ο ποσοτικός στόχος παροχής 1250 νέων κατοικιών για άστεγους με ορισμένες από αυτές τις κατοικίες να διαθέτουν δομές κοινωνικής υποστήριξης των αστέγων. Το πρόγραμμα της περιόδου 2011-2015 στόχευε να προχωρήσει στην εξάλειψη της μακροχρόνιας έλλειψης στέγης παρέχοντας άλλα 1250 διαμερίσματα και παράλληλα την δημιουργία νέων ευέλικτων κοινωνικών υπηρεσιών υποστήριξης. Την ευθύνη διαχείρισης και συντονισμού του προγράμματος την έχει το Υπουργείο Περιβάλλοντος σε στενή συνεργασία με το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων και Υγείας, το Υπουργείο Δικαιοσύνης, το Κρατικό Ταμείο Στέγασης και το Κέντρο Ανάπτυξης. Την ευθύνη υλοποίησης του προγράμματος αναλαμβάνουν οι Δήμοι συνάπτοντας συμφωνίες συνεργασίας. Και το προηγούμενο και το νέο πρόγραμμα διαθέτουν ξεκάθαρο πλάνο του πως γίνεται η κατανομή των ευθυνών και του πως διεξάγεται η διαδικασία παρακολούθησης (FEANTSA 2012: 36).

Τέλος, οι πολιτικές κοινωνικής ένταξης δεν αναφέρονται μονοδιάστατα στην εκπλήρωση της στεγαστικής αποκατάστασης του αστέγου. Αντίθετα, σε αυτό το στάδιο απαιτείται προσπάθεια για την επίλυση των περισσότερων αιτίων που οδήγησαν στην απώλεια στέγης. Ο κυρίαρχος λόγος των ευρωπαϊκών δικτύων και οργανώσεων εστιάζει στην αναγκαιότητα ενεργοποίησης των ατόμων που βρίσκονται εκτός της αγοράς εργασίας, μέσω της βελτίωσης των στρατηγικών απασχολησιμότητας, κ.α. (ενδεικτικά FEANTSA 2009: 3).

Πολιτικές Στεγαστικής και Ευρύτερης Κοινωνικής Υποστήριξης

Το Παράδειγμα της Ολλανδίας

Η Ολλανδία έθεσε σε εφαρμογή ένα στρατηγικό σχέδιο για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης κατά τις περιόδους 2006-2010 και 2011-2014. Η αρχική εστίαση υπήρξε σε τέσσερις κεντρικές πόλεις και στη συνέχεια επεκτάθηκε σε άλλους 45 Δήμους. Στόχοι της παρέμβασης ήταν η εισοδηματική υποστήριξη όλων των αστέγων, η διασφάλιση στεγαστικών συνθηκών αναλόγως των ιδιαιτεροτήτων του, η διαμόρφωση ενός εξατομικευμένου προγράμματος κοινωνικής φροντίδας και η προσφορά ενός τύπου εργασίας που να είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν. Μια δεύτερη δέσμη πολιτικών αποσκοπούσε στη διακοπή του φαινομένου των άστεγων αποφυλακισμένων και των αστέγων που λαμβάνουν εξιτήριο από δομές κοινωνικής φροντίδας. Παράλληλα, αναφέρθηκε η αναγκαιότητα λήψης προληπτικών μέτρων για την μείωση του αριθμού των εξώσεων. Για όλα τα παραπάνω τέθηκαν ποσοτικοί στόχοι και ειδικοί ποσοτικοί στόχοι σε τοπικό επίπεδο (FEANTSA 2012: 38).

Πολιτικές Στεγαστικής και Ευρύτερης Κοινωνικής Υποστήριξης

Το Παράδειγμα του Εθνικού Κέντρου Εκπαίδευσης Αστέγων των ΗΠΑ

Το πρόγραμμα εκπαίδευσης παιδιών και εφήβων αστέγων λειτουργεί από το 1987 και εποπτεύεται από το Υπουργείο Παιδείας και από το Εθνικό Κέντρο για την Εκπαίδευση των Αστέγων των Η.Π.Α. Το πρόγραμμα συνεργάζεται με σχολεία, με κοινωνικές υπηρεσίες, με συλλόγους γονέων, και με άλλος εμπλεκόμενους φορείς με σκοπό την διασφάλιση της φοίτησης των άστεγων παιδιών και εφήβων σε δομές γενικής και επαγγελματικές εκπαίδευσης.

Πολιτικές Ενδυνάμωσης και Κοινωνικής Ένταξης

Το Παράδειγμα των Η.Π.Α.

Στις Η.Π.Α, από την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση, υλοποιούνται μια σειρά από προγράμματα ανακούφισης της ακραίας φτώχειας. Κάποια εξ αυτών περιέχουν δράσεις για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης ή απευθύνονται και σε αστέγους. Για τους βετεράνους προβλέπεται πρόγραμμα «Επανένταξης Άστεγων Βετεράνων» [Homeless Veteran's Reintegration Program] που χρηματοδοτείται από το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εργασίας. Οι φορείς υλοποίησης του είναι κρατικοί και τοπικοί δημόσιοι οργανισμοί, οργανισμοί μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και κοινοτικές οργανώσεις. Κυρίως το πρόγραμμα εστιάζει στην επανένταξη των άστεγων βετεράνων στο ενεργό εργατικό δυναμικό μέσω επιδοτούμενης απασχόλησης και δράσεων κατάρτισης. Ένα άλλο παράδειγμα προγράμματος που επιχειρεί να αντιμετωπίσει και προβλήματα στέγασης είναι η «Πρωτοβουλία Επανένταξης Φυλακισμένων» [Prisoner Re-entry Initiative] που χρηματοδοτείται από τα Ομοσπονδιακά Υπουργεία Δικαιοσύνης και Εργασίας. Παρέχει συμβουλευτική και κατάρτιση πλάνου επανένταξης πριν την αποφυλάκιση του κρατουμένου όπως και παρακολούθηση της μετέπειτα πορείας του. Επίσης υλοποιείται με ευθύνη των Πολιτειών.

Σε μεγάλο βαθμό η διάταξη και η προτεραιότητα που δίνεται στις παραπάνω στεγαστικές και κοινωνικές υπηρεσίες είναι αποτέλεσμα της επικρατούσας πολιτικής ιδεολογίας. Ή για να το θέσουμε διαφορετικά είναι θέμα φιλοσοφίας ή προσέγγισης των κοινωνικών πολιτικών στέγασης που επιλέγει να αναπτύξει η κάθε χώρα. Στη διεθνή βιβλιογραφία διακρίνονται κυρίως δύο προσεγγίσεις. Η πρώτη είναι η **προσέγγιση της κλιμακωτής μετάβασης** προς την κατοικία (staircase of transition) και η δεύτερη η **προσέγγιση με προτεραιότητα στη στέγαση** (housing first) (ενδεικτικά Tsemberis and Eisenberg 2000, Sahlin 2005, Atherton and McNaughton Nicholls 2008, Busch-Geertsema 2013). Και οι δύο προσεγγίσεις στοχεύουν στη στεγαστική επανένταξη αλλά με διαφορετική φιλοσοφία και προτεραιότητες.

Η προσέγγιση της κλιμακωτής μετάβασης είναι μια παραδοσιακή μορφή στεγαστικής επανένταξης. Βασική της φιλοσοφία είναι η προτεραιότητα στη θεραπεία. Οι άστεγοι πρέπει να είναι 'στεγαστικά έτοιμοι' για να μεταβούν σε αυτόνομη κατοικία. Βασική προϋπόθεση για να

συμβεί αυτό είναι να έχουν προηγουμένως επιλύσει, με την βοήθεια των κοινωνικών υπηρεσιών, τα προβλήματα που τους οδήγησαν στην απώλεια στέγης (ενδεικτικά για μια κριτική προσέγγιση Ridgway and Zipple 1990). Η βασική ιδέα προσέγγισης αυτής είναι ότι διαφορετικά επίπεδα προοδευτικού ελέγχου και αυτονομίας (όπως για παράδειγμα ήπιων απαιτήσεων πρόσβασης σε υπνωτήρια, προσωρινή φιλοξενία ή εξειδικευμένες δομές φιλοξενίας για κοινωνικές ομάδες) δημιουργούνται σαν μια σκάλα που, μεταβατικά, οδηγούν στο στάδιο της μόνιμης στέγασης (Busch-Geertsema 2013:15).

Η προσέγγιση αυτή κυριάρχησε σε πολλές χώρες αλλά με την πάροδο των ετών επικρίθηκε για αναποτελεσματικότητα και υψηλό κόστος των παροχών της (Busch-Geertsema and Sahlin 2007). Στις Η.Π.Α. μελέτες απέδειξαν ότι η προσέγγιση αυτή οδηγούσε στην αύξηση του αριθμού των αστέγων με ψυχικά νοσήματα που ζούσαν στο δρόμο, εξαιτίας της κατάργησης ψυχιατρικών δομών, αναποτελεσματικότητας και «υψηλού κόστους» των κοινωνικών υπηρεσιών (Pleace - Bretherton 2013). Η εφαρμογή της σε ευρωπαϊκές χώρες υποστηρίζεται ότι επίσης οδήγησε σε αύξηση των φαινομένων έλλειψης στέγης (Sahlin 2005).

Η Προσέγγιση της Κλιμακωτής Μετάβασης

(Staircase of Transition Approach)

Το Παράδειγμα της Σουηδίας

Η Σουηδία ανέπτυξε μια παρέμβαση για την χρονική περίοδο 2007-2009 με τον τίτλο «Έλλειψη Στέγης: Πολλαπλά Πρόσωπα, Πολλαπλές Ευθύνες». Στόχοι της παρέμβασης ήταν κάθε πολίτης να έχει εξασφαλισμένο μέρος διαμονής και έπειτα να προσφέρονται συντονισμένες υπηρεσίες στη βάση των εξατομικευμένων αναγκών. Δεύτερον, ο αριθμός των ανθρώπων που τους επιτρέπεται να φύγουν από οποιοδήποτε ίδρυμα και δεν έχουν επιλογές για στέγαση να μειωθεί. Τρίτον, η είσοδος στην αγορά ακινήτων θα πρέπει να υποστηρίζεται για τους ανθρώπους που βρίσκονται σε δομές μεταβατικής φιλοξενίας. Τέταρτον, ο αριθμός των εξώσεων θα πρέπει να μειωθεί και ο αριθμός των παιδικών εξώσεων θα πρέπει να εξαλειφθεί (FEANTSA 2012: 39). Η αποτελεσματικότητα του μέτρου αυτού κρίθηκε σχετικά περιορισμένη, καθώς δεν υιοθετήθηκε από ένα μεγάλο αριθμό Δήμων. Το γεγονός αυτό φαίνεται να ερμηνεύεται από την βαθιά εδραίωση της κλιμακωτής προσέγγισης διαμέσου της ιστορικής εξέλιξης της κοινωνικής πολιτικής της Σουηδίας. Η προσέγγιση αυτή κατέληξε σε μια θεσμοποιημένη πρακτική, η μεταβολή της οποίας φαίνεται να μην είναι ιδιαίτερα εύκολη (Knutagard – Kristiansen 2013: 106).

Η προσέγγιση της Προτεραιότητας στη Στέγαση ξεκίνησε από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Το μοντέλο των ΗΠΑ προέρχεται από τον Sam Tsemberis όταν κατά την δεκαετία του 1990 ξεκίνησε να εφαρμόζει μια νέα μορφή υπηρεσιών για αστέγους συνδυαστικά με υποστηρικτική στέγαση. Η αποκαλούμενη προσέγγιση «Μονοπάτια στη Στέγαση» (pathways to housing) αναπτύχθηκε ως μοντέλο υπηρεσιών στη Νέα Υόρκη με επίκεντρο την στοχευμένη υποστήριξη αστέγων με ψυχικά νοσήματα ή πασχόντων από καταχρήσεις ουσιών (ενδεικτικά Tsemberis and Eisenberg 2000).

Η βασική της φιλοσοφία είναι ότι η συντομότερη δυνατή στέγαση των αστέγων επιτυγχάνει την αποτροπή πρόκλησης μεγαλύτερης βλάβης και του οικονομικού κόστους που αυτή συνεπάγεται. Η παροχή στεγαστικού καταλύματος διεξάγεται παράλληλα με την παροχή υποστηρικτικών κοινωνικών υπηρεσιών που επιδιώκουν την συνολική αποκατάσταση των κοινωνικών προβλημάτων του αστέγου (Busch-Geertsema 2012). Το καινοτόμο στοιχείο στην εφαρμογή αυτής της προσέγγισης είναι ότι υποστηρίζει πως δεν υπάρχει ανάγκη οποιασδήποτε

προετοιμασίας για την παροχή στέγης στους αστέγους (Busch-Geertsema 2013: 17). Ωστόσο η προσέγγιση της προτεραιότητας στη στέγαση μπορεί να μην διαθέτει μόνο μια εκδοχή.

Επί της ουσίας αυτό που διαφοροποιεί την Προτεραιότητα στη Στέγαση είναι ότι η πρόσβαση και η διαμονή σε στέγη είναι ανεξάρτητη από την λήψη άλλων συμπληρωματικών υπηρεσιών ή την εκπλήρωση άλλων προϋποθέσεων. Με άλλα λόγια, η στέγη δεν αποτελεί το τελικό στάδιο μιας σειράς μέτρων επανένταξης, όπως στην Προσέγγιση με Στάδια, αλλά, ανθρώπινο δικαίωμα. Στόχος εδώ είναι η παροχή της αίσθησης ασφάλειας στον άστεγο και με σκοπό στη συνέχεια την αξιοποίηση των κοινωνικών υπηρεσιών. Η υποστήριξη των τελευταίων λαμβάνει την μορφή ανοικτής φροντίδας, καθώς στόχος είναι η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αυτονομία στη διαβίωση των αστέγων (Pleace and Bretherton 2013: 26-7).

Στην Ευρώπη εκδοχές της προσέγγισης με προτεραιότητα στη στέγαση εφαρμόστηκαν ελαφρώς διαφοροποιημένα οδηγώντας στην ανάδυση της καθοδηγούμενης από τη στέγαση προσέγγισης (Housing-Led Approach). **Η καθοδηγούμενη προσέγγιση** επιδιώκει την προσαρμογή της προτεραιότητας στη στέγαση σε διαφορετικές ομάδες αστέγων. Πρόκειται για παρεμβάσεις χαμηλής εντάσεως υπηρεσιών που επικεντρώνονται σε ομάδες **που δεν είναι μακροχρόνια άστεγοι**. Η καθοδηγούμενη προσέγγιση επικεντρώνεται στην άμεση πρόσβαση σε προσωρινές στεγαστικές λύσεις για τους άστεγους στο δρόμο, στη στοχευμένη πρόληψη ατόμων που κινδυνεύουν από απώλεια στέγης και στην παροχή εξατομικευμένου τύπου υπηρεσιών όπως η προστασία της κατοικίας, πολιτικές κοινωνικής ένταξης και απασχόλησης (FEANTSA 2013:4-5).

Με βάση τις παραπάνω αποσαφηνίσεις, το Πρόγραμμα 'Στέγαση και Επανένταξη' θα μπορούσε να νοηθεί ως μια μορφή κοινωνικής δράσης η οποία υιοθετεί την προσέγγιση με προτεραιότητα στη Στέγαση. Κι αυτό καθώς μέσω του πρώτου πυλώνα, αυτού της επιδοτούμενης κατοικίας, επιδιώκει την απευθείας μετάβαση σε μορφές αυτόνομης διαβίωσης προσφέροντας, παράλληλα, ένα φάσμα κοινωνικών υπηρεσιών αλλά και εργασιακή επανένταξη για ένα σημαντικό ποσοστό των ωφελούμενων. Συνδυάζει, επίσης, τόσο την πρόληψη όσο και την στεγαστική και κοινωνική ένταξη τους. Η πρώτη περίπτωση ισχύει επειδή στη δεξαμενή των ωφελούμενων συμπεριλήφθηκαν και άτομα τα οποία πλήττονται από μορφές στεγαστικού αποκλεισμού (για παράδειγμα υπό έξωση νοικοκυριά για τα οποία χάριν της παρέμβασης η απώλεια στέγης αποσοβήθηκε). Η δεύτερη περίπτωση υφίσταται, κυρίως, επειδή το ίδιο το Πρόγραμμα αποτέλεσε ένα ισχυρό μέσο κοινωνικής ένταξης για ανθρώπους που πλήττονται από το φαινόμενο της έλλειψης στέγης (για παράδειγμα άστεγοι που ζουν στο δρόμο ή σε κοινωνικούς ξενώνες φιλοξενίας).

2. Η έλλειψη στέγης και πολιτικές αντιμετώπισής της στην Ελλάδα

Η έλλειψη στέγης και ο στεγαστικός αποκλεισμός μεταπολεμικά δεν θεωρήθηκαν μείζονα κοινωνικά προβλήματα από την ελληνική δημόσια πολιτική. Μέχρι την δεκαετία του 1990 οι στεγαστικές παρεμβάσεις για τις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες είναι εξαιρετικά περιορισμένες (Οικονόμου 1988: 61). Οι κυριότερες αυτών είναι η ίδρυση του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας (1953-2012), ο οποίος προσέφερε ανταποδοτικού τύπου παροχές προς εργαζόμενους, και τα προγράμματα Λαϊκής Κατοικίας του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας (1964) με στόχο την υποβοήθηση των ασθενέστερων κοινωνικών στρωμάτων.

Σε όλη την περίοδο του 1990 οι κυρίαρχες επιστημονικές προσεγγίσεις αφορούν κυρίως τις οικονομικές και πολεοδομικές διαστάσεις της κατοικίας ή ακόμη και τις συνθήκες διαβίωσης εντός αυτής (ενδεικτικά Μαλούτας 1990, Κουβέλη 1995, Εμμανουήλ κ.α. 1996). Δεν εντοπίζονται όμως μελέτες που να ασχολούνται με το ζήτημα των αστέγων που ζουν στο δρόμο (roofless) ή των στερούμενων κατοικίας (houseless). Τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής για τις ομάδες αυτές είναι ισχνά, αν όχι ανύπαρκτα. Ο ρόλος της κοινωνικής κατοικίας και ευρύτερα η κοινωνική μέριμνα για τους άστεγους είναι αναμφίβολα υπολειμματικός (Arapoglou 2002: 85). Αποτέλεσμα αυτής της υστέρησης είναι οι κυριότερες μορφές κάλυψης της ανάγκης για κατοικία να επαφίονται στον άτυπο θεσμό της οικογενειακής προστασίας (Μαλούτας 1990, Sapounakis 2000: 4-5, Edgar et al. 2004: 27).

Οποιαδήποτε μορφή οργανωμένης κοινωνικής υποστήριξης αναπτύχθηκε στο πλαίσιο αντιλήψεων, αστικής και θρησκευτικής φιλανθρωπίας με σκοπό τη διαχείριση των δημόσια ορατών φαινομένων έλλειψης στέγης (Arapoglou 2004b). Ως αποτέλεσμα το σοβαρό αυτό κοινωνικό πρόβλημα δεν αποτέλεσε αντικείμενο προτεραιότητας της κρατικής κοινωνικής πολιτικής. Επομένως, παρά τις μεταπολιτευτικές συνταγματικές επιταγές για την ειδική φροντίδα του κράτους σε όσους στερούνται κατοικίας ή στεγάζονται ανεπαρκώς (παρ. 4 Άρθρο 21Σ), το φαινόμενο των αστέγων διαχρονικά αντιμετωπίστηκε από την κρατική κοινωνική πολιτική με χαρακτηριστικά κοινωνικής «αορατότητας». Κατάσταση που διευκολυνόταν από την απουσία επίσημου ορισμού για το ποιοι θεωρούνται άστεγοι, όπως και έγκυρων δεδομένων που να αποτυπώνουν τις πραγματικές διαστάσεις του προβλήματος (Arapoglou 2004a: 103).

Η περιορισμένη αυτή δημόσια παρέμβαση δικαιολογούνταν με δύο κυρίως επιχειρήματα. Το πρώτο ήταν ότι η Ελλάδα εμφανίζει ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά ιδιοκατοίκησης, τα οποία στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ξεπερνούσαν το 75%. Το δεύτερο - και ως απόρροια του πρώτου - ότι εμφάνιζε ιδιαίτερα περιορισμένα φαινόμενα δημόσια ορατών μορφών έλλειψης στέγης, δηλαδή κυρίως αστέγων που να ζουν στο δρόμο. Οι δύο αυτές συμπληρωματικές παράμετροι αιτιολογούσαν την επιχειρηματολογία για την ύπαρξη υπολειμματικής πολιτικής κοινωνικής κατοικίας (Εμμανουήλ κ.α. 1996: 65-6).

Κατά τον τρόπο αυτό η ελληνική δημόσια πολιτική μέχρι την δεκαετία του 1990 προτίμησε μέσω διάφορων φορέων (βλ. Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, Αγροτική Τράπεζα, ΕΚΤΕ, ΔΕΠΟΣ) να επιδοτεί πληθυσμιακές ομάδες που δεν είχαν ιδιαίτερα μεγάλη δυσκολία να αποκτήσουν στέγη (Κοτζαμάνης – Μαλούτας 1985: 137). Άλλωστε, ακόμη και ο κύριος όγκος παρεμβάσεων του ΟΕΚ επικεντρωνόταν στα μικρομεσαία εισοδήματα (Edgar et al. 2004: 28). Αντίθετα, για τις πλέον ευάλωτες κοινωνικά ομάδες που δεν είχαν την δυνατότητα πρόσβασης σε κατοικία δεν εμφάνισε ανεπτυγμένη κινητικότητα.

Το παραπάνω επιχείρημα στις αρχές της δεκαετίας του 1990 αποδομήθηκε από τρεις τουλάχιστον σημαντικές κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις. Η πρώτη είναι η σημαντική αύξηση των εισροών των Ποντίων ομογενών από την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης (Κασιμάτη 1992). Η δεύτερη είναι η σταθερά σημαντική ύπαρξη προσφυγικών ροών προς την χώρα μας. Η τρίτη είναι η μαζική προσέλευση οικονομικών μεταναστών από τις Βαλκανικές και τις Νοτιοανατολικές χώρες της Ευρώπης (Χριστόπουλος 2004). Επίσης από τα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1990 και έπειτα, ορισμένες προσπάθειες στεγαστικής ένταξης αφορούν και τους Ρομά. Το πλαίσιο διευρύνεται μόνο μετά το 2000 όπου στους αποδέκτες των κοινωνικών πολιτικών συμπεριλαμβάνονται θύματα εμπορίας ανθρώπων, κακοποιημένες γυναίκες και μονογονεϊκές οικογένειες.

Τα γεγονότα αυτά, με επίκεντρο την παρουσία των ομογενών, των προσφύγων και των οικονομικών μεταναστών, σωρευτικά δημιουργούν πληθυσμούς εξαθλιωμένους από την φτώχεια και την κοινωνική περιθωριοποίηση. Οι πληθυσμοί αυτοί στερούνται την κάλυψη βασικών κοινωνικών αναγκών, εκ των οποίων μια κεντρική είναι και η ανάγκη για ασφαλή κατοικία. Η κοινωνική πολιτική του ελληνικού κράτους απαντά επιλεκτικά και με διαφορετικούς τρόπους στην ικανοποίηση των αιτημάτων αυτών, με αποτέλεσμα

να υπάρχουν και διαφορετικοί τρόποι αντιμετώπισης του στεγαστικού προβλήματος αυτών των ομάδων. Ως εκ τούτου, η ανυπαρξία κρατικής κοινωνικής πολιτικής και συγκεκριμένης στόχευσης για τον άστεγο πληθυσμό οδήγησε κατά την δεκαετία του 1990 στη διαμόρφωση ενός κατακερματισμένου και αποσπασματικού πλέγματος προστασίας με επίκεντρο την δραστηριοποίηση της εκκλησίας, των τοπικών αρχών και των ΜΚΟ. Σύμφωνα με αυτό το πνεύμα, το πλαίσιο των κοινωνικών πολιτικών για τους άστεγους χαρακτηρίστηκε από μια κατασταλτική προσέγγιση με κύρια επιδίωξη την κοινωνική διαχείριση όσων ανθρώπων ζουν εκτός κατοικίας. Κύριες μορφές παρέμβασης ήταν τα κοινωνικά συσσίτια ή κάποιες περιορισμένες δομές στεγαστικής φιλοξενίας, δίχως μακροπρόθεσμο κοινωνικό σχεδιασμό ή σύνδεση με άλλες κοινωνικές υπηρεσίες (Sapounakis 1997: 16, Arapoglou 2002: 195).

Κατά την περίοδο εμφάνισης της οικονομικής κρίσης μια σειρά δυσμενών εξελίξεων προσφέρει ισχυρές υποψίες ότι τα σημερινά δεδομένα του προβλήματος επιδεινώνονται σημαντικά. Η επιδείνωση των κοινωνικών προβλημάτων στην Ελλάδα την τελευταία επταετία συντελείται παράλληλα με τις εκτεταμένες περικοπές που σημειώνονται στο σύστημα κοινωνικής προστασίας. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι μια εγγενής αντίφαση: την στιγμή που υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις για αύξηση των αστέγων, οι κοινωνικές πολιτικές στέγασης αποδυναμώνονται ή επικεντρώνονται αποκλειστικά στη διαχείριση των δημόσια ορατών φαινομένων.

Η πρόσφατη επιστημονική βιβλιογραφία (Arapoglou and Gounis 2015, Kourachanis 2015, Κουραχάνης 2017) υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές πολιτικές που έχουν υιοθετηθεί για τους άστεγους την περίοδο της οικονομικής κρίσης διέπονται από ένα υπολειμματικό πνεύμα υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης. Μέτρα πυροσβεστικού τύπου εξακολουθούν να είναι κυρίαρχα, παρά τις ενδείξεις για ανησυχητική επιδείνωση του προβλήματος.

Επιχειρώντας την εφαρμογή της τυπολογίας στεγαστικών υπηρεσιών που παρουσιάστηκε παραπάνω στην ελληνική περίπτωση θα μπορούσαν να υποστηριχθούν τα εξής: Στο επίπεδο της πρόληψης του προβλήματος, δεν εντοπίζεται ένα σθεναρό πλέγμα πολιτικών που θα μπορούσε να αποτρέψει την εμφάνιση πολλών αρνητικών εκφάνσεων του προβλήματος. Αντίθετα, τα ελάχιστα μέτρα πρόληψης μετά την κρίση αποδυναμώνονται. Ενδεικτική θα μπορούσε να θεωρηθεί η κατάργηση του ΟΕΚ ή η αυστηροποίηση του «Νόμου Κατσέλη» για την προστασία της πρώτης κατοικίας από τους πλειστηριασμούς.

Μια περιορισμένη δραστηριότητα παρατηρείται στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης. Μέτρα όπως τα υπνωτήρια, τα κοινωνικά συσσίτια ή τα κέντρα ημερήσιας υποδοχής αστέγων, τα κοινωνικά ιατρεία και φαρμακεία έχουν εμφανιστεί τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Παρά τη σημασία της ύπαρξης τέτοιου είδους υπηρεσιών φαίνεται πως όλη η δραστηριοποίηση εξαντλείται εκεί. Ο σημερινός χαρακτήρας των πολιτικών περιορίζεται μονοδιάστατα στη διαχείριση των πιο ακραίων – και δημόσια ορατών - συμπτωμάτων του προβλήματος και όχι σε μια διάταξη τέτοια που θα υπηρετούσε την πρόληψη ή τη συνολική αντιμετώπιση του. Οι λιγοστές παρεμβάσεις αποσκοπούν στη διατήρηση του αστέγου σε μια στοιχειώδη κατάσταση επιβίωσης. Αυτό επιδιώκεται με παροχές σε είδος που εξυπηρετούν τις καθημερινές του ανάγκες (συσσίτια, ρουχισμός, κλπ). Πρόκειται αναμφίβολα για μια λογική «ανακύκλωσης» ενός ακραίου κοινωνικού προβλήματος.

Πολιτικές Επείγουσας Διαχείρισης της Αστεγίας

Το Ελληνικό Λεωφορείο των Αστέγων

Τον Ιούλιο του 2016 τέθηκε σε λειτουργία στην Αθήνα το πρώτο λεωφορείο αστέγων. Το λεωφορείο αστέγων είναι μια κινητή μονάδα που στόχο έχει την παροχή βασικών υπηρεσιών υγιεινής και πρώτων βοηθειών. Αποτελεί δηλαδή μια υποστηρικτική υπηρεσία για τους άστεγους που ζουν στο δρόμο. Το λεωφορείο προέκυψε ως αποτέλεσμα της σύμπραξης πολλών επιμέρους φορέων: το Υπουργείο Εργασίας προχώρησε στο σχεδιασμό της παρέμβασης, ο Οργανισμός Αστικών Συγκοινωνιών Αθηνών παραχώρησε ένα όχημα το οποίο υπέστη τις απαραίτητες τροποποιήσεις, μεγάλη ιδιωτική εταιρεία ανέλαβε την ευθύνη της χρηματοδότησης του λειτουργικού κόστους της δράσης, ενώ οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών έχει επωμιστεί την λειτουργία του (Κουραχάνης 2017).

Πολιτικές Επείγουσας Διαχείρισης της Αστεγίας

Οι Κοινωνικές Δομές Άμεσης Αντιμετώπισης της Φτώχειας στην Ελλάδα

Το 2012, στο πλαίσιο άμβλυνσης των συνεπειών ακραίας φτώχειας που επέφεραν οι πολιτικές λιτότητας, υιοθετήθηκε η θεμελίωση μιας δέσμης κοινωνικών δομών εντός των οποίων περιλαμβάνονται και υπηρεσίες για τον άστεγο πληθυσμό, όπως το Κοινωνικό Παντοπωλείο, το Κοινωνικό Φαρμακείο, τα Κοινωνικά Συσσίτια, τα Υπνωτήρια και τα Κέντρα Ημέρας Αστέγων.

Το Κοινωνικό Παντοπωλείο είναι ένας κόμβος συγκέντρωσης και διανομής τροφίμων, ειδών παντοπωλείου, ειδών ατομικής υγιεινής, κατεψυγμένων προϊόντων, ειδών ένδυσης και υπόδησης, βιβλίων, παιχνιδιών και άλλων ειδών που είναι απαραίτητα για την καθημερινότητα ευάλωτων πολιτών και οικογενειών.

Το Κοινωνικό Φαρμακείο προσφέρει δωρεάν φάρμακα, υγειονομικό υλικό και άλλα συναφή προϊόντα που επιτυγχάνει να εξασφαλίσει μέσα από συνεργασίες με φαρμακοβιομηχανίες και τοπικούς φαρμακευτικούς συλλόγους, καθώς και από χορηγίες πολιτών. Πρόκειται λοιπόν για μια δομή που επιδιώκει την συγκέντρωση και την διανομή φαρμάκων για άστεγους, για άπορους αλλά και για άνεργους πολίτες που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα.

Τα Κοινωνικά Συσσίτια είναι μια δομή παροχής συσσιτίων που προσφέρει σε καθημερινή βάση έναν ελάχιστο αριθμό γευμάτων. Παράλληλα, προσπαθεί να διασφαλίζει τοπικές συνεργασίες με ιδιωτικές επιχειρήσεις, σχολεία και την τοπική κοινωνία για την σίτιση των ωφελούμενων, οι οποίοι κατά βάση είναι οι άστεγοι και οι άποροι.

Τα Υπνωτήρια είναι μια δομή προσωρινής διανυκτέρευσης αστέγων. Στη δομή, πέρα από τις υπηρεσίες διανυκτέρευσης, προσφέρονται και υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης για την κοινωνική ενδυνάμωση των ωφελούμενων.

Τέλος, τα Κέντρα Υποδοχής Αστέγων είναι δομές προσωρινής ημερήσιας διαμονής αστέγων, η οποία προσφέρει υπηρεσίες πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης, υπηρεσίες ατομικής υγιεινής, υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης αλλά και υπηρεσιών ψυχαγωγίας των αστέγων (ΕΠΑΝΑΔ 2012).

Στις δομές μεταβατικής φιλοξενίας δεν επιχειρείται επαρκώς η σύνδεση τους με ένα πλέγμα πολιτικών κοινωνικής ένταξης. Κατά τον τρόπο αυτό, όσοι άστεγοι φιλοξενούνται σε τέτοιου τύπου δομές, πέρα από τη στεγαστική προστασία, δεν εξασφαλίζουν πρόσβαση σε ένα συγκροτημένο φάσμα πολιτικών που να οδηγεί στην οριστική μετάβαση τους σε κανονική κατοικία (Kourachanis 2015).

Τις απαρχές μια διαφορετικής φιλοσοφίας για τις κοινωνικές πολιτικές στέγασης στην Ελλάδα ενδεχομένως επιφέρει η εφαρμογή του Προγράμματος ‘Στέγαση και Επανένταξη’. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία η οποία θέτει ένα περισσότερο

συγκροτημένο πλέγμα παρέμβασης, συγκριτικά με το υφιστάμενο πλαίσιο κοινωνικών υπηρεσιών για τους άστεγους. Το Πρόγραμμα έχει ως προτεραιότητα την διαμονή σε αυτόνομα διαμερίσματα και όχι σε δομές μεταβατικής φιλοξενίας ή επείγουσας διαχείρισης (Arapoglou and Gounis 2015: 15).

Το 'Στέγαση και Επανένταξη' είναι μια κοινωνική παρέμβαση που εμφανίζει αρκετά κοινά σημεία με την Housing First Approach. Η άμεση στέγαση των ωφελούμενων σε αυτόνομη κατοικία πριν την προσφορά οποιασδήποτε άλλης υπηρεσίας σε συνδυασμό με την επιδοτούμενη απασχόληση διαμορφώνει μια παρέμβαση που προσφέρει πολλές πιθανότητες κοινωνικής ένταξης ατόμων που πλήττονται από ένα ακραίο φαινόμενο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Με άλλα λόγια δεν προσφέρεται μια μονοδιάστατη στεγαστική βοήθεια. Αντίθετα, ο συνδυασμός της προσφερόμενης κατοικίας με την επιδότηση θέσεων απασχόλησης δημιουργεί προσδοκίες για την κοινωνική αποτελεσματικότητα του προγράμματος.

3. Η πιλοτική εφαρμογή του «ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ»

Το Πρόγραμμα 'Στέγαση και Επανένταξη' προέκυψε ως επιμέρους δράση των στόχων επιμερισμού του πρωτογενούς πλεονάσματος του 2013 που αποφασίστηκε να δαπανηθεί για τη στήριξη των απόρων και των αστέγων. Συγκεκριμένα, έπειτα από ένα μήνα διαβούλευσης με τους κοινωνικούς φορείς, στις 15/9/2014 δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα του Εθνικού Ινστιτούτου Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού (στο εξής ΕΙΕΑΔ), το οποίο ορίστηκε ως Διαχειριστική Αρχή, το κείμενο της Πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος προς τους δικαιούχους φορείς.

Ρητός στόχος του προγράμματος ήταν η «μετάβαση από τις δομές επείγουσας στέγασης και τους Κοινωνικούς Ξενώνες σε αυτόνομες στεγαστικές λύσεις». Ως ομάδες-στόχου ορίστηκαν: πρώτον, οικογένειες και μεμονωμένα άτομα που φιλοξενούνται σε Κοινωνικούς Ξενώνες Αστέγων ή Ξενώνες Ύπνου ή κάνουν χρήση των υπηρεσιών Ανοιχτών Κέντρων Ημέρας Αστέγων. Δεύτερον, οικογένειες και άτομα που έχουν καταγραφεί ως άστεγοι από τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων ή τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας. Τρίτον, γυναίκες που φιλοξενούνται σε Ξενώνες Γυναικών θυμάτων βίας. Τέταρτον, άτομα που φιλοξενούνται σε Δομές Παιδικής Προστασίας, έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους και δεν σπουδάζουν (Υπουργείο Εργασίας 2014α: 3).

Το Πρόγραμμα δομήθηκε σε δύο κεντρικούς πυλώνες: α) τη Στέγαση και β) την Επανένταξη. Ο αρχικός προϋπολογισμός του ήταν 9.249.260 ευρώ και το γεωγραφικό εύρος της υλοποίησης του το σύνολο της ελληνικής επικράτειας.[1] Ειδικός στόχος του πρώτου πυλώνα (Στέγαση) είναι η άμεση μετάβαση σε αυτόνομες μορφές διαβίωσης μέσω της παροχής υπηρεσιών στέγασης και κοινωνικής φροντίδας. Ειδικός στόχος του δεύτερου πυλώνα (Επανένταξη) είναι η επιστροφή στον κοινωνικό ιστό μέσω της παροχής υπηρεσιών εργασιακής επανένταξης.

Οι φορείς οι οποίοι είχαν δικαίωμα να κάνουν αίτηση για χρηματοδότηση προκειμένου να συμμετάσχουν στην υλοποίηση του προγράμματος ήταν Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, Εκκλησιαστικά Φιλανθρωπικά Ιδρύματα, φορείς της Εκκλησίας και πιστοποιημένα από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας σύμφωνα με το Ν.2646/1998 Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που αποδεδειγμένα δραστηριοποιούνται στην παροχή υπηρεσιών προς τους αστέγους (Υπουργείο Εργασίας 2014β: 2). Οι φορείς υλοποίησης ονομάστηκαν

[1] Συγκεκριμένα το 55% των δράσεων θα εκπληρωνόταν στην Περιφέρεια Αττικής, το 20% στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης και το υπόλοιπο 25% στις γεωγραφικές ζώνες της λοιπής Ελλάδας (Υπουργείο Εργασίας 2014α: 4).

‘Δικαιούχοι’, ενώ οι αποδέκτες των κοινωνικών παροχών ‘Ωφελούμενοι’. Κανένα επιχειρησιακό σχέδιο και κανένας ωφελούμενος δεν θα έπρεπε να λαμβάνουν άλλη πηγή χρηματοδότησης για την ίδια δράση.

Σε επίπεδο ποσοτικών στόχων, οι ωφελούμενοι του Προγράμματος υπολογίστηκαν αρχικά περίπου σε 1.200 άτομα. Από αυτούς τουλάχιστον το 40% ανά σχέδιο θα έπρεπε να συμμετάσχει υποχρεωτικά στον πυλώνα της εργασιακής επανένταξης. Το κόστος της δράσης δεν έπρεπε να υπερβαίνει τις 11.000 ευρώ ανά ωφελούμενο και για τα δύο σκέλη ή τις 5.500 ευρώ για ωφελούμενους που θα αξιοποιούσαν μόνο τον πυλώνα της στέγασης. Με βάση τα παραπάνω ποσά οι φορείς υλοποίησης έπρεπε να προσφέρουν υπηρεσίες στέγασης, κάλυψης ειδών πρώτης ανάγκης, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, εργασιακής και νομικής συμβουλευτικής και χρηματοοικονομικής διαχείρισης, καθώς και διασύνδεση με αρμόδιες υπηρεσίες (Υπουργείο Εργασίας 2014α: 4-5).

Στον πρώτο πυλώνα (Στέγαση) κάθε ενοικιαζόμενο διαμέρισμα θα έπρεπε να διαθέτει κατάλληλο χώρο υγιεινής, κουζίνας, θέρμανσης, υπνοδωματίου και οτιδήποτε άλλο απαιτεί η λειτουργία ενός μέσου νοικοκυριού. Οι ωφελούμενοι με οικογένεια είχαν την δυνατότητα αυτόνομης διαμονής σε διαμέρισμα που καλύπτει τις ανάγκες των μελών της. Τα μεμονωμένα άτομα μπορούσαν να επιλέξουν την αυτόνομη διαμονή ή την συγκατοίκηση μαζί με άλλο ένα ωφελούμενο του Προγράμματος. Η ενοικίαση διαμερισμάτων στην ίδια πολυκατοικία επιτρεπόταν σε ποσοστό 10% του συνόλου των ωφελούμενων κάθε σχεδίου (Υπουργείο Εργασίας 2014α: 6).

Σχήμα 2 Πρώτος Πυλώνας Ενεργειών – Περιεχόμενο Δαπανών Στέγασης

Δαπάνες Στέγασης	Μεμονωμένα Άτομα	Οικογένειες
Κάλυψη Ενοικίου μέχρι 12 μήνες	Έως 180 ευρώ / μήνα (1 άτομο) Έως 240 ευρώ / μήνα (2 άτομα)	Έως 280 ευρώ / μήνα
Κάλυψη Εξόδων Επισκευής Υφιστάμενης Κατοικίας	Έως 3.600 (εφάπαξ)	Έως 3.600 (εφάπαξ)
Δαπάνες Οικοσκευής, βασικών αναγκών ένδυσης – υπόδησης και υπηρεσιών κοινωνικής ωφέλειας	Έως 1500 ευρώ (εφάπαξ)	Έως 2000 (εφάπαξ)
Δαπάνες Κάλυψης Καθημερινών Αναγκών (Σίτισης, μετακίνησης, κ.α.)	Έως 200 ευρώ / μήνα	Έως 250 ευρώ / μήνα
Δαπάνες προσωρινής αναδοχής ενήλικα αστέγου	Έως 300 ευρώ / μήνα για έξοδα στέγασης και διατροφής στην ανάδοχη οικογένεια και έως 100 ευρώ / μήνα για ατομικά έξοδα	

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας (2014α: 9)

Σχετικά με τον πυλώνα της ένταξης, δόθηκε προτεραιότητα στην πολύπλευρη στήριξη των ωφελούμενων μέσω δράσεων πληροφόρησης και εργασιακής συμβουλευτικής, καθώς και ανάπτυξης ατομικών δεξιοτήτων. Με βάση αυτά τα εφόδια επιδιώχθηκε η στοχευμένη διασύνδεση τους με την αγορά εργασίας. Οι ωφελούμενοι κλήθηκαν να επιλέξουν μεταξύ τεσσάρων επαγγελματικών επιλογών: πρώτον, την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα. Δεύτερον, την παροχή συμβουλευτικής και χρηματοδοτικής υποστήριξης για δημιουργία ατομικής επιχείρησης. **Τρίτον, την απασχόληση στον αγροτικό τομέα της οικονομίας**. **Εναλλακτικά, οι ωφελούμενοι μπορούσαν να λάβουν voucher κατάρτισης. Σε κάθε προτεινόμενο σχέδιο των φορέων προβλεπόταν ποσόστωση στον**

επιμερισμό των ωφελούμενων σε θέσεις απασχόλησης (30% των ωφελούμενων κάθε σχεδίου θα έπρεπε να οδηγηθούν προς την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας στον ιδιωτικό τομέα, 30% προς τη δημιουργία επιχείρησης, 30% για απασχόληση στην αγροτική οικονομία και 10% σε προγράμματα κατάρτισης μέσω voucher). Τέλος, κάθε δικαιούχος φορέας είχε περιθώριο να ανακατανείμει μέχρι 20% τις παραπάνω ποσοστώσεις, σύμφωνα με τις ανακύπτουσες ανάγκες (Υπουργείο Εργασίας 2014α:6-10). Στην πράξη, τα παραπάνω κριτήρια εφαρμόστηκαν με ελαστικότητα, προκειμένου να διευκολυνθεί η μεγαλύτερη δυνατή ένταξη ωφελούμενων στο Πρόγραμμα.

Σχήμα 3 Δεύτερος Πυλώνας Ενεργειών - Δαπάνες Εργασιακής Επανένταξης

Δαπάνες Εργασιακής Επανένταξης	Επιλέξιμα Όρια
Απόκτηση Εργασιακής Εμπειρίας σε Επιχειρήσεις του Ιδιωτικού Τομέα	Κατώτατος βασικός μισθός, όπως ορίζεται κάθε φορά από τις κείμενες διατάξεις, με τις αντίστοιχες ασφαλιστικές εισφορές
Υποστήριξη στη δημιουργία επιχείρησης / αυτοαπασχόλησης ή δημιουργίας μικρής μονάδας	Μέχρι του ποσού των 6.000 ευρώ συνολικά
Απασχόληση στον αγροτικό τομέα	Μέχρι του ποσού των 6.000 ευρώ συνολικά
Παροχή υπηρεσιών κατάρτισης μέσω Voucher κατάρτισης	Μέχρι του ποσού των 6.000 ευρώ συνολικά

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας (2014α: 10)

Η κατανομή της χρηματοδότησης του προγράμματος χωρίστηκε σε επιμέρους γεωγραφικές ζώνες. Η περιφέρεια Αττικής αποφασίστηκε να καλύψει το 55%, η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας το 20% και το 25% κατανεμήθηκε σε όλη την υπόλοιπη επικράτεια. Κάθε δικαιούχος φορέας είχε δικαίωμα να υποβάλλει μια αίτηση επιχειρησιακού σχεδίου για χρηματοδότηση ανά γεωγραφική ζώνη. **Αρχικά κάθε αίτηση χρηματοδότησης έπρεπε να περιλαμβάνει μέχρι 70 ωφελούμενους**, εκ των οποίων όλοι υποχρεωτικά θα εντάσσονταν στον πυλώνα της στέγασης και τουλάχιστον το 40%, όπως αναφέρθηκε, στον πυλώνα της εργασιακής επανένταξης. **Οι Δικαιούχοι είχαν την δυνατότητα να αναπτύξουν εταιρικά σχήματα** με την προϋπόθεση ότι ο Συντονιστής κάθε επιχειρησιακού σχεδίου να ανήκε στους επιλέξιμους φορείς (Υπουργείο Εργασίας 2014α: 6).

Ως κριτήρια επιλογής των Δικαιούχων ορίστηκαν μεταξύ άλλων ο αναλυτικός προϋπολογισμός του επιχειρησιακού σχεδίου, η πρόσφατη έκθεση πεπραγμένων του αιτούντος φορέα, ο ισολογισμός του για το τελευταίο οικονομικό έτος, το φύλλο συνοπτικών πληροφοριών της αίτησης χρηματοδότησης, ο πίνακας των οικονομικών πόρων του οργανισμού, καθώς και το βιογραφικό του επιστημονικά υπεύθυνου του σχεδίου. Η αξιολόγηση των αιτήσεων διεξήχθη από Επιτροπή Αξιολόγησης, η οποία συστάθηκε με Υπουργική Απόφαση. Κάθε αίτηση χρηματοδότησης βαθμολογήθηκε με βάση τα ακόλουθα κριτήρια: πρώτον την αποδοτικότητα της δαπάνης από πλευράς κόστους κατά 30% συντελεστή βαρύτητας. Δεύτερον, την εμπειρία του φορέα που υποβάλλει την αίτηση χρηματοδότησης σε σχέση με το πεδίο της έλλειψης στέγης με συντελεστή 15%. Τρίτον, το ύψος της χρηματοδοτικής συνεισφοράς του αιτούμενου φορέα στο σχέδιο με συντελεστή βαρύτητας 20%. Τέταρτον, τον βαθμό στον οποίο το υπό χρηματοδότηση σχέδιο δρα συμπληρωματικά με άλλες δράσεις ευρωπαϊκές ή εθνικές κατά 15% συντελεστή βαρύτητας. Πέμπτο, την οργάνωση και τη μεθοδολογική προσέγγιση του προτεινόμενου επιχειρησιακού σχεδίου με συντελεστή βαρύτητας 20%. Οι φορείς που θα επιλέγονταν καλούνταν να καταθέσουν αναμορφωμένες προτάσεις στη βάση των υποδείξεων της επιτροπής αξιολόγησης

Η επιλογή των ωφελούμενων ήταν αρμοδιότητα και ευθύνη των Δικαιούχων. Οι κοινωνικές υπηρεσίες των φορέων και γενικά οι φορείς επέλεγαν τους ωφελούμενους του Σχεδίου τους με δικές τους διαδικασίες, χωρίς να παρεμβαίνει σε αυτές η Διαχειριστική Αρχή.

Προκειμένου οι ωφελούμενοι να αποδείξουν ότι πλήττονται από το πρόβλημα της έλλειψης στέγης έπρεπε να διαθέτουν τα εξής δικαιολογητικά: πρώτον, βεβαίωση διαμονής σε κοινωνικό ξενώνα, Βραχυχρόνιας Φιλοξενίας ή Ξενώνα γυναικών θυμάτων βίας ή Δομή Παιδικής Προστασίας ή βεβαίωση χρήσης των υπηρεσιών από Ανοικτό Κέντρο Ημέρας Αστέγων ή Ξενώνα Ύπνου ή βεβαίωση από την κοινωνική υπηρεσία του Δήμου ή τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας. Δεύτερον, έκθεση του κοινωνικού λειτουργού των ανωτέρω δομών, ή της κοινωνικής υπηρεσίας του Δήμου ή των Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας, που τεκμηριώνει τη δυνατότητα ένταξης στο πρόγραμμα. Τρίτον, έκθεση αξιολόγησης από κοινωνικό λειτουργό του δικαιούχου. Ως εκ τούτου στους κοινωνικούς λειτουργούς δόθηκε ενισχυμένη διακριτική ευχέρεια αποφασιστικής σημασίας για την επιλογή των ωφελουμένων. **Υπογραμμίζεται ότι ο δικαιούχος φέρει την αποφασιστική αρμοδιότητα για την ένταξη του ωφελούμενου στο πρόγραμμα** (Υπουργείο Εργασίας 2014β: 3).

Η Διαχειριστική Αρχή, μετά την υποβολή των απαραίτητων εγγράφων από τους Φορείς για τη συμμετοχή τους στο Πρόγραμμα και προκειμένου να τους καταβληθεί η α’ δόση χρηματοδότησης που αφορούσε στο 30% του εγκριθέντος προϋπολογισμού του Σχεδίου τους ζήτησε από τους Φορείς να υποβάλλουν φάκελο με συγκεκριμένα δικαιολογητικά των

ωφελουμένων τους που θα απεδείκνυαν την αστεγία τους (τα πιο σημαντικά ήταν η έκθεση του κοινωνικού λειτουργού του Τελικού Δικαιούχου για κάθε ωφελούμενο του σχεδίου του, καθώς και η βεβαίωση αστεγίας από κοινωνική υπηρεσία δήμου, υπνωτήριο, ανοιχτό κέντρο ημέρας).

Η επιλογή του μέγιστου αριθμού ωφελούμενων ανά επιχειρησιακό σχέδιο στο σύνολο των αιτούντων που πληρούσαν τις παραπάνω προϋποθέσεις **ήταν στη διακριτική ευχέρεια των Δικαιούχων**. Με άλλα λόγια, οι δικαιούχοι φορείς όφειλαν να επιλέξουν ωφελούμενους που πληρούν τις παραπάνω προϋποθέσεις, **δίχως να υπάρχει οποιαδήποτε πρόβλεψη ιεράρχησης της κοινωνικής ανάγκης των υποψηφίων για συμμετοχή στο Πρόγραμμα**. **Τα απαραίτητα δικαιολογητικά των ωφελούμενων για την ένταξη στο πρόγραμμα αναφέρθηκαν στην από 18/02/2015 ανάρτηση στην ιστοσελίδα του ΕΙΕΑΔ.**

3.1. Η μέθοδος αξιολόγησης του προγράμματος

Ο πιλοτικός και καινοτόμος χαρακτήρας του προγράμματος ανέδειξε την ανάγκη συνολικής αξιολόγησής του (σχεδιασμός- διαδικασίες και πρακτικές εφαρμογής- αποτελέσματα) προκειμένου να αναλυθούν οι αδυναμίες και τα προβλήματα που προέκυψαν και να διατυπωθούν προτάσεις ενδεχόμενης θεσμοθέτησής του ως συμβατικό πρόγραμμα κοινωνικής αλληλεγγύης. Συγκεκριμένα η ομάδα αξιολόγησης του Παντείου Πανεπιστημίου πρότεινε και το ΕΙΕΑΔ αποδέχτηκε να αξιολογηθούν:

- Οι μέθοδοι και οι πρακτικές που ακολουθήθηκαν για τον εντοπισμό των ωφελούμενων και τον προσδιορισμό των αναγκών τους.
- Οι διαδικασίες καθορισμού και εφαρμογής των κριτηρίων επιλογής των δικαιούχων και των ωφελούμενων
- Ο ρόλος των δικαιούχων φορέων, των ιδιοκτητών κατοικίας και των εργοδοτών στην ανάπτυξη και την εφαρμογή του προγράμματος
- Η επίδραση του προγράμματος στους ωφελούμενους αστέγους και την κοινότητα.

Για την εκπλήρωση των παραπάνω στόχων αξιολόγησης επιλέχθηκε η μεικτή μέθοδος έρευνας (συνδυασμός ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας). Πιο συγκεκριμένα, στην ποσοτική έρευνα περιλαμβάνονταν: α) η κωδικοποίηση των στοιχείων αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των αρχικά επιλεχθέντων ως ωφελούμενων του προγράμματος, β) η διενέργεια έρευνας με ερωτηματολόγιο σε δείγμα των ωφελούμενων αστέγων, γ) η διενέργεια έρευνας με ερωτηματολόγιο σε δείγμα των ωφελούμενων ιδιοκτητών ενοικιαζόμενων κατοικιών σε ωφελούμενους αστέγους και δ) η διενέργεια έρευνας με ερωτηματολόγιο σε δείγμα των ωφελούμενων εργοδοτών που απασχόλησαν σε επιδοτούμενες θέσεις ωφελούμενους άστεγους.

Η *κωδικοποίηση και ανάλυση των χαρακτηριστικών των ωφελούμενων* με βάση τα δημογραφικά και κοινωνικά τους χαρακτηριστικά όπως αυτά καταγράφηκαν από τους δικαιούχους φορείς, έγινε σε αρχείο excel με βάση 30 συνολικά μεταβλητές που η ομάδα έργου επέλεξε μετά την αρχική εκτίμηση του περιεχομένου των ερωτηματολογίων και την πιλοτική εφαρμογή τους σε 30 ερωτηματολόγια. Οι μεταβλητές αυτές αναφέρονταν στην οικογενειακή κατάσταση, τα στοιχεία επικοινωνίας, το φύλο, την ηλικία, τη διαμονή, το χρονικό διάστημα έλλειψης στέγης, την εκπαίδευση, την εργασιακή κατάσταση, την επαγγελματική εμπειρία, το εισόδημα και την περιουσιακή κατάσταση, την υγεία, τη χρήση ουσιών και τις κοινωνικές τους δραστηριότητες. Μετά την καταχώρηση των στοιχείων των ωφελούμενων στη βάση του Excel, τα δεδομένα μεταφέρθηκαν στο πρόγραμμα στατιστικής SPSS στο οποίο πραγματοποιήθηκε η στατιστική ανάλυση και οι συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών. Συνολικά κωδικοποιήθηκαν και επεξεργάστηκαν τα στοιχεία για 970 άμεσα και 299 έμμεσα ωφελούμενους δηλαδή συνολικά 1269 αστέγους, συνολικά, κατά το διάστημα Δεκέμβρης 2016- Γενάρης 2017 από τους οποίους, σύμφωνα με τη διαχειριστική αρχή του προγράμματος τελικά ωφελήθηκαν **1031 άστεγοι (516 στην Αττική, 195 στη Θεσσαλονίκη και 320 στην υπόλοιπη Ελλάδα)[2].**

Οι *τρεις δειγματοληπτικές έρευνες* πραγματοποιήθηκαν κατά το διάστημα 10-22 Απρίλη 2017 με τους ωφελούμενους αστέγους, 2-10 Μάη 2017 με τους ιδιοκτήτες ενοικιαζόμενων κατοικιών και 20 Μάη-10 Ιούνη 2017 με τους επιδοτούμενους εργοδότες. Η επιλογή του δείγματος για τις τηλεφωνικές συνεντεύξεις έγινε σύμφωνα με τη μέθοδο που προτείνεται από τον Javan B. Ridge (2013) για την έρευνα αξιολόγησης σε ομάδες που είναι δύσκολο για τους ερευνητές να προσεγγίσουν τα μέλη τους. Το δείγμα επιλέχθηκε τυχαία με βάση τους τηλεφωνικούς αριθμούς επικοινωνίας του συνολικού πληθυσμού των ερωτώμενων αφού λήφθηκε μέριμνα για την επαρκή εκπροσώπηση των διαφορετικών περιοχών εφαρμογής του προγράμματος (Αττική, Θεσσαλονίκη, Υπόλοιπη Επικράτεια) και των δύο βασικών θεσμικών κατηγοριών δικαιούχων φορέων (Δήμοι-ΜΚΟ) και αντιστοιχεί στο 26% των άμεσα ωφελούμενων αστέγων, το 40 % των ιδιοκτητών ενοικιαζόμενων κατοικιών και το 53% των επιδοτούμενων εργοδοτών. Συνολικά, μέσω των τηλεφωνικών συνεντεύξεων συμπληρώθηκαν 260 ερωτηματολόγια με ωφελούμενους αστέγους, 140 με ιδιοκτήτες **ενοικιαζόμενων κατοικιών σε αστέγους** και 116 ερωτηματολόγια με εργοδότες των επιδοτούμενων για απασχόληση αστέγων.

Το ερωτηματολόγιο προς τους ωφελούμενους άστεγους περιλάμβανε 37 ερωτήματα τα οποία αναφέρονται στη διάρκεια της αστεγίας τους, τις δράσεις του προγράμματος στις οποίες

[2] Επισημαίνεται ότι η ανάλυση των χαρακτηριστικών των αστέγων έγινε με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία που υποβλήθηκαν από τους δικαιούχους στην αρχική φάση του προγράμματος αποτυπώνοντας τις αρχικές προτιμήσεις και επιλογές και όχι με αυτά των τελικώς ωφελούμενων όπως αυτοί αποτυπώθηκαν σε πολύ προχωρημένη φάση του προγράμματος.

συμμετείχαν, την άποψή τους για τον πυλώνα της στέγασης (ποιότητα κατοικίας, σχέσεις με γείτονες, ιδιοκτήτες, επίπεδο ενοικίου) και τον πυλώνα της εργασιακής επανένταξης (ποιότητα και είδος εργασίας ή ανεργία), τον τρόπο που ενημερώθηκαν για το πρόγραμμα, τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν, την άποψή τους για το πρόγραμμα και τα στελέχη του, τις κοινωνικές επαφές και δραστηριότητές τους και τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά.

Το ερωτηματολόγιο προς τους ιδιοκτήτες κατοικιών περιλάμβανε 23 ερωτήματα τα οποία αναφέρονται στους τρόπους που ενημερώθηκαν για το πρόγραμμα, τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν για τη συμμετοχή τους, τους ενδοιασμούς τους και το πώς τους παράκαμψαν, τα προβλήματα που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια της συμμετοχής τους στο πρόγραμμα, την πρόθεσή τους να συνεχίσουν τη συμμετοχή τους σε αυτό, την άποψή τους για τα στελέχη του προγράμματος και την άποψή τους για τους ωφελούμενους αστέγους, τη συμπεριφορά τους και την αστεγία, γενικότερα.

Το ερωτηματολόγιο των εργοδοτών περιλάμβανε 27 ερωτήσεις που αναφέρονται στους τρόπους που ενημερώθηκαν για το πρόγραμμα, τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν για τη συμμετοχή τους, τους ενδοιασμούς τους και το πώς τους παράκαμψαν, τα προβλήματα που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια της συμμετοχής τους στο πρόγραμμα, την πρόθεσή τους να συνεχίσουν τη συμμετοχή τους σε αυτό, την άποψή τους για τα στελέχη του προγράμματος και την άποψή τους για τους ωφελούμενους αστέγους, την αποδοτικότητα και τη συμπεριφορά τους, τη σχέση εργασίας με την οποία τους απασχολούν, τις δραστηριότητες της επιχείρησης και το μέγεθός της, τον αριθμό επιδοτούμενων αστέγων που απασχολούν και την άποψή τους γενικά για το πρόβλημα της αστεγίας.

Και στις τρεις παραπάνω έρευνες, οι ερευνητές συνάντησαν αρκετά εμπόδια. Κυριότερο πρόβλημα ήταν τα λανθασμένα ή ανύπαρκτα τηλέφωνα που είχαν καταγράψει οι δικαιούχοι φορείς τόσο στα αρχικά τους σχέδια-εκθέσεις όσο και κατά τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος όταν αυτό τους ζητήθηκε από τη διαχειριστική αρχή του προγράμματος. Κάτι που, εκτός των άλλων, καταδεικνύει και τη δυσκολία εφαρμογής ενός αξιόπιστου συστήματος καταγραφής και παρακολούθησης των αστέγων που εξυπηρετούν.

Η ποιοτική διάσταση της αξιολόγησης περιλάμβανε:

α) την ανάλυση του περιεχομένου των σχεδίων δράσης που κατέθεσαν οι δικαιούχοι φορείς καθώς και των περιοδικών τους εκθέσεων προόδου προς τη διαχειριστική αρχή. Συνολικά, μελετήθηκε το περιεχόμενο 57 σχεδίων. Τα σχέδια των φορέων ταξινομήθηκαν και αξιολογήθηκαν ως προς το βαθμό στον οποίο είχαν συγκεκριμένη στοχοθεσία που εξειδίκευσε τις προτεραιότητες του προγράμματος, τις κατηγορίες ωφελούμενων στις οποίες επικέντρωσαν

τις παρεμβάσεις τους σύμφωνα με την τυπολογία ETHOS, τη θεσμική τους μορφή κι αν ήταν σχέδια μεμονωμένων φορέων **ή εταιρικών σχημάτων**, τις δράσεις διάχυσης του στους δυνητικούς ωφελούμενους (π.χ. αξιοποίηση μητρώων, social media, ευαισθητοποίηση κοινωνικών υπηρεσιών) και τα κριτήρια που επέλεξαν για την επιλογή των ωφελούμενων .

β) τη διενέργεια τριών ομάδων εστίασης με συντελεστές-κλειδιά του προγράμματος.

Η *πρώτη ομάδα εστίασης* διεξήχθη με τους κοινωνικούς λειτουργούς των δικαιούχων που εκπόνησαν Σχέδια του Προγράμματος (Πέμπτη 27 Απριλίου 2017 και ώρα 12.00-15.00 στο Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογία και Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου). Η *δεύτερη ομάδα εστίασης* έγινε με τους Επιστημονικά Υπεύθυνους των εγκεκριμένων Σχεδίων των Δικαιούχων (Παρασκευή 5 Μαΐου και ώρα 12.00-15.00 στο Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογία και Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου). Η *τρίτη ομάδα εστίασης* πραγματοποιήθηκε με τα στελέχη της Διαχειριστικής Αρχής του Προγράμματος (Τετάρτη 14 Ιουνίου και ώρα 14.00-16.00 στο Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού). Βασικός στόχος των αξιολογητών κατά τη διενέργεια των ομάδων εστίασης ήταν να αναδειχθούν εκείνες οι πλευρές του προγράμματος που επέδρασαν στα αποτελέσματά του όπως αυτές έγιναν αντιληπτές από διαφορετικούς κομβικούς συντελεστές της εφαρμογής του.

Η επιλογή των συμμετεχόντων σε επίπεδο ομάδων εστίασης με τους κοινωνικούς λειτουργούς και τους επιστημονικά υπεύθυνους των Δικαιούχων έγινε, κυρίως, στη βάση της γεωγραφικής τους κατανομής στο λεκανοπέδιο της Αττικής σε συνδυασμό με το κριτήριο της συμμετοχής διαφορετικών κατηγοριών φορέων (δήμοι, ΜΚΟ, φορείς εκκλησίας), το κριτήριο του εύρους της παρέμβασής τους (μικρός έναντι μεγάλου αριθμού ωφελουμένων), καθώς και το κριτήριο της συμμετοχής οργανώσεων εξειδικευμένων σε ειδικές μορφές έλλειψης στέγης (άστεγοι με τοξικές εξαρτήσεις, άστεγοι σε εφηβική ηλικία ή πρόσφατη ενηλικίωση).

Ένας κρίσιμος περιορισμός για την αξιολόγηση του προγράμματος είναι η δυσκολία σύγκρισης της κατάστασης των ωφελούμενων αστέγων πριν και μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος, κυρίως για τρεις λόγους:

α) η αξιολόγηση ανατέθηκε και άρχισε στη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος και συνεπώς δεν μπορούσαν να συγκεντρωθούν αξιόπιστα στοιχεία για την κατάσταση των ωφελούμενων αστέγων πριν την έναρξη του προγράμματος (baseline data).

β) Οι δικαιούχοι φορείς (δήμοι, ΜΚΟ, Περιφέρειες) δεν διαθέτουν συστηματικά και συγκρίσιμα στοιχεία για τους ωφελούμενους του προγράμματος (εκτός από αυτά που αναφέρονται στις δαπάνες), παρά τις επαναλαμβανόμενες συστάσεις και προτροπές από τη διαχειριστική αρχή και

γ) το πρόγραμμα (ευτυχώς βέβαια) παρατάθηκε ως προς τη δράση επιδότησης του ενοικίου κι έτσι συνεχίζει να λειτουργεί με την ολοκλήρωση έρευνας της αξιολόγησης.

Εξαιτίας των παραπάνω περιορισμών και παρά την προθυμία της αναθέτουσας αρχής (ΕΙΕΑΔ) να κρίνει η αξιολόγηση *και τα τελικά αποτελέσματα* του προγράμματος, κάτι τέτοιο δεν ευοδώθηκε.

Επιπλέον, δεν γίνεται μέχρι σήμερα συστηματική καταγραφή των αστέγων στην Ελλάδα και συνεπώς δεν μπορούμε να γενικεύσουμε τα αποτελέσματα των δειγματοληπτικών διερευνήσεων παρά μόνο στο σύνολο των ωφελούμενων του προγράμματος.

Ένα ζήτημα που θα έπρεπε να διαχειριστεί η ομάδα αξιολόγησης είναι ότι ένα σημαντικό μέρος των στατιστικών αναλύσεων αφορά την προσπάθεια να εξαχθούν από ένα δείγμα του πληθυσμού συμπεράσματα για συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του γενικού πληθυσμού στον οποίο αναφέρεται το πρόγραμμα που αξιολογείται. Ένας απλός τρόπος για να γίνει αυτό είναι να συγκριθούν οι μέσοι όροι συγκεκριμένων μεταβλητών του δείγματος. Έπειτα από την περιγραφική στατιστική που πραγματοποιήθηκε στα 4 ερωτηματολόγια, έπρεπε να εκτιμηθεί η εγκυρότητα της σύνθεσης των στοιχείων για να δούμε αν μπορούμε να γενικεύσουμε ή να αναφερθούμε μόνο στα επιμέρους δείγματα του Προγράμματος «Στέγαση και Επανένταξη». Αποφασίστηκε να χρησιμοποιηθεί η επαγωγική στατιστική και η διαδικασία t-test η οποία ανήκει στα περιμετρικά στατιστικά κριτήρια.

Πραγματοποιήθηκε σύγκριση των ερωτηματολογίων που αφορούν τους ωφελούμενους και τους αστέγους και αντίστοιχα των ερωτηματολογίων που αφορούν τους ιδιοκτήτες και τους εργοδότες. Στην πρώτη περίπτωση πραγματοποιήθηκε επαγωγική στατιστική για το φύλο, την ηλικία και το εκπαιδευτικό επίπεδο με τη διάρκεια αστεγίας καθότι οι παραπάνω μεταβλητές ήταν κοινές τόσο στο ερωτηματολόγιο των ωφελούμενων όσο και στο δείγμα των ωφελούμενων αστέγων. Συνολικά, εξετάζοντας τα παραπάνω αποτελέσματα παρατηρήθηκε πως δεν υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων των δύο δειγμάτων (ωφελούμενοι και άστεγοι). Επομένως, έγινε δεκτή η μηδενική υπόθεση ότι στον γενικό πληθυσμό δεν παρατηρήθηκαν διαφορές στους μέσους όρους της διάρκειας αστεγίας ανδρών γυναικών, ηλικίας και εκπαιδευτικού επιπέδου.

Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε επαγωγική στατιστική για το φύλο, την ηλικία και το εκπαιδευτικό επίπεδο με την κλίμακα Likert που μετρά την αστεγία τόσο στο ερωτηματολόγιο των ιδιοκτητών όσο και των εργοδοτών. Συνολικά, εξετάζοντας τα αποτελέσματα που προέκυψαν δεν παρατηρήθηκε σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων των δύο δειγμάτων (εργοδότες και ιδιοκτήτες). Έγινε αποδεχτή η μηδενική υπόθεση αφού δεν παρατηρήθηκαν

διαφορές στους μέσους όρους αντιλήψεων και στάσεων απέναντι σε τρέχοντα κοινωνικά στερεότυπα για τους αστέγους τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες, σε όλες τις ηλικιακές ομάδες αλλά και στο εκπαιδευτικό επίπεδο.

Επομένως και στις 2 περιπτώσεις αφού αποδεχθήκαμε τη μηδενική υπόθεση και δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των δειγμάτων, μπορούμε να γενικεύσουμε τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του προγράμματος στον συνολικό πληθυσμό των ωφελούμενων.

3.2. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης

3.2.1 Προτεραιότητες και προσανατολισμοί του σχεδιασμού

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω το πρόγραμμα «Στέγαση-Επανένταξη» δεν απευθύνθηκε σε όλους τους αστέγους αλλά, κυρίως, οικογένειες και μεμονωμένα άτομα που φιλοξενούνται σε Κοινωνικούς Ξενώνες Βραχυχρόνιας Φιλοξενίας ή Ξενώνες Ύπνου ή κάνουν χρήση των υπηρεσιών Ανοιχτών Κέντρων Ημέρας Αστέγων ή έχουν καταγραφεί από τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων ή τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας (άρθρο 9 του Ν. 4109/2013, ΦΕΚ 16, τ.Α΄) ως άστεγοι και **δύναται άμεσα να επανενταχθούν**. Σύμφωνα με τον οδηγό εφαρμογής του προγράμματος αυτό *προσανατολίστηκε προς εκείνους τους αστέγους που δεν έχουν οδηγηθεί στην πλήρη περιθωριοποίηση και διατηρούν σχέσεις και επαφές ώστε να μην είναι απαραίτητη η μακρόχρονη υποστήριξή τους. Αρχικά, φαίνεται πως αποκλείστηκε η επικέντρωση σε όσους χρειάζονται ειδική υποστήριξη και για τους οποίους συνήθως εφαρμόζονται προγράμματα σταδιακής επανένταξης μεγάλης σχετικά διάρκειας.* Επιπλέον, στοχεύει στην επανένταξη γυναικών που φιλοξενούνται σε Ξενώνες για γυναίκες θύματα βίας και σε άτομα που έχουν συμπληρώσει το 18^{ο} έτος της ηλικίας τους και φιλοξενούνται σε Δομές Παιδικής Προστασίας, εφόσον στερούνται τη δυνατότητα, ή έχουν επισφαλή πρόσβαση σε επαρκή κατοικία.

Για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων, όπως ήδη αναφέρθηκε, το πρόγραμμα περιλάμβανε δύο κεντρικές δράσεις: α) την χρηματοδοτική ενίσχυση για αυτόνομη διαβίωση και β) την απόκτηση εργασίας ως βασικού μηχανισμού κοινωνικής επανένταξης απευθυνόμενο κυρίως, σε όσους βρέθηκαν σε κατάσταση αστεγίας επειδή απώλεσαν την εργασία τους και όχι σε κείνους που το βασικό αίτιο που οδήγησε στην αστεγία συνδέεται με τη χρήση ουσιών, ψυχολογικά, νοητικά, κινητικά και άλλα προβλήματα που οδηγούν σε διάρρηξη των κοινωνικών δεσμών (π.χ. οικογενειακού δεσμού).

Σύμφωνα με αυτό το αρχικό περίγραμμα οι δικαιούχοι φορείς είχαν τη διακριτική ευχέρεια να συγκεκριμενοποιήσουν τις παρεμβάσεις τους επιλέγοντας τόσο τους ωφελούμενους αστέγους όσο και το είδος των δράσεων στις οποίες αυτοί θα ενταχθούν. Ο ρόλος τους δηλαδή ως

«διαχειριστών» της γενικής στρατηγικής και η επάρκειά τους (υλικοτεχνικά, στελεχιακά και θεσμικά) ήταν ιδιαίτερα κρίσιμος για την επιτυχία του σχεδίου.

Η κωδικοποίηση, επεξεργασία και ανάλυση των αρχικών στοιχείων που καταγράφηκαν από τους δικαιούχους φορείς σύμφωνα με ειδικά έντυπα-ερωτηματολόγια που σχεδιάστηκαν από τη διαχειριστική αρχή και αναφέρονται στους ωφελούμενους αστέγους κατέδειξε **ότι ο μεγαλύτερος αριθμός ωφελούμενων (68,0%) εντάχθηκαν σε σχέδια των Δήμων. Σε σχέδια των ΜΚΟ εντάχθηκε το 27,4% των ωφελούμενων και σε σχέδια της εκκλησίας το 4,6% (**Πιν. 1). **Η παραπάνω κατανομή δείχνει ότι ο ρόλος των δήμων είναι πολύ πιο σημαντικός από αυτό των ΜΙΚΟ και της Εκκλησίας για την υποστήριξη και ένταξη των αστέγων.**

Πίνακας 1 Δικαιούχος φορέας ωφελούμενων (ΒΩ8)

Δικαιούχος φορέας	N	% επί των αποκρινόμενων
Δήμος	862	68,0
ΜΚΟ	348	27,4
Εκκλησία	58	4,6
Σύνολο	1268	100,0

Επιπλέον, παρά τον πιλοτικό χαρακτήρα του προγράμματος, αυτό συνολικά κάλυψε τις ανάγκες αστέγων που διάμεναν σε **82 συνολικά δήμους** παρουσιάζοντας μεγάλο εύρος διασποράς. **Ωστόσο, ο συνολικός αριθμός των ωφελούμενων ήταν πολύ περιορισμένος αναφορικά με το νόμιμο πληθυσμό του κάθε δήμου και σε ορισμένους δήμους δεν ξεπερνούσε το ένα άτομο (π.χ. Δήμοι Αγ. Αναργύρων-Καματερού, Ζωγράφου, Αστερούσιων, Παλλήνης, Κρωπίας, Αλιάρτου**). Σε καμία περίπτωση οι ωφελούμενοι άστεγοι δεν ξεπέρασαν το 0,135% του νόμιμου πληθυσμού (δήμος Ασπροπύργου), ενώ ακόμα και σε Δήμους όπως αυτός των Αθηναίων **όπου οι ωφελούμενοι ήταν 124 άτομα**, αυτοί αντιστοιχούσαν στο 0,027% του νόμιμου πληθυσμού. Όπως δείχνει ο Πίνακας 2, το εύρος της κάλυψης είναι ποσοτικά πολύ περιορισμένο με αναφορά στο νόμιμο πληθυσμό. *Επειδή, όμως, μέχρι σήμερα, δεν γίνεται συστηματική καταγραφή των αστέγων στην Ελλάδα δεν μπορεί να γίνει αξιόπιστη εκτίμηση για το ποσοστό των αστέγων κάθε δήμου που ωφέλησε το πρόγραμμα ούτε να εκφραστεί ακριβής κρίση για το ποσοστό κάλυψης της ομάδας στόχου από το πρόγραμμα.*

Πίνακας 2 Αναλογία αριθμού ωφελούμενων (N=1269) με νόμιμο πληθυσμό (ΒΩ1)

Α/Α	Δήμος κατοικίας του ωφελούμενου(1)	Νόμιμος πληθυσμός με βάση την απογραφή του 2011 (2)	Αριθμός ωφελούμενων αστέγων (άμεσα και έμμεσα) (3)	% ωφελούμενων το νόμιμο πληθυσμό του δήμου
1	Αγίας Παρασκευής	40.629	12	0,03

2	Αγίου Δημητρίου	49.149	20	0,041
3	Αγίων Αναργύρων-Καματερού	46.642	1	0,002
4	Αθηναίων	467.160	124	0,027
5	Αιγάλεω	60.504	17	0,028
6	Αιγιαλείας	52.954	19	0,036
7	Αλεξανδρούπολης	63.920	22	0,034
8	Αλίαρτου	11.645	1	0,009
9	Αμαρουσίου	56.071	1	0,002
10	Αμπελοκήπων-Μενεμένη	40.159	3	0,007
11	Ασπρόπυργου	26.717	36	0,135
12	Αχαρνών	74.886	19	0,025
13	Αχαρνών-Αστερούσιων	18.652	1	0,005

Πίνακας 2 Συνεχίζεται….

Α/Α	Δήμος κατοικίας του ωφελούμενου (1)	Νόμιμος πληθυσμός με βάση την απογραφή του 2011 (2)	Αριθμός ωφελούμενων αστέγων (άμεσα και έμμεσα) (3)	% ωφελούμενων το νόμιμο πληθυσμό του δήμου
14	Βάρης-Βούλας-Βουλιαγμένης	36.194	2	0,006
15	Βόλου	124.659	47	0,038
16	Βύρωνος	43.680	36	0,082
17	Γλυφάδας	64.424	21	0,033
18	Γορτυνίας	20.598	3	0,015
19	Δέλτα	40.941	6	0,015
20	Δελφών	29.633	15	0,051
21	Δράμας	54.399	9	0,017
22	Δυτικής Αχαΐας	30.293	7	0,023
23	Ελληνικού-Αργυρούπολης	39.971	2	0,005
24	Ερέτριας	13.423	1	0,007
25	Ερύμανθου	13.594	12	0,088
26	Ζωγράφου	49.525	1	0,002
27	Ηγουμενίτσας	25.979	13	0,05
28	Ηλίδας	36.442	20	0,055
29	Ηρακλείου	36.910	47	0,127
30	Ηρακλείου Κρήτης	146.750	27	0,018
31	Θερμαϊκού	34.728	4	0,012
32	Θέρμης	39.105	9	0,023
33	Θεσσαλονίκης	269.177	79	0,029
34	Ιλίου	58.919	7	0,012
35	Καβάλας	67.455	13	0,019
36	Καλαμαριάς	58.773	6	0,01
37	Καλαμάτας	66.363	30	0,045
38	Καλαμπάκας	33.079	3	0,009
39	Καλλιθέας	74.153	26	0,035
40	Καρδίτσας	61.935	10	0,016
41	Καρύστου	14.643	4	0,027
42	Κερατσινίου-	74.790	43	0,057

	Δραπετσώνας			
43	Κηφισιάς	55.291	16	0,029
44	Κιλκίς	64.232	21	0,033
45	Κορδελιού- Εύοσμου	62.863	1	0,002
46	Κορινθίων	55.480	2	0,004
47	Κορυδαλλού	51.653	2	0,004
48	Κρωπίας	19.475	1	0,005
49	Λαγκαδά	57.049	6	0,011
50	Λαρισαίων	129.533	1	0,001
51	Μάνδρας - Ειδυλλίας	17.722	6	0,034
	Μαρκόπουλου			
52	Μεσόγαιας	13.134	1	0,008
53	Μίνωα Πεδιάδας	20.988	1	0,005
54	Μοσχάτου - Ταύρου	32.573	1	0,003
55	Νεάπολης - Συκεών	69.182	25	0,036
56	Νέας Ιωνίας	49.352	18	0,036

Πίνακας 2 Συνεχίζεται….

Α/Α	Δήμος κατοικίας του ωφελούμενου (1)	Νόμιμος πληθυσμός με βάση την απογραφή του 2011 (2)	Αριθμός ωφελούμενων αστέγων (άμεσα και έμμεσα) (3)	% ωφελούμενων το νόμιμο πληθυσμό του δήμου
58	Νίκαιας-Αγίου	89.515	3	0,003
	Ιωάννη Ρέντη			
59	Παλλήνης	33.475	1	0,003
60	Παπάγου- Χολαργού	38.474	2	0,005
61	Πατρέων	177.252	61	0,034
62	Πειραιώς	155.278	60	0,039
63	Πεντέλης	26.024	1	0,004
64	Περάματος	23.234	28	0,121
65	Περιστερίου	118.893	8	0,007
66	Πετρουπόλεως	42.282	2	0,005
67	Πυλαίας - Χορτιάτη	48.178	2	0,004
68	Πύργου	53.712	13	0,024
69	Ρεθύμνης	44.573	20	0,045
70	Ρόδου	95.117	11	0,012
71	Σαρωνικού	23.383	1	0,004
72	Σερρών	80.172	11	0,014
73	Σπάτων - Αρτέμιδος	23.503	23	0,098
74	Τρικκαίων	77.143	19	0,025
75	Φαρκαδόνας	16.238	2	0,012
	Φιλαδέλφειας-			
76	Χαλκηδόνος	34.859	7	0,02
77	Φυλής	39.587	26	0,066
78	Χαϊδαρίου	36.541	32	0,088
79	Χαλανδρίου	52.606	4	0,008
80	Χαλκιδέων	86.394	26	0,03
81	Χανίων	84.527	18	0,021
82	Χερσονήσου	21.135	4	0,019

Σε όλους τους δήμους είναι εμφανής η πολύ περιορισμένη ικανότητα παρέμβασης των φορέων (ΤΑ και ΜΚΟ) να υποστηρίξουν την ένταξη των αστέγων ακόμα και με τη συνδρομή του κεντρικού κράτους όπως είναι αυτή που δόθηκε μέσω του παρόντος προγράμματος. Σύμφωνα με τις ομάδες εστίασης, αρκετοί δικαιούχοι φορείς προέβησαν στην απασχόληση έκτακτου προσωπικού για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του προγράμματος, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις αποχώρησε έκτακτο προσωπικό κατά τη διάρκεια του προγράμματος, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται ασυνέχειες και αποσπασματικές παρεμβάσεις αναφορικά με την ενδυνάμωση των ωφελούμενων. Ως εκ τούτου, η πολιτεία θα έπρεπε να προβληματιστεί ως προς τη σημασία της μεγαλύτερης χρηματοδοτικής ενίσχυσης των φορέων Τ.Α. για τη δημιουργία δομών υποστήριξης των αστέγων και άλλων αποκλεισμένων ομάδων όπως είναι τα Κέντρα Κοινότητας.

Ο αριθμός των ωφελούμενων συγκριτικά με το συνολικό πληθυσμό των δήμων όπου διέμειναν οι ωφελούμενοι δείχνει ότι και χωρίς τη συνδρομή του κεντρικού κράτους, οι τοπικοί φορείς θα μπορούσαν (όπως έγινε σε σπάνιες περιπτώσεις καινοτόμων και δημιουργικών δημοτικών αρχών), εφόσον διέθεταν κουλτούρα συστηματικής κοινωνικής παρέμβασης και με τη θεσμοθετημένη συνδρομή κατάλληλων χρηματοδοτικών εργαλείων (π.χ. ειδικό τέλος για άστεγους και απόρους ενδεχομένως με τον συμψηφισμό του με μέρος των τελών που καταβάλλουν τα καταστήματα) και σχέδια να συνεχίσουν τη λειτουργία του προγράμματος χωρίς τη χρηματική ενίσχυση του κεντρικού κράτους.

Ο συνολικός πληθυσμός των δήμων στους οποίους εφαρμόστηκε το πρόγραμμα είναι 4.943.840 άτομα και ο συνολικός αριθμός αστέγων που επιλέχθηκε αρχικά να ωφεληθούν από το πρόγραμμα ήταν 1269 άτομα δηλαδή 2,57 άτομα ανά 10.000 κατοίκους[3]. Αν υποθέσουμε ότι ο κάθε δήμος αναλάμβανε την καταβολή 600 ευρώ το μήνα για κάθε ένα από αυτούς τους ωφελούμενους ή επιβάρυνση ανά κάτοικο το μήνα θα ήταν περίπου 16 λεπτά (0,16 ευρώ) ή 1,92 ευρώ το έτος.

Όσον αφορά το φύλο των ωφελούμενων οι περισσότεροι άμεσα ωφελούμενοι (56,7%) ήταν άνδρες (Πιν. ΒΩ3) ενώ οι περισσότεροι έμμεσα ωφελούμενοι(57,9% ήταν γυναίκες (Πιν. ΒΩ4) στοιχείο που δείχνει την επικράτηση πατριαρχικών σχέσεων και σε αυτή την κατηγορία του πληθυσμού.

Η ανάλυση της ηλικιακής κατανομής των άμεσα ωφελούμενων (Πιν. 3) αποκαλύπτει ότι οι περισσότεροι είναι παραγωγικής ηλικίας. Το μεγαλύτερο ποσοστό, δηλαδή 38,4 εμφανίζεται στην ηλικιακή κατηγορία 25 έως 44 ετών. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό εμφανίζεται στην ηλικιακή κατηγορία 45 έως 54 με ποσοστό 26,8. Πρόκειται για παραγωγικές ηλικίες όπου με

[3] Ο τελικός αριθμός των ωφελούμενων του προγράμματος διαμορφώθηκε τελικά στα 1031 άτομα καθώς κάποιοι δικαιούχοι φορείς αποφάσισαν τελικά να μη συμμετάσχουν στο πρόγραμμα.

την κατάλληλη υποστήριξη και το ανάλογο μείγμα στοχευμένων παρεμβάσεων έχουν υψηλές πιθανότητες για ένταξη στην απασχόληση. Ωστόσο υπάρχει και ένα σημαντικό ποσοστό (26,4%) που είναι άνω των 55 ετών και συνεπώς αντιμετωπίζουν αυξημένες δυσκολίες ένταξης μέσω της εργασίας. Γι' αυτή την ομάδα αστέγων θα έπρεπε να σχεδιαστούν ειδικά μέτρα κοινωνικής στήριξης. Επιπλέον το υψηλό τους ποσοστό δείχνει ότι στους δικαιούχους φορείς δεν επικράτησε μόνο το κριτήριο της δυνατότητας άμεσης ένταξης των ωφελούμενων όπως αυτό είχε διατυπωθεί από τον κεντρικό σχεδιασμό του προγράμματος.

Πίνακας 3 Ηλικία άμεσα ωφελούμενων (ΒΩ5)[4]

Ηλικία	N	% επί των ερωτώμενων
18-24	82	8,5
25-44	372	38,4
45-54	260	26,8
55-67	237	24,4
68-90	19	2,0
Σύνολο	970	100,0

Ανάλογη εικόνα εμφανίζει και η ηλικιακή κατανομή των έμμεσα ωφελούμενων (Πιν. ΒΩ6), αλλά και συνολικά (Πιν. ΒΩ7).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ωφελούμενων έχει ολοκληρώσει το Δημοτικό με ποσοστό 27,8%. Το 17,4% των ωφελούμενων έχει ολοκληρώσει μερικές τάξεις του Λυκείου μόνο το 4,9% των ωφελούμενων έχει ολοκληρώσει την Ανώτατη Εκπαίδευση. Αθροιστικά μπορούμε να παρατηρήσουμε πως το 40,7% των ωφελούμενων έχει ολοκληρώσει μερικές τάξεις του γυμνασίου και το 77% των ωφελούμενων διαθέτει εκπαίδευση Λυκείου και κάτω. (Πιν. 4). Λαμβάνοντας υπόψη την καθιέρωση της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Γυμνάσιο) το 1985 θα έπρεπε όσοι δεν έχουν ολοκληρώσει το Γυμνάσιο να είναι άνω των 45 ετών. Από τους 509 ωφελούμενους που έχουν εκπαίδευση λιγότερη από τριτάξιο γυμνάσιο όσοι είναι κάτω των 45 ετών είναι το 40,3% και συνεπώς **τα επίπεδα σχολικής διαρροής στους ωφελούμενους είναι ιδιαίτερα υψηλά (Πιν. ΒΩ10)**. Επίσης, οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εμφανίζονται σε αξιόλογα ποσοστά αν αναλογιστούμε ότι οι ωφελούμενοι είναι άστεγοι.

Συνολικά το εκπαιδευτικό επίπεδο των ωφελούμενων αστέγων είναι σε μέτρια και ανεπαρκή επίπεδα θέτοντας ισχυρούς περιορισμούς στις προοπτικές εύρεσης εργασίας και επαγγελματικής ένταξης τους. Τα προσόντα των περισσότερων αντιστοιχούν κυρίως σε εργασίες χαμηλών δεξιοτήτων και περιορισμένης ειδίκευσης όπως είναι το βοηθητικό και το ανειδίκευτό

[4] Στα αρχικά σχέδια που υπέβαλλαν οι ωφελούμενοι φορείς γινόταν διάκριση μεταξύ άμεσα και έμμεσα ωφελούμενων, παρόλο που θεσμικά δεν γινόταν αυτή η διάκριση στο πρόγραμμα. Η ανάλυση των βασικών δημογραφικών χαρακτηριστικών των αρχικά επιλεχθέντων ως ωφελούμενων έγινε στη βάση αυτής της διάκρισης για να διερευνηθούν ενδεχόμενες διαφοροποιήσεις στις προτιμήσεις των δικαιούχων φορέων και στη συνέχεια ομαδοποιήθηκαν σε ένα ενιαίο σύνολο ως ωφελούμενοι.

προσωπικό γενικών καθηκόντων. Πρόκειται για θέσεις που κατά κανόνα είναι χαμηλής αμοιβής και επισφαλείς ενώ δεν συνδέονται σθεναρά με προοπτικές σταθερής και μακροχρόνιας απασχόλησης. Για την τελευταία εκδοχή απαιτείται συστηματική υποστήριξη των ωφελούμενων ώστε να αναβαθμίσουν τα προσόντα και τις επαγγελματικές τους δεξιότητες μέσω προγραμμάτων επιμόρφωσης και κατάρτισης.

Πίνακας 4 Εκπαιδευτικό επίπεδο ωφελούμενων (ΒΩ7)

Εκπαιδευτικό επίπεδο	N	% επί των αποκρινόμενων
Καθόλου	64	5,1
Μερικές τάξεις δημοτικού	37	3,0
Δημοτικό	348	27,8
Μερικές τάξεις γυμνασίου	60	4,8
Γυμνάσιο	201	16,0
Μερικές τάξεις λυκείου	38	3,0
Λύκειο	218	17,4
Τεχνικό Εκπ/ΕΠΑΛ	127	10,1
Κέντρο Ελευθέρων Σπουδών	18	1,4
ΙΕΚ	61	4,9
ΤΕΙ	21	1,7
ΑΕΙ	61	4,9
Σύνολο	1254	100,0

Σημαντικό είναι το ποσοστό (40,7%) των ωφελούμενων που δεν έχουν κάποια προσωπική σχέση ενώ το 16,9% είναι διαζευγμένοι/ες, το 11,7% σε διάσταση και το 4,2% είναι χήροι/ες (Πιν. 5). Ωστόσο το 40% δήλωσε ότι έχει υποστήριξη από το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον (Πιν. ΒΩ18), κάτι που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί από τις υποστηρικτικές δομές των δικαιούχων φορέων για την ενδυνάμωσή τους προς την άμεση επανένταξη.

Πίνακας 5 Οικογενειακή κατάσταση ωφελούμενων (ΒΩ11)

Οικογενειακή κατάσταση	N	% επί των ερωτώμενων
Παντρεμένος/η	318	25,1
Συζώ με κάποιον/α	18	1,4
Διαζευγμένος/η	214	16,9
Χήρος/α	53	4,2
Σε διάσταση	149	11,7
Αυτήν τη στιγμή δεν έχω σχέση	517	40,7
Σύνολο	1269	100,0

Τέλος, παρόλο που ο επιτελικός σχεδιασμός δεν έδωσε έμφαση στους αστέγους που είναι άτομα με ειδικές ανάγκες ή χρήστες ουσιών οι δικαιούχοι φορείς εξέφρασαν την πρόθεση να

εντάξουν και αυτές τις δύο ειδικές ομάδες αστέγων οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 7,3% (Πιν. ΒΩ16) και το 3,2% (Πιν. ΒΩ17) των ωφελούμενων της αρχικής τους επιλογής αντίστοιχα.

Προκειμένου να διαπιστώσουμε εάν κατά την επιλογή των ωφελούμενων οι δικαιούχοι προέκριναν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, διενεργήσαμε ορισμένες συσχετίσεις με τη χρήση του στατιστικού προγράμματος SPSS 24.0.

Αρχικά συσχετίσαμε το είδος των δικαιούχων (Δήμος, ΜΚΟ, εκκλησία) με την κατάσταση της αστεγίας των ωφελούμενων πριν το πρόγραμμα και δεν διαπιστώθηκε κάποια ισχυρή συσχέτιση. Συνεπώς οι δικαιούχοι δεν διέκριναν τους ωφελούμενους με βάση την κατάσταση της αστεγίας τους και επιβεβαιώνονται οι διαπιστώσεις που προέκυψαν κατά την ανάλυση του περιεχομένου **των Σχεδίων των δικαιούχων**.

Στη συνέχεια, συσχετίστηκε η μεταβλητή της διάρκειας αστεγίας με μια σειρά μεταβλητών όπως η διάρκεια ανεργίας, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία (σε έτη), τα προβλήματα υγείας, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, το φύλο και με το αν οι ωφελούμενοι/ες είχαν οικονομικές εκκρεμότητες. Κι εδώ δεν διαπιστώθηκε κάποια **ισχυρή** (ή απλώς αξιόλογη) συσχέτιση και συνεπώς δεν προκύπτει ότι η διάρκεια αστεγίας των ωφελούμενων επηρεάζεται από τις παραπάνω μεταβλητές στις οποίες **θα μπορούσε να γίνει παρέμβαση μέσω ειδικών δράσεων (π.χ. προγράμματα επαγγελματικής εμπειρίας ή εκπαίδευσης που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ενίσχυση της απασχολησιμότητας των αστέγων αλλά όχι απαραιτήτως και στη μείωση της διάρκειας της αστεγίας τους.**

Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι η οικογενειακή κατάσταση των δικαιούχων δεν συσχετίζεται με την υποστήριξη που έχουν από το οικογενειακό και φιλικό τους περιβάλλον **κάτι που επηρεάστηκε από το σημαντικό αριθμό ωφελούμενων που ζούσαν σε φιλοξενούνταν σε φιλικά ή συγγενικά σπίτια όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω.**

Οι δράσεις στις οποίες εντάχθηκαν οι δικαιούχοι δεν συσχετίζονται, επίσης, με τη διάρκεια αστεγίας, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία (σε έτη), τα προβλήματα υγείας, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, το φύλο και με το αν οι ωφελούμενοι/ες είχαν οικονομικές εκκρεμότητες κάτι που δείχνει ότι **δεν διαφοροποιήθηκε ο προσανατολισμός των δικαιούχων για την υποστήριξη των ωφελούμενων με αναφορά σε κάποια από τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Στο βαθμό που έγινε κάτι τέτοιο ήταν πολύ περιορισμένο.**

Επίσης, διαπιστώθηκε ότι η ηλικία των δικαιούχων σχετίζεται με την επιλογή της διαμονής σε επιδοτούμενη στέγη αντί της επιδότησης για επισκευή της κατοικίας η οποία εμφανίζει ικανοποιητική συσχέτιση με την οικογενειακή κατάσταση των ωφελούμενων.

Επιπρόσθετα, η επιλογή της μισθωτής εργασίας συνδέεται με το εκπαιδευτικό επίπεδο ή/και την επαγγελματική εμπειρία των ωφελούμενων. Αυτές οι δύο μεταβλητές επέδρασαν στον προσανατολισμό των ωφελούμενων προς τη μισθωτή απασχόληση ενώ όσοι επέλεξαν να ασχοληθούν με την αυτό-απασχόληση είχαν οικονομικές εκκρεμότητες.

Τέλος, η οικογενειακή κατάσταση και η εκπαίδευση σχετίζονται με την επιλογή της αγροτική απασχόλησης(όπου οι ωφελούμενοι ήταν πολύ λίγοι) καθώς όσοι επέλεξαν να πάρουν επιδότηση για αγροτική απασχόληση ήταν χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, ή και παντρεμένοι.

Συνολικά στα σχέδια των δικαιούχων φορέων προβλέπονται η ένταξη των ωφελουμένων κυρίως στην επιδοτούμενη στέγη, τη μισθωτή εργασία με την συμβουλευτική υποστήριξη των στελεχών τους. Η επισκευή κατοικίας και η αυτοαπασχόληση συγκέντρωσαν περιορισμένο ενδιαφέρον, ενώ για την επιλογή της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα (επιστροφή στις ρίζες) **και τα κουπόνια κατάρτισης-απασχόλησης εκδηλώθηκε πολύ περιορισμένο ενδιαφέρον και τελικά ατόνησαν** (Πιν. 6).

Πίνακας 6 Δράσεις ένταξης στο πρόγραμμα (ΒΩ22)

Δράσεις ένταξης στο πρόγραμμα	N	Δείγμα (%)
Στέγη	1115	87,9
Επισκευή κατοικίας	129	10,2
Μισθωτή εργασία	777	61,2
Αυτό-απασχόληση	168	13,2
Αγροτική απασχόληση	82	6,5
Voucher	52	4,1
Συμβουλευτική	1165	91,8

3.2.2 Ο Πυλώνας της Στέγασης

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω το πρόγραμμα απευθύνονταν κυρίως σε όσους αστέγους θα ήταν ευκολότερα επανεντάξιμοι.

Το 27,1% των αστέγων που απάντησαν στα ερωτηματολόγια της ομάδας αξιολόγησης και επιλέχθηκαν από τους δικαιούχους φορείς για να επιδοτηθεί ο ενοίκιο της κατοικίας τους έμεινε χωρίς κατάλληλη κατοικία παραπάνω από 5 έτη ενώ το 25,6% των αποκρινόμενων ήταν άστεγοι από 13 μήνες έως 2 χρόνια και συνεπώς δεν ήταν απλώς προσωρινά χωρίς ασφαλή κατοικία και δεν θα μπορούσαν να επανενταχθούν άμεσα μέσω του πυλώνα της στέγασης (Πιν. 7). Το μεταβατικό διάστημα των 12 μηνών είναι αμφιλεγόμενο εάν αποτελεί επαρκές διάστημα για την άμεση μετάβασή αυτής της υποκατηγορίας αστέγων σε φυσιολογικές συνθήκες κατοικίας, χωρίς την υποστήριξη τους και με άλλες συμπληρωματικές δράσεις για τις οποίες οι δικαιούχοι φορείς διαθέτουν πολύ περιορισμένες δυνατότητες χωρίς την χρηματοδοτική και θεσμική ενίσχυση από την κεντρική κυβέρνηση.

Πίνακας 7 Διάρκεια αστεγίας πριν την ένταξη στο πρόγραμμα (ΒΩ24)

Διάρκεια	N	% επί των αποκρινόμενων
Μέχρι 6 μήνες	42	16,3
7-12 μήνες	35	13,6
13 μήνες έως 2 χρόνια	66	25,6
3-4 χρόνια	45	17,4
5 έτη και πάνω	70	27,1
Σύνολο	258	100,0

Οι κανόνες του προγράμματος προέβλεπαν, επίσης, ότι στον πυλώνα (Στέγαση) κάθε ενοικιαζόμενο διαμέρισμα θα έπρεπε να διαθέτει κατάλληλο χώρο υγιεινής, κουζίνας, θέρμανσης, υπνοδωματίου και οτιδήποτε άλλο απαιτεί η λειτουργία ενός μέσου νοικοκυριού. Η κατάσταση των ακινήτων που ενοικιάστηκαν μέσω του προγράμματος ήταν καλή όπως προέκυψε από τα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν στο πλαίσιο της αξιολόγησης. Σύμφωνα με τους ιδιοκτήτες των ενοικιαζόμενων ακινήτων τα περισσότερα ήταν ξενοίκιαστα για πολύ μικρό χρονικό διάστημα και συνεπώς δεν ήταν στα «αζήτητα» αναμένοντας την επιδότηση του προγράμματος. Το 58,9% των ιδιοκτητών απάντησε ότι το ακίνητό τους ήταν ξενοίκιαστο μέχρι 3 μήνες, ενώ πάνω από 2 έτη ήταν ξενοίκιαστο το 5,5% των ακινήτων (Πιν. 8).

Πίνακας 8 Για πόσο διάστημα ήταν ξενοίκιαστο το ακίνητο πριν τη μίσθωσή του στο πρόγραμμα; (ΒΙ11)

	N	% επί των αποκρινόμενων
Μέχρι 3 μήνες	76	58,9
Μέχρι 6 μήνες	20	15,5
Μέχρι 1 έτος	13	10,1
Μέχρι 2 έτη	13	10,1
Μέχρι 3 έτη	5	3,9
4 έτη και πάνω	2	1,6

Σύνολο	129	100,0

Επίσης το 82,1% των ερωτώμενων ιδιοκτητών δήλωσε ότι του ζητήθηκε παράταση του συμβολαίου στο πλαίσιο του προγράμματος, την οποία και δέχτηκαν (Πιν. ΒΙ19) παρά τις καθυστερήσεις που παρατηρούνται κατά διαστήματα στην καταβολή των ενοικίων. **Ακόμα το 19,1% των ιδιοκτητών απάντησε πως οι ενοικιαστές τους ζήτησαν να συνάψουν απευθείας με τους ίδιους σύμβαση μίσθωσης του ακινήτου (Πίνακας ΒΙ22) και το 88,5% αυτών συμφώνησαν** (Πιν. ΒΙ23), χωρίς αυτό να σημαίνει ότι κάτι τέτοιο έγινε τελικά αποδεκτό.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν οι επιδοτούμενοι άστεγοι τα περισσότερα ακίνητα ήταν ηλικίας κάτω των 40 ετών, ήταν ευρύχωρα, καλοδιατηρημένα, φωτεινά, κατάλληλα επιπλωμένα και με επαρκείς οικοσυσκευές. Τέλος, τα υπόγεια και τα δώματα ήταν πολύ λίγα (Πιν. 9).

Ωστόσο, το 36,5% των αποκρινόμενων στα ερωτηματολόγια αστέγων απάντησε πως δεν θα συνεχίσει να μένει στο ίδιο σπίτι μετά τη λήξη της επιδότησης (Πίνακας 10), κυρίως εξαιτίας του ακριβού ενοικίου (Πιν. ΒΑ10). Εδώ αξίζει να αναφερθεί ότι τα στελέχη των δικαιούχων φορέων κατά τη διενέργεια των ομάδων εστίασης εξέφρασαν την αντίθετη άποψη, δηλαδή, ότι το ύψος επιδότησης του ενοικίου ήταν χαμηλό και δυσχέραινε πολύ την εύρεση κατάλληλων οικημάτων.

Πίνακας 9 Χαρακτηριστικά επιδοτούμενου ακινήτου (ΒΑ6)

Ακίνητο	N	% επί των αποκρινόμενων
Ηλικία		
Νεόδμητο**	15	6,4
Πρόσφατα ανακαινισμένο**	23	9,8
10-20 ετών**	42	17,9
Από 21-40 ετών**	88	37,6
Πάνω των 40 ετών***	74	31,8
Όροφος		
Υπόγειο*	13	5,5
Ημι-υπόγειο*	9	3,8
Ισόγειο*	68	28,9
Πρώτος όροφος*	80	33,9
Δεύτερος όροφος και πάνω*	62	26,3
Δώμα*	3	1,3
Υπόλοιπα χαρακτηριστικά		
Έχει βεράντα*	128	54,2
Έχει πρόσοψη σε δρόμο*	133	56,4
Έχει πρόσοψη σε ακάλυπτο*	69	29,2
Είναι ευρύχωρο*	148	62,7
Καλοδιατηρημένο*	120	50,8
Φωτεινό*****	144	61,5
Κατάλληλα επιπλωμένο*	141	60,0
Με επαρκείς οικοσυσκευές*	137	58,3

*Σημείωση: *N=236, **N=234, ***N=233, ****N=235*

Πίνακας 10 Θα συνεχίσετε να μένετε σ' αυτό το σπίτι μετά τη λήξη της επιδότησης (ΒΑ9)

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	132	63,5
Όχι	76	36,5
Σύνολο	208	100,0

3.2.3. Ο πυλώνας της Εργασιακής Επανένταξης

Βασική στρατηγική του προγράμματος όπως ήδη αναφέρθηκε ήταν η επιδότηση της απασχόλησης των αστέγων με την προσδοκία ότι κάποιοι από αυτούς θα αποκτήσουν επαφές με συναδέλφους και εργοδότες και θα ενισχύσουν το «κοινωνικό τους κεφάλαιο» και κάποιο άλλοι θα παραμείνουν στην εργασία μετά τη λήξη της επιδότησης κι έτσι θα επιλύσουν το βασικό αίτιο της αστεγίας τους. Γι αυτό το σκοπό προβλέφθηκαν τέσσερεις κατηγορίες δράσεων: α) η επιδότηση μισθωτής απασχόλησης, β) η επιδότηση δημιουργίας ατομικής επιχείρησης γ) επιδότηση επιστροφής στον αγροτικό τομέα ή στον τόπο καταγωγής για όσους ωφελούμενους κατάγονται από αγροτικές περιοχές και δ) **η επιδότηση κατάρτισης-εργασιακής εμπειρίας μέσω κουπονιών κατάρτισης που όπως ήδη αναφέρθηκε τελικά ατόνησε και δεν ενεργοποιήθηκε ως επιλογή.**

Η μεγάλη πλειοψηφία των ωφελούμενων αστέγων ήταν σε κατάσταση ανεργίας κατά την έναρξη του προγράμματος (88,9%) χωρίς να είναι αμελητέο το ποσοστό αυτών που εργάζονταν (6,5%) κυρίως σε καθεστώς μερικής ή περιστασιακής απασχόλησης (Πιν. 11). Επιπλέον, η διάρκεια ανεργίας ξεπερνούσε τους 24 μήνες για 61,8% των άνεργων αστέγων, κάτι που σε συνδυασμό με τα χαμηλά προσόντα των περισσότερων δυσκολεύει ακόμα περισσότερο το εγχείρημα της ένταξής τους στην απασχόληση χωρίς τη σθεναρή υποστήριξη από υποστηρικτές δομές και υπηρεσίες (Πιν. 12)

Πίνακας 11 Επαγγελματική κατάσταση ωφελούμενων (ΒΩ14)

Επαγγελματική κατάσταση	N	% επί των αποκρινόμενων
Άνεργος/η	1107	89,9
Μερική ή περιστασιακή εργασία	53	4,3
Συνταξιούχος	16	1,3
Υπερήλικας χωρίς σύνταξη	29	2,4
Πλήρης απασχόληση	26	2,1
Σύνολο	1231	100,0

Πίνακας 12 Χρονική διάρκεια ανεργίας ωφελούμενων (ΒΩ15)

Χρονική διάρκεια ανεργίας	N	% επί των αποκρινόμενων
1 έως 6 μήνες	95	9,3
7 έως 12 μήνες	130	12,7
13 έως 23 μήνες	167	16,3
24 μήνες και άνω	635	61,8
Σύνολο	1027	100,0

Παρά τις δύσκολες οικονομικές συνθήκες και τους περιορισμούς που αντιμετώπισαν οι ωφελούμενοι άστεγοι λόγω των χαμηλών προσόντων και της μεγάλης διάρκειας ανεργίας τους οι ποσοτικοί στόχοι του προγράμματος ως προς τον πυλώνα της απασχόλησης επιτεύχθηκαν. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που συγκέντρωσε η ομάδα αξιολόγησης του προγράμματος μέσω ερωτηματολογίων προς τους ωφελούμενους άστεγους, το 42,2% των ερωτώμενων επιδοτήθηκε για μισθωτή απασχόληση ενώ το 27,1% των ερωτώμενων είναι άνεργοι. Το 10,8% απάντησε πως βρήκε εργασία εκτός προγράμματος και το 16,3% πως δεν μπορεί να εργαστεί λόγω ηλικίας/αναπηρίας (Πιν.13).

Πίνακας 13 Ωφέλεια από το πρόγραμμα (ΒΑ12)

Είδος ωφέλειας	N	% επί των αποκρινόμενων
Επιδότηση δημιουργίας δικής σας επιχείρησης	7	2,8
Επιδότηση μισθωτής εργασίας	106	42,2
Εξακολουθείτε να είστε άνεργος	68	27,1
Απασχόληση στην αγροτική οικονομία	2	0,8
Βρήκε εργασίας εκτός προγράμματος	27	10,8
Δεν εργάζεται λόγω ηλικίας/αναπηρίας	41	16,3
Σύνολο	251	100,0

Όσοι ωφελούμενοι άστεγοι απάντησαν ότι εργάζονται απασχολούνται κυρίως ως υπάλληλοι (31,4%) ή στις υπηρεσίες καθαριότητας (22,9%) ενώ το ποσοστό των εργαζόμενων σε τεχνικές και άλλες ειδικότητες κυμαίνεται γύρω στο 10% (Πιν. 14).

Πίνακας 14 Ειδικότητες απασχόλησης επιδοτούμενων αστέγων (ΒΑ13)

Ειδικότητες	N	% επί των αποκρινόμενων
Εργάτες	13	12,4
Καθαριότητα	24	22,9
Λαντζιέρηδες, σερβιτόροι κ.λπ.	10	9,5
Μάγειροι	3	2,9
Κηπουροί, γενικών καθηκόντων κ.λπ.	12	11,4
Υπάλληλοι γενικά	33	31,4
Ειδικευμένοι τεχνίτες, οδηγοί, ψυκτικοί, μεταφορές, αποθηκάριοι, συνεργείο μηχανών, ξυλουργός	10	9,5

Σύνολο	105	100,0

Πρόκειται για θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν κυρίως από μικρές επιχειρήσεις καθώς από τα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν από τους εργοδότες των επιδοτούμενων αστέγων προέκυψε ότι το 65,5% απασχολούσε έως 10 εργαζόμενους (Πιν.15).

Πίνακας 15 Συνολικός αριθμός εργαζομένων (ΒΕ27)

Άτομα	N	% επί των αποκρινόμενων
1 (0-10)	76	65,5
2 (11-50)	35	30,2
3 (51-100)	2	1,7
4 (101-150)	-	-
5 (151 και άνω)	3	2,6
Σύνολο	116	100,0

Αυτές οι θέσεις εργασίας εντοπίζονται κυρίως στις εμπορικές δραστηριότητες και στην ψυχαγωγία-εστίαση ενώ δεν είναι αμελητέος ο ρόλος του κοινωνικού τομέα. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων εργοδοτών (29,9%) δραστηριοποιείται στο εμπόριο, το 13,7% στην εστίαση και το 12,8% στον κοινωνικό τομέα (Πιν. 16).

Πίνακας 16 Βασική δραστηριότητα επιχείρησης που απασχόλησε επιδοτούμενους άστεγους (ΒΕ37)

	N	% επί των ερωτώμενων
Μεταποίηση/βιοτεχνία	11	9,4
Συντήρηση/επισκευές μηχανημάτων	5	4,3
Συντήρηση/επισκευές ακινήτων	3	2,6
Εμπόριο	35	29,9
Εστίαση	16	13,7
Ψυχαγωγία/διασκέδαση	2	1,7
Καθαριότητα-Φύλαξη	5	4,3
Λογιστικές/νομικές υπηρεσίες	5	4,3
Κοινωνικός τομέας	15	12,8
Υπηρεσίες εκπαίδευσης/κατάρτισης	2	1,7
Άλλες δραστηριότητες	18	15,4
Σύνολο	117	100,0

Επιπλέον, οι περισσότερες θέσεις επιδοτούμενης εργασίας ήταν πλήρους (65,5%) ή μερικής (32,8%) απασχόλησης ενώ η περιστασιακή εργασία είναι αμελητέα (Πιν. 17).

Πίνακας 17 Η απασχόληση του εργαζόμενου/ων που προσλάβατε με την επιδότηση ήταν (ΒΕ26)

	1ος Εργαζόμενος (N=116)	2ος Εργαζόμενος (N=35)	3ος Εργαζόμενος (N=14)	4ος Εργαζόμενος (N=8)	5ος Εργαζόμενος (N=6)
Μερική	32,8	31,4	35,7	37,5	33,3
Περιστασιακή μέχρι 10 ώρες τη βδομάδα	1,7	8,6	7,1	12,5	16,7
Περιστασιακή μέχρι 10 ώρες το μήνα	-	-	-	-	-
Περιστασιακή μέχρι 5 ώρες το μήνα	-	5,7	7,1	-	-
Πλήρης	65,5	54,3	50,0	50,0	50,0
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Οι περισσότεροι επιδοτούμενοι στη μισθωτή απασχόληση εκτίμησαν ως ικανοποιητική (64,5%) ή πολύ ικανοποιητική (16,3%) την εργασίας τους και το ποσοστό αυτών που κρίνουν ως εξαντλητικά τα ωράρια εργασίας ή απαιτητική την εργασία είναι περιορισμένο (Πιν. 18). Επιπλέον, το 73% θεωρεί φιλικούς τους συναδέλφους (Πιν. ΒΑ15), το 57,7% φιλικούς τους εργοδότες τους (Πιν. ΒΑ16) και το 85,3% στην κλίμακα από 1 έως 10 βαθμολόγησε από 7 και πάνω την ικανοποίηση από την εργασία του (Πιν. ΒΑ17).

Πίνακας 18 Η εργασία σας είναι (ΒΑ14):

Εργασία	N	% επί των αποκρινόμενων
Απαιτητική	11	10,6
Με εξαντλητικά ωράρια	5	4,8
Με κακές συνθήκες	4	3,8
Ικανοποιητική	67	64,4
Πολύ ικανοποιητική	17	16,3
Σύνολο	104	100,0

Αντίθετα, το 34,5% των ερωτώμενων εργοδοτών δήλωσε ότι αντιμετώπισε προβλήματα με τον επιδοτούμενο εργαζόμενο (ΒΕ15) που δεν συμβαίνουν συνήθως με τους άλλους εργαζόμενους όπως είναι η μη ανταπόκρισή τους στις απαιτήσεις της εργασίας, η αδιαφορία και μη εργατικότητα του και η έλλειψη κατάλληλων προσόντων (Πιν. ΒΕ16)

Επίσης στην ερώτηση εάν οι επιδοτούμενοι εργαζόμενοι είναι αποδοτικοί, εργατικοί κ.λπ. σε σύγκριση με τους άλλους εργαζόμενους οι εργοδότες απάντησαν ότι είναι το ίδιο σε ποσοστό 56% ως προς την απόδοσή τους, 65,8% ως προς την εργατικότητά τους, 68,5% ως προς την προθυμία τους και 73% ως προς την ευγένεια τους. *Σημαντικά είναι ωστόσο και τα ποσοστά αυτών που τους κρίνουν ως λιγότερο αποδοτικούς, εργατικούς, πρόθυμους, ευγενικούς ή καταρτισμένους κάτι που χρήζει της προσοχής των στελεχών ανάλογων προγραμμάτων καθώς αυτή η εικόνα θα μπορούσε να βελτιωθεί σημαντικά με την κατάλληλη συμβουλευτική υποστήριξη και επιμόρφωση (Πιν. 18).*

Πίνακας 19 Συγκρίνοντας τον επιδοτούμενο εργαζόμενο με τους άλλους εργαζόμενους της επιχείρησής σας νομίζετε ότι είναι (ΒΕ19):

	Λιγότερο	Το ίδιο πάνω κάτω	Περισσότερο	Σύνολο
Αποδοτικός (N=109)	37,6	56,0	6,4	100,0
Εργατικός (N=117)	27,9	65,8	6,3	100,0
Πρόθυμος (N=117)	23,4	68,5	8,1	100,0
Ευγενικός (N=111)	19,8	73,0	7,2	100,0
Καταρτισμένος (N=112)	50,5	45,9	3,7	100,0

Το ποσοστό των εργοδοτών που δήλωσε ότι στοχεύει να κρατήσει στην επιχείρησή του τον επιδοτούμενο άστεγο μετά τη λήξη του προγράμματος είναι 44,1% των αποκρινόμενων, **ένα ιδιαίτερα ικανοποιητικό επίπεδο για τα δεδομένα των επιδοτούμενων θέσεων εργασίας στην Ελλάδα** (Πιν. 20). Το 55,9% των εργοδοτών που δεν σκοπεύει να κρατήσει στην επιχείρησή τους τον επιδοτούμενο εργαζόμενο ανέφερε σε ποσοστό 41,2% τους οικονομικούς λόγους και σε ποσοστό 29,4 % τα ελλιπή προσόντα, τη χαμηλή αποδοτικότητα και τη συμπεριφορά του εργαζόμενου (Πιν. ΒΕ24).

Πίνακας 20 Σκοπεύετε να κρατήσετε στην επιχείρησή σας τον επιδοτούμενο εργαζόμενο μετά τη λήξη της επιδότησης (ΒΕ24);

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	41	44,1
Όχι	52	55,9
Σύνολο	93	100,0

Ανάλογη εικόνα ως προς τις προοπτικές παραμονής στην απασχόληση μετά τη λήξη της επιδότησης προέκυψε και από τα ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν οι επιδοτούμενοι άστεγοι καθώς το 40% εκτίμησε ότι θα παραμείνει στην εργασία (Πιν. 21), ενώ όσοι εκτιμούν ότι θα σταματήσουν να εργάζονται θεωρούν ότι οι λόγοι γι' αυτό είναι η αδυναμία των εργοδοτών να πληρώσουν (42,9%) και η λήξη της επιδότησης (18,4%) (Πιν. ΒΑ19)

Πίνακας 21 Εκτιμάτε ότι θα παραμείνετε στην εργασία μετά τη λήξη της επιδότησης (ΒΑ18);

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	34	40,0
Όχι	51	60,0
Σύνολο	85	100,0

3.2.4 Ρόλος υποστηρικτικών δράσεων και μηχανισμών

Σχετικά με την διάσταση της εφαρμογής υποστηρικτικών δράσεων και μηχανισμών ως προς την επιτυχή υλοποίηση του προγράμματος η ομάδα αξιολόγησης διαπίστωσε ότι στην πλειοψηφία τους οι Δικαιούχοι δεν κατέθεσαν πολύ συγκεκριμένα και ακριβή σχέδια. Τα σχέδια αυτά δεν εξειδικεύονταν σε επιμέρους σημεία ανάλυσης για κάθε προτεινόμενη δράση. Στο σύνολο τους αναφέρεται αόριστα ένα διευρυμένο πλέγμα παροχών, όπως η στέγαση, η οικονομική κάλυψη σε επίπεδο στεγαστικών δαπανών και οικοσκευών, η παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, εργασιακής και νομικής συμβουλευτικής, η παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης για την διασύνδεση με άλλες κοινωνικές υπηρεσίες. Αυτός ο γενικόλογος χαρακτήρας των σχεδίων των δικαιούχων σε μεγάλο βαθμό οδήγησε στη μη εκπλήρωση πολλών από τις προβλεπόμενες υποστηρικτικές δράσεις.

Και από τις τρεις ομάδες εστίασης αναφέρθηκε ότι η διάσταση κοινωνικής υποστήριξης παρέμεινε κατά κύριο λόγο σε διακηρυκτικό επίπεδο. Με βάση τον σχεδιασμό και τους οικονομικούς περιορισμούς, οι περισσότεροι φορείς επεδίωξαν πρωτίστως και κυρίως την εκπλήρωση των πυλώνων και των αξόνων που ήταν απαραίτητοι για την εκταμίευση των επιμέρους χρηματοδοτήσεων. Επομένως υπηρεσίες που ήταν υποστηρικτικές και συμπληρωματικές των κύριων δράσεων, τελικά, παραγκωνίστηκαν ή περιθωριοποιήθηκαν.

Οι ομάδες εστίασης τόνισαν, επίσης ότι θα έπρεπε να έχουν υπάρξει εκ των προτέρων εκστρατείες (ενέργειες ή δράσεις) ευαισθητοποίησης εργοδοτών και ιδιοκτητών ακινήτων στις τοπικές κοινότητες για επίτευξη καλύτερων συνθηκών για τους ωφελούμενους. Το ίδιο ισχύει ευρύτερα και για τις υπηρεσίες των Δήμων. Από τις ομάδες εστίασης καταδείχθηκε ότι σε αρκετές περιπτώσεις οι άλλες υπηρεσίες των δήμων (π.χ. τεχνικές ή οικονομικές) δεν δείχνουν την απαραίτητη ευαισθησία απέναντι στις ιδιαιτερότητες διαχείρισης των προγραμμάτων που απευθύνονται σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες όπως είναι οι άστεγοι κι έτσι δεν διευκολύνθηκε το έγκαιρο ξεπέρασμα γραφειοκρατικών και άλλων διαχειριστικής φύσης εμποδίων.

Ως απαραίτητη αναφέρθηκε η ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής μίας διαδικασίας εξοικείωσης των αστέγων με επιμέρους πτυχές των δράσεων υποστήριξης της επανένταξή στους καθώς πολλές περιπτώσεις αστέγων βιώνουν μια άτυπη «ιδρυματοποίηση» στις δομές προσωρινής ανακούφισής τους ή και στα σημεία του δρόμου όπου έχουν «διασφαλίσει» τη σταθερή παρουσία τους (π.χ. γωνία καταστημάτων με μεγάλη εμπορική κίνηση). Με άλλα λόγια δεν φάνηκαν έτοιμοι για αυτόνομη διαβίωση με την απλή προσφορά κατοικίας. Αντίθετα, δόθηκε η εντύπωση πως ήταν εξαρτημένοι από την συνδρομή των Δικαιούχων για κάθε ζήτημα που

αφορούσε την καθημερινότητα τους, κάτι που θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί με τη διαθεσιμότητα μεγαλύτερου χρόνου και περισσότερων πόρων για την προετοιμασία και τη στήριξη τους πρόσθετη της δωδεκάμηνης διάρκειας του προγράμματος.

Από τον Πίνακα 22 προκύπτει πως το 41,5% των αποκρινόμενων είχε επαφή με τη δομή υποστήριξης-υπηρεσίας του προγράμματος ενώ το 21,7% έμαθαν για το πρόγραμμα και απευθύνθηκαν μόνοι τους σε αυτούς.

Φαίνεται ότι οι διαδικασίες ενημέρωσης που εφαρμόστηκαν για τη διάδοση του προγράμματος είχαν θετικά αποτελέσματα στους αστέγους που δεν ήταν σε επαφή με τους δικαιούχους φορείς αφού τα ποσοστά αυτών που απευθύνθηκαν μόνοι τους στους δικαιούχους φορείς προκειμένου να ενταχθούν στο πρόγραμμα είναι σημαντικά. Από τους ωφελούμενους αστέγους το 39,5% έμαθε για το πρόγραμμα και απευθύνθηκε στο δικαιούχο φορέα μόνος του (Πιν. 22).

Πίνακας 22 Με ποιον από τους παρακάτω τρόπους ήρθατε σε επαφή με τη δομή υποστήριξης- υπηρεσία του προγράμματος (ΒΑ25);

Είδος επαφής	N	% επί των αποκρινόμενων
Είχα επαφή μαζί τους πριν το πρόγραμμα	107	41,5
Με βρήκαν αυτοί	41	15,9
Πήγα μαζί με γνωστό μου που τους ήξερε	46	17,8
Έμαθα για το πρόγραμμα και απευθύνθηκα μόνος μου σε αυτούς	56	21,7
Από τον ξενώνα	2	0,8
Άλλο	6	2,3
Σύνολο	258	100,0

Η διείσδυση στους ιδιοκτήτες κατοικιών επιτεύχθηκε κυρίως με πρωτοβουλία των άστεγων-ενοικιαστών(53,6%) και σε περιορισμένο βαθμό από τα στελεχών των δικαιούχων φορέων (Πιν.22). Αντίθετα, για την ενημέρωση των εργοδοτών προκύπτει μεγαλύτερη κινητοποίηση των στελεχών των δικαιούχων φορέων (Πιν. 24).

Πίνακας 23 Τρόποι ενημέρωσης ιδιοκτητών για το πρόγραμμα (ΒΙ 3)

	N	% επί των ερωτώμενων
Από στέλεχος του Δήμου	25	17,9
Από στέλεχος της ΜΚΟ	6	4,3
Από στέλεχος της εκκλησίας	1	0,7
Από τον μεσίτη	10	7,1
Μέσω Internet	8	5,7
Μέσω γνωστών/ φίλων	6	4,3
Από συγγενείς	5	3,6
Ενοικιαστής	75	53,6

Αγγελία	1	0,7
Υπουργείο Εργασίας	1	0,7
Τύπος-Εφημερίδα	1	0,7
Ίδρυμα	1	0,7
Σύνολο	140	100,0

Πίνακας 24 Τρόποι ενημέρωσης εργοδοτών για το πρόγραμμα (ΒΕ4)

	N	% επί των ερωτώμενων
Από στέλεχος του Δήμου	44	38,3
Από Στέλεχος της ΜΚΟ	26	22,6
Από Στέλεχος της εκκλησίας	7	6,1
Μέσω internet	5	4,3
Μέσω γνωστών/φίλων	14	12,2
Από τον ίδιο ωφελούμενο	18	15,7
Αγγελία	1	0,9
Σύνολο	115	100,0

Γενικότερα, η επαφή των ωφελούμενων αστέγων με τα στελέχη του προγράμματος ήταν σε ικανοποιητικά επίπεδα αφού το 57,6% αυτών είχαν μία επαφή το αργότερο κάθε 15 μέρες κάτι που ενδεχομένως συνδέεται με το γεγονός ότι πολλοί από αυτούς είχαν επαφές και πριν το πρόγραμμα. *Ωστόσο ένα αξιόλογο ποσοστό ωφελούμενων (16,7%) είχε πολύ σπάνια επαφές με στελέχη του προγράμματος στοιχείο που θα πρέπει να προβληματίσει τους επιτελείς του προγράμματος και τους δικαιούχους φορείς μιας και αυτό αποτελεί ένδειξη απουσίας συστηματικού και οργανωμένου σχεδίου επικοινωνίας με- και υποστήριξης των ωφελούμενων από μέρους των δικαιούχων φορέων (Πιν. 25).*

Τέλος, οι ωφελούμενοι έχουν θετική άποψη για τους κοινωνικούς λειτουργούς του προγράμματος σε πολύ υψηλό ποσοστό (Πιν. 26). Το 42,6% των αποκρινόμενων θεωρεί φιλική τη σχέση τους με την/τον κοινωνική λειτουργό και 36,1% τη θεωρεί υποστηρικτική.

Πίνακας 25 Κάθε πότε έχετε επαφή με στέλεχος του προγράμματος (σύμβουλο, κοινωνικό λειτουργό κ.ά.) (ΒΑ23);

Συχνότητα	N	% επί των αποκρινόμενων
Τουλάχιστον κάθε μέρα	14	5,4
Τουλάχιστον μία φορά τη βδομάδα	85	33,1
Τουλάχιστον μία φορά κάθε 15 μέρες	49	19,1
Τουλάχιστον 1 φορά το μήνα	66	25,7
Σπάνια	43	16,7
Σύνολο	257	100,0

Πίνακας 26 Τι από τα παρακάτω ανταποκρίνεται στην άποψή σας για την κοινωνική λειτουργό (ΒΑ24);

Συχνότητα	N	% επί των αποκρινόμενων
Τυπική	27	10,8
Φιλική	106	42,6
Υποστηρικτική	90	36,1
Αδιάφορη	12	4,8
Ανεπαρκής	14	5,6
Σύνολο	249	100,0

Συνολικά οι ωφελούμενοι άστεγοι σε ποσοστό 45,8% βαθμολόγησαν αρνητικά (4και κάτω) την υποστήριξη που τους παρείχαν τα στελέχη του προγράμματος στην εύρεση εργασίας και το 37,7% πολύ θετικά (8 έως 10) (Πιν. 26). Αυτή η διττή εικόνα ενδεχομένως να οφείλεται στην διαφορετική άποψη που σχημάτισαν όσοι εντάχθηκαν στην απασχόληση με την υποστήριξη της επιδότησης του προγράμματος συγκριτικά με αυτούς που παρέμειναν άνεργοι, βρήκαν μόνοι τους εργασία ή παρέμειναν εκτός εργασίας λόγω ηλικίας ή άλλων «μειονεκτημάτων».

Πίνακας 27 Πώς βαθμολογείτε την υποστήριξη που σας παρέχουν τα στελέχη του προγράμματος για την εύρεση εργασίας με άριστα το 10 (ΒΑ22);

Βαθμός δυσκολίας	N	% επί των αποκρινόμενων
1	24	39,3
2	1	1,6
4	3	4,9
5	6	9,8
7	4	6,6
8	9	14,8
9	3	4,9
10 (Άριστα)	11	18,0
Σύνολο	61	100,0

3.2.5 Αδυναμίες και ανεπάρκειες

Κατά την διεξαγωγή των ομάδων εστίασης αναφέρθηκε μια σειρά ανεπαρκειών που αφορούσαν το Πρόγραμμα. Ο προϋπολογισμός επιδότησης ενοικίου, δηλαδή ο πρώτος πυλώνας, χαρακτηρίστηκε από τους δικαιούχους και τους κοινωνικούς λειτουργούς ως σχετικά χαμηλός για την ολόπλευρη κάλυψη αναγκών μιας κανονικής κατοικίας. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες, λίγες ήταν οι περιπτώσεις που επετεύχθη η ενοικίαση σπιτιών με παροχή κεντρικού συστήματος θέρμανσης, κάτι που ως ένα βαθμό οφείλεται και στην παύση λειτουργίας αυτών των συστημάτων σε πολλά κτίρια εξαιτίας της κρίσης και της αδυναμίας πολλών ενοίκων σε πολυκατοικίες να καταβάλουν το ποσοστό που τους αντιστοιχεί στην κεντρική θέρμανση. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν να αναζητούνται εναλλακτικές και λιγότερο επαρκείς ενεργειακά λύσεις για την θέρμανση των ωφελούμενων νοικοκυριών.

Ένα άλλο ζήτημα που αφορούσε τον δεύτερο πυλώνα του Προγράμματος, δηλαδή αυτόν της εργασιακής επανένταξης, ήταν ότι δεν ενεπλάκη ο καθ' ύλην αρμόδιος φορέας του ελληνικού κράτους για την εύρεση απασχόλησης, ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) και θα έπρεπε η όλη διαδικασία της εργασιακής ένταξης να γίνει από τους κοινωνικούς λειτουργούς χωρίς να διαθέτουν την απαραίτητη τεχνογνωσία, ενώ σε πολλές περιπτώσεις προσανατολίστηκαν στη λύση της ένταξης σε οποιαδήποτε εργασία προκειμένου να απεγκλωβιστούν από την απαίτηση της ποσόστωσής της προκειμένου να τους καταβληθεί η επόμενη δόση χρηματοδότησης. Η εμπλοκή του ΟΑΕΔ θεωρήθηκε απ' όλους ως μια αποτελεσματική λύση στην καλύτερη αναζήτηση θέσης εργασίας των ωφελούμενων, κάτι που προϋποθέτει περαιτέρω θεσμικές και διαχειριστικές βελτιώσεις.

Επίσης αναδείχθηκε ως πρόβλημα η προσωρινή απασχόληση αρκετών στελεχών του προγράμματος, ειδικά σε δικαιούχους όπως είναι οι ΜΚΟ όπου, σε κάποιες περιπτώσεις, εργάστηκαν στελέχη με προσωρινή απασχόληση, στελέχη που διέκοψαν τη συνεργασία στη διάρκεια του προγράμματος και στελέχη που ανέλαβαν καθήκοντα κατά τα τελευταία στάδια υλοποίησης των σχεδίων. Ως αποτέλεσμα εμφανίστηκαν ασυνέχειες και φαινόμενα αποσπασματικότητας στις παρεμβάσεις των δικαιούχων υποσκάπτοντας έτσι την αναγκαία εμπιστοσύνη που θα πρέπει να υπάρχει μεταξύ των στελεχών του προγράμματος και των ωφελούμενων.

Πρέπει σε αυτό το σημείο, επίσης, να σημειωθεί ότι υφίσταται το ευρύτερο φαινόμενο της υποστελέχωσης των υπηρεσιών. Η εφαρμογή του Προγράμματος έδειξε ότι η μη αξιοποίηση του 10% για τα λειτουργικά έξοδα του προγράμματος από πλευράς των Δικαιούχων, κυρίως των

δήμων, οδήγησε σε υπέρογκη επιβάρυνση τις κοινωνικές υπηρεσίες τους. Αυτό τονίστηκε κυρίως γιατί οι άστεγοι είναι μια ομάδα με πολύ ιδιαίτερες δυσκολίες και ανάγκες ενώ τα ίδια τα στελέχη επιφορτίζονται και με άλλα προγράμματα κοινωνικής βοήθειας.

Παράλληλα, τα στελέχη των δικαιούχων φορέων προσέλαβαν τις διαδικασίες του Προγράμματος ως χρονοβόρες και γραφειοκρατικές. Μεγάλο κομμάτι της ενέργειας και της ενασχόλησης των Δικαιούχων αφιερώθηκε στην επίλυση διοικητικών ή οικονομικών ζητημάτων και όχι στην ενασχόληση με κοινωνικά προβλήματα των ωφελούμενων. Κάτι που σε μεγάλο βαθμό, όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, οφείλεται στη μη αξιοποίηση του 10% του προϋπολογισμού που αφορούσε λειτουργικά έξοδα του προγράμματος.

Σε δεύτερο επίπεδο, το πλαίσιο λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης και το δυσλειτουργικό θεσμικό περιβάλλον προκάλεσαν, αρκετές φορές, ανυπέρβλητες δυσκολίες στους δικαιούχους του Δημόσιου Τομέα (Περιφέρειες, Δήμοι). Ενδεικτικά αναφέρθηκε ότι σε καθημερινά επιμέρους ζητήματα, όπως είναι η εκταμίευση δαπανών του προϋπολογισμού των Σχεδίων για αγορές από ιδιωτικές επιχειρήσεις, ζητούνταν υπερβολικά πολλά και μη απαραίτητα δικαιολογητικά (βλ. ενδεικτικά ποινικό μητρώο επιχειρηματία, κ.α.).

Ακόμη, η διαδικασία εφαρμογής του Προγράμματος ανέδειξε πολλά προβλήματα στις περιπτώσεις που προέκυψε η ανάγκη αντικατάστασης ωφελούμενων. Σε πολλά παραδείγματα η γραφειοκρατία και οι απαιτούμενες διαδικασίες ήταν εξαιρετικά δύσκολες. Επίσης, προβλήθηκαν πολλές διαφορετικές εικόνες και αντιλήψεις για το ρόλο της διαχειριστικής αρχής από τους δικαιούχους.

Σημαντικά όμως ζητήματα τέθηκαν και σχετικά με τις διαδικασίες των επιμέρους χρηματοδοτήσεων των φορέων. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι εφαρμογή του Προγράμματος χαρακτηρίστηκε από καθυστερήσεις στην καταβολή των χρηματοδοτήσεων. Αυτό κυρίως συνέβη εξαιτίας του μεγάλου όγκου παραστατικών που θα έπρεπε να εμφανίζουν οι Δικαιούχοι και που συχνά επιβράδυνε την διαδικασία άντλησης χρηματοδότησης αν και σε πολλές περιπτώσεις αυτό το πρόβλημα λύθηκε με τη χρήση «διατακτικών». Η καθυστέρηση εκταμίευσης των χρηματοδοτήσεων, από μέρους των δικαιούχων, φάνηκε ότι είχε επιπτώσεις και ως προς τους ωφελούμενους καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις αυτοί πιέζονταν αρκετά από τους ιδιοκτήτες των ακινήτων που ανέμεναν τις πληρωμές.

Το σημαντικότερο πρόβλημα που αναφέρθηκε από τους ιδιοκτήτες των ενοικιαζόμενων κατοικιών εξαιτίας των γραφειοκρατικών κανόνων και διαδικασιών του προγράμματος ήταν αυτό των καθυστερήσεων στην καταβολή των ενοικίων. Για το 53,6% των ερωτώμενων ιδιοκτητών τα ενοίκιά τους δεν καταβάλλονται τακτικά (Πιν. 28) Επίσης, το 45,3% των

ιδιοκτητών απάντησε πως η πιο συνηθισμένη καθυστέρηση είναι 3 μήνες, το 21,3% 2 μήνες ενώ το 2,7% των ιδιοκτητών απάντησε πως η πιο συνηθισμένη καθυστέρηση είναι 9 μήνες (Πιν. 29). Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της έρευνας για 32,1% των ιδιοκτητών που ρωτήθηκαν εκκρεμούσε η πληρωμή 2 ενοικίων ενώ για 6,4% εκκρεμούσε η πληρωμή 5 ενοικίων (Πιν. ΒΙ18),κάτι που δείχνει την ανομοιομορφία στην αντιμετώπιση των ιδιοκτητών από μέρους των δικαιούχων φορέων. **Σε επόμενο κύκλο του προγράμματος αυτή θα μπορούσε να περιοριστεί σημαντικά εάν οι απαραίτητες διαδικασίες ελέγχου και πιστοποίησης ήταν συντομότερες και λιγότερο σύνθετες, κάτι που θα διευκόλυνε ακόμα περισσότερο** *τη διάθεση κατοικιών, κυρίως από μικροιδιοκτήτες για τους οποίους η τακτική καταβολή του ενοικίου αποτελεί βασική παράμετρο για την κάλυψη των δικών τους καθημερινών αναγκών.*

Πίνακας 28 Τα ενοίκια σας καταβάλλονται τακτικά (ΒΙ16);

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	65	46,4
Όχι	75	53,6
Σύνολο	140	100,0

Πίνακας 29 Αν ΟΧΙ ποια είναι η συνηθισμένη καθυστέρηση;/ Αριθμός μηνών καθυστέρησης (ΒΙ17)

Αριθμός μηνών	N	% επί των ερωτώμενων
1	7	9,3
2	16	21,3
3	34	45,3
4	8	10,7
5	6	8,0
9	2	2,7
ΔΑ	2	2,7
Σύνολο	75	100,0

Αντίθετα με τους ιδιοκτήτες των ενοικιαζόμενων κατοικιών οι εργοδότες των επιδοτούμενων αστέγων δήλωσαν ότι δεν αντιμετώπισαν ιδιαίτερες δυσκολίες για την ολοκλήρωση της σύμβασης εργασίας (Πιν. 30) και όσοι αντιμετώπισαν δυσκολίες αυτές οφείλονταν κυρίως στις υπερβολικές απαιτήσεις σε έντυπα και δικαιολογητικά (Πιν. ΒΕ7).

Η διαφορά που παρατηρείται στην εκτίμηση των εργοδοτών και των ιδιοκτητών ακινήτων αναφορικά με τις δυσκολίες και τη γραφειοκρατία του προγράμματος, εκτιμούμε ότι εν μέρει οφείλεται στη μεγαλύτερη κινητοποίηση των στελεχών των δικαιούχων φορέων για την εύρεση

εργοδοτών απ' ότι για την εύρεση κατοικιών για ενοικίαση, και την χρήση λογιστών από την πλευρά των εργοδοτών για τη διευθέτηση των τυπικών ζητημάτων αναφορικά με το πρόγραμμα. Η αξιοποίηση λογιστών από μέρους των δικαιούχων φορέων για τη διαχείριση της καθημερινότητας των εντύπων και διαδικασιών για την καταβολή των ενοικίων, σε επόμενο κύκλο του προγράμματος θα διευκολύνει σημαντικά το ξεπέρασμα αυτού του είδους των προβλημάτων.

Πίνακας 30 Αντιμετωπίσατε κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες προκειμένου να ολοκληρωθεί η σύναψη της σύμβασης εργασίας (ΒΕ6);

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	16	13,8
Όχι	100	86,2
Σύνολο	116	100,0

3.2.6 Ενεργοποίηση και κοινωνικές σχέσεις αστέγων

Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν οι ωφελούμενοι άστεγοι είναι περιθωριοποιημένοι και απογοητευμένοι αναφορικά με τη δυνατότητα εύρεσης εργασίας, η ομάδα αξιολόγησης ζήτησε από όσους ήταν άνεργοι να αναφέρουν τη συχνότητα με την οποία προβαίνουν σε συγκεκριμένες ενέργειες για την εύρεση εργασίας όπως είναι η ανάγνωση αγγελιών, οι ερωτήσεις σε γνωστούς και φίλους, η επίσκεψή στο γραφείο εργασίας του ΟΑΕΔ, στην κοινωνική υπηρεσία του Δήμου ή των ΜΚΟ, η αποστολή βιογραφικών και η αναζήτηση επιμορφωτικών σεμιναρίων για τη βελτίωση των προσόντων τους. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 30 όπου αποτυπώνονται οι απαντήσεις τους, ενεργοποιούνται κυρίως προς την αναζήτηση θέσεων εργασίας στις αγγελίες και μέσω γνωστών και φίλων και δεν φαίνεται να έχουν ιδιαίτερες προσδοκίες από την υποστήριξη του ΟΑΕΔ ή των κοινωνικών υπηρεσιών. Επιπλέον, η βελτίωση των προσόντων τους μέσω σεμιναρίων δεν φαίνεται να τους απασχολεί σε υψηλό ποσοστό ως μέσο για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. **Η ενεργητικότερη συμμετοχή των υπηρεσιών του ΟΑΕΔ στην υποστήριξη των άνεργων αστέγων είτε μέσω της συμβουλευτικής τους υποστήριξης είτε μέσω της ειδικής πριμοδότησής τους για τη συμμετοχή τους σε προγράμματα κατάρτισης ή επιδοτούμενης απασχόλησης θα μπορούσε να συμβάλει σε σημαντικό βαθμό, τόσο στην ενίσχυση των δυνατοτήτων ένταξης των αστέγων στην απασχόληση όσο και της εικόνας που εμφανίζει απέναντι στις κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες.**

Πίνακας 31 Ενέργειες άνεργων αστέγων για εύρεση εργασίας (ΒΑ20)

	Ψάχνω στις αγγελίες (%)	Ρωτάω γνωστούς και φίλους (%)	Επισκέπτομαι το γραφείο ευρέσεως εργασίας (ΟΑΕΔ) (%)	Επισκέπτομαι την κοινωνική υπηρεσία του δήμου ή ΜΚΟ (%)	Στέλνω βιογραφικά μου (%)	Αναζητώ σεμινάρια για τη βελτίωση των προσόντων μου (%)
	N=55	N=59	N=48	N=29	N=40	N=27
Τουλάχιστον κάθε μέρα	45,5	42,4	14,6	20,7	25,0	18,5
Τουλάχιστον μία φορά τη βδομάδα	16,4	25,4	12,5	13,8	17,5	7,4
Τουλάχιστον μία φορά κάθε 15 μέρες	14,5	10,2	14,6	13,8	15,0	7,4
Τουλάχιστον 1 φορά το μήνα	23,6	22,0	58,3	51,7	42,5	66,7
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Επιπλέον αναζητήθηκαν πληροφορίες για τις κοινωνικές τους σχέσεις και επαφές προκειμένου να διερευνηθεί εάν ευσταθεί για τους ωφελούμενους του προγράμματος η υπόθεση ότι οι άστεγοι είναι πλήρως περιθωριοποιημένοι, λαμβάνοντας υπόψη την παραδοχή ότι οι ερωτώμενοι κατά τη διάρκεια της έρευνας διέμεναν σε επιδοτούμενες οικίες και ένα ποσοστό τους εργαζόταν σε επιδοτούμενες θέσεις εργασίας.

Αναφορικά με τη συχνότητα επικοινωνίας που έχουν με τα άτομα που ζουν κοντά τους, το 33,5% των αποκρινόμενων δήλωσε ότι έχει καθημερινή επαφή με φίλους, το 30,3% με γείτονες, το 20,8% με συγγενείς και 24,7% με άλλα μέλη της οικογένειας. Επίσης, το 27,2% έχει εβδομαδιαία επαφή με φίλους, το 14,7% με γείτονες, το 18,4% με συγγενείς και 12,2% με άλλα μέλη της οικογένειας. Ωστόσο σημαντικό ποσοστό αυτών δεν έχει ποτέ επαφή με φίλους (24,0%), με γείτονες (41,0%), με συγγενείς 39,6%) και με άλλα μέλη της οικογένειας (44,7%). Όσον αφορά τις επαφές με οικείους που δεν ζουν κοντά τους η συντριπτική τους πλειοψηφία δεν έχει ποτέ επαφή με φίλους (70,5%) με συγγενείς (67,5%) και με άλλα μέλη της οικογένειας(75,4%) (Πιν 33).

Συνεπώς τα δίκτυα επαφής, κοινωνικών σχέσεων και χαλαρής ή περισσότερο ενισχυμένης αλληλεγγύης των αστέγων περιορίζονται σχεδόν αποκλειστικά σε όσους οικείους ζουν κοντά τους. Επιπλέον, η εικόνα των επαφών με όσους ζουν κοντά τους εμφανίζεται διττή καθώς ένα σημαντικό ποσοστό έχει τακτικές επαφές και σχέσεις αλλά ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό δεν έχει ποτέ επαφές και φαίνεται να είναι πλήρως απομονωμένο. Έτσι η υπόθεση της διάρρηξης

των κοινωνικών δεσμών επιβεβαιώνεται αναφορικά με τις σχέσεις με όσους οικείους δεν μένουν σε κοντινή απόσταση αλλά μόνο εν μέρει για όσους ζουν στο κοντινό περιβάλλον. *Προέκυψαν κυρίως δύο κατηγορίες αστέγων: αυτοί που έχουν κοινωνικές επαφές και συνεπώς είναι ευκολότερα επανεντάξιμοι και αυτή που είναι απομονωμένοι και συνεπώς απαιτούνται πρόσθετα και εξειδικευμένα υποστηρικτικά μέτρα για την επανένταξή τους ακόμα κι αν δεν είναι χρήστες ουσιών, με νοητική στέρηση ή αλκοολικοί όπου καταγράφονται ανάλογες καταστάσεις σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία.*

Πίνακας 32 Κάθε πόσο έχετε επαφές (τηλεφωνικές ή δια ζώσης) με τα παρακάτω άτομα που ζουν κοντά σας (ΒΑ28);

	Φίλοι (%)	Γείτονες (%)	Συγγενείς (%)	Άλλα μέλη οικογένειας (γονείς-αδέλφια-παιδιά) (%)
	N=254	N=251	N=255	N=255
Κάθε μέρα	33,5	30,3	20,8	24,7
Κάθε βδομάδα	27,2	14,7	18,4	12,2
Κάθε 15 μέρες	5,1	1,6	5,1	4,3
Κάθε μήνα	5,5	2,0	4,7	3,5
Κάθε 2-3 μήνες	-	-	0,8	0,8
Κάθε 6μηνο	-	-	0,4	0,4
Μία φορά το χρόνο	-	-	0,4	0,4
Πολύ σπάνια	4,7	10,4	9,8	9,0
Ποτέ	24,0	41,0	39,6	44,7
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Πίνακας 33 Κάθε πότε έχετε επαφές με τα παρακάτω άτομα που δεν ζουν κοντά σας (ΒΑ29);

	Φίλοι (%)	Συγγενείς (%)	Άλλα μέλη οικογένειας (γονείς-αδέλφια-παιδιά) (%)
	N=254	N=255	N=255
Κάθε μέρα	3,9	4,7	4,7
Κάθε βδομάδα	6,3	6,7	3,1
Κάθε 15 μέρες	1,6	2,7	2,3
Κάθε μήνα	7,8	7,1	4,3

Κάθε 2-3 μήνες	1,2	1,6	1,6
Κάθε 6μηνο	2,4	2,0	1,6
Μία φορά το χρόνο	1,2	1,6	0,8
Πολύ σπάνια	5,5	6,3	6,3
Ποτέ	70,2	67,5	75,4
Σύνολο	100,0	100,0	100,0

Ως προς τις δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν οι ωφελούμενοι στο σχετικό ερώτημα το 70,3% απάντησε ότι δεν πάει ποτέ για καφέ/ποτό με άλλους, το 84,4% και 87,1% δεν πάει ποτέ κινηματογράφο και θέατρο αντίστοιχα, και το 72,3% δεν συμμετέχει ποτέ σε εκδηλώσεις ψυχαγωγίας του Δήμου ή ΜΚΟ (Πιν. 34). Πρόκειται για δραστηριότητες που συμβάλουν στην προσωπική ψυχαγωγία και ευεξία αλλά και την κοινωνική ένταξη. Για την υποστήριξη και ενθάρρυνση της συμμετοχής σε αυτού του είδους τις εκδηλώσεις ο ρόλος των δικαιούχων φορέων θα μπορούσε να είναι καθοριστικός.

Πίνακας 34 Κάθε πότε συμμετέχετε στις παρακάτω δραστηριότητες (ΒΑ30);

	Αθλητικές (%)	Καφέ/ποτό με άλλους (%)	Κιν/φος (%)	Θέατρο (%)	Εκδηλώσεις ψυχαγωγίας Δήμου ή ΜΚΟ (%)
	N=256	N=256	N=256	N=256	N=256
Κάθε μέρα	3,5	5,5	-	-	0,4
Κάθε βδομάδα	3,1	9,0	0,8	0,4	1,6
Κάθε 15 μέρες	0,4	4,7	2,7	1,6	,8
Κάθε μήνα	0,4	5,1	4,3	3,9	3,9
Κάθε 2-3 μήνες	-	1,2	3,1	2,3	13,3
Κάθε 6μηνο	0,4	0,4	1,2	0,8	3,1
Μία φορά το χρόνο	-	-	1,6	1,6	1,2
Πολύ σπάνια	1,2	3,9	2,0	2,3	3,5
Ποτέ	91,0	70,3	84,4	87,1	72,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3.2.7 Προδιαθέσεις Εργοδοτών και Ιδιοκτητών

Στο ερωτηματολόγιο, τόσο των εργοδοτών όσο και των ιδιοκτητών ενοικιαζόμενων δωματίων, μετρήθηκε, χρησιμοποιώντας μια κλίμακα Likert, για τη διερεύνηση μιας άλλης διάστασης του

φαινομένου της αστεγίας, η οποία αρθρώνεται γύρω από έναν άξονα δικαιωμάτων και γενικότερων απόψεων και στάσεων απέναντι σε τρέχοντα κοινωνικά στερεότυπα για τους αστέγους. Για την κατασκευή της κλίμακας χρησιμοποιήθηκαν 8 ερωτήσεις-μονάδες. Οι μονάδες αυτές είχαν πέντε κατηγορίες απαντήσεων, οι οποίες εκτείνονται από την απόλυτη συμφωνία έως την απόλυτη διαφωνία. Η διατύπωσή τους είναι η εξής: «διαφωνώ απολύτως», «μάλλον διαφωνώ», «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ», «μάλλον συμφωνώ», «συμφωνώ απολύτως» και οι κατηγορίες των απαντήσεων βαθμολογήθηκαν από το 1 έως το 5 (Μιχαλοπούλου, 1992; Moser & Kalton, 1977). Όπως φαίνεται στις ερωτήσεις των αντίστοιχων ερωτηματολογίων και σύμφωνα με τη θεωρία της κατασκευής των κλιμάκων Likert, η κλίμακα περιείχε ισάριθμες θετικά και αρνητικά διατυπωμένες ερωτήσεις οι οποίες εναλλάσσονταν. Στις θετικά διατυπωμένες ερωτήσεις η κατηγορία «συμφωνώ απολύτως» υποδείκνυε ευνοϊκή στάση, δηλαδή θετική στάση ενώ στις αρνητικά διατυπωμένες ερωτήσεις η απάντηση «συμφωνώ απολύτως» δήλωνε αρνητική στάση. Επομένως, η βαθμολογία των θετικών απαντήσεων αντιστράφηκε για να έχει σημασία ο συνολικός βαθμός κατά της κατασκευή της κλίμακας. Αντιστράφηκαν επομένως οι ερωτήσεις-μονάδες 2, 4, 6 και 8.

Πίνακας 35 Οι ερωτήσεις-μονάδες της κλίμακας Likert που μετρά τις προδιαθέσεις απέναντι στους αστέγους

Στοιχεία	Ερωτήσεις μονάδες
1	Δεν σέβονται τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας
2	Αναγκάζονται να ζουν σε χώρους που δεν τους ανήκουν
3	Προκαλούν προβλήματα με την ανάρμοστη συμπεριφορά τους
4	Είναι συνηθισμένοι όπως όλοι μας που τους έτυχαν αναποδιές και κακοτυχίες
5	Δεν κάνουν κάτι για να βρουν εργασία και να αποκτήσουν εισόδημα
6	Με την υποστήριξη προγραμμάτων μπορούν να βρουν εργασία και να επανενταχθούν
7	Προτιμούν να ζουν σε βάρος των άλλων
8	Προσπαθούν να επανενταχθούν και πρέπει να τους υποστηρίξουμε όλοι μας

Από τη στιγμή που η καθεμία ερώτηση που χρησιμοποιείται για να συγκροτηθεί μια κλίμακα Likert συνιστά κλίμακα κατατάξεως, υπάρχει δυνατότητα να αναλυθεί ξεχωριστά από την κλίμακα. Από το σύνολο των 8 ερωτήσεων μπορούν να γίνουν ορισμένες αρχικές επισημάνσεις. Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας, και σύμφωνα πάντα με τη θεωρία και την εφαρμογή, η ανάλυση στοιχείων απέκλεισε ένα στοιχείο το οποίο μειώνει ελαφρά τον συντελεστή άλφα. Συγκεκριμένα, ο συντελεστής αξιοπιστίας (cronbach's alpha coefficient) για τις 8 ερωτήσεις είναι 0,670 για τους εργοδότες και 0,625 για τους ιδιοκτήτες. Σύμφωνα πάντα με τη θεωρία και την εφαρμογή, η ανάλυση στοιχείων, τόσο στο ερωτηματολόγιο των εργοδοτών όσο και των ιδιοκτητών, απέκλεισε ένα στοιχείο το οποίο αυξάνει σημαντικά τον συντελεστή άλφα.

Συγκεκριμένα, αν αφαιρεθεί η ερώτηση-μονάδα «Οι άστεγοι αναγκάζονται να ζουν σε χώρους που δεν τους ανήκουν» (στοιχείο 2) ο συντελεστής αξιοπιστίας αυξάνεται στο 0,817 για τους ιδιοκτήτες και 0,788 για τους εργοδότες. Προκύπτει επομένως η συνολική βαθμολογία από κάθε ερώτηση ώστε να διατυπωθεί το αξιολογικό συμπέρασμα ως προς τη θετική ή αρνητική τους στάση. Έτσι λοιπόν δημιουργήθηκαν 3 κατηγορίες που αφορούν στη συνολική βαθμολογία των εργοδοτών και των ιδιοκτητών δηλαδή χαμηλή, μεσαία και υψηλή ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους για τις 7 ερωτήσεις (Πίνακες 35, 36).

Παρατηρείται επομένως από τους παρακάτω πίνακες πως και στις δύο περιπτώσεις, τόσο των εργοδοτών όσο και των ιδιοκτητών, οι γενικότερες απόψεις απέναντι σε τρέχοντα κοινωνικά στερεότυπα για τους αστέγους είναι ίδια. Προκύπτει δηλαδή πως τα μικρότερα ποσοστά ιδιοκτητών (5,4%) και εργοδοτών (8,7%) έχουν χαμηλή ευνοϊκή στάση προς τους αστέγους. Μεσαία βαθμολογία και άρα μερική ευνοϊκή στάση προς τους αστέγους έχει το 39,6% των ιδιοκτητών και το 29,1% των εργοδοτών. Τέλος, είναι εμφανής η υψηλή ευνοϊκή στάση προς τους αστέγους, τόσο από τους ιδιοκτήτες όσο και από τους εργοδότες με ποσοστά 55% και 62,1% αντίστοιχα.

Πίνακας 36 Συνολική βαθμολογία εργοδοτών (7 ερωτήσεις-μονάδες)

	N	% επί των αποκρινόμενων
Χαμηλή (13-20)	9	8,7
Μεσαία (21-28)	30	29,1
Υψηλή (29-35)	64	62,1
Σύνολο	103	100,0

Πίνακας 37 Συνολική βαθμολογία ιδιοκτητών (7 ερωτήσεις-μονάδες)

	N	% επί των ερωτώμενων
Χαμηλή (11-18)	6	5,4
Μεσαία (19-27)	44	39,6
Υψηλή (28-35)	61	55,0
Σύνολο	111	100,0

Τόσο οι εργοδότες των επιδοτούμενων για απασχόληση αστέγων όσο και οι ιδιοκτήτες των ενοικιαζόμενων κατοικιών έδειξαν θετική προδιάθεση απέναντι στους ωφελούμενους. Το 69,2% των εργοδοτών γνώριζαν από πριν ότι ο επιδοτούμενος εργαζόμενος ήταν άστεγος (Πιν. 38) και το αντίστοιχο ποσοστό για τους ιδιοκτήτες κατοικιών είναι (69,1%) (Πιν. 39). Το ποσοστό των εργοδοτών που ενημέρωσε τους άλλους εργαζόμενους ότι πρόκειται να απασχοληθεί επιδοτούμενος άστεγος ήταν πολύ μικρότερο(46,8%) και των ιδιοκτητών που ενημέρωσαν τους

γείτονες ότι πρόκειται να μείνει πρώην άστεγος στο οίκημα ήταν μόλις (20,7%) (Πιν. 40 και 41).

Πίνακας 38 Γνωρίζατε πριν την πρόσληψη ότι ο επιδοτούμενος εργαζόμενος ήταν άστεγος πριν (ΒΕ20);

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	81	69,2
Όχι	36	30,8
Σύνολο	117	100,0

Πίνακας 39 Γνωρίζατε εκ των προτέρων ότι στο οίκημα θα μείνουν άστεγοι (ΒΙ12);

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	96	69,1
Όχι	43	30,9
Σύνολο	139	100,0

Πίνακας 40 Ενημερώσατε τους άλλους εργαζόμενους ότι πρόκειται να προσλάβετε κάποιον άστεγο (ΒΕ21);

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	52	46,8
Όχι	59	53,2
Σύνολο	111	100,0

Πίνακας 41 Ενημερώσατε τους γείτονες ότι θα μείνουν πρώην άστεγοι στο οίκημα(ΒΙ13);

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	28	20,7
Όχι	107	79,3
Σύνολο	135	100,0

Επιπλέον το 48,6% (Πιν. ΒΕ22)των εργοδοτών έκρινε ως θετική την αρχική αντίδραση των άλλων εργαζομένων και κατά το διάστημα διεξαγωγής της έρευνας αυτό το ποσοστό ανέβηκε στο 63,2% (Πιν. ΒΕ23) καταδεικνύοντας τη σημασία της επιδοτούμενης απασχόλησης για την αποδοχή των αστέγων ως «συνηθισμένων» συνανθρώπων. Όσον αφορά στους γείτονες των ωφελούμενων από την επιδοτούμενη κατοικία, μόλις το 16,4% δήλωσε ότι δέχθηκε παράπονα από τους γείτονες (Πιν. ΒΙ14), κυρίως, επειδή κάνουν φασαρία σε ακατάλληλες ώρες (Πιν. ΒΙ15).

ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Το πρόγραμμα «ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ», υιοθέτησε και εφάρμοσε ορισμένα από τα χαρακτηριστικά της προσέγγισης «Πρώτα Κατοικία» (Housing First). Η **άμεση στέγαση** των ωφελούμενων σε αυτόνομη κατοικία πριν την προσφορά οποιασδήποτε άλλης υπηρεσίας σε **συνδυασμό** με την επιδοτούμενη απασχόληση διαμορφώνει μια παρέμβαση που προσφέρει πολλές πιθανότητες κοινωνικής ένταξης ατόμων που πλήττονται από ένα ακραίο φαινόμενο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

- Οι στόχοι του προγράμματος επιτεύχθηκαν και στους δύο βασικούς πυλώνες του (**Α ΠΥΛΩΝΑΣ**: ΣΤΕΓΑΣΗ **Β ΠΥΛΩΝΑΣ** ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ-ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ), έστω και προσωρινά.

    - Η ενεργητικότερη συμμετοχή των υπηρεσιών του ΟΑΕΔ στην υποστήριξη των άνεργων αστέγων, είτε μέσω της συμβουλευτικής τους υποστήριξης είτε μέσω της ειδικής πριμοδότησής τους για τη συμμετοχή τους σε προγράμματα κατάρτισης ή επιδοτούμενης απασχόλησης, θα μπορούσε να συμβάλει, σε σημαντικό βαθμό, τόσο στην ενίσχυση των δυνατοτήτων ένταξης των αστέγων στην απασχόληση **όσο και της εικόνας που εμφανίζει απέναντι στις κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες**

- Οι υπηρεσίες του προγράμματος, παρά τα καιρούς προβλήματα, ανταποκρίθηκαν σε υψηλό ποσοστό στις ποιοτικές προδιαγραφές του προγράμματος.

    - Το ποσοστό των επιδοτούμενων για απασχόληση αστέγων που εκτιμάται ότι θα παραμείνει στην απασχόληση μετά τη λήξη της επιδότησης αγγίζει το 40%.

    - Παρόλο που οι κατοικίες των οποίων το ενοίκιο επιδοτήθηκε για να μείνουν άστεγοι κρίνονται από τους ωφελούμενους ως ποιοτικά επαρκείς σε υψηλά ποσοστά, η διάρκεια της επιδότησης είναι μικρή και περιορίζει τις ευκαιρίες και δυνατότητες επανένταξης των αστέγων που δεν είναι εκ των προτέρων «έτοιμοι» για επανένταξη στην αγορά εργασίας.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

- Επέκταση της διάρκειας του πυλώνα της στέγασης στα τέσσερα έτη με σταδιακή μείωση του ποσού επιδότησης του ενοικίου μετά τους πρώτους 12 μήνες.

- Επικέντρωση του προγράμματος στις δύο πρώτες κατηγορίες του ETHOS (άστεγοι που φιλοξενούνται σε ξενώνες ή διαβιούν στο δρόμο) και παράλληλη ανάπτυξη, εξατομικευμένων δράσεων για τις κατηγορίες αστέγων που αντιμετωπίζουν επιπλέον προβλήματα ένταξης (π.χ. χρήστες ή πρώην χρήστες, αποφυλακισμένοι, με νοητικά ή και άλλα προβλήματα υγείας) με τη συνδρομή των Κέντρων Κοινότητας και των Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας.

- Πλαισίωση των δικαιούχων φορέων και από άλλους φορείς κατά την εφαρμογή του προγράμματος μέσω της ενίσχυσης εταιρικών σχημάτων (π.χ. Κέντρα Κοινότητας και Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας με ΚΠΑ, ΜΚΟ και ΚΕΘΕΑ)

- Ανάπτυξη προπαρασκευαστικών συμπληρωματικών δράσεων κοινωνικής ευαισθητοποίησης και ένταξης στο τοπικό επίπεδο από τα Κέντρα Κοινότητας.

- Ανάπτυξη δράσεων ενημέρωσης ευαισθητοποίησης του πληθυσμού σε ζητήματα αστεγίας στο κεντρικό επίπεδο.

Οι πολιτικές για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης στην Ελλάδα διαχρονικά δεν υιοθέτησαν ξεκάθαρα κάποια συγκεκριμένη προσέγγιση υποστηριζόμενης στέγασης. Δηλαδή, δεν δέχτηκαν επιρροές ούτε από την staircase of transition, ούτε από την Housing First. Ο ελλειμματικός και κατακερματισμένος υπηρεσιο-κεντρικός χαρακτήρας τους εμφάνιζε στοιχεία μόνο μερικής συμβατότητας με την staircase of transition. Την τελευταία πενταετία, μέσα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης και όξυνσης των κοινωνικών προβλημάτων, η θεμελίωση κοινωνικών δομών όπως τα κέντρα ημέρας αστέγων, τα υπνωτήρια, κ.α. ενίσχυσαν τον προσανατολισμό προς αυτή την προσέγγιση. Ωστόσο η άμεση στέγαση των ωφελούμενων σε αυτόνομη κατοικία πριν την προσφορά οποιασδήποτε άλλης υπηρεσίας σε συνδυασμό με την επιδοτούμενη απασχόληση διαμορφώνει μια παρέμβαση που προσφέρει πολλές πιθανότητες κοινωνικής ένταξης ατόμων που πλήττονται από ένα ακραίο φαινόμενο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Το 'Στέγαση και Επανένταξη' αποτελεί την πρώτη συγκροτημένη απάντηση του ελληνικού κράτους στην αντιμετώπιση ενός σοβαρού κοινωνικού προβλήματος έπειτα από επτά χρόνια κρίσης, κατά την διάρκεια της οποίας τα φαινόμενα στεγαστικού αποκλεισμού και έλλειψης στέγης εμφάνισαν σημαντική επιδείνωση. Είναι πρωτίστως μια παρέμβαση που αναγνωρίζει την ανάγκη ανάπτυξης σχημάτων στεγαστικής υποστήριξης των φτωχών νοικοκυριών και ατόμων στην Ελλάδα.

Οι στόχοι και το περιεχόμενο του Προγράμματος φανερώνουν μια διάθεση προσανατολισμού προς την Housing First, προσέγγιση που υιοθετείται δυναμικά, τα τελευταία χρόνια, από πολλά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσω του προγράμματος παρασχέθηκε ασφαλής και αξιοπρεπής στέγη σε 1031 άστεγους από τους οποίους οι 715 τοποθετήθηκαν σε διαφόρων μορφές μισθωτή απασχόληση εκ των οποίων πάνω από το 40% εκτιμάται ότι θα παραμείνει στην εργασία μετά τη λήξη της επιδότησης και συνεπώς έχει πολύ υψηλές προοπτικές κοινωνικής επανένταξης. Το γεγονός ότι οι περισσότερες επιδοτούμενες θέσεις εργασίας είναι στους κλάδους του εμπορίου, της ψυχαγωγίας-εστίασης και της καθαριότητας που στην ελληνική οικονομία εμφανίζουν σημαντική δυναμικότητα, ενισχύει ακόμα περισσότερο αυτή τη θετική προοπτική.

Αν και επιδίωξη του προγράμματος δεν ήταν η υποστήριξη των πλέον αποκλεισμένων και δύσκολων να επανενταχθούν περιπτώσεων, αλλά η γρήγορη επαναφορά στην κοινωνικά αποδεκτή διαβίωση των νέο-αστέγων της κρίσης (κάτι που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί

και ως επικέντρωση στην «αφρόκρεμα των αποκλεισμένων»), ένα σημαντικό ποσοστό των ωφελούμενων ήταν μεγάλης σχετικά ηλικίας (άνω των 55 ετών το 26,4%) και για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα άστεγοι (άνω των 5 ετών το 27,1% των ωφελούμενων). Γι' αυτή την ομάδα αστέγων, οι προσδοκίες από ένα πρόγραμμα όπως το «Στέγαση και Επανένταξη» δεν θα μπορούσαν παρά να είναι ανακουφιστικού χαρακτήρα και περιορισμένων πιθανοτήτων επανένταξης μέσω της απασχόλησης. Η τελευταία προοπτική προϋποθέτει μακροπρόθεσμη παρέμβαση και συμπληρωματικές δράσεις υποστήριξης προς αυτές του συγκεκριμένου προγράμματος.

Από την ανάλυση των στοιχείων που καταγράφηκαν από τους δικαιούχους φορείς αναφορικά με τους ωφελούμενους των σχεδίων τους, διαπιστώθηκε ότι αυτοί δεν έδειξαν ιδιαίτερη προτίμηση προς κάποια συγκεκριμένη ομάδα αστέγων και κινήθηκαν περισσότερο με τη λογική της «εύκολης επαφής και προσέγγισης». Επιπρόσθετα, ο μικρός αριθμός ωφελούμενων που αντιστοιχεί σε κάθε δήμο, μεμονωμένα, με βάση τον τόπο διαμονής των ωφελούμενων αστέγων καταδεικνύει την ανεπάρκεια των διαθέσιμων δομών για την υποστήριξη των αστέγων και γενικότερα των κοινωνικά αποκλεισμένων. Όπως προέκυψε από τις απόψεις που διατύπωσαν τα μέλη των ομάδων εστίασης, σε αρκετές περιπτώσεις απασχολήθηκε έκτακτο προσωπικό για την υποστήριξη των δράσεων του προγράμματος χωρίς προηγούμενη εμπειρία σε άστεγους και, σε ορισμένες περιπτώσεις, διακόπηκε η συνεργασία με άλλα στελέχη στη διάρκεια του προγράμματος με αποτέλεσμα οι δράσεις ενδυνάμωσή στους να χαρακτηρίζονται από αποσπασματικότητα. Κατά κανόνα, εκτός από τις κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων οι άλλες υπηρεσίες που είχαν κομβικό ρόλο στην αποδοτική και αποτελεσματική ευόδωση των στόχων του προγράμματος (τεχνικές και οικονομικές υπηρεσίες) δεν επέδειξαν την αναγκαία ευαισθησία ή ήταν αδιάφορες. Εμπόδια στην αποτελεσματικότητα του προγράμματος τέθηκαν και από το ανελαστικό θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία των φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης και θα πρέπει να τροποποιηθεί και να είναι περισσότερο ευέλικτο όταν πρόκειται για ιδιαίτερες κοινωνικές δράσεις όπως είναι αυτή της υποστήριξης των αστέγων.

Ο πυλώνας της στέγασης υλοποιήθηκε πλήρως, κυρίως μέσω του μέτρου της επιδότησης του ενοικίου, παρά τις συχνές ολιγόμηνες καθυστερήσεις στην καταβολή του. Αν και οι ομάδες εστίασης που προέρχονται από τους δικαιούχους φορείς εξέφρασαν την άποψη ότι το ποσό που δίνονταν από το πρόγραμμα για την επιδότηση ενοικίου ήταν χαμηλό και δημιουργούσε σοβαρά εμπόδια στην εύρεση κατάλληλης κατοικίας, τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων που συμπληρώθηκαν από τους ίδιους τους αστέγους και τους ιδιοκτήτες των ενοικιαζόμενων κατοικιών δεν συνηγορούν σε κάτι τέτοιο. Επιπλέον, ένα σημαντικό ποσοστό ωφελούμενων (36,5%) δήλωσε ότι δεν θα συνεχίσει να μένει στο ίδιο σπίτι μετά τη λήξη της επιδότησης εξαιτίας του ακριβού ενοικίου και συνεπώς ενδεχόμενη υψηλότερη επιδότηση πιθανά να παρεμποδίζει τη συνέχιση παραμονής στην κατοικία μετά τη λήξη του προγράμματος. **Σ΄ αυτό**

τον τομέα, οι φορείς της ΤΑ με την υποστήριξη ΜΚΟ και άλλων φορέων θα μπορούσαν να βελτιώσουν ακόμα περισσότερο τη διάρκεια της στεγαστικής παροχής προς τους αστέγους. Επιπλέον, θα ήταν ιδιαίτερης προστιθέμενης αξίας ενδεχόμενη απόφαση της πολιτείας να αυξήσει το χρονικό διάστημα της επιδότησης κλιμακώνοντας- ενδεχομένως- το ποσοστό κάλυψης του ενοικίου (π.χ. στο 75% μετά τους 12 μήνες και στο 50% μετά τους 24 μήνες) ώστε να ξεπεράσει την υψηλή χρηματοδοτική ασφυξία που αντιμετωπίζει. λόγω της κρίσης χρέους.

Οι περισσότερες ενοικιαζόμενες κατοικίες κρίθηκαν από τους ωφελούμενους ως καλής ποιότητας (όχι πολύ μεγάλης ηλικίας, ευρύχωρες, φωτεινές, σε καλή θέση και με επαρκείς οικοσυσκευές και επίπλωση). Επίσης, παρά την εικόνα των ανυπέρβλητων γραφειοκρατικών εμποδίων που προέβαλαν τα στελέχη των δικαιούχων φορέων, οι απόψεις που εξέφρασαν οι ιδιοκτήτες επιδοτούμενων ενοικιαζόμενων κατοικιών και οι εργοδότες των επιδοτούμενων εργαζομένων μόνο εν μέρει επιβεβαιώνουν αυτό το συμπέρασμα.

Στον πυλώνα της απασχόλησης παρατηρήθηκε μεγάλη απόκλιση από τον αρχικό σχεδιασμό όσον αφορά το μέτρο της δημιουργίας ατομικών επιχειρήσεων και αυτό της απασχόλησης στην αγροτική οικονομία. Η ένταξη των ωφελούμενων στην απασχόληση επιτεύχθηκε σε υψηλότερα ποσοστά από αυτά που είχαν αρχικά σχεδιαστεί χάρη στην επιδοτούμενη μισθωτή απασχόληση. Οι περισσότερες από τις επιδοτούμενες θέσεις εργασίας ήταν πλήρους απασχόλησης(65,5%) κυρίως στο εμπόριο, την ψυχαγωγία εστίαση και τον κοινωνικό τομέα. Ειδικά ο τελευταίος θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ακόμα περισσότερο σε επόμενο κύκλο του προγράμματος μιας και το νέο θεσμικό και χρηματοδοτικό πλαίσιο για την κοινωνική οικονομία προσφέρει πολύ περισσότερες δυνατότητες. Επιπλέον, το 44,1% των εργοδοτών που απασχόλησαν επιδοτούμενους άστεγους δήλωσε ότι θα συνεχίσει να τους απασχολεί μετά τη λήξη της επιδότησης, αναλογία υψηλότερη από αυτή που συνήθως αποτυπώνεται στις αξιολογήσεις των συμβατικών προγραμμάτων επιδοτούμενης απασχόλησης. Ωστόσο σημαντικό ποσοστό των ωφελούμενων αστέγων είναι χαμηλής εκπαίδευσης και το 34,5% των εργοδοτών δήλωσε ότι αντιμετώπισε προβλήματα με την ανταπόκρισή τους στις απαιτήσεις της εργασίας. Σ΄ αυτό το σημείο θα είχε ουσιαστική σημασία η συμμετοχή των Κέντρων Προώθησης της Απασχόλησης του ΟΑΕΔ με την δρομολόγηση των απαραίτητων θεσμικών παρεμβάσεων για την εκπλήρωση αυτής της προοπτικής. Αναδεικνύεται, επίσης, η ανάγκη για συμπληρωματικά μέτρα ενδυνάμωσης των αστέγων όπως είναι αυτό της μαθητείας και της συμπληρωματικής επιμόρφωσής τους από δράσεις όπως τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας. Πρόκειται για ανάγκες που δεν μπορούν να καλύψουν μεμονωμένα οι φορείς της Τ.Α. και οι ΜΚΟ και απαιτείται η ανάπτυξη συνεργασιών με την συμμετοχή και άλλων περισσότερο ειδικευμένων φορέων (π.χ. κέντρα απεξάρτησης, φορείς εκπαίδευσης-επιμόρφωσης). Εδώ ο ρόλος των Κέντρων Κοινότητας και των Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας θα μπορούσε να είναι καταλυτικός. Επιπλέον τα Κέντρα Κοινότητας μπορούν να αναλάβουν το σχεδιασμό και την ανάπτυξη

συμπληρωματικών δράσεων υποστήριξης της κοινωνικής ένταξης στο τοπικό επίπεδο (π.χ. διοργάνωση εκδηλώσεων σε επίπεδο γειτονιάς).

Τόσο οι εργοδότες όσο και οι ιδιοκτήτες ενοικιαζόμενων κατοικιών εκδήλωσαν θετικές στάσεις και προδιαθέσεις απέναντι τους αστέγους σε υψηλό ποσοστό, κάτι που συνέβαλε στο ξεπέρασμα αρκετών προβλημάτων και στη θετική έκβαση του προγράμματος. Το γεγονός ότι η ενημέρωσή τους για το πρόγραμμα έγινε, κυρίως, από τους ίδιους τους αστέγους και τα στελέχη των δικαιούχων φορέων φανερώνει τα περιθώρια για διευρυμένη υποστήριξη ανάλογων δράσεων από μέρος τους. Εδώ η συμβολή ολοκληρωμένων δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης στο κεντρικό επίπεδο, μέσω π.χ. προβολών στην τηλεόραση και το διαδίκτυο (youtube, facebook, κ.ά) καθώς και η πρόβλεψη για τη διάθεση συγκεκριμένου ποσοστού του προϋπολογισμού για αυτού του είδους τις δράσεις από τους δικαιούχους φορείς μπορεί να συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στην αύξηση της αποτελεσματικότητας ανάλογων προγραμμάτων υποστήριξης της επανένταξης των αστέγων.

Σημαντικό ποσοστό των αστέγων διατηρεί σχέσεις και επαφές με οικείους που μένουν σε κοντινές αποστάσεις αλλά όχι με αυτούς που δεν μένουν κοντά τους. Ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό δεν έχει ανάλογες επαφές και σχέσεις και γι' αυτούς θα πρέπει να εφαρμοστούν εξειδικευμένες δράσεις επανακοινωνικοποίησης. Επιπρόσθετα, σχεδόν το σύνολο των αστέγων δεν συμμετέχει σε καμία κοινωνική και ψυχαγωγική ή αθλητική δραστηριότητα. Εδώ, επίσης, ο ρόλος των δικαιούχων φορέων και των Κέντρων Κοινότητας θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα θετικός, αναλαμβάνοντας τη διοργάνωση ανάλογων εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων στο επίπεδο της γειτονιάς, εκεί όπου κυρίως συγκεντρώνονται οι άστεγοι (π.χ. κοντά σε ξενώνες, υπνωτήρια και κέντρα ημέρας), με απώτερο σκοπό την ώσμωση και την επαφή μεταξύ αστέγων και άλλων κατοίκων ώστε να περιοριστούν ενδεχόμενα φαινόμενα στιγματισμού και να ενεργοποιηθεί το χαμένο κοινωνικό κεφάλαιο των αστέγων που αποτελεί βασική συνισταμένη της οποιασδήποτε προσπάθειας επανένταξής τους.

Το πιλοτικό πρόγραμμα «Στέγαση και Επανένταξη» ήταν ένα ιδιαίτερα καινοτόμο πρόγραμμα για τα δεδομένα της κοινωνικής πολιτικής για τις αποκλεισμένες ομάδες στην Ελλάδα. Από την αξιολόγησή του που διενεργήθηκε κατά το διάστημα Νοέμβριος 2016-Σεπτέμβριος 2017 διαπιστώθηκε ότι τα αποτελέσματά του ήταν ιδιαίτερα θετικά για τους ωφελούμενους αστέγους, τις τοπικές κοινωνίες και το πρόβλημα της αστεγίας συνολικά. Η θεσμοθέτηση του ως γενικό πρόγραμμα με την παράλληλη ενίσχυση της επάρκειας των φορέων της Τ.Α στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής, σε συνδυασμό με τον εμπλουτισμό του με συμπληρωματικές δράσεις επιμόρφωσης-κατάρτισης και ενδυνάμωσης των αστέγων εκτιμάται ότι θα συμβάλει καθοριστικά στην επανένταξη μεγάλου τμήματος των αστέγων στην Ελλάδα της κρίσης. Τέλος, η ομάδα αξιολόγησης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η επιμήκυνση της διάρκειας του για κάθε

ωφελούμενο στους 24 ή και 36 μήνες θα έχει πολλαπλασιαστικά θετικό αντίκτυπο στους ίδιους τους άστεγους, στις δομές μεταβατικής ή επείγουσας φροντίδας αστέγων και στις ίδιες τις τοπικές κοινωνίες.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Arapoglou V. P. (2002), "Social and Spatial Dimensions of Homelessness in Athens: Welfare Networks and Practices of Care Professionals", Unpublished Ph.D. Thesis, London School of Economics.
- Arapoglou V. P. (2004a), "The Governance of Homelessness in Greece: Discourse and Power in the Study of Philanthropic Networks", *Critical Social Policy*, 24 (1): 102-126.
- Arapoglou V. P. (2004b), "The Governance of Homelessness in the European South: Spatial and Institutional Contexts of Philanthropy in Athens", *Urban Studies*, 41 (3): 621-640.
- Arapoglou V. and Gounis K. (2015), "Poverty and Homelessness in Athens: Governance and the Rise of an Emergency Model of Social Crisis Management", GreeSE Paper No. 90, Hellenic Observatory Papers on Greece and Southern East Europe, LSE.
- Atherton I. – McNaughton Nicholls C. (2008), "'Housing First' as a Means of Addressing Multiple Needs and Homelessness", *European Journal of Homelessness*, 2: 289-303.
- Benjaminsen L. (2013), "Policy Review Up-date: Results from the Housing First based Danish Homelessness Strategy", *European Journal of Homelessness*, 7 (2): 109-113.
- Buckner J. C. (2004), "Children, Impact of Homelessness" in Levinson, D. (ed.), *Encyclopedia of Homelessness*, Vol 1, CA: Berkshire Publishing Group.
- Burt M. – Pearson C. (2005), *Strategies for Preventing Homelessness*, Washington: U.S. Department for Housing and Urban Development.
- Busch-Geertsema V. (2012), "The Potential of Housing First from a European Perspective", *European Journal of Homelessness*, 6 (2): 209-216.
- Busch-Geertsema V. (2013), "Housing First Europe. Final Report", Brussels: European Commission.
- Busch-Geertsema V. – Sahlin I. (2007), "The Role of Hostels and Temporary Accommodation", *European Journal of Homelessness*, 1:67-93.
- Crane M. –Warnes A. – Coward S. (2011), "Moves to Independent Living. Single Homeless People's Experiences and Outcomes of Resettlement", The For-Home Study, University of Sheffield.

- Crane M. – Warnes A. – Coward S. (2012), "Preparing Homeless People for Independent Living and its Influence on Resettlement Outcomes", *European Journal of Homelessness*, 6(2):17-45.
- Edgar B. (2009), *European Review of Statistics on Homelessness*, Brussels: European Observatory on Homelessness, FEANTSA.
- Edgar B. – Anderson I. – Baptista I. – Wolf J. – Sapounakis A. – Schoibl H. (2004), *Service Provision for Homeless People in Europe: Organizational Factors Affecting the Delivery of Services for Homeless People",* Brussels: FEANTSA.
- Εμμανουήλ Δ. - Βελίδης Σ. - Στρουσοπούλου Ε. (1996), *Η Στέγαση των Χαμηλών Εισοδημάτων στην Ελλάδα,* Αθήνα: ΔΕΠΟΣ.
- English Department for Communities and Local Government (2012), "Making Every Contact Count. A Joint Approach to Preventing Homelessness", London.
- ΕΠΑΝΑΔ (2012), «Προδιαγραφές Λειτουργίας των Κοινωνικών Δομών Άμεσης Αντιμετώπισης της Φτώχειας», Αθήνα.
- Fitzpatrick S. – Pawson H. (2014), "Ending Security of Tenure for Social Renters: Transitioning to 'Ambulance Service' Social Housing?" *Housing Studies,* 29(5):597-615.
- FEANTSA (2006), "ETHOS – Taking Stock", Brussels.
- FEANTSA (2012), "On the Way Home? FEANTSA Monitoring Report on Homelessness and Homeless Policies in Europe", Brussels.
- FEANTSA (2013), "Housing-Led Solutions to Homelessness in Rural Areas", Brussels.
- FEANTSA Policy Statement (2009), "Access to Employment for People Experiencing Homelessness. Recommendations for Member States and the European Union", Brussels.
- Glasser I. (1988), *More than a Bread. Ethnography of a Soup Kitchen,* Alabama: The University of Alabama Press.
- Johnsen S. – Cloke P. – May J. (2005), "Day Centres for Homeless People: Spaces of Care or Fear?", *Social and Cultural Geography*, 6(6):787-811.
- Κασιμάτη Κ. (1992), *Πόντιοι Μετανάστες από την Σοβιετική Ένωση: Κοινωνική και Οικονομική τους Ένταξη,* Αθήνα: Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού.
- Knutagard M. – Kristiansen A. (2013), "Not by the Book: The Emergence and Translation of Housing First in Sweden", *European Journal of Homelessness*, 7 (1): 93-115.
- Κοτζαμάνης Β. – Μαλούτας Θ. (1985), «Η Κρατική Παρέμβαση στον Τομέα της Εργατικής – Λαϊκής Κατοικίας», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών,* 56: 129-154.

- Κουβέλη Α. (1995), *Στεγαστικές Συνθήκες στα Μεγάλα Αστικά Κέντρα της Χώρας: Τυπολογία Κατοικίας,* Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- Kourachanis N., (2015), "Confronting Homelessness in Greece during the Economic Crisis", *Social Cohesion and Development,* 10(2), pp.113-129.
- Kourachanis N. (2017), "Homelessness Policies in Crisis Greece: The Case of Housing and Reintegration Program", *European Journal of Homelessness*, 11(1): 1-22.
- Κουραχάνης Ν. (2017), *Κοινωνικές Πολιτικές Στέγασης. Η Ελληνική Υπολειμματική Προσέγγιση,* Αθήνα: Παπαζήση.
- Μαλούτας Θ. (1990), *Αθήνα, Κατοικία και Οικογένεια. Ανάλυση των Μεταπολεμικών Πρακτικών Στέγασης,* Αθήνα: Εξάντας.
- Μιχαλοπούλου, Κ. (1992). Κλίμακες μετρήσεως στάσεων. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Moser, C., & Kalton, G. (1977). Survey methods in social investigation (2nd ed.). London: Heineman Educational Books.
- Οικονόμου Δ. (1988), «Σύστημα Γης και Κατοικίας στη Μεταπολεμική Ελλάδα», στο Μαλούτας Θ. – Οικονόμου Δ. (Επιμ.), *Προβλήματα Ανάπτυξης του Κράτους Πρόνοιας στην Ελλάδα. Χωρικές και Τομεακές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εξάντας.
- Παπαδοπούλου Δ. – Κουραχάνης Ν. (2017), *Άστεγοι και Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Ελλάδα της Κρίσης,* Αθήνα: Τόπος.
- Pleace N. – Bretherton J. (2013), "The Case for Housing First in the European Union: A Critical Evaluation of Concerns about Effectiveness", *European Journal of Homelessness*, 7 (2): 21-41.
- Ridge J. (2nd ed) (2013), *Evaluation Techniques for difficult to Measure Programs*, USA: Xlibris.
- Sahlin I. (2005), "The Staircase of Transition: Survival through Failure", Special Issue: Homelessness and Reintegration, *The European Journal of Social Science Research,* 18 (2): 115-136.
- Sahlin I. (2013), "Preparing or Postponing?" *European Journal of Homelessness*, 7(2):303-309.
- Sapounakis A. (1997), "Innovative Services for the Homeless in the Greek Context", unpublished report for the European Observatory on Homelessness, FEANTSA, Athens.
- Shinn M. – Baumohl J. – Hopper K. (2001), "The Prevention of Homelessness Revisited", *Analyses of Social Issues and Public Policy,* 1(1):95-107.
- Tsemberis S. – Eisenberg R. F. (2000), "Pathways to Housing: Supported Housing for Street-dwelling Homeless Individuals with Psychiatric Disabilities", *Psychiatric Services*, 51(4):487-493.

- Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας (2014α), «Οδηγός Εφαρμογής. Πρόγραμμα 'Στέγαση και Επανένταξη'», Αθήνα.
- Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας (2014β), «Πρόσκληση στο Πλαίσιο των Δράσεων Στέγασης, Σίτισης και Κοινωνικής Φροντίδας για τους Άστεγους του Άρθρου 29 του Ν. 4052/12, όπως ισχύει», Αθήνα.
- Χριστόπουλος Δ. (2004), «Οι Μετανάστες στην Ελληνική Πολιτική Κοινότητα» στο Παύλου Μ. – Χριστόπουλος Δ. (Επιμ.), *Η Ελλάδα της Μετανάστευσης. Κοινωνική Συμμετοχή, Δικαιώματα και Ιδιότητα του Πολίτη*, Αθήνα: Κριτική.

Β ΜΕΡΟΣ

ΤΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Τα βασικά χαρακτηριστικά των δικαιούχων φορέων

Στο πλαίσιο της Πρόσκλησης του Προγράμματος (Υπουργείο Εργασίας 2014β) η Διαχειριστική Αρχή κατήρτισε διαδικασία αξιολόγησης και έγκρισης των Σχεδίων που υπέβαλαν προς αξιολόγηση οι δικαιούχοι φορείς. Για την εφαρμογή της διαδικασίας αυτής ελέγχθηκαν οι τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις που προέβλεπε η προκήρυξη δηλαδή τα απαιτούμενα δικαιολογητικά αλλά και η διάρθρωση του θεματικού περιεχομένου των προβλεπόμενων δράσεων. Για τον σκοπό αυτό συστάθηκε με Υπουργική Απόφαση ειδική Επιτροπή Αξιολόγησης με αντικείμενο την εξέταση των προτάσεων.

Για να γίνει αποδεκτή για εξέταση η πρόταση κάθε φορέα, θα έπρεπε να διαθέτει απαραίτητα 14 δικαιολογητικά*: πρώτον* διαβιβαστικό έγγραφο, *δεύτερον* έντυπο αίτησης χρηματοδότησης και υπογεγραμμένη δήλωση του εκπροσώπου του αιτούμενου φορέα. *Τρίτον*, αίτηση χρηματοδότησης σε ηλεκτρονική μορφή. *Τέταρτον*, καταρτισμένο αναλυτικό προϋπολογισμό δαπανών του Σχεδίου. *Πέμπτο*, συνοπτικό ισοσκελισμένο προϋπολογισμό δαπανών.

Έκτο, πρόσφατη έκθεση πεπραγμένων του αιτούντος φορέα. *Έβδομο*, ισολογισμός του φορέα ή αντίστοιχα στοιχεία για το τελευταίο οικονομικό έτος. Όγδοο, ισχύον καταστατικό ή ιδρυτική πράξη του φορέα. *Ένατο*, πιστοποιητικό μη λύσης του από το Πρωτοδικείο ή από άλλη οικεία αρχή. *Δέκατο*, δελτίο επιμερισμού αρμοδιοτήτων απασχολούμενων στο Σχέδιο. *Ενδέκατο*, φύλλο συνοπτικών πληροφοριών της αίτησης χρηματοδότησης. *Δωδέκατο*, δήλωση εταιρικής σχέσης για κάθε εταίρο, εφόσον υφίσταται τέτοια. *Δέκατο τρίτο*, πίνακας των οικονομικών πόρων του οργανισμού, συμπληρωμένο συνδυαστικά με την χρονολογία ίδρυσης του. *Δέκατο* τέταρτο, βιογραφικό σημείωμα του Επιστημονικά Υπεύθυνου του Σχεδίου. Σε περίπτωση που υπήρχε έλλειψη ή ανεπάρκεια σε κάποιο από τα προαναφερθέντα στοιχεία, ο αιτών φορέας καλούνταν να το συμπληρώσει εντός δύο ημερών.

Η αξιολόγηση των σχεδίων βασίστηκε στα ακόλουθα κριτήρια: *πρώτον, την αποδοτικότητα της δαπάνης από πλευράς κόστο*υς, λαμβάνοντας υπόψιν τον αριθμό ωφελούμενων και τον προϋπολογισμό κάθε αίτησης (συντελεστής βαρύτητας 30%). *Δεύτερον, η εμπειρία του φορέα* που υποβάλλει αίτηση για χρηματοδότηση σε σχέση με την συγκεκριμένη ομάδα στόχο και το εξεταζόμενο πεδίο δράσης(συντελεστής βαρύτητας 15%).

Τρίτο κριτήριο ήταν το ύψος *της χρηματικής συνεισφοράς του αιτούμενου φορέα* στο Σχέδιο με δικούς του οικονομικούς πόρους ή άλλες πηγές χρηματοδότησης (συντελεστής βαρύτητας 20%). *Τέταρτο* κριτήριο ήταν ο βαθμός στον οποίο το προτεινόμενο Σχέδιο *συμπλήρωνε άλλες δράσεις χρηματοδοτούμενες από ευρωπαϊκούς ή εθνικούς πόρου*ς (συντελεστής βαρύτητας 15%) και *πέμπτο η οργάνωση και η μεθοδολογία* του προτεινόμενου Σχεδίου, με έμφαση στο αν καλύπτει τις πραγματικές ανάγκες της ομάδας στόχου με συντελεστή βαρύτητας 20%.

Όπως είναι εμφανές, το μεγαλύτερο κέντρο βάρους δόθηκε στο κριτήριο κόστους-οφέλους. **Η ισορροπία μεταξύ αυτών των δύο συνιστωσών είχε το μεγαλύτερο συντελεστή βαρύτητας. Ακολούθως, η πτυχή της δυνατότητας αυτοχρηματοδότησης ή ανεύρεσης άλλων πηγών οικονομικής ενίσχυσης από τους ίδιους τους φορείς, καθώς και η δυνητική δυνατότητα κάλυψης των πραγματικών αναγκών των αστέγων μέσω του Σχεδίου ήταν τα αμέσως σημαντικά κριτήρια με συντελεστή βαρύτητας 20% το καθένα.** Τέλος, με λίγο μικρότερο συντελεστή βαρύτητας (15%) πριμοδοτήθηκαν η εμπειρία του φορέα και η συμπληρωματικότητα του Επιχειρησιακού Σχεδίου με άλλες δράσεις του αιτούμενου φορέα. Οι διαστάσεις αυτές παρείχαν και τις βασικές κατευθύνσεις για τη διαμόρφωση των επιχειρηματικών σχεδίων των φορέων.

Για την αξιολόγηση των παραπάνω κριτηρίων υιοθετήθηκε κλίμακα βαθμολόγησης από το 1 μέχρι το 5. Οι αιτήσεις κατατάχθηκαν ανά πίνακα αξιολόγησης με βάση τον μέσο όρο των βαθμολογιών που αντιστοιχούν σε κάθε μια από αυτές και εγκρίθηκαν με γνώμονα την εξάντληση του προβλεπόμενου προϋπολογισμού του Προγράμματος και βασική προϋπόθεση να έχουν βαθμολογηθεί με 2,5 και πάνω. Η αναπροσαρμογή προς τα κάτω της κάθε προτεινόμενης αίτησης χρηματοδότησης προέκυπτε μέσα από τις διαδικασίες ποιοτικής αξιολόγησης της Επιτροπής.

Τελικά από την διαδικασία προέκυψε η έγκριση όλων των Σχεδίων που προτάθηκαν για χρηματοδότηση από τους φορείς, πλην ενός. Η απόρριψη του μοναδικού φορέα σχετιζόταν με την έλλειψη πιστοποίησης του ως μη κυβερνητικής οργάνωσης από τις αρμόδιες αρχές. Στη συνέχεια αναλύονται οι βασικές τάσεις των προτάσεων των φορέων, των οποίων τα Σχέδια έλαβαν έγκριση.

Ο Προσανατολισμός και τα Χαρακτηριστικά των Εγκεκριμένων Σχεδίων

Ένα πρώτο βασικό χαρακτηριστικό που παρατηρήθηκε κατά την ανάλυση του περιεχομένου των Επιχειρησιακών Σχεδίων των Δικαιούχων φορέων είναι η ανομοιογένεια τους σε ορισμένα κομβικά στοιχεία. Ενώ υπάρχει μια γενική τάση που προκύπτει από τις κατευθύνσεις της Πρόσκλησης, σε κάποια ειδικά σημεία, όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια, εντοπίζονται αποκλίσεις.

Μια δεύτερη επισήμανση αφορά **το γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα των προτάσεων**. Υπάρχουν περιπτώσεις σχεδίων **που δεν αναφέρονται αναλυτικά ή συγκεκριμένα στα κριτήρια επιλογής των ωφελούμενων,** στις παρεμβάσεις που θα αναπτύξουν οι φορείς, εφόσον επιλεγούν, ή στους τρόπους αναζήτησης κατοικίας και εργασίας για τους ωφελούμενους.

Ένα τρίτο σημείο που αξίζει να αναφερθεί είναι ο αόριστος προσανατολισμός των αναφερόμενων δράσεων κοινωνικής υποστήριξης που θα παρέχουν οι φορείς. Στο σύνολο των σχεδίων αναφέρεται ένα διευρυμένο πλέγμα δράσεων, όπως η στέγαση, η οικονομική κάλυψη σε επίπεδο στεγαστικών δαπανών και οικοσκευών, η παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, εργασιακής και νομικής συμβουλευτικής, η παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης για την διασύνδεση με άλλες κοινωνικές υπηρεσίες.

Στις περισσότερες περιπτώσεις οι παραπάνω παρεμβάσεις συμπεριλαμβάνονται αναλυτικά, αν και με ασάφεια, στα κατατεθειμένα σχέδια. Ωστόσο, όψεις εμπειρικής διερεύνησης του προγράμματος (βλ. Kourachanis 2017) δείχνουν ότι πολλές από αυτές τις δεσμεύσεις εκπληρώθηκαν μόνο τυπικά και δίχως την προσήλωση στην επίτευξη ουσιαστικού κοινωνικού αντίκτυπου στους ωφελούμενους. Το ίδιο ισχύει και για τις διαδικασίες αναζήτησης στεγαστικής και εργασιακής ένταξης, καθώς ο χαρακτήρας και αυτών των πτυχών υπήρξε εξαιρετικά γενικόλογος.

Για το στάδιο υλοποίησης του προγράμματος συνολικά επελέγησαν 57 φορείς. Από αυτούς οι 32 αποφάσισαν να κάνουν εταιρικά σχήματα με άλλους φορείς τιθέμενοι ως επικεφαλής. Αντίθετα, οι υπόλοιποι 25 διάλεξαν να εκπληρώσουν την υλοποίηση του Προγράμματος χωρίς την συνέργεια άλλων φορέων.

Από την εξέταση των φορέων διαπιστώνεται ότι η πλειοψηφία των επικεφαλής Δικαιούχων που επελέγησαν **είναι ΟΤΑ Α' Βαθμού (34 Δήμοι – Δικαιούχοι**). Δεύτερο μεγαλύτερο μερίδιο των αιτήσεων χρηματοδότησης κατευθύνθηκε προς **Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (15 ΜΚΟ**). Την τρίτη θέση σε επίπεδο δικαιούχων κατέλαβαν οι **ΟΤΑ Β' Βαθμού και τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας.** Τέλος, **μόλις τρεις εκκλησιαστικοί φορείς** τέθηκαν επικεφαλής στο πλαίσιο υλοποίησης του Προγράμματος.

Η παραπάνω κατανομή αναδεικνύει κάποιους προβληματισμούς ως προς την δυνατότητα των ΝΠΔΔ όπως είναι οι ΟΤΑ Α' Βαθμού, να αντιμετωπίζουν πολλές δυσκαμψίες στην πληρωμή των απαιτούμενων δαπανών εξαιτίας θεσμικών και γραφειοκρατικών εμποδίων, γεγονός που επισημάνθηκε κατά το σκέλος των συνεντεύξεων με επιτελικά στελέχη του προγράμματος, καθώς και με επαγγελματίες κοινωνικούς επιστήμονες που εμπλέκονται στο στάδιο της υλοποίησης (Kourachanis 2017).

Παράλληλα, παρατηρείται ότι **η συνήθης μορφή των εταιρικών σχημάτων αποτελείται από τους Δήμους ως επικεφαλής και τις ΜΚΟ ως εταίρους**. Ποιος ήταν ο ρόλος που ανατέθηκε στις ΜΚΟ ως συμπράττοντες εταίρους; Υπήρχαν ειδικοί λόγοι που ευνοούσαν την τοποθέτηση των Δήμων ως επικεφαλής των συμπράξεων;

Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα αρχικά σχέδια των φορέων χαρακτηρίζονται από ανομοιομορφία σε ορισμένες διαστάσεις τους. Για παράδειγμα, υπάρχουν περιπτώσεις Σχεδίων που δεν διευκρινίζουν **την ειδική κατανομή των ωφελούμενων σε επιμέρους κατηγορίες έλλειψης στέγης και στεγαστικού αποκλεισμού, σύμφωνα με την κυρίαρχη τυπολογία** ETHOS της FEANTSA (2006).

Με βάση αυτές τις επισημάνσεις θα επιχειρηθεί η ανάλυση των προτιμήσεων προσανατολισμού των αρχικών σχεδίων των δικαιούχων φορέων προς τις επιμέρους κατηγορίες ωφελούμενων. Μια πρώτη διαπίστωση που εξάγεται είναι ότι έμφαση δόθηκε σε ωφελούμενους **που διαμένουν σε κοινωνικές δομές στέγασης, κάτι που ενθαρρύνθηκε από την πρόσκληση του Προγράμματος**. Πρόκειται **για κοινωνικούς ξενώνες αστέγων, δομές παιδικής προστασίας και ξενώνες για κακοποιημένες γυναίκες και μονογονεϊκές οικογένειες**. Οι ωφελούμενοι στις κοινωνικές δομές, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία από τα Σχέδια των φορέων προβλέφθηκαν στους 330.

Μια επίσης μεγάλη δεξαμενή ωφελούμενων φαίνεται ότι αντλήθηκε από την τρίτη κατηγορία της τυπολογίας ETHOS που αναφέρεται στις **επισφαλείς στεγαστικές συνθήκες.** Ως τέτοια μπορούν να θεωρηθούν τα υπό έξωση νοικοκυριά, τα νοικοκυριά που πλήττονται από φαινόμενα ενεργειακής πενίας, οι εξ ανάγκης φιλοξενούμενοι από τον συγγενικό και κοινωνικό περίγυρο, κ.α. Οι ωφελούμενοι του προγράμματος σε αυτή την κατηγορία προβλέπονταν να είναι 225.

Τρίτη μεγαλύτερη ομάδα ωφελούμενων ήταν η πρώτη ταξινόμηση της τυπολογίας ETHOS. Σε αυτή συμπεριλαμβάνονται οι **άστεγοι που ζουν σε δημόσιους χώρους** (βλ. διαβίωση στο δρόμο, διανυκτέρευση σε πάρκα, γέφυρες, στοές, κλπ), καθώς και όσοι διανυκτερεύουν περιστασιακά σε υπνωτήρια. Οι προβλεπόμενοι ωφελούμενοι των σχεδίων σε αυτή την κατηγορία ήταν 201.

Τέλος, η τέταρτη κατηγορία της τυπολογίας ETHOS, δηλαδή οι άνθρωποι που ζουν σε **ακατάλληλα καταλύματα** φαίνεται πως προσέλκυσε το μικρότερο ενδιαφέρον των δικαιούχων. Συνολικά αυτοί ήταν μόλις 4. Οι ωφελούμενοι από δομές Κέντρων Ημερήσιας Υποδοχής Αστέγων, σύμφωνα με τις αναφορές των Σχεδίων θα ήταν 65. Από αυτή την πηγή άντλησης ωφελούμενων δεν διευκρινιζόταν ποια ήταν η στεγαστική τους κατάσταση με βάση την ταξινόμηση φαινομένων έλλειψης στέγης και στεγαστικού αποκλεισμού της ETHOS.

Αναφορικά με τις πρακτικές διάχυσης που πρότειναν οι φορείς για την ενημέρωση δυνητικά ωφελούμενων του Προγράμματος, με βάση την επεξεργασία που πραγματοποιήθηκε στα προτεινόμενα Σχέδια, προκύπτει ότι υπήρξαν τρεις κυρίως προτεινόμενες πρακτικές: *Πρώτον,* ενημέρωση δυνητικά ωφελούμενων από τα μητρώα των χρηστών των υπηρεσιών των φορέων. *Δεύτερον*, ενημέρωση μέσω δράσεων γνωστοποίησης της προκήρυξης σε τοπικά μέσα μαζικής

ενημέρωσης και μέσα κοινωνικής δικτύωσης. *Τρίτον*, με την ανάπτυξη δράσεων ευαισθητοποίησης μέσω τοπικών φορέων, τοπικών κοινωνικών υπηρεσιών ή την διοργάνωση εκδηλώσεων ενημέρωσης για την συγκεκριμένη παρέμβαση.

Όπως προκύπτει από την κωδικοποίηση που πραγματοποιήθηκε το κέντρο βάρους των φορέων ως προς την διάχυση της δράσης στους ωφελούμενους προσανατολίστηκε προς τα μητρώα που διατηρούν οι ίδιοι και σε ευρύτερη ενημέρωση σε τοπικό επίπεδο από μέσα μαζικής ενημέρωσης αλλά και από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Συγκεκριμένα 19 Σχέδια θα αξιοποιούσαν τα μητρώα τους για την ενημέρωση αστέγων και στεγαστικά αποκλεισμένων και 21 φορές συναντήθηκε η πρακτική της διάχυσης της πληροφορίας μέσω ΜΜΕ και κοινωνικά μέσα.

Μόλις σε **11 περιπτώσεις παρατηρείται η προώθηση δράσεων ευαισθητοποίησης του κοινού με την διάχυση της πληροφορίας σε ευρύτερες κοινωνικές υπηρεσίες της γεωγραφικής επικράτειας όπου υπάγονται ή με διοργάνωση εκστρατειών ή εκδηλώσεων ενημέρωσης.**

Από τις προτάσεις των Σχεδίων φαίνεται ότι κανένας από τους φορείς δεν πρότεινε την πραγματοποίηση παρεμβάσεων στο δρόμο (streetwork), προκειμένου να ενημερώσει τους αστέγους με τα πιο οξεία προβλήματα δηλαδή αυτούς που είναι οι άστεγοι που ζουν στο δρόμο αν και ορισμένοι δικαιούχοι στη συνέχεια το εφάρμοσαν στην πράξη. Επιπλέον σε πολλά Σχέδια εντοπίζεται μια γενικόλογη αναφορά σε δράσεις διάχυσης, χωρίς να επισημαίνονται συγκεκριμένα οι τρόποι που αυτή θα πραγματοποιηθεί. Στις περιπτώσεις αυτές, περίπου είκοσι συνολικά, δεν υπήρξε καταγραφή συγκεκριμένου τρόπου διάχυσης.

Η επόμενη κωδικοποίηση αφορά στους τρόπους επιλογής των ωφελούμενων από τους φορείς, έτσι όπως προτάθηκαν στα Σχέδια. Σε αυτές τις ενέργειες παρατηρείται ότι *επιλέχθηκαν κυρίως τρεις διαφορετικές πρακτικές*: η πρώτη σχετίζεται με την *σύνταξη ερωτηματολογίου* αξιολόγησης κλειστού τύπου. Η δεύτερη είναι η διαδικασία της *συνέντευξης από κοινωνικούς επιστήμονες του φορέα* με τους υποψήφιους ωφελούμενους για την δημιουργία ατομικού προφίλ ή σε συνδυασμό με την εξέταση των απαιτούμενων δικαιολογητικών τους. Η τρίτη είναι η *δημιουργία επιστημονικής ομάδας αξιολόγησης των φακέλων των ωφελούμενων*. Και σε αυτή την παράμετρο υπάρχουν αρκετοί φορείς που δεν αναφέρονται συγκεκριμένα στο είδος των πρακτικών που θα αναπτύξουν για την επιλογή τους.

Η μερίδα του λέοντος των φορέων κατευθύνθηκε προς την διενέργεια συνέντευξης και την δημιουργία ατομικού προφίλ ωφελούμενου. Ακολουθεί στη δεύτερη θέση η επιλογή της δημιουργίας επιστημονικής ομάδας για την εξέταση των υποψήφιων περιπτώσεων. Η συμπλήρωση ερωτηματολογίου κλειστού τύπου για την αξιολόγηση των υποψήφιων ωφελούμενων εντοπίστηκε σε δύο μόνο περιπτώσεις.

Εταιρικά Σχήματα		**Κατανομή Ωφελούμενων**					**Πρακτικές Διάχυσης**			**Επιλογή Ωφελούμενων**		
ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΕΤΗΟΣ 1	ΕΤΗΟΣ 2	ΕΤΗΟΣ 3	ΕΤΗΟΣ 4	ΑΚΗΑ	Μητρώο	ΜΜΕ	Υπηρεσίες	Ερωτηματολόγιο	Συνέντευξη / Προφίλ	Επιστημονική Ομάδα
32	25	201	330	225	4	65	19	21	11	2	30	14

2. Τα χαρακτηριστικά των αρχικά επιλεγμένων ωφελούμενων αστέγων

Πίνακας ΒΩ1 Αναλογία αριθμού αρχικά επιλεχθέντων ως ωφελούμενων (N=1269) με νόμιμο πληθυσμό (Πιν. 2 Α' Μέρος)

Α/Α	Δήμος κατοικίας του ωφελούμενου (1)	Νόμιμος πληθυσμός με βάση την απογραφή του 2011 (2)	Αριθμός ωφελουμένων αστέγων (άμεσα και έμμεσα) (3)	Αναλογία (3/2)
1	Αγίας Παρασκευής	40.629	12	0,03
2	Αγίου Δημητρίου	49.149	20	0,041
3	Αγίων Αναργύρων - Καματερού	46.642	1	0,002
4	Αθηναίων	467.160	124	0,027
5	Αιγάλεω	60.504	17	0,028
6	Αιγιαλείας	52.954	19	0,036
7	Αλεξανδρούπολης	63.920	22	0,034
8	Αλίαρτου	11.645	1	0,009
9	Αμαρουσίου	56.071	1	0,002
10	Αμπελοκήπων - Μενεμένη	40.159	3	0,007
11	Ασπρόπυργου	26.717	36	0,135
12	Αχαρνών	74.886	19	0,025
13	Αχαρνών - Αστερούσιων	18.652	1	0,005
14	Βάρης - Βούλας - Βουλιαγμένης	36.194	2	0,006
15	Βόλου	124.659	47	0,038
16	Βύρωνος	43.680	36	0,082
17	Γλυφάδας	64.424	21	0,033
18	Γορτυνίας	20.598	3	0,015
19	Δέλτα	40.941	6	0,015
20	Δελφών	29.633	15	0,051
21	Δράμας	54.399	9	0,017
22	Δυτικής Αχαΐας	30.293	7	0,023
23	Ελληνικού - Αργυρούπολης	39.971	2	0,005
24	Ερέτριας	13.423	1	0,007
25	Ερύμανθου	13.594	12	0,088
26	Ζωγράφου	49.525	1	0,002
27	Ηγουμενίτσας	25.979	13	0,05
28	Ηλίδας	36.442	20	0,055
29	Ηρακλείου	36.910	47	0,127
30	Ηρακλείου Κρήτης	146.750	27	0,018
31	Θερμαϊκού	34.728	4	0,012
32	Θέρμης	39.105	9	0,023
33	Θεσσαλονίκης	269.177	79	0,029
34	Ιλίου	58.919	7	0,012
35	Καβάλας	67.455	13	0,019
36	Καλαμαριάς	58.773	6	0,01
37	Καλαμάτας	66.363	30	0,045
38	Καλαμπάκας	33.079	3	0,009
39	Καλλιθέας	74.153	26	0,035

Πίνακας ΒΩ1 Συνεχίζεται…. (Πιν. 2 Α' Μέρος)

Α/Α	Δήμος κατοικίας του ωφελούμενου (1)	Νόμιμος πληθυσμός με βάση την απογραφή του 2011 (2)	Αριθμός ωφελουμένων αστέγων (άμεσα και έμμεσα) (3)	Αναλογία (3/2)
40	Καρδίτσας	61.935	10	0,016
41	Καρύστου	14.643	4	0,027
42	Κερατσινίου - Δραπετσώνας	74.790	43	0,057
43	Κηφισιάς	55.291	16	0,029
44	Κιλκίς	64.232	21	0,033
45	Κορδελιού - Εύοσμου	62.863	1	0,002
46	Κορινθίων	55.480	2	0,004
47	Κορυδαλλού	51.653	2	0,004
48	Κρωπίας	19.475	1	0,005
49	Λαγκαδά	57.049	6	0,011
50	Λαρισαίων	129.533	1	0,001
51	Μάνδρας - Ειδυλλίας	17.722	6	0,034
52	Μαρκόπουλου Μεσόγαιας	13.134	1	0,008
53	Μίνωα Πεδιάδας	20.988	1	0,005
54	Μοσχάτου - Ταύρου	32.573	1	0,003
55	Νεάπολης - Συκεών	69.182	25	0,036
56	Νέας Ιωνίας	49.352	18	0,036
57	Νέας Σμύρνης	53.665	3	0,006
58	Νίκαιας - Αγίου Ιωάννη Ρέντη	89.515	3	0,003
59	Παλλήνης	33.475	1	0,003
60	Παπάγου - Χολαργού	38.474	2	0,005
61	Πατρέων	177.252	61	0,034
62	Πειραιώς	155.278	60	0,039
63	Πεντέλης	26.024	1	0,004
64	Περάματος	23.234	28	0,121
65	Περιστερίου	118.893	8	0,007
66	Πετρουπόλεως	42.282	2	0,005
67	Πυλαίας - Χορτιάτη	48.178	2	0,004
68	Πύργου	53.712	13	0,024
69	Ρεθύμνης	44.573	20	0,045
70	Ρόδου	95.117	11	0,012
71	Σαρωνικού	23.383	1	0,004
72	Σερρών	80.172	11	0,014
73	Σπάτων - Αρτέμιδος	23.503	23	0,098
74	Τρικκαίων	77.143	19	0,025
75	Φαρκαδόνας	16.238	2	0,012
76	Φιλαδέλφειας - Χαλκηδόνος	34.859	7	0,02
77	Φυλής	39.587	26	0,066
78	Χαϊδαρίου	36.541	32	0,088
79	Χαλανδρίου	52.606	4	0,008
80	Χαλκιδέων	86.394	26	0,03
81	Χανίων	84.527	18	0,021
82	Χερσονήσου	21.135	4	0,019

Παρατηρούμε ότι οι δήμοι με παράδοση σε κακή στέγαση εμφανίζουν υψηλότερη αναλογία ωφελουμένων στο συνολικό τους πληθυσμό. Ωστόσο σε όλους τους δήμους είναι εμφανής η πολύ περιορισμένη ικανότητα παρέμβασης των φορέων (ΤΑ και ΜΚΟ) να υποστηρίξουν την ένταξη των αστέγων ακόμα και με τη συνδρομή του κεντρικού κράτους όπως είναι αυτή που δόθηκε μέσω του παρόντος προγράμματος. Ως εκ τούτου η πολιτεία θα έπρεπε να προβληματιστεί ως προς τη σκοπιμότητα χρηματοδοτικής ενίσχυσης των φορέων Τ.Α. για τη δημιουργία δομών υποστήριξης των αστέγων

Ο συνολικός πληθυσμός των δήμων στους οποίους εφαρμόστηκε το πρόγραμμα είναι 4.943.840 άτομα και ο συνολικός αριθμός αστέγων που προτάθηκε να ωφεληθούν από το πρόγραμμα ήταν **1269** άτομα δηλαδή 2,57 άτομα ανά 10.000 κατοίκους και τελικά ωφελήθηκαν 1031 άτομα.

Στη συνέχεια παρατίθενται οι Πίνακας με τα περιγραφικά μέτρα που αφορούν τους άμεσα και έμμεσα ωφελούμενους όπως έγινε η διάκριση από τους δικαιούχους φορείς κατά την αρχική επιλογή ωφελούμενων από μέρους τους[5]. Στον Πίνακα ΒΩ2 παρουσιάζεται ο αριθμός των άμεσα και έμμεσα ωφελούμενων και στους Πίνακες ΒΩ3 και ΒΩ4 παρουσιάζεται το φύλο ανά άνδρες – γυναίκες, άμεσα και έμμεσα ωφελούμενων αντίστοιχα. Αντιπαραθέτοντας τους δύο προαναφερόμενους πίνακες παρατηρούμε ότι στους άμεσα ωφελούμενους υπερισχύουν οι άντρες σε αντίθεση με τους έμμεσα ωφελούμενους όπου υπερισχύουν οι γυναίκες.

Πίνακας ΒΩ2 Άμεσα και έμμεσα ωφελούμενοι/ες

Ωφελούμενοι	N	% επί των ερωτώμενων
Άμεσα	970	76,4
Έμμεσα	299	23,6
Σύνολο	1269	100,0

Πίνακας ΒΩ3 Φύλο άμεσα ωφελούμενων

Ωφελούμενοι	N	% επί των ερωτώμενων
Άντρες	550	56,7
Γυναίκες	420	43,3
Σύνολο	970	100,0

Πίνακας ΒΩ4 Φύλο έμμεσα ωφελούμενων

Ωφελούμενοι	N	% επί των ερωτώμενων

[5] Πρόκειται για διάκριση η οποία δεν αναφέρονταν στο θεσμικό πλαίσιο του προγράμματος αλλά έκαναν οι δικαιούχοι φορείς κατά την εκπόνηση των σχεδίων τους. Έτσι, αυτή η διάκριση διατηρήθηκε για κάποια δημογραφικά χαρακτηριστικά των ωφελούμενων προκειμένου να αποτυπωθούν οι προθέσεις και ο τρόπος ανάλυσης των ωφελειών του προγράμματος από τους δικαιούχους φορείς (Πίνακες ΒΩ2έως ΒΩ6) και κατόπιν η ανάλυση γίνεται με βάση τα χαρακτηριστικά του συνόλου των αρχικά προτεινόμενων ως ωφελούμενων του προγράμματος χωρίς να γίνεται διάκριση σε άμεσα και έμμεσα ωφελούμενους.

Άντρες	126	42,1
Γυναίκες	173	57,9
Σύνολο	299	100,0

Στον Πίνακα ΒΩ5 παρουσιάζεται η ηλικία των άμεσα ωφελούμενων. Προκύπτει πως το μεγαλύτερο ποσοστό, δηλαδή 38,4 εμφανίζεται στην ηλικιακή κατηγορία 25 έως 44 ετών. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό εμφανίζεται στην ηλικιακή κατηγορία 45 έως 54 με ποσοστό 26,8. Πρόκειται για παραγωγικές ηλικίες όπου με την κατάλληλη υποστήριξη και το ανάλογο μείγμα στοχευμένων παρεμβάσεων είναι θετικές οι προοπτικές για ενίσχυση της απασχολησιμότητά τους σε ποσοστά υψηλότερα από αυτά που τέθηκαν κατά τον αρχικό σχεδιασμό του προγράμματος.

Πίνακας ΒΩ5 Ηλικία άμεσα ωφελούμενων (Πιν. 3 Α' Μέρος)

Ηλικία	N	% επί των ερωτώμενων
18-24	82	8,5
25-44	372	38,4
45-54	260	26,8
55-67	237	24,4
68-90	19	2,0
Σύνολο	970	100,0

Σχετικά με την ηλικία στους έμμεσα ωφελούμενων παρατηρείται (Πίνακας ΒΩ6) πως το μεγαλύτερο ποσοστό των έμμεσα ωφελούμενων βρίσκεται στην ηλικιακή κατηγορία 25 έως 44 ετών με ποσοστό 40,5. Στη συνέχεια ακολουθούν οι έμμεσα ωφελούμενοι που έχουν ηλικία από 8 έως 24 με ποσοστό 24,7 και το 17,7% των έμμεσα ωφελούμενων ανήκει στην ηλικιακή κατηγορία 45 έως 54 ετών.

Πίνακας ΒΩ6 Ηλικία έμμεσα ωφελούμενων

Ηλικία	N	% επί των ερωτώμενων
8-24	74	24,7
25-44	121	40,5
45-54	53	17,7
55-67	45	15,1
68-90	6	2,0
Σύνολο	299	100,0

Στον Πίνακα ΒΩ7 παρουσιάζεται η ηλικία τόσο στους άμεσα όσο και στους έμμεσα ωφελούμενους. Το μεγαλύτερο ποσοστό, δηλαδή 38,8% εμφανίζεται στους ωφελούμενους που έχουν ηλικία από 25 έως 44 ετών και το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό (24,7) εμφανίζεται στην ηλικιακή κατηγορία 45 έως 54 ετών.

Πίνακας ΒΩ7 Ηλικία συνόλου ωφελούμενων (άμεσα και έμμεσα)

Ηλικία	N	% επί των ερωτώμενων

8-24	156	12,3
25-44	493	38,8
45-54	313	24,7
55-67	282	22,2
68-90	25	2,0
Σύνολο	1269	100,0

Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο Πίνακας ΒΩ8 όπου μπορούμε να δούμε τον δικαιούχο φορέα που ανήκουν οι ωφελούμενοι. Όπως προκύπτει το μεγαλύτερο ποσοστό των ωφελούμενων έχουν ως δικαιούχο φορέα τον Δήμο με ποσοστό 68% (αν και για την αντιμετώπιση διαχειριστικών πλευρών του προγράμματος οι περισσότεροι συνεργάστηκαν με ΜΚΟ) ενώ η συμμετοχή της εκκλησίας είναι περιορισμένη.

Πίνακας ΒΩ8 Δικαιούχος φορέας ωφελούμενων **(**Πιν. 1 Α' Μέρος)

Δικαιούχος φορέας	N	% επί των αποκρινόμενων
Δήμος	862	68,0
ΜΚΟ	348	27,4
Εκκλησία	58	4,6
Σύνολο	1268	100,0

Στον Πίνακα ΒΩ9 (Πιν. 4 Α' Μέρος) παρατίθεται το εκπαιδευτικό επίπεδο των ωφελούμενων. Παρατηρείται πως το μεγαλύτερο ποσοστό των ωφελούμενων έχει ολοκληρώσει το Δημοτικό με ποσοστό 27,8%, το 17,4% των ωφελούμενων έχει ολοκληρώσει μερικές τάξεις του Λυκείου μόνο το 4,9% των ωφελούμενων έχει ολοκληρώσει την Ανώτατη Εκπαίδευση. Αθροιστικά μπορούμε να παρατηρήσουμε πως το 40,7% των ωφελούμενων έχει ολοκληρώσει μερικές τάξεις του γυμνασίου το 77% των ωφελούμενων έχει ολοκληρώσει μέχρι και το Λύκειο. Λαμβάνοντας υπόψη την καθιέρωση της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Γυμνάσιο) το 1985 θα έπρεπε όσοι δεν έχουν ολοκληρώσει το Γυμνάσιο να είναι άνω των 45 ετών. Στον Πίνακα ΒΩ10 όπου αποτυπώνεται η ηλικία αυτών που δεν τελείωσαν το Γυμνάσιο παρατηρούμε ότι κάτω των 45 ετών είναι το 40,3% και συνεπώς **τα επίπεδα σχολικής διαρροής στους ωφελούμενους είναι ιδιαίτερα υψηλά**. Επίσης, οι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εμφανίζονται σε αξιόλογα ποσοστά αν αναλογιστούμε ότι οι ωφελούμενοι είναι άστεγοι, αναλογία που ενδεχομένως επηρεάζεται από την παρουσία ωφελούμενων από τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες.

Πίνακας ΒΩ9 Εκπαιδευτικό επίπεδο ωφελούμενων **(**Πιν. 4 Α' Μέρος)

Εκπαιδευτικό επίπεδο	N	% επί των αποκρινόμενων
Καθόλου	64	5,1
Μερικές τάξεις δημοτικού	37	3,0
Δημοτικό	348	27,8
Μερικές τάξεις γυμνασίου	60	4,8
Γυμνάσιο	201	16,0

Μερικές τάξεις λυκείου	38	3,0
Λύκειο	218	17,4
Τεχνικό Εκπ/ΕΠΑΛ	127	10,1
Κέντρο Ελευθέρων Σπουδών	18	1,4
ΙΕΚ	61	4,9
ΤΕΙ	21	1,7
ΑΕΙ	61	4,9
Σύνολο	1254	100,0

Πίνακας ΒΩ10 Ηλικία ωφελούμενων με εκπαιδευτικό επίπεδο «Μερικές τάξεις του Γυμνασίου και κάτω»

Ηλικία	N	% επί των ερωτώμενων
8-24	30	5,9
25-44	175	34,4
45-54	135	26,5
55-67	156	30,6
68-90	13	2,6
Σύνολο	509	100,0

Στον Πίνακα ΒΩ11 εμφανίζεται η οικογενειακή κατάσταση στην οποία ανήκουν οι ωφελούμενοι. Σημαντικό είναι το ποσοστό (40,7%) των ωφελούμενων που δεν έχουν κάποια σχέση. Το 16,9% των ωφελούμενων είναι διαζευγμένοι/ες, το 11,7% είναι σε διάσταση και το 4,2% είναι χήροι/ες.

Πίνακας ΒΩ11 Οικογενειακή κατάσταση ωφελούμενων (Πιν. 5 Α' Μέρος)

Οικογενειακή κατάσταση	N	% επί των ερωτώμενων
Παντρεμένος/η	318	25,1
Συζώ με κάποιον/α	18	1,4
Διαζευγμένος/η	214	16,9
Χήρος/α	53	4,2
Σε διάσταση	149	11,7
Αυτήν τη στιγμή δεν έχω σχέση	517	40,7
Σύνολο	1269	100,0

Στη συνέχεια, στον Πίνακα ΒΩ12 βλέπουμε την κατάσταση διαμονής των ωφελούμενων πριν την ένταξη. Παρατηρείται πως το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων (24,9%) είχαν βρει προσωρινή φιλοξενία σε συγγενείας ή φίλους, κάτι που μας δείχνει την παρουσία ισχυρών οικογενειακών δεσμών (παρατήρηση που κατά κανόνα δεν ισχύει για τους αστέγους) παρά τα υψηλά ποσοστά αυτών που δεν είναι παντρεμένοι. Με 19,5% ακολουθεί το ποσοστό των ερωτώμενων που είχαν δεχθεί αναγκαστική έξωση με δικαστική εντολή από ενοικιαζόμενη κατοικία. Στη συνέχεια παρατηρούμε πως οι ωφελούμενοι διέμεναν σε ξενώνα για αστέγους (8,4%) και είχαν δεχθεί εξιτήριο από σωφρονιστικά καταστήματα (8,4%). Το 7,6% των

ωφελούμενων διέμενε σε μη συμβατικές κατοικίες και τέλος το 4,2% των ωφελούμενων διέμενε σε δημόσιους/ εξωτερικούς χώρους. **Φαίνεται πως οι δικαιούχοι δεν επέλεξαν στοχευμένες στρατηγικές για την υποστήριξη των πλέον αποκλεισμένων αστέγων αλλά οι παρεμβάσεις τους έγιναν κυρίως σε συνάρτηση με το κριτήριο της ευκολίας ανταπόκρισής τους στις προτεραιότητες του αρχικού σχεδιασμού.**

Πίνακας ΒΩ12 Κατάσταση διαμονής ωφελούμενων πριν την ένταξη

Α/Α	Κατάσταση διαμονής πριν την ένταξη	Ν	Δείγμα (%)
1	Διαμονή σε ξενώνα για άστεγους	107	8,4
2	Προσωρινή παραμονή σε ξενώνα για άστεγους	22	2,6
3	Υποστηριζόμενη διαμονή σε μεταβατικό στάδιο	36	2,8
4	Διαμονή σε ξενώνες για γυναίκες	9	0,7
5	Προσωρινή φιλοξενία για μετανάστες	10	0,8
6	Εξιτήριο από σωφρονιστικά καταστήματα – Αποφυλακιζόμενοι	107	8,4
7	Εξιτήριο από Ψυχιατρεία και άλλα Νοσοκομεία η αποφοίτηση από Θεραπευτικά προγράμματα για χρήση ουσιών	4	0,3
8	Λήξη φιλοξενίας σε Ιδρύματα Παιδικής Προστασίας /στέγες ανηλίκων	43	3,4
9	Στεγαστική φροντίδα για ηλικιωμένους αστέγους		
10	Υποστηριζόμενη διαμονή για πρώην αστέγους	2	0,2
11	Προσωρινή φιλοξενία σε συγγενείς ή φίλους (από ανάγκη)	316	24,9
12	Διαμονή σε καθεστώς παράνομης ή παράτυπης υπενοικίασης	41	3,2
13	Παράνομη καταπάτηση γης (για στεγαστικό σκοπό)	6	0,5
14	Αναγκαστική έξωση με δικαστική εντολή από ενοικιαζόμενη κατοικία	247	19,5
15	Εντολή κατάσχεσης ιδιόκτητης κατοικίας	11	0,9
16	Διαμονή στην οικογενειακή εστία με καταγραμμένα από την αστυνομία περιστατικά βίας	1	0,1
17	Τροχόσπιτα – Αυτοκίνητα	36	2,8
18	Μη συμβατικές κατασκευές	96	7,6
19	Προσωρινές κατασκευές	31	2,4
20	Κατειλημμένα κτίρια ακατάλληλα για κατοίκηση	34	2,7
21	Υπέρβαση του ανώτατου επιτρεπτού ορίου συνωστισμού σε κατοικία	53	4,2
22	Καταγεγραμμένοι από κοινωνικές Υπηρεσίες	-	-

23	Χωρίς καταγραφή	-	-
24	Διαμονή σε δημόσιους/ εξωτερικούς χώρου	53	4,2
25	Ακατάλληλη κατοικία	166	13,1

Στη συνέχεια στον Πίνακα ΒΩ13 παρατίθενται οι δεξιότητες των ωφελούμενων. Παρατηρείται πως 144 ωφελούμενοι/ες έχουν πιστοποίηση ξένης γλώσσας, 129 ωφελούμενοι έχουν βασικές γνώσεις πληροφορικής. Ενώ μόλις 37 ωφελούμενοι/ες έχουν επαγγελματικό δίπλωμα οδήγησης ενώ μόλις 26 έχουν επαγγελματική άδεια ειδίκευσης και συνεπώς εμφανίζουν αυξημένες πιθανότητες ένταξης και παραμονής τους στην απασχόληση.

Πίνακας ΒΩ13 Δεξιότητες ωφελούμενων

Δεξιότητες	N	Δείγμα (%)
Δίπλωμα Οδήγησης Ερασιτεχνικό	19	1,5
Δίπλωμα Οδήγησης Επαγγελματικό	37	2,9
Επαγγελματική άδεια ειδίκευσης	26	2
Πιστοποίηση ξένης γλώσσας	144	11,3
Βασικές γνώσεις πληροφορικής	129	10,2
Άλλο (λέξη)	228	18

Από τον Πίνακα ΒΩ14 προκύπτει η επαγγελματική κατάσταση των ωφελούμενων. Ένα πολύ σημαντικό ποσοστό (88,9%) φαίνεται πως είναι άνεργοι ενώ μόνο 26 άτομα είχαν πλήρη απασχόληση. Μόνο το 53 ωφελούμενοι/ες φαίνεται πως εργάζονταν με μερική ή περιστασιακή απασχόληση (από τους οποίους ένας δήλωσε ότι εργαζόταν 120 ώρες το μήνα και ένας 40 ώρες το μήνα), ενώ μόλις 29 είναι υπερήλικες χωρίς σύνταξη.

Πίνακας ΒΩ14 Επαγγελματική κατάσταση ωφελούμενων (Πιν. 11 Α' Μέρος)

Επαγγελματική κατάσταση	N	% επί των αποκρινόμενων
Άνεργος/η (διάρκεια σε μήνες)	1107	89,9
Μερική ή περιστασιακή εργασία (σύνολο ωρών το μήνα)	53	4,3
Συνταξιούχος	16	1,3
Υπερήλικας χωρίς σύνταξη	29	2,4
Πλήρης απασχόληση	26	2,1
Σύνολο	1231	100,0

Ακολουθεί ο Πίνακας ΒΩ15 όπου βλέπουμε πως ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (61,8) των ωφελούμενων είναι άνεργοι άνω των 24 μηνών.

Πίνακας ΒΩ15 Χρονική διάρκεια ανεργίας ωφελούμενων (Πιν. 12 Α' Μέρος)

Χρονική διάρκεια ανεργίας	N	% επί των αποκρινόμενων
1 έως 6 μήνες	95	9,3

7 έως 12 μήνες	130	12,7
13 έως 23 μήνες	167	16,3
24 μήνες και άνω	635	61,8
Σύνολο	1027	100,0

Οι Πίνακες ΒΩ16 και ΒΩ17 παρουσιάζουν τα ποσοστά των ωφελούμενων που είναι Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (Πίνακας ΒΩ16) και πόσοι/ες από αυτούς/ες βρίσκονται σε φάση απεξάρτησης (Πίνακας ΒΩ17). Όπως προκύπτει μόνο το 7,3% των αποκρινόμενων είναι Άτομα με Ειδικές Ανάγκες ενώ μόλις το 3,2% κάνουν διαπιστωμένη χρήση ουσιών (Πίνακες ΒΩ16 και ΒΩ17 αντίστοιχα).

Πίνακας ΒΩ16 Άτομα με ειδικές ανάγκες

Άτομα με ειδικές ανάγκες	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	92	7,3
Όχι	1172	92,7
Σύνολο	1264	100,0

Πίνακας ΒΩ17 Ωφελούμενοι σε φάση απεξάρτησης

Διαπιστωμένη χρήση ουσιών	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	40	3,2
Όχι	1221	96,8
Σύνολο	1261	100,0

Στον Πίνακα ΒΩ18 παρατίθενται τα ποσοστά των ωφελούμενων που έχουν ή όχι υποστήριξη από το οικογενειακό/ φιλικό περιβάλλον. Προκύπτει πως ένα σημαντικό ποσοστό δηλαδή 40,0% των ωφελούμενων έχουν υποστήριξη από το οικογενειακό/ φιλικό περιβάλλον κάτι που εικάζουμε ότι οφείλεται στο ότι σημαντικός αριθμός ωφελούμενων φιλοξενούνταν από συγγενείς ή φίλους πριν την ένταξή τους στο πρόγραμμα ή είναι παντρεμένοι.

Πίνακας ΒΩ18 Υποστήριξη από οικογενειακό/φιλικό περιβάλλον

Υποστήριξη από οικογενειακό/φιλικό περιβάλλον	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	501	40,0
Όχι	753	60,0
Σύνολο	1254	100,0

Ένα πολύ σημαντικό ποσοστό (88,4%) των ωφελούμενων δεν είχε δικό του/της σπίτι πριν την ένταξη. Πιο συγκεκριμένα, 1117 από τους προτεινόμενους ωφελούμενους από τους 1263 που αποκρίθηκαν στην ερώτηση δήλωσαν ότι δεν έχουν ιδιόκτητη κατοικία (Πίνακας ΒΩ19).

Πίνακας ΒΩ19 Ιδιόκτητη κατοικία πριν την ένταξη

Ιδιόκτητη κατοικία πριν την ένταξη	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	146	11,6
Όχι	1117	88,4
Σύνολο	1263	100,0

Επίσης, το 85,7% των ωφελούμενων που αποκρίθηκαν δεν έχουν άλλα περιουσιακά στοιχεία (Πίνακας ΒΩ20).

Πίνακας ΒΩ20 Άλλα περιουσιακά στοιχεία

Άλλα περιουσιακά στοιχεία	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	180	14,3
Όχι	1082	85,7
Σύνολο	1262	100,0

Μόνο το 23,5% των ωφελούμενων που αποκρίθηκαν είχαν βιβλιάριο ανασφάλιστου (Πίνακας 21).

Πίνακας ΒΩ21 Συμμετοχή σε άλλη δράση κοινωνικού χαρακτήρα πριν την ένταξη

Συμμετοχή σε άλλη δράση κοινωνικού χαρακτήρα πριν την ένταξη	N	Δείγμα (%)
Βιβλιάριο ανασφάλιστου	298	23,5
Κοινωνικό τιμολόγιο	2	0,2
ΤΕΒΑ	3	0,2
Άλλο	487	38,4

Στον Πίνακα ΒΩ22 παρατηρούμε ότι το ποσοστό αυτών που εντάχθηκαν στη μισθωτή απασχόληση είναι πολύ υψηλότερο από αυτό που σχεδιάστηκε αρχικά ενώ το ποσοστό αυτών που επεδίωξε την αυτοπασχόληση είναι μικρότερο του αρχικού σχεδιασμού.

Πίνακας ΒΩ22 Δράσεις ένταξης στο πρόγραμμα (Πιν. 6 Α' Μέρος)

Δράσεις ένταξης στο πρόγραμμα	N	Δείγμα (%)
Στέγη	1115	87,9
Επισκευή κατοικίας	129	10,2
Μισθωτή εργασία	777	61,2
Αυτό-απασχόληση	168	13,2
Αγροτική απασχόληση	82	6,5
Voucher	52	4,1
Συμβουλευτική	1165	91,8

Στον Πίνακα ΒΩ23 παρατηρείται ότι σχεδόν οι μισοί ωφελούμενοι που αποκρίθηκαν στη σχετική ερώτηση έχουν οικονομικές εκκρεμότητες (45,6%). Επιπλέον, μόνο για 389

ωφελούμενους συμπληρώθηκε η ερώτηση που ζητούσε να δηλώσουν το ύψος του εισοδήματός τους από τους οποίους οι 173 δήλωσαν ετήσιο εισόδημα κάτω των 1000 ευρώ.

Πίνακας ΒΩ23 Οικονομικές εκκρεμότητες

Οικονομικές εκκρεμότητες	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	576	45,6
Όχι	686	54,4
Σύνολο	1262	100,0

Σημαντικός είναι ο αριθμός ωφελούμενων, δηλαδή 540 που έχουν μείνει χωρίς στέγη παραπάνω από 24 μήνες (Πίνακας ΒΩ24).

Πίνακας ΒΩ24 Χρονικό διάστημα έλλειψης στέγης (Πιν. 7 Α' Μέρος)

Οικονομικές εκκρεμότητες	N	% επί των αποκρινόμενων
Έως 6 μήνες	214	18,0
7 έως 12 μήνες	203	17,0
13 έως 23 μήνες	235	19,7
24 μήνες και άνω	540	45,3
Σύνολο	1192	100,0

Στον Πίνακα ΒΩ25 παρατίθεται η προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία σε έτη. Φαίνεται πως λίγο παραπάνω από τους/τις μισούς/μισές ωφελούμενους/ες είχαν μόνο έως 12 μήνες επαγγελματική εμπειρία.

Πίνακας ΒΩ25 Προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία σε έτη

Προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία σε έτη	N	% επί των αποκρινόμενων
Έως 12 μήνες	420	50,5
13 έως 24 μήνες	247	29,7
25 μήνες και άνω	164	19,7
Σύνολο	831	100,0

Σε σύνολο 300 ωφελούμενων που απάντησαν πως έχουν κάποιο πρόβλημα υγείας το 29,3% έχει ψυχολογικά – ψυχιατρικά προβλήματα (Πίνακας ΒΩ26).

Πίνακας ΒΩ26 Κατάσταση υγείας

Κατάσταση υγείας	N	% επί των αποκρινόμενων

Καρκίνος	20	6,7
Καρδιαγγειακά	55	18,3
Ορθοπεδικά - Κινητικά	51	17,0
Γαστρεντερικά - Διαβήτης - παθήσεις άλλων οργάνων (π.χ. θυροειδής)	68	22,7
Αναπνευστικά	18	6,0
Ψυχολογικά - Ψυχιατρικά	88	29,3
Σύνολο	300	100,0

3. Οι απόψεις των τελικώς ωφελούμενων αστέγων για το πρόγραμμα και τις υπηρεσίες του

Οι Πίνακες ΒΑ1 και ΒΑ2 παρουσιάζουν τον δήμο στον οποίο διαμένουν οι ωφελούμενοι και τον δικαιούχο φορέα τους αντίστοιχα.

Πίνακας ΒΑ1 Δήμος διαμονής αστέγων

Δήμος διαμονής	N	% επί των ερωτώμενων
Αττική	140	53,8
Θεσσαλονίκη	44	16,9
Υπόλοιπο	76	29,2
Σύνολο	260	100

Πίνακας ΒΑ2 Δικαιούχος φορέας

Δικαιούχος φορέας	N	% επί των ερωτώμενων
Δήμος	181	69,6
ΜΚΟ	70	26,9
Εκκλησία	9	3,5
Σύνολο	260	100,0

Στη συνέχεια οι ερωτώμενοι ρωτήθηκαν για τη χρήση που έκαναν πριν το πρόγραμμα. Προκύπτει πως το μεγαλύτερο ποσοστό (31,2%) δεν έκαναν χρήση καμίας κατηγορίας από αυτές που αναφέρονται στον Πίνακα ΒΑ3. Αντίθετα το 25% των ερωτώμενων έκανε χρήση ξενώνα πριν το πρόγραμμα και το 15,8% φιλοξενούνταν σε συγγενείς ή φίλους.

Πίνακας ΒΑ3 Πριν το πρόγραμμα έκαναν χρήση

Χρήση	N	% επί των ερωτώμενων
Ακατάλληλο κατάλυμα	11	4,2
Βοήθεια τροφίμων	1	0,4
Ενοίκιο	16	6,2
Ίδρυμα φροντίδας-προστασίας	12	4,6
Κέντρου ημερήσιας φροντίδας	1	0,4
Ξενοδοχείο	1	0,4
Ξενώνα	65	25,0
Ξενώνας απεξάρτησης	3	1,2
Πατρικό σπίτι	1	0,4
Προσωρινές	5	1,9

κατασκευές/σεισμόπληκτοι		
Σε αγρόκτημα	1	0,4
Στο δρόμο/αυτοκίνητο	7	2,7
Υπνωτήριο	3	1,2
Υπό έξωση/έξωση	11	4,2
Φιλοξενία σε συγγενείς/φίλους	41	15,8
Τίποτε από τα παραπάνω	81	31,2
Σύνολο	260	100

Πίνακας ΒΑ3(α) Πριν το πρόγραμμα έκαναν χρήση (2η επιλογή)

Δικαιούχος φορέας	N	% επί των ερωτώμενων
	256	98,5
Ακατάλληλα καταλύματα	1	,4
Ίδρυμα φροντίδας-προστασίας	1	,4
Στο δρόμο/αυτοκίνητο	1	,4
Φιλοξενία σε συγγενείς/φίλους	1	,4
Σύνολο	260	100,0

Στον Πίνακα ΒΑ4 παρουσιάζεται η διάρκεια παραμονής των αστέγων χωρίς κατάλληλη κατοικία πριν την ένταξή τους στο πρόγραμμα. Προκύπτει πως το μεγαλύτερο ποσοστό, δηλαδή 27,1% έμεινε χωρίς κατάλληλη κατοικία παραπάνω από 5 έτη ενώ το 25,6% των αποκρινόμενων ήταν άστεγοι 13 μήνες έως 2 χρόνια.

Πίνακας ΒΑ4 Διάρκεια αστεγίας πριν την ένταξη στο πρόγραμμα

Διάρκεια	N	% επί των αποκρινόμενων
Μέχρι 6 μήνες	42	16,3
7-12 μήνες	35	13,6
13 μήνες έως 2 χρόνια	66	25,6
3-4 χρόνια	45	17,4
5 έτη και πάνω	70	27,1
Σύνολο	258	100,0

Από τον Πίνακα ΒΑ5 προκύπτει πως το 90,8% των ερωτώμενων ωφελήθηκε από το πρόγραμμα με επιδότηση ενοικίου.

Πίνακας ΒΑ5 Είδος ωφέλειας από το πρόγραμμα

Είδος ωφέλειας	N	% επί των αποκρινόμενων
Επιδοτούμενο ενοίκιο	236	90,8
Επιδότηση επισκευής οικίας	24	9,2
Σύνολο	260	100,0

Στη συνέχεια (Πίνακα ΒΑ6 έως Πίνακα ΒΑ10) παρατίθενται τα στοιχεία των ερωτώμενων για τους οποίους το πρόγραμμα επιδότησε την κατοικία τους (N=236). Συγκεκριμένα στον Πίνακα ΒΑ6 αναφέρονται τα χαρακτηριστικά του επιδοτούμενου ενοικίου.

Πίνακας ΒΑ6 Χαρακτηριστικά επιδοτούμενου ακινήτου (Πιν. 9 Α' Μέρος)

Ακίνητο	N	% επί των αποκρινόμενων
Ηλικία		
Νεόδμητο**	15	6,4
Πρόσφατα ανακαινισμένο**	23	9,8
10-20 ετών**	42	17,9
Από 21-40 ετών**	88	37,6
Πάνω των 40 ετών***	74	31,8
Όροφος		
Υπόγειο*	13	5,5
Ημι-υπόγειο*	9	3,8
Ισόγειο*	68	28,9
Πρώτος όροφος*	80	33,9
Δεύτερος όροφος και πάνω*	62	26,3
Δώμα*	3	1,3
Υπόλοιπα χαρακτηριστικά		
Έχει βεράντα*	128	54,2
Έχει πρόσοψη σε δρόμο*	133	56,4
Έχει πρόσοψη σε ακάλυπτο*	69	29,2
Είναι ευρύχωρο*	148	62,7
Καλοδιατηρημένο*	120	50,8
Φωτεινό*****	144	61,5
Κατάλληλα επιπλωμένο*	141	60,0
Με επαρκείς οικοσυσκευές*	137	58,3

*Σημείωση: *N=236, **N=234, ***N=233, ****N=235*

Στον Πίνακα ΒΑ7 προκύπτει πως περίπου το ίδιο ποσοστό των ερωτώμενων, που επιδοτήθηκαν για ενοίκιο κατοικίας, δηλαδή 47,5% και 47,9% μένουν μόνοι και με άλλα μέλη της οικογένειάς τους αντίστοιχα ενώ μόνο το 4,7% των ερωτώμενων μένουν με συγκάτοικο.

Πίνακας ΒΑ7 Μένετε;

Μένετε	N	% επί των ερωτώμενων
Μόνος	112	47,5
Με συγκάτοικο	11	4,7
Με άλλα μέλη της οικογένειά σας	113	47,9
Σύνολο	236	100,0

Στον Πίνακα ΒΑ8 παρατηρείται πως το 48,7% των ερωτώμενων έχουν φιλικές σχέσεις με τον ιδιοκτήτη του σπιτιού ενώ αντίθετα μόνο το 5,3% έχει κακές σχέσεις.

Πίνακας ΒΑ8 Σχέσεις με τον ιδιοκτήτη του σπιτιού

Είδος σχέσης	N	% επί των ερωτώμενων
Φιλικές	111	48,7
Τυπικές	72	31,6
Αδιάφορες	9	3,9
Με τριβές	13	5,7
Κακές	12	5,3
Δεν έχω σχέσεις	11	4,8
Σύνολο	228	100,0

Στην ερώτηση για το αν θα συνέχιζαν να μένουν στο ίδιο σπίτι μετά τη λήξη της επιδότησης 36,5% των αποκρινόμενων απάντησε πως δεν θα συνεχίσει (Πίνακας Β 9).

Πίνακας Β9 Θα συνεχίσετε να μένετε σ' αυτό το σπίτι μετά τη λήξη της επιδότησης (Πιν. 10 Α' Μέρος)

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	132	63,5
Όχι	76	36,5
Σύνολο	208	100,0

Από τον Πίνακα ΒΑ9 προέκυψε πως 76 ερωτώμενοι απάντησαν πως δεν θα συνέχιζαν να μένουν στο ίδιο σπίτι μετά τη λήξη της επιδότησης. Οι λόγοι για τους οποίους δεν θα συνέχιζαν παρουσιάζονται στη συνέχεια ομαδοποιημένοι (Πίνακας Β10). Παρατηρείται πως το 45,9% των ερωτώμενων θεωρεί πως το ενοίκιο είναι ακριβό. Στο 17,6% των ερωτώμενων δεν αρέσει η κατάσταση του σπιτιού, ενώ το 6,8% δεν θα μπορεί να συνεχίζει να μένει στο ίδιο σπίτι για λόγους ανεργίας, κ.λπ. Από την άλλη το 5,4% έχει πρόβλημα με τον ιδιοκτήτη ενώ στο 4,1% δεν αρέσει η γειτονιά, η τοποθεσία κ.λπ.

Πίνακας ΒΑ10 Λόγοι αποχώρησης από την επιδοτούμενη κατοικία

Λόγοι	N	% επί των αποκρινόμενων
Ακριβό ενοίκιο	34	45,9
Δεν μου το νοικιάζει ο ιδιοκτήτης	6	8,1
Δεν μπορώ να καλύψω τα έξοδα κοινοχρήστων	2	2,7
Κατάσταση σπιτιού	13	17,6
Πρόβλημα/τριβές με ιδιοκτήτη/ έξωση	4	5,4
Ανεργία κ.λπ.	5	6,8
Συνθήκες περιβάλλοντος, τοποθεσία, γείτονες	3	4,1
Από επιλογή	1	1,4
Κακές συνθήκες	1	1,4
Λήξη συμβολαίου/λήξη επιδότησης	1	1,4

Άλλο	4	5,4
Σύνολο	74	100,0

Είδαμε παραπάνω (Πίνακας ΒΑ5) πως **24 άτομα** έλαβαν επιδότηση από το πρόγραμμα για την επισκευή της οικίας τους. Στον Πίνακα ΒΑ11 προκύπτουν τα ποσοστά για το αν η επιδότηση ήταν επαρκής, μέτρια κ.λπ. Παρατηρείται πως το 29,2% των ερωτώμενων θεωρεί πως η επιδότηση ήταν μέτρια ενώ το 20,8% θεωρεί πως η επιδότηση ήταν περιορισμένη.

Πίνακας ΒΑ11 Η επιδότηση για την επισκευή της οικίας

Επιδότηση	N	% επί των ερωτώμενων
Επαρκής	8	33,3
Μέτρια	7	29,2
Περιορισμένη	5	20,8
Ασήμαντη	4	16,7
Σύνολο	24	100,0

Από τον Πίνακα ΒΑ12 προκύπτει πως το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων (42,2%) επιδοτήθηκαν από το πρόγραμμα για μισθωτή εργασία. Σημαντικό είναι το ποσοστό (27,1%) των ερωτώμενων όπου εξακολουθούν να είναι άνεργοι. Το 10,8% των ερωτώμενων απάντησε πως βρήκε εργασία εκτός προγράμματος ενώ το 16,3 δεν μπορεί να εργαστεί λόγω ηλικίας/αναπηρίας.

Πίνακας ΒΑ12 Ωφέλεια από το πρόγραμμα (Πιν. 13 Α' Μέρος)

Είδος ωφέλειας	N	% επί των αποκρινόμενων
Επιδότηση δημιουργίας δικής σας επιχείρησης	7	2,8
Επιδότηση μισθωτής εργασίας	106	42,2
Εξακολουθείτε να είστε άνεργος	68	27,1
Απασχόληση στην αγροτική οικονομία	2	0,8
Βρήκε εργασίας εκτός προγράμματος	27	10,8
Δεν εργάζεται λόγω ηλικίας/αναπηρίας	41	16,3
Σύνολο	251	100,0

Στη συνέχεια παρατίθενται οι ερωτήσεις που αφορούν στα άτομα που επιδοτήθηκαν από το πρόγραμμα για μισθωτή εργασία (N=106).

Το μεγαλύτερο ποσοστό (31,4) των αποκρινόμενων απασχολήθηκαν ως υπάλληλοι γραφείου και το αμέσως επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό (22,9%) απασχολήθηκαν σε τομείς καθαριότητας

(Πίνακας ΒΑ13). Εδώ πρέπει να αναφερθεί πως οι ειδικότητες έχουν ομαδοποιηθεί με βάση τις απαντήσεις των ερωτώμενων στην αντίστοιχη ανοιχτή ερώτηση.

Πίνακας ΒΑ13 Ομαδοποίηση ειδικοτήτων (Πιν. 14 Α' Μέρος)

Ειδικότητες	N	% επί των αποκρινόμενων
Εργάτες	13	12,4
Καθαριότητα	24	22,9
Λαντζιέρηδες, σερβιτόροι κ.λπ.	10	9,5
Μάγειρες	3	2,9
Κηπουροί, γενικών καθηκόντων κ.λπ.	12	11,4
Υπάλληλοι γραφείου κ.λπ.	33	31,4
Ειδικευμένοι τεχνίτες, οδηγοί, ψυκτικοί, μεταφορές, αποθηκάριοι, συνεργείο μηχανών, ξυλουργός	10	9,5
Σύνολο	105	100,0

Προκύπτει από τον Πίνακα ΒΑ14 πως η εργασία των περισσότερων αποκρινόμενων (64,4%) είναι ικανοποιητική ενώ μόνο 4,8% των αποκρινόμενων απάντησε πως η εργασία τους έχει εξαντλητικά ωράρια. Στον Πίνακα ΒΑ14 προκύπτει πως οι συνάδελφοι του 73% των αποκρινόμενων είναι φιλικοί.

Πίνακας ΒΑ14 Η εργασία σας είναι: (Πιν. 18 Α' Μέρος)

Εργασία	N	% επί των αποκρινόμενων
Απαιτητική	11	10,6
Με εξαντλητικά ωράρια	5	4,8
Με κακές συνθήκες	4	3,8
Ικανοποιητική	67	64,4
Πολύ ικανοποιητική	17	16,3
Σύνολο	104	100,0

Πίνακας ΒΑ15 Οι συνάδελφοί σας είναι:

Συνάδελφοι	N	% επί των αποκρινόμενων
Φιλικοί	73	73,0
Υποστηρικτικοί	11	11,0
Τυπικοί	13	13,0
Αδιάφοροι	3	3,0
Σύνολο	100	100,0

Από τον Πίνακα ΒΑ16 προκύπτει πως το μεγαλύτερο ποσοστό (57,7) των αποκρινόμενων έχει φιλικό εργοδότη ενώ το 21,2% απάντησε πως ο εργοδότης τους είναι αδιάφορος.

Πίνακας ΒΑ16 Ο εργοδότης σας είναι:

Εργοδότης	N	% επί των αποκρινόμενων
Φιλικός	60	57,7
Υποστηρικτικός	13	12,5
Τυπικός	22	21,2

Αδιάφορος	9	8,7
Σύνολο	104	100,0

Στη συνέχεια παρατηρείται πως το 31,4% των αποκρινόμενων είναι άριστα ικανοποιημένο από την εργασία τους και το 16,7% με άριστα το 10 απάντησε πως είναι 9. Ενώ το 9,9% των αποκρινόμενων δεν είναι ικανοποιημένοι από την εργασία τους.

Πίνακας ΒΑ17 Κλίμακα ικανοποίησης εργασίας

Κλίμακα	N	% επί των αποκρινόμενων
1	4	3,9
3	2	2,0
4	2	2,0
5	2	2,0
6	5	4,9
7	18	17,6
8	20	19,6
9	17	16,7
10 (Άριστα)	32	31,4
Σύνολο	102	100,0

Προκύπτει από τον Πίνακα ΒΑ18 πως το 60% των αποκρινόμενων εκτιμά πως δεν θα παραμείνει στην εργασία μετά τη λήξη της επιδότησης ενώ το 40% εκτιμά πως θα μείνει.

Πίνακας ΒΑ18 Εκτιμάτε ότι θα παραμείνετε στην εργασία μετά τη λήξη της επιδότησης; (Πιν. 21 Α' Μέρος)

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	34	40,0
Όχι	51	60,0
Σύνολο	85	100,0

Ακολουθούν οι λόγοι για τους οποίους οι ερωτώμενοι δεν θα παραμείνουν στην εργασία τους μετά τη λήξη της επιδότησης (Πίνακας ΒΑ19). Το 42,9% αδυνατεί να πληρώσει, το 18,4% θα σταματήσει λόγω λήξης της επιδότησης/ σύμβασης και το 4,1% λόγω εγκυμοσύνης/ μωρού. Άλλοι λόγοι για τους οποίους θα σταματήσουν είναι το γεγονός πως οι εργοδότες δεν πληρώνουν, πως δουλεύουν πολλά άτομα από διάφορα προγράμματα και δεν μπορούν να τους κρατήσουν όλους, η κακή συμπεριφορά εργοδότη καθώς και πως θα ήθελαν κάτι καλύτερο (2%).

Πίνακας ΒΑ19 Λόγοι για τους οποίους δεν θα παραμείνετε στην εργασία μετά τη λήξη της επιδότησης

Λόγοι	N	% επί των αποκρινόμενων
Αδυναμία πληρωμής	21	42,9
Αλλαγή τομέα εργασίας	1	2,0
Βρήκε καλύτερη δουλειά	2	4,1
Δεν έχει την οικονομική δυνατότητα ο εργοδότης να την κρατήσει	1	2,0
Δεν έχει τις γνώσεις	1	2,0
Δεν ήθελε	1	2,0
Δεν πληρώνουν	1	2,0
Δουλεύουν πολλά άτομα από διάφορα προγράμματα και δεν μπορεί να κρατήσει πολλούς	1	2,0
Δύσκολη	1	2,0
Εγκυμοσύνη/έχει μωρό	2	4,1
Κακή συμπεριφορά εργοδότη	1	2,0
Κακό ωράριο, λίγα χρήματα	1	2,0
Λήξη σύμβασης/επιδότησης	9	18,4
Λήξη επιδότησης και εύρεση καλύτερης εργασίας	1	2,0
Λίγα λεφτά και αδιάφορος ιδιοκτήτης	1	2,0
Πρόβλημα υγείας	1	2,0
Προσωπικοί λόγοι	1	2,0
Σταμάτησε η επιδότηση	1	2,0
Ψάχνει κάτι καλύτερο	1	2,0
Σύνολο	49	100,0

Στη συνέχεια ακολουθεί η ανάλυση για όσους εξακολουθούν να είναι άνεργοι (N=68).

Πίνακας ΒΑ20 Λόγοι για τους οποίους δεν θα παραμείνετε στην εργασία μετά τη λήξη της επιδότησης (Πιν. 31 Α' Μέρος)

	Ψάχνω στις αγγελίες (%)	Ρωτάω γνωστούς και φίλους (%)	Επισκέπτομαι το γραφείο ευρέσεως εργασίας (ΟΑΕΔ) (%)	Επισκέπτομαι την κοινωνική υπηρεσία του δήμου ή ΜΚΟ (%)	Στέλνω βιογραφικά μου (%)	Αναζητώ σεμινάρια για τη βελτίωση των προσόντων μου (%)
	N=55	N=59	N=48	N=29	N=40	N=27
Τουλάχιστον κάθε μέρα	45,5	42,4	14,6	20,7	25,0	18,5
Τουλάχιστον μία φορά τη βδομάδα	16,4	25,4	12,5	13,8	17,5	7,4
Τουλάχιστον μία φορά κάθε 15 μέρες	14,5	10,2	14,6	13,8	15,0	7,4
Τουλάχιστον	23,6	22,0	58,3	51,7	42,5	66,7

1 φορά το μήνα						
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι άνεργοι για εύρεση εργασίας εμφανίζονται στον Πίνακα ΒΑ21. Η ηλικία φαίνεται να είναι σημαντικός παράγοντας μη εύρεσης εργασίας αλλά και το γεγονός πως δεν υπάρχουν καθόλου (γενικά) θέσεις εργασίας (23,8% και στις δύο περιπτώσεις). 15,9% των αποκρινόμενων πιστεύει πως δεν υπάρχουν θέσεις εργασίας στην ειδικότητά τους. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως το 1,6% των αποκρινόμενων δεν έχουν σταθερή κατοικία. Αντίστοιχα στον Πίνακα 22 προκύπτει πως μόνο το 18% των ανέργων βαθμολογεί με άριστα το 10 την υποστήριξη που παρέχουν τα στελέχη του προγράμματος για εύρεση εργασίας ενώ ένα σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 39,3% βαθμολογεί μόλις με 1 την υποστήριξη από τα στελέχη του προγράμματος.

Πίνακας ΒΑ21 Μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετωπίζετε για εύρεση εργασίας

Δυσκολίες	N	% επί των αποκρινόμενων
Δεν έχω πρόσβαση στο ίντερνετ	4	6,3
Δεν έχω σταθερή κατοικία	1	1,6
Δεν γνωρίζω Η/Υ	2	3,2
Δεν υπάρχουν θέσεις εργασίας στην ειδικότητά μου	10	15,9
Δεν υπάρχουν καθόλου (γενικά) θέσεις εργασίας	15	23,8
Έλλειψη προϋπηρεσίας	1	1,6
Επίπεδο εκπαίδευσης	1	1,6
Ηλικία	15	23,8
Ηλικία και παιδιά	1	1,6
Μη καλό βιογραφικό	1	1,6
Ποινικό μητρώο	1	1,6
Πρόβλημα υγείας	2	3,2
Φροντίδα παιδιών	3	4,8
Ψυχολογικά προβλήματα	1	1,6
Δεν έχω γνωριμίες	1	1,6
Άλλο	4	6,3
Σύνολο	63	100,0

Πίνακας ΒΑ22 Πώς βαθμολογείτε την υποστήριξη που σας παρέχουν τα στελέχη του προγράμματος για την εύρεση εργασίας με άριστα το 10; (Πιν. 27 Α' Μέρος)

Βαθμός δυσκολίας	N	% επί των αποκρινόμενων
1	24	39,3
2	1	1,6
4	3	4,9
5	6	9,8
7	4	6,6
8	9	14,8
9	3	4,9
10 (Άριστα)	11	18,0
Σύνολο	61	100,0

Ακολουθούν οι ερωτήσεις που αφορούν όλους τους ερωτώμενους. Οι ωφελούμενοι έχουν επαφή με στέλεχος του προγράμματος τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα (33,1%) και τουλάχιστον μία φορά κάθε 15 μέρες (19,1%) (Πίνακας ΒΑ23). Ενώ από τον Πίνακα ΒΑ24 προκύπτει πως το 42,6% των αποκρινόμενων θεωρεί φιλική τη σχέση τους με την κοινωνική λειτουργό και 36,1% τη θεωρεί υποστηρικτική.

Πίνακας ΒΑ23 Κάθε πότε έχετε επαφή με στέλεχος του προγράμματος (σύμβουλο, κοινωνικό λειτουργό κ.ά.); (Πιν. 25 Α' Μέρος)

Συχνότητα	N	% επί των αποκρινόμενων
Τουλάχιστον κάθε μέρα	14	5,4
Τουλάχιστον μία φορά τη βδομάδα	85	33,1
Τουλάχιστον μία φορά κάθε 15 μέρες	49	19,1
Τουλάχιστον 1 φορά το μήνα	66	25,7
Σπάνια	43	16,7
Σύνολο	257	100,0

Πίνακας ΒΑ24 Τι από τα παρακάτω ανταποκρίνεται στην άποψή σας για την κοινωνική λειτουργό; (Πιν. 26 Α' Μέρος)

Συχνότητα	N	% επί των αποκρινόμενων
Τυπική	27	10,8
Φιλική	106	42,6
Υποστηρικτική	90	36,1
Αδιάφορη	12	4,8
Ανεπαρκής	14	5,6
Σύνολο	249	100,0

Από τον Πίνακα ΒΑ25 προκύπτει πως το 41,5% των αποκρινόμενων είχε επαφή με τη δομή υποστήριξης-υπηρεσίας του προγράμματος ενώ το 21,7% έμαθαν για το πρόγραμμα και απευθύνθηκαν μόνοι τους σε αυτούς.

Πίνακας ΒΑ25 Με ποιον από τους παρακάτω τρόπους ήρθατε σε επαφή με τη δομή υποστήριξης- υπηρεσία του προγράμματος; (Πιν. 22 Α' Μέρος)

Είδος επαφής	N	% επί των αποκρινόμενων
Είχα επαφή μαζί τους πριν το πρόγραμμα	107	41,5
Με βρήκαν αυτοί	41	15,9
Πήγα μαζί με γνωστό μου που τους ήξερε	46	17,8
Έμαθα για το πρόγραμμα και απευθύνθηκα μόνος μου σε αυτούς	56	21,7
Από τον ξενώνα	2	0,8
Άλλο	6	2,3
Σύνολο	258	100,0

Αναφορικά με τις ανάγκες που κάλυψε το πρόγραμμα παρατηρείται πως το 52,5% των αποκρινόμενων θεωρεί πως η ανάγκη στέγασης ήταν επαρκής και το 25,% πολύ επαρκής.

Σχετικά με την ανάγκη κάλυψης τροφής το 39,3% θεωρεί πως ήταν επαρκής και το 15,4% πολύ επαρκής. Αντίθετα, το 68,4% των αποκρινόμενων θεωρεί πως η ανάγκη ένδυσης ήταν ανεπαρκής.

Πίνακας ΒΑ26 Πώς χαρακτηρίζετε το πρόγραμμα αναφορικά με την κάλυψη…

	Ανάγκη Στέγασης (%)	Ανάγκη διατροφής (%)	Ανάγκη ένδυσης (%)	Άλλες καθημερινές ανάγκες (%)
	N=257	N=234	N=95	N=18
Ανεπαρκής	7,4	16,7	68,4	50,0
Περιορισμένη	14,8	28,6	11,6	16,7
Επαρκής	52,5	39,3	15,8	16,7
Πολύ επαρκής	25,3	15,4	4,2	16,7
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Το 93% των αποκρινόμενων συμφωνεί πως το πρόγραμμα είναι πολύ χρήσιμο και πολύ απαραίτητο. Αντίθετα, το 57,7% διαφωνεί πως το πρόγραμμα είναι πολύ αυστηρών προδιαγραφών.

Πίνακας ΒΑ27 Άποψη για το πρόγραμμα

	Πολύ χρήσιμο (%)	Απαραίτητο (%)	Γραφειοκρατικό (%)	Πολύ αυστηρών προδιαγραφών (%)
	N=256	N=256	N=256	N=253
Συμφωνώ	93,0	96,5	32,0	24,1
Ούτε Συμφωνώ ούτε διαφωνώ	3,5	1,2	19,9	18,2
Διαφωνώ	3,5	2,3	48,0	57,7
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Στη συνέχεια ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να απαντήσουν σχετικά με τη συχνότητα επικοινωνίας που έχουν με τα άτομα που ζουν/ δεν ζουν κοντά τους. Σχετικά με την επαφή που έχουν με τα άτομα που ζουν κοντά τους παρατηρείται (Πίνακας ΒΑ28) πως το 33,5% των αποκρινόμενων έχει καθημερινή επαφή με φίλους, 30,3% με γείτονες, 20,8% με συγγενείς και 24,7% με άλλα μέλη της οικογένειας. Ενώ, το 27,2% έχει εβδομαδιαία επαφή με φίλους, 14,7% με γείτονες, 18,4% με συγγενείς και 12,2% με άλλα μέλη της οικογένειας.

Πίνακας ΒΑ28 Κάθε πόσο έχετε επαφές (τηλεφωνικές ή δια ζώσης) με τα παρακάτω άτομα που ζουν κοντά σας; (Πιν. 32 Α' Μέρος)

	Φίλοι (%)	Γείτονες (%)	Συγγενείς (%)	Άλλα μέλη οικογένειας (γονείς-αδέλφια-παιδιά) (%)
	N=254	N=251	N=255	N=255
Κάθε μέρα	33,5	30,3	20,8	24,7
Κάθε βδομάδα	27,2	14,7	18,4	12,2
Κάθε 15 μέρες	5,1	1,6	5,1	4,3
Κάθε μήνα	5,5	2,0	4,7	3,5
Κάθε 2-3 μήνες	-	-	0,8	0,8
Κάθε 6μηνο	-	-	0,4	0,4
Μία φορά το χρόνο	-	-	0,4	0,4
Πολύ σπάνια	4,7	10,4	9,8	9,0
Ποτέ	24,0	41,0	39,6	44,7
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Στον Πίνακα ΒΑ29 προκύπτει πως το 70,2 των αποκρινόμενων δεν έχει καμία επαφή με φίλους που ζουν μακριά τους, το 67,5% δεν έχει καμία επαφή με συγγενείς και το 75,4% δεν έχει επίσης καμία επαφή με άλλα μέλη της οικογένειας.

Πίνακας ΒΑ29 Κάθε πότε έχετε επαφές με τα παρακάτω άτομα που δεν ζουν κοντά σας; (Πιν. 33 Α' Μέρος)

	Φίλοι (%)	Συγγενείς (%)	Άλλα μέλη οικογένειας (γονείς-αδέλφια-παιδιά) (%)
	N=254	N=255	N=255
Κάθε μέρα	3,9	4,7	4,7
Κάθε βδομάδα	6,3	6,7	3,1
Κάθε 15 μέρες	1,6	2,7	2,3
Κάθε μήνα	7,8	7,1	4,3
Κάθε 2-3 μήνες	1,2	1,6	1,6
Κάθε 6μηνο	2,4	2,0	1,6
Μία φορά το χρόνο	1,2	1,6	0,8
Πολύ σπάνια	5,5	6,3	6,3
Ποτέ	70,2	67,5	75,4
Σύνολο	100,0	100,0	100,0

Ως προς τις δραστηριότητες που κάνουν οι ωφελούμενοι προκύπτει πως το 70,3% δεν πάει ποτέ για καφέ/ποτό με άλλους, το 84,4% και 87,1 δεν πάει ποτέ κινηματογράφο και θέατρο αντίστοιχα, ενώ το 72,3% δεν συμμετέχει ποτέ σε εκδηλώσεις ψυχαγωγίας του Δήμου ή ΜΚΟ.

Πίνακας ΒΑ30 Κάθε πότε συμμετέχετε στις παρακάτω δραστηριότητες; (Πιν. 34 Α' Μέρος)

	Αθλητικές (%)	Καφέ/ποτό με άλλους (%)	Κιν/φος (%)	Θέατρο (%)	Εκδηλώσεις ψυχαγωγίας Δήμου ή ΜΚΟ (%)
	N=256	N=256	N=256	N=256	N=256
Κάθε μέρα	3,5	5,5	-	-	0,4
Κάθε βδομάδα	3,1	9,0	0,8	0,4	1,6
Κάθε 15 μέρες	0,4	4,7	2,7	1,6	,8
Κάθε μήνα	0,4	5,1	4,3	3,9	3,9
Κάθε 2-3 μήνες	-	1,2	3,1	2,3	13,3
Κάθε 6μηνο	0,4	0,4	1,2	0,8	3,1
Μία φορά το χρόνο	-	-	1,6	1,6	1,2
Πολύ σπάνια	1,2	3,9	2,0	2,3	3,5
Ποτέ	91,0	70,3	84,4	87,1	72,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Στη συνέχεια παρατίθενται τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων. Παρατηρείται πως το 51% είναι άνδρες και το 49% γυναίκες (Πίνακας ΒΑ31).

Πίνακας ΒΑ31 Φύλο

	N	% επί των αποκρινόμενων
Άνδρας	131	51,0
Γυναίκα	126	49,0
Σύνολο	257	100,0

Στη συνέχεια παρατηρείται πως το μεγαλύτερο ποσοστό (37,7%) ανήκει στην ηλικιακή κατηγορία 36 έως 50 ετών. Το επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό (36,6%) ανήκει στην ηλικιακή κατηγορία 51 έως 67 ετών και το 23,3% είναι έως 35 ετών.

Πίνακας ΒΑ32 Ηλικία

	N	% επί των αποκρινόμενων
Έως 35 ετών	60	23,3
36-50 ετών	97	37,7
51-67 ετών	94	36,6
68 ετών και πάνω	6	2,3
Σύνολο	257	100,0

Στον Πίνακα ΒΑ33 παρατίθεται το εκπαιδευτικό επίπεδο των ερωτώμενων. Προκύπτει πως το 37,4% έχει τελειώσει το Λύκειο ή το εξατάξιο Γυμνάσιο και το 29,9% έχει τελειώσει το δημοτικό.

Πίνακας ΒΑ33 Εκπαιδευτικό επίπεδο

	N	% επί των αποκρινόμενων
Δημοτικό	76	29,9
3τάξιο Γυμνάσιο	53	20,9
Λύκειο/εξατάξιο Γυμνάσιο	95	37,4
ΑΕΙ-ΤΕΙ	28	11,0
Μεταπτυχιακές σπουδές	2	0,8
Σύνολο	254	100,0

Ως προς την οικογενειακή κατάσταση των ερωτώμενων παρατηρείται πως το μεγαλύτερο ποσοστό (28,4%) είναι μόνοι και ακολουθεί με μικρή διαφορά (27,6%) η κατηγορία όσων είναι διαζευγμένοι ή σε διάσταση. Το 20,2% των αποκρινόμενων είναι παντρεμένοι με παιδιά ενώ το 13,6% ανήκουν στην κατηγορία της μονογονεϊκής οικογένειας.

Πίνακας ΒΑ34 Οικογενειακή κατάσταση

	N	% επί των αποκρινόμενων
Μόνος/η	73	28,4
Διαζευγμένος/η/ Σε διάσταση	71	27,6
Παντρεμένος/η	5	1,9
Παντρεμένος/η με παιδιά	52	20,2
Συζώ	11	4,3
Χήρος/α	10	3,9
Μονογονεϊκή οικογένεια	35	13,6
Σύνολο	257	100,0

4. Οι απόψεις των ιδιοκτητών ενοικιαζόμενων κατοικιών για το πρόγραμμα και τις υπηρεσίες του

Οι Πίνακες ΒΙ1 και ΒΙ2 παρουσιάζουν τον δήμο στον οποίο διαμένουν οι ιδιοκτήτες και τον δικαιούχο φορέα τους αντίστοιχα.

Πίνακας ΒΙ1 Δήμος διαμονής αστέγων

Δήμος διαμονής	N	% επί των ερωτώμενων
Αττική	86	61,4
Θεσσαλονίκη	20	14,3
Υπόλοιπο	34	24,3
Σύνολο	140	100,0

Πίνακας ΒΙ2 Δικαιούχος φορέας

Δικαιούχος φορέας	N	% επί των ερωτώμενων
Δήμος	106	75,7
ΜΚΟ	23	16,4
Εκκλησία	11	7,9
Σύνολο	140	100,0

Στον Πίνακα ΒΙ3 προκύπτουν οι τρόποι με τους οποίους οι ιδιοκτήτες ενημερώθηκαν για το πρόγραμμα επιδότησης του ενοικίου «ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ». Παρατηρείται πως ένα σημαντικό ποσοστό των ιδιοκτητών (53,6%) ενημερώθηκε για το πρόγραμμα επιδότησης του ενοικίου από τους ίδιους τους ενοίκους. Το 17,9% ενημερώθηκε από στέλεχος του Δήμου και το 7,1% από τον μεσίτη τους.

Πίνακας ΒΙ3 Τρόποι ενημέρωσης ιδιοκτητών για το πρόγραμμα (Πιν. 23 Α' Μέρος)

	N	% επί των ερωτώμενων
Από στέλεχος του Δήμου	25	17,9
Από στέλεχος της ΜΚΟ	6	4,3
Από στέλεχος της εκκλησίας	1	0,7
Από τον μεσίτη	10	7,1
Μέσω Internet	8	5,7
Μέσω γνωστών/ φίλων	6	4,3
Από συγγενείς	5	3,6
Ενοικιαστής	75	53,6
Αγγελία	1	0,7
Υπουργείο Εργασίας	1	0,7
Τύπος-Εφημερίδα	1	0,7
Ίδρυμα	1	0,7
Σύνολο	140	100,0

Στη συνέχεια (Πίνακας ΒΙ4) παρατηρείται πως με ποσοστό 43,6% οι ένοικοι ανέλαβαν την πρωτοβουλία για τη ανεύρεση του ακινήτου και με ποσοστά 26,4% και 22,1% οι ίδιοι οι ιδιοκτήτες και το στέλεχος του προγράμματος αντίστοιχα.

Πίνακας ΒΙ4 Άτομο που ανέλαβε αρχικά την πρωτοβουλία για τη ανεύρεση του ακινήτου μέσω του προγράμματος

	N	% επί των ερωτώμενων
Εγώ ο ίδιος	37	26,4
Ο μεσίτης	7	5,0
Στέλεχος του προγράμματος (Δήμου/ΜΚΟ/Εκκλησία)	31	22,1
Ο ένοικος	61	43,6
Φίλοι/γνωστοί	2	1,4
Συγγενείς	2	1,4
Σύνολο	140	100,0

Στον Πίνακα ΒΙ5 προκύπτει πως μόνο το 12,9% των ιδιοκτητών αντιμετώπισαν κάποιες δυσκολίες προκειμένου να ολοκληρωθεί η μίσθωση του ακινήτου. Αντίστοιχα στον Πίνακα ΒΙ6 σχετικά με τις δυσκολίες αναφορικά με το σπίτι προκύπτει πως το 50% των ιδιοκτητών απάντησαν πως οι επισκευές του σπιτιού ήταν δυσκολία για αυτούς ενώ το 27,8% θεωρεί πως τα βαψίματα ήταν δυσκολία για αυτούς. Ενώ σχετικά με τις δυσκολίες αναφορικά με το δημόσιο σημαντικό πρόβλημα φαίνεται να είναι η γραφειοκρατία με ποσοστό 62,5% (Πίνακας ΒΙ7).

Πίνακας ΒΙ5 Αντιμετωπίσατε κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες προκειμένου να ολοκληρωθεί η μίσθωση του ακινήτου;

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	18	12,9
Όχι	122	87,1
Σύνολο	140	100,0

Πίνακας ΒΙ6 Δυσκολίες αναφορικά με το σπίτι

	Έπρεπε να γίνουν επισκευές		Έπρεπε να γίνουν βαψίματα	
	N	%	N	%
Ναι	9	50,0	5	50,0
Όχι	9	50,0	13	50,0
Σύνολο	18	100,0	18	100,0

Πίνακας ΒΙ7 Δυσκολίες αναφορικά με τη συναλλαγή με το δημόσιο

	N	% επί των αποκρινόμενων
Έπρεπε να εξοφλήσω τους λογαριασμούς ΔΕΚΟ	1	12,5
Έπρεπε να εξοφλήσω τις οφειλές προς το Δήμο	1	12,5

Έπρεπε αποκτήσω φορολογική ενημερότητα	1	12,5
Γραφειοκρατία	5	62,5
Σύνολο	8	100,0

Το 56,4% των ιδιοκτητών δεν είχαν κανέναν ενδοιασμό όσον αφορά τη μίσθωση του ακινήτου μέσω του προγράμματος (Πιν. ΒΙ8). Αντίθετα το 43,6% παρατηρείται πως είχε ενδοιασμούς οι οποίοι αναφέρονται στον Πίνακα ΒΙ9. Ένα σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 70,5% είχε ενδοιασμούς για το αν θα έπαιρνε τακτικά το ενοίκιο, ενώ ένα 21,3% φοβόταν τυχόν απλήρωτους λογαριασμούς ΔΕΚΟ ή κοινοχρήστων.

Πίνακας ΒΙ8 Είχατε κάποιους ενδοιασμούς όσον αφορά τη μίσθωση του ακινήτου μέσω του προγράμματος;

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	61	43,6
Όχι	79	56,4
Σύνολο	140	100,0

Πίνακας ΒΙ9 Ενδοιασμοί

	N	%
Το χαμηλό μίσθωμα	10	16,4
Η μικρή διάρκεια του συμβολαίου μίσθωσης	4	6,6
Το ύψος του φόρου που θα καταβάλω για το μίσθωμα που εισπράττω	2	3,3
Αν θα μου καταβάλλεται τακτικά το ενοίκιο	43	70,5
Ο κίνδυνος να μου αφήσουν «φέσι» λογαριασμούς ΔΕΚΟ ή Κοινόχρηστα	13	21,3
Οι ζημιές που ενδέχεται να προκληθούν από τους ενοίκους στο σπίτι	10	16,4
Αξιοπιστία ΜΚΟ	1	1,6
Δεν ήξερε ακριβώς τι ήταν το πρόγραμμα και τι ένοικο θα του έφερναν	1	1,6
Επειδή ήταν αλλοδαπός	1	1,6
Τι εθνικότητα/θρήσκευμα θα έχει ο άστεγος	1	1,6
Φοβόταν ότι δεν θα πληρωνόταν	2	3,3
Χαρακτήρας ενοίκου	1	1,6

Σε συνέχεια των ενδοιασμών που είχαν οι ιδιοκτήτες προκύπτει από τον Πίνακα ΒΙ10 πως το 68,5% των ιδιοκτητών ξεπέρασε αυτούς τους ενδοιασμούς όταν διαβεβαιώθηκαν πως θα καταβάλλεται το ενοίκιο από το δημόσιο ενώ το 22,2% φοβόταν το γεγονός πως μπορεί να έμενε ξενοίκιαστο το ακίνητο.

Πίνακας ΒΙ10 Τι σας έκανε να ξεπεράσετε τους παραπάνω ενδοιασμούς;

	N	% επί των αποκρινόμενων
Η διαβεβαίωση ότι θα καταβάλλεται το ενοίκιο από το δημόσιο	37	68,5
Ο φόβος μήπως μείνει ξενοίκιαστο το ακίνητο	12	22,2
Ανθρωπιά	2	3,7
Η διαβεβαίωση από τον Δήμο/ΜΚΟ/Εκκλησία	2	3,7
Ο ίδιος ο ένοικος	1	1,9
Σύνολο	54	100,0

Στον Πίνακα ΒΙ11 φαίνεται πως για το 58,9% των ιδιοκτητών το ακίνητό τους ήτα ξενοίκιαστο μέχρι 3 μήνες, ενώ για το 3,9% των ιδιοκτητών το ακίνητό τους ήταν ξενοίκιαστο μέχρι 2 έτη.

Πίνακας ΒΙ11 Για πόσο διάστημα ήταν ξενοίκιαστο το ακίνητο πριν τη μίσθωσή του στο πρόγραμμα; (Πιν. 8 Α' Μέρος)

	N	% επί των αποκρινόμενων
Μέχρι 3 μήνες	76	58,9
Μέχρι 6 μήνες	20	15,5
Μέχρι 1 έτος	13	10,1
Μέχρι 2 έτη	13	10,1
Μέχρι 3 έτη	5	3,9
4 έτη και πάνω	2	1,6
Σύνολο	129	100,0

Στην ερώτηση για το αν οι ιδιοκτήτες γνώριζαν εκ των προτέρων ότι στο οίκημα θα μείνουν άστεγοι το 69,1% απάντησε πως γνώριζε (Πίνακας ΒΙ12) ενώ στην ερώτηση για το αν ενημέρωσαν τους γείτονες ότι θα μείνουν πρώην άστεγοι στο οίκημα το 70,9% απάντησε πως δεν ενημέρωσε (Πίνακας ΒΙ13).

Πίνακας ΒΙ12 Γνωρίζατε εκ των προτέρων ότι στο οίκημα θα μείνουν άστεγοι; (Πιν. 39 Α' Μέρος)

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	96	69,1
Όχι	43	30,9
Σύνολο	139	100,0

Πίνακας ΒΙ13 Ενημερώσατε τους γείτονες ότι θα μείνουν πρώην άστεγοι στο οίκημα; (Πιν. 41 Α' Μέρος)

	N	% επί των αποκρινόμενων

Ναι	28	20,7
Όχι	107	79,3
Σύνολο	135	100,0

Το 16,4% των ιδιοκτητών δέχθηκαν παράπονα από τους γείτονες όταν έμαθαν πως θα μείνουν άστεγοι στο οίκημα (Πίνακας ΒΙ14). Τα παράπονα αυτά αναφέρονταν κατά 69,2% στο γεγονός πώς κάνουν φασαρία σε ακατάλληλες ώρες, κατά 38,5% πως δέχονται υπερβολικά πολλούς επισκέπτες και κατά 30,8% στο γεγονός πως έχουν την κατάλληλη εμφάνιση.

Πίνακας ΒΙ14 Δεχθήκατε παράπονα από τους γείτονες όταν έμαθαν ότι θα μείνουν άστεγοι;

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	18	16,4
Όχι	92	83,6
Σύνολο	110	100,0

Πίνακας ΒΙ15 Παράπονα γειτόνων

	Κάνουν φασαρία σε ακατάλληλες ώρες		Δέχονται υπερβολικά πολλούς επισκέπτες		Δεν έχουν την κατάλληλη εμφάνιση (π.χ. δεν είναι περιποιημένοι/καθαροί)	
	N	%	N	%	N	%
Ναι	9	69,2	5	38,5	4	30,8
Όχι	4	30,8	8	61,5	9	69,2
Σύνολο	13	100,0	13	100,0	13	100,0

Για το 53,6% των ιδιοκτητών τα ενοίκιά τους δεν καταβάλλονται τακτικά. Πιο συγκεκριμένα το 45,3% των ιδιοκτητών απάντησε πως η πιο συνηθισμένη καθυστέρηση είναι 3 μήνες, το 21,3% 2 μήνες ενώ το 2,7% των ιδιοκτητών απάντησε πως η πιο συνηθισμένη καθυστέρηση είναι 9 μήνες (Πίνακας ΒΙ17). Επιπλέον, στον Πίνακα ΒΙ18 προκύπτει πως για 32,1% των ιδιοκτητών εκκρεμεί η πληρωμή 2 ενοικίων ενώ για 6,4% εκκρεμεί η πληρωμή 5 ενοικίων.

Πίνακας ΒΙ16 Τα ενοίκια σας καταβάλλονται τακτικά; (Πιν. 28 Α' Μέρος)

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	65	46,4
Όχι	75	53,6
Σύνολο	140	100,0

Πίνακας ΒΙ17 Αν ΟΧΙ ποια είναι η συνηθισμένη καθυστέρηση;/ Αριθμός μηνών καθυστέρησης (Πιν. 29 Α' Μέρος)

Αριθμός μηνών	N	% επί των ερωτώμενων
1	7	9,3
2	16	21,3
3	34	45,3
4	8	10,7
5	6	8,0
9	2	2,7
ΔΑ	2	2,7
Σύνολο	75	100,0

Πίνακας ΒΙ18 Πόσο μηνών ενοίκια είναι ανεξόφλητα σήμερα;

Αριθμός μηνών	N	% επί των ερωτώμενων
1	11	7,9
2	45	32,1
3	12	8,6
4	1	0,7
5	9	6,4
6	2	1,4
9	1	0,7
Κανένα	59	42,1
Σύνολο	140	100,0

Για το 82,1% των ιδιοκτητών ζητήθηκε παράταση του συμβολαίου (Πίνακας ΒΙ19) και μάλιστα όλοι οι ιδιοκτήτες τη δέχθηκαν (Πίνακας ΒΙ20). Αντίθετα στον Πίνακα ΒΙ21 προκύπτει πως το 59,1% των ιδιοκτητών δεν θα δεχθεί την παράταση αν τους ζητηθεί.

Πίνακας ΒΙ19 Σας ζητήθηκε παράταση του συμβολαίου;

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	115	82,1
Όχι	25	17,9
Σύνολο	140	100,0

Πίνακας ΒΙ20 Τη δεχθήκατε;

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	115	100,0
Όχι	-	-
Σύνολο	115	100,0

Πίνακας ΒΙ21 Αν σας ζητηθεί παράταση του συμβολαίου θα τη δεχθείτε;

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	9	40,9
Όχι	13	59,1
Σύνολο	22	100,0

Το 19,1% των ιδιοκτητών απάντησε πως οι ενοικιαστές τους ζήτησαν να συνάψουν απευθείας με τους ίδιους σύμβαση μίσθωσης του ακινήτου (Πίνακας ΒΙ22) και το 88,5% συμφώνησαν όπως προκύπτει από τον Πίνακα ΒΙ23, χωρίς κάτι τέτοιο να σημαίνει ότι εφαρμόστηκε. Αντίθετα 3 ιδιοκτήτες δεν δέχθηκαν γιατί οι ενοικιαστές είναι κακοπληρωτές και ενδέχεται να τους αφήσουν απλήρωτους λογαριασμούς (Πίνακας ΒΙ24).

Πίνακας ΒΙ22 Σας ζήτησαν οι ενοικιαστές να συνάψετε απευθείας με τους ίδιους σύμβαση μίσθωσης του ακινήτου;

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	26	19,1
Όχι	110	80,9
Σύνολο	136	100,0

Πίνακας ΒΙ23 Αν ΝΑΙ το δεχθήκατε;

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	23	88,5
Όχι	3	11,5
Σύνολο	26	100,0

Πίνακας ΒΙ24 Αν ΝΑΙ το δεχθήκατε;

	N	% επί των ερωτώμενων
Είναι κακοπληρωτές	1	33,3
Μπορεί να μου αφήσουν απλήρωτους λογαριασμούς	2	66,7
Σύνολο	3	100,0

Στο ερωτηματολόγιο εκτός από τα παραπάνω, μετρήθηκε, χρησιμοποιώντας μια κλίμακα Likert, και μια άλλη διάσταση του φαινομένου της αστεγίας, η οποία αρθρώνεται γύρω από έναν άξονα δικαιωμάτων και γενικότερων απόψεων και στάσεων απέναντι σε τρέχοντα κοινωνικά στερεότυπα για τους αστέγους. Για την κατασκευή της κλίμακας χρησιμοποιήθηκαν 8 ερωτήσεις-μονάδες (Πίνακας ΒΙ25). Οι μονάδες αυτές είχαν πέντε κατηγορίες απαντήσεων, οι οποίες εκτείνονται από την απόλυτη συμφωνία έως την απόλυτη διαφωνία. Η διατύπωσή τους είναι η εξής: «διαφωνώ απολύτως», «μάλλον διαφωνώ», «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ», «μάλλον συμφωνώ», «συμφωνώ απολύτως» και οι κατηγορίες των απαντήσεων βαθμολογήθηκαν από το 1 έως το 5 (Μιχαλοπούλου, 1992; Moser & Kalton, 1977). Προκύπτει

επομένως πως το 58,5% των ιδιοκτητών διαφωνούν απολύτως με το γεγονός πως οι άστεγοι δεν σέβονται τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας. Ακόμα, το 30,1% διαφωνούν απολύτως με το γεγονός πως οι άστεγοι αναγκάζονται να ζουν σε χώρους που δεν τους ανήκουν και το 58% διαφωνεί απολύτως πως οι άστεγοι προκαλούν προβλήματα με την ανάρμοστη συμπεριφορά τους. Το 53,8% συμφωνεί απολύτως πως οι άστεγοι είναι συνηθισμένοι όπως όλοι μας που τους έτυχαν αναποδιές και κακοτυχίες, επίσης διαφωνούν απολύτως (36,8%) πως δεν κάνουν κάτι για να βρουν εργασία και να αποκτήσουν εισόδημα και κατά 59,9% συμφωνούν απολύτως πως με την υποστήριξη προγραμμάτων μπορούν να βρουν εργασία και να επανενταχθούν. Τέλος, το 53,4% διαφωνεί απολύτως πως οι άστεγοι προτιμούν να ζουν σε βάρος των άλλων και το 73,3% των ιδιοκτητών συμφωνεί απολύτως πως οι άστεγοι προσπαθούν να επανενταχθούν και πρέπει να τους υποστηρίξουμε όλοι μας.

Πίνακας BI25 Οι άστεγοι

Ερωτήσεις-μονάδες	Διαφωνώ απολύτως %	Διαφωνώ %	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ %	Συμφωνώ %	Συμφωνώ απολύτως %	Σύνολο
(1)Δεν σέβονται τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας (N=130)	58,5	10	18,5	5,4	7,7	100
(2)Αναγκάζονται να ζουν σε χώρους που δεν τους ανήκουν (N=133)	30,1	11,3	25,6	8,3	24,8	100
(3)Προκαλούν προβλήματα με την ανάρμοστη συμπεριφορά τους (N=131)	58,0	13	13,7	4,6	10,7	100
(4)Είναι συνηθισμένοι όπως όλοι μας που τους έτυχαν αναποδιές και κακοτυχίες (N=119)	10,1	2,5	20,2	13,4	53,8	100
(5)Δεν κάνουν κάτι για να βρουν εργασία και να αποκτήσουν εισόδημα (N=125)	36,8	15,2	30,4	8	9,6	100
(6)Με την υποστήριξη προγραμμάτων μπορούν να βρουν εργασία και να επανενταχθούν (N=137)	5,8	1,5	10,2	22,6	59,9	100
(7)Προτιμούν να ζουν σε βάρος των άλλων (N=131)	53,4	11,5	26,7	3,8	4,6	100
(8)Προσπαθούν να επανενταχθούν και πρέπει να τους υποστηρίξουμε όλοι μας (N=135)	2,2	2,2	11,9	10,4	73,3	100

Όπως φαίνεται στον Πίνακα BI25 και σύμφωνα με τη θεωρία της κατασκευής των κλιμάκων Likert, η κλίμακα περιείχε ισάριθμες θετικά και αρνητικά διατυπωμένες ερωτήσεις οι οποίες εναλλάσσονταν. Στις θετικά διατυπωμένες ερωτήσεις η κατηγορία «συμφωνώ απολύτως» υποδείκνυε ευνοϊκή στάση, δηλαδή θετική στάση ενώ στις αρνητικά διατυπωμένες ερωτήσεις η απάντηση «συμφωνώ απολύτως» δήλωνε αρνητική στάση. Επομένως, η βαθμολογία των θετικών απαντήσεων αντιστράφηκε για να έχει σημασία ο συνολικός βαθμός κατά της κατασκευή της κλίμακας. Αντιστράφηκαν επομένως οι ερωτήσεις-μονάδες 2, 4, 6 και 8.

Προκύπτει επομένως η συνολική βαθμολογία από κάθε ερώτηση ώστε να διατυπωθεί το αξιολογικό συμπέρασμα ως προς τη θετική ή αρνητική τους στάση. Η ανώτερη θετική συνολική βαθμολογία που μπορεί να έχει ο κάθε ερωτώμενος για όλες τις ερωτήσεις είναι 40. Όσο μικρότερη βαθμολογία έχει τόσο πιο αρνητική είναι και η στάση του. Προκύπτει από τον Πίνακα ΒΙ26 πως 17,1% των ιδιοκτητών έχουν βαθμολογία 36 δηλαδή δείχνουν υψηλά ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους. Από την άλλη το 2,7% των ιδιοκτητών φαίνεται να έχει μικρή βαθμολογία και επομένως μη ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους.

Πίνακας ΒΙ26 Συνολική βαθμολογία κλίμακας Likert της αστεγίας (8 ερωτήσεις-μονάδες)

Βαθμός	N	% επί των ερωτώμενων
12	3	2,7
18	1	0,9
21	3	2,7
23	1	0,9
24	5	4,5
25	2	1,8
26	2	1,8
27	1	0,9
28	6	5,4
29	6	5,4
30	10	9,0
31	10	9,0
32	5	4,5
33	9	8,1
34	9	8,1
35	8	7,2
36	19	17,1
37	3	2,7
38	6	5,4
40	2	1,8
Σύνολο	111	100,0

Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν 3 κατηγορίες που αφορούν στην συνολική βαθμολογία των ιδιοκτητών δηλαδή χαμηλή, μεσαία και υψηλή ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους. Στον Πίνακα ΒΙ27 προκύπτει πως το 64% των ιδιοκτητών έχουν ευνοϊκή προς στους αστέγους, το 32,4% έχει μεσαία βαθμολογία και το 3,6% έχει μη ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους.

Πίνακας ΒΙ27 Συνολική βαθμολογία ιδιοκτητών (8 ερωτήσεις-μονάδες)

	N	% επί των ερωτώμενων
Χαμηλή (12-20)	4	3,6
Μεσαία (21-30)	36	32,4
Υψηλή (31-40)	71	64,0
Σύνολο	111	100,0

Από τη στιγμή που η καθεμία ερώτηση που χρησιμοποιείται για να συγκροτηθεί μια κλίμακα Likert συνιστά κλίμακα κατατάξεως, υπάρχει δυνατότητα να αναλυθεί ξεχωριστά από την κλίμακα. Από το σύνολο των 8 ερωτήσεων μπορούν να γίνουν ορισμένες αρχικές επισημάνσεις. Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας, και σύμφωνα πάντα με τη θεωρία και την εφαρμογή, η ανάλυση στοιχείων απέκλεισε ένα στοιχείο το οποίο μειώνει ελαφρά τον συντελεστή άλφα. Συγκεκριμένα, ο συντελεστής αξιοπιστίας (cronbach's alpha coefficient) για τις 8 ερωτήσεις είναι 0,670. Σύμφωνα πάντα με τη θεωρία και την εφαρμογή, η ανάλυση στοιχείων απέκλεισε ένα στοιχείο το οποίο αυξάνει σημαντικά τον συντελεστή άλφα. Συγκεκριμένα, αν αφαιρεθεί η ερώτηση-μονάδα «Οι άστεγοι αναγκάζονται να ζουν σε χώρους που δεν τους ανήκουν» (στοιχείο 2) ο συντελεστής αξιοπιστίας αυξάνεται στο 0,817. Επομένως, στην ανάλυση που θα πραγματοποιηθεί στη συνέχεια συμπεριλήφθηκαν 7 από τις 8 ερωτήσεις. Στον Πίνακα ΒΙ28 προκύπτει πως το μεγαλύτερο ποσοστό των ιδιοκτητών έχει βαθμολογία 31 και άρα είναι αρκετά ευνοϊκή η στάση τους, το 10,8% έχει συνολική βαθμολογία 27 και το 9% έχει 26.

Πίνακας ΒΙ28 Συνολική βαθμολογία κλίμακας Likert της αστεγίας (7 ερωτήσεις-μονάδες)

Βαθμός	N	% επί των ερωτώμενων
11	3	2,7
17	1	0,9
18	2	1,8
19	1	0,9
20	2	1,8
21	3	2,7
22	2	1,8
23	5	4,5
24	4	3,6
25	5	4,5
26	10	9,0
27	12	10,8
28	8	7,2
29	8	7,2
30	10	9,0
31	23	20,7
32	4	3,6
33	6	5,4
35	2	1,8
Σύνολο	111	100,0

Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν 3 κατηγορίες που αφορούν στην συνολική βαθμολογία των ιδιοκτητών δηλαδή χαμηλή, μεσαία και υψηλή ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους για τις 7 ερωτήσεις. Στον Πίνακα ΒΙ29 προκύπτει πως το 55% των ιδιοκτητών έχουν υψηλή βαθμολογία και άρα ευνοϊκή προς στους αστέγους, το 39,6% έχει μεσαία βαθμολογία και το 5,4% έχει μη ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους.

Αν συγκριθούν οι Πίνακες ΒΙ27 και ΒΙ29 με την ομαδοποίηση της βαθμολογίας σε 3 κατηγορίες για τις 7 και 8 ερωτήσεις αντίστοιχα παρατηρείται πως η συνολική στάση των ιδιοκτητών για

τους αστέγους δεν διαφέρει δηλαδή και στις 2 περιπτώσεις προκύπτει πως το μεγαλύτερο ποσοστό των ιδιοκτητών έχει ευνοϊκή στάση προς τους αστέγους.

Πίνακας BI29 Συνολική βαθμολογία ιδιοκτητών (7 ερωτήσεις-μονάδες)

	N	% επί των ερωτώμενων
Χαμηλή (11-18)	6	5,4
Μεσαία (19-27)	44	39,6
Υψηλή (28-35)	61	55,0
Σύνολο	111	100,0

Το 52,9% των ιδιοκτητών είναι γυναίκες και το 47,1% άνδρες (Πίνακας BI30). Από τον Πίνακα BI31 προκύπτει πως το 46,8% των ιδιοκτητών ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 51 έως 67 ετών και το 35,3% στην ηλικιακή ομάδα 36 έως 50 ετών. Ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως το 41,7% των ιδιοκτητών έχουν ολοκληρώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση και το 42,4% έχει ολοκληρώσει το Λύκειο/ εξατάξιο Γυμνάσιο (Πίνακας 32).

Πίνακας BI30 Φύλο ιδιοκτητών

	N	% επί των ερωτώμενων
Άνδρας	66	47,1
Γυναίκα	74	52,9
Σύνολο	140	100,0

Πίνακας BI31 Ηλικία ιδιοκτητών

	N	% επί των αποκρινόμενων
Έως 35 ετών	6	4,3
36-50 ετών	49	35,3
51-67 ετών	65	46,8
68 ετών και πάνω	19	13,7
Σύνολο	139	100,0

Πίνακας BI32 Εκπαιδευτικό επίπεδο ιδιοκτητών

	N	% επί των αποκρινόμενων
Δημοτικό	10	7,2
3τάξιο Γυμνάσιο	3	2,2
Λύκειο/εξατάξιο Γυμνάσιο	59	42,4
ΑΕΙ-ΤΕΙ	58	41,7
Μεταπτυχιακές σπουδές	9	6,5
Σύνολο	139	100,0

5. Οι απόψεις των εργοδοτών που επιδοτήθηκαν για την απασχόληση ωφελούμενων αστέγων για το πρόγραμμα και τις υπηρεσίες του

Οι Πίνακες ΒΕ1 και ΒΕ2 παρουσιάζουν τον δήμο στον οποίο διαμένουν οι εργοδότες και τον δικαιούχο φορέα τους αντίστοιχα.

Πίνακας ΒΕ1 Δήμος διαμονής αστέγων

Δήμος διαμονής	N	% επί των αποκρινόμενων
Αττική	44	37,9
Θεσσαλονίκη	24	20,7
Υπόλοιπο	48	41,4
Σύνολο	116	100,0

Πίνακας ΒΕ2 Δικαιούχος φορέας

Δικαιούχος φορέας	N	% επί των αποκρινόμενων
Δήμος	82	70,7
ΜΚΟ	29	25,0
Εκκλησία	5	4,3
Σύνολο	116	100,0

Το μεγαλύτερο ποσοστό των εργοδοτών (69,2) φαίνεται πως απασχολεί μόνο έναν επιδοτούμενο ενώ απασχολούν 2 το 19,7% των ερωτώμενων.

Πίνακας ΒΕ3 Αριθμός επιδοτούμενων που απασχολούνται στην επιχείρηση

Αριθμός	N	% επί των ερωτώμενων
1	81	69,2
2	23	19,7
3	5	4,3
4	2	1,7
5	2	1,7
6	2	1,7
9	1	0,9
12	1	0,9
Σύνολο	117	100,0

Στον Πίνακα ΒΕ4 προκύπτουν οι τρόποι με τους οποίους οι εργοδότες ενημερώθηκαν για το πρόγραμμα επιδότησης της απασχόλησης «ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ». Παρατηρείται πως ένα σημαντικό ποσοστό των εργοδοτών (38,3%) ενημερώθηκε για το πρόγραμμα επιδότησης της απασχόλησης από στέλεχος του Δήμου και το 22,6% από στέλεχος της ΜΚΟ. Το 15,7% των εργοδοτών ενημερώθηκε από τον ίδιο τον επιδοτούμενο.

Πίνακας ΒΕ4 Τρόποι ενημέρωσης εργοδοτών για το πρόγραμμα (Πιν. 24 Α' Μέρος)

	N	% επί των ερωτώμενων
Από στέλεχος του Δήμου	44	38,3
Από Στέλεχος της ΜΚΟ	26	22,6
Από Στέλεχος της εκκλησίας	7	6,1
Μέσω internet	5	4,3
Μέσω γνωστών/φίλων	14	12,2
Από τον ίδιο ωφελούμενο	18	15,7
Αγγελία	1	0,9
Σύνολο	115	100,0

Στη συνέχεια (Πίνακας ΒΕ5) παρατηρείται πως με ποσοστό 51,7% οι εργοδότες ανέλαβαν την πρωτοβουλία για την επιδοτούμενη απασχόληση του ωφελούμενου και με ποσοστά 17,2% και 25% οι λογιστές τους και το στέλεχος του προγράμματος αντίστοιχα.

Πίνακας ΒΕ5 Άτομο που ανέλαβε αρχικά την πρωτοβουλία για την επιδοτούμενη απασχόληση του ωφελούμενου μέσω του προγράμματος

	N	% επί των αποκρινόμενων
Εγώ ο ίδιος	60	51,7
Ο λογιστής μου	20	17,2
Στέλεχος του προγράμματος (Δήμου ή ΜΚΟ)	29	25,0
Από τον ίδιο τον ωφελούμενο	5	4,3
Συνέταιρος	1	0,9
Από την οικογένειά του	1	0,9
Σύνολο	116	100,0

Στην ερώτηση για το αν αντιμετώπισαν κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες προκειμένου να ολοκληρωθεί η σύναψη της σύμβασης εργασίας το 86,2% των εργοδοτών απάντησαν αρνητικά. Αντίστοιχα στον Πίνακα ΒΕ7 παρατηρούνται οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι 16 εργοδότες. Συγκεκριμένα το 68,8% των εργοδοτών βρήκαν δυσκολία όσον αφορά τη γραφειοκρατία.

Πίνακας ΒΕ6 Αντιμετωπίσατε κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες προκειμένου να ολοκληρωθεί η σύναψη της σύμβασης εργασίας; (Πιν. 30 Α' Μέρος)

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	16	13,8
Όχι	100	86,2
Σύνολο	116	100,0

Πίνακας ΒΕ7 Δυσκολίες αναφορικά με την ολοκλήρωση σύναψης της σύμβασης εργασίας

	N	% επί των ερωτώμενων
Υπερβολικές απαιτήσεις σε έντυπα ή/και δικαιολογητικά	11	68,8
Δυσκολίες στη σύμβαση και πολλές υπογραφές	2	12,5
Καθυστερήσεις	1	6,3
Είδος σύμβασης	1	6,3
Οι ωφελούμενοι δεν είχαν ΑΜΚΑ κ.λπ.	1	6,3
Σύνολο	16	100,0

Το 68,4% των εργοδοτών δεν είχαν κανέναν ενδοιασμό όσον αφορά την πρόσληψη του συγκεκριμένου εργαζόμενου μέσω του προγράμματος (Πίνακας ΒΕ8). Αντίθετα το 31,6% παρατηρείται πως είχε ενδοιασμούς οι οποίοι αναφέρονται στον Πίνακα ΒΕ9. Ένα σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 51,4% είχε ενδοιασμούς για το αν θα μπορούσε ο εργαζόμενος να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της εργασίας του, ενώ το 43,2% φοβόταν για το αν θα είχε την κατάλληλη συμπεριφορά. Ακόμα, το 24,3% δεν ήξερα αν θα καταβάλλονταν οι πληρωμές και κατά πόσο θα υπήρχε τακτικότητα ως προς αυτές.

Πίνακας ΒΕ8 Είχατε κάποιους ενδοιασμούς όσον αφορά την πρόσληψη του συγκεκριμένου εργαζόμενου μέσω του προγράμματος;

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	37	31,6
Όχι	80	68,4
Σύνολο	117	100,0

Πίνακας ΒΕ9 Ενδοιασμοί

	N	% των αποκρινόμενων
Αν μπορούσε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της εργασίας του	19	51,4
Αν είχε την κατάλληλη συμπεριφορά	16	43,2
Αν προκαλούσε προβλήματα στους άλλους εργαζόμενους	3	8,1
Οι πολλές αρνητικές αντιδράσεις των άλλων εργαζομένων	1	2,7
Καταβολή/τακτικότητα πληρωμών	9	24,3
Ασφάλεια επιχείρησης	1	2,7

Σε συνέχεια των ενδοιασμών που είχαν οι εργοδότες προκύπτει από τον Πίνακα ΒΕ10 πως το 52,8% των εργοδοτών ξεπέρασε αυτούς τους ενδοιασμούς έπειτα από την προσωπική επαφή που είχαν με τον εκάστοτε επιδοτούμενο. Ακόμα, το 22,2% ισχυρίζεται πως έκανε μία καλή

πράξη και το 19,4% των εργοδοτών ξεπέρασαν τους ενδοιασμούς τους έπειτα από τις διαβεβαιώσεις των στελεχών για την ακεραιότητα του προγράμματος.

Πίνακας ΒΕ10 Τι σας έκανε να ξεπεράσετε τους παραπάνω ενδοιασμούς;

	N	% επί των αποκρινόμενων
Οι διαβεβαιώσεις των στελεχών του προγράμματος για την ακεραιότητά του	7	19,4
Οι συστάσεις(παραινέσεις) ανθρώπων που σέβομαι την κρίση τους	2	5,6
Η προσωπική επαφή που είχα μαζί του πριν την πρόσληψη	19	52,8
Έκανα μία καλή πράξη που δεν μου κόστιζε κάτι	8	22,2
Σύνολο	36	100,0

Ως προς το διάστημα στο οποίο απασχολούνται οι επιδοτούμενοι εργαζόμενοι μέχρι σήμερα στις επιχειρήσεις των εργοδοτών προκύπτει πως τα διαστήματα διαφέρουν σχεδόν ισομερώς (Πίνακας ΒΕ11).

Πίνακας ΒΕ11 Για πόσο διάστημα απασχολείται μέχρι σήμερα σε σας ο επιδοτούμενος εργαζόμενος;

	N	% επί των ερωτώμενων
Έως 3 μήνες	12	10,3
Έως 6 μήνες	31	26,5
Έως 9 μήνες	29	24,8
Έως 12 μήνες	26	22,2
12 μήνες και άνω	19	16,2
Σύνολο	117	100,0

Το 77,8% των εργοδοτών δεν είχαν κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα με τους φορείς του προγράμματος (Πίνακας ΒΕ12). Αντίθετα, το 22,2% των εργοδοτών είχαν κάποιες δυσκολίες ως προς την γραφειοκρατία, τις αδικαιολόγητες καθυστερήσεις στην καταβολή της επιδότησης καθώς και στην κακή συμπεριφορά των στελεχών του προγράμματος (Πίνακας ΒΕ13). Αντίστοιχα, στον Πίνακα ΒΕ14 προκύπτει ο τρόπος που ξεπεράστηκαν τα προβλήματα που αντιμετώπισε ο παραπάνω αριθμός εργοδοτών.

Πίνακας ΒΕ12 Κατά τη διάρκεια της απασχόλησής του αντιμετωπίσατε κάποια ιδιαίτερα προβλήματα με τους φορείς του προγράμματος;

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	26	22,2
Όχι	91	77,8
Σύνολο	117	100,0

Πίνακας ΒΕ13 Είδη προβλημάτων

	N	% επί των αποκρινόμενων
Υπερβολικές απαιτήσεις σε έντυπα και δικαιολογητικά	5	19,2
Αδικαιολόγητες καθυστερήσεις στην καταβολή τις επιδότησης	20	76,9
Κακή συμπεριφορά στελεχών προγράμματος	1	3,8
Σύνολο	26	100,0

Πίνακας ΒΕ14 Τρόπος που ξεπεράστηκαν τα προβλήματα

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ανέθεσα στο λογιστή να διευθετήσει αυτά τα θέματα	2	9,5
Δεν ξεπεράστηκαν	18	85,7
Πολλά τηλέφωνα	1	4,8
Σύνολο	21	100,0

Στον Πίνακα ΒΕ15 προκύπτει πως το 65,5% των εργοδοτών δεν αντιμετώπισαν κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα κατά τη διάρκεια της απασχόλησης του συγκεκριμένου εργαζόμενου. Αντίθετα, το 34,5% των εργοδοτών αντιμετώπισε προβλήματα όπως τη μη εργατικότητα του επιδοτούμενου, την αδιαφορία του, τη μη κατάρτισή του, τις τριβές με άλλους εργαζόμενους κ.λπ. (Πίνακας ΒΕ16).

Πίνακας ΒΕ15 Κατά τη διάρκεια της απασχόλησης του συγκεκριμένου εργαζόμενου αντιμετωπίσατε κάποια ιδιαίτερα προβλήματα που δεν συμβαίνουν, συνήθως, με τους άλλους εργαζόμενους;

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	40	34,5
Όχι	76	65,5
Σύνολο	116	100,0

Πίνακας ΒΕ16 Προβλήματα

	N	%
Δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της εργασίας	19	47,5
Δεν διαθέτει τα κατάλληλα προσόντα για τις εργασίες που χρειαζόμαστε	8	20,0
Δεν επιδεικνύει την αρμόζουσα για την επιχείρηση συμπεριφορά	8	20,0
Προκαλεί τριβές και αντιπαραθέσεις με τους άλλους εργαζόμενους	6	15,0
Δεν είναι όσο πρέπει εργατικός	11	27,5

Είναι αδιάφορος για τη δουλειά	15	30,7

Το 67,5% των εργοδοτών απάντησε πως τα ανωτέρω προβλήματα δεν ξεπεράστηκαν (Πίνακας ΒΕ17) ενώ το 32,5% των εργοδοτών έλυσε τα προβλήματα αυτά με συζήτηση και προσπάθεια των ιδίων. Στον Πίνακα ΒΕ18 προκύπτουν οι τρόποι με τους οποίους ξεπεράστηκαν τα προβλήματα των εργοδοτών με τους επιδοτούμενους εργαζόμενους.

Πίνακας ΒΕ17 Ξεπεράστηκαν τα παραπάνω προβλήματα;

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	13	32,5
Όχι	27	67,5
Σύνολο	40	100,0

Πίνακας ΒΕ18 Τρόπος που ξεπεράστηκαν τα προβλήματα

	N	% επί των αποκρινόμενων
Εκπαίδευση στη δουλειά	1	9,1
Κλίμα αλληλεγγύης	1	9,1
Προσπάθεια του εργοδότη	3	27,3
Συζήτηση	5	45,5
Συζήτηση με ειδικούς	1	9,1
Σύνολο	11	100,0

Οι εργοδότες ρωτήθηκαν για το αν οι επιδοτούμενοι εργαζόμενοι είναι αποδοτικοί, εργατικοί κ.λπ. σε σύγκριση με τους άλλους εργαζόμενους. Το 56% των εργοδοτών απάντησε πως οι επιδοτούμενοι εργαζόμενοι είναι το ίδιο πάνω κάτω με τους άλλους εργαζόμενους ως προς την απόδοσή τους, 65,8% απάντησε το ίδιο σχετικά με την εργατικότητά τους και 68,5% ως προς την προθυμία τους. Ακόμα, κατά 73% είναι το ίδιο πάνω κάτω ως προς την ευγένεια σε σύγκριση με τους άλλους εργαζόμενους και τέλος, το 50,5% των εργοδοτών απάντησε πως είναι λιγότερο καταρτισμένοι σε σχέση με τους άλλους εργαζόμενους.

Πίνακας ΒΕ19 Συγκρίνοντας τον επιδοτούμενο εργαζόμενο με τους άλλους εργαζόμενους της επιχείρησής σας νομίζετε ότι είναι: (Πιν. 19 Α' Μέρος)

	Λιγότερο	Το ίδιο πάνω κάτω	Περισσότερο	Σύνολο
Αποδοτικός (N=109)	37,6	56,0	6,4	100,0
Εργατικός (N=117)	27,9	65,8	6,3	100,0
Πρόθυμος (N=117)	23,4	68,5	8,1	100,0
Ευγενικός (N=111)	19,8	73,0	7,2	100,0

Καταρτισμένος (N=112)	50,5	45,9	3,7	100,0

Το 69,2% των εργοδοτών γνώριζαν από πριν ότι ο επιδοτούμενος εργαζόμενος ήταν άστεγος, ενώ το 30,8% δεν γνώριζε (Πίνακας ΒΕ20). Ακόμα, το 53,2% των εργοδοτών δεν ενημέρωσαν τους άλλους εργαζόμενους ότι επρόκειτο να προσλάβουν κάποιον άστεγο ενώ το 46,8% των εργοδοτών ενημέρωσαν (Πίνακας ΒΕ21).

Πίνακας ΒΕ20 Γνωρίζατε πριν την πρόσληψη ότι ο επιδοτούμενος εργαζόμενος ήταν άστεγος πριν; (Πιν. 38 Α' Μέρος)

	N	% επί των ερωτώμενων
Ναι	81	69,2
Όχι	36	30,8
Σύνολο	117	100,0

Πίνακας ΒΕ21 Ενημερώσατε τους άλλους εργαζόμενους ότι πρόκειται να προσλάβετε κάποιον άστεγο; (Πιν. 40 Α' Μέρος)

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	52	46,8
Όχι	59	53,2
Σύνολο	111	100,0

Προκύπτει από τον Πίνακα ΒΕ22 πως σύμφωνα με τους εργοδότες η αρχική αντίδραση των άλλων εργαζομένων ήταν αδιάφορη (49,5%) και θετική (48,6%). Από την άλλη, σύμφωνα με τον Πίνακα 23, παρατηρείται πως η «σημερινή» αντίδραση των άλλων εργαζομένων απέναντι στον επιδοτούμενο εργαζόμενο ήταν θετική κατά 63,2%.

Πίνακας ΒΕ22 Πως κρίνετε την αρχική αντίδραση των άλλων εργαζομένων;

	N	% επί των αποκρινόμενων
Αρνητική	2	1,8
Αδιάφορη	55	49,5
Θετική	54	48,6
Σύνολο	111	100,0

Πίνακας ΒΕ23 Πως κρίνετε σήμερα την αντίδραση των άλλων εργαζομένων απέναντι στον επιδοτούμενο εργαζόμενο;

	N	% επί των αποκρινόμενων
Αρνητική	2	2,3
Αδιάφορη	30	34,5
Θετική	55	63,2

Σύνολο	87	100,0

Το 55,9% των εργοδοτών δεν σκοπεύει να κρατήσει στην επιχείρησή τους τον επιδοτούμενο εργαζόμενο (Πίνακας ΒΕ24). Στον Πίνακα ΒΕ25 αναφέρονται οι λόγοι, έπειτα από την ομαδοποίησή τους. Πιο αναλυτικά, προκύπτει πως το 41,2% των εργοδοτών δεν σκοπεύουν να παρατείνουν τη συνεργασία τους με τους επιδοτούμενους εργαζόμενους για οικονομικούς λόγους. Στη συνέχεια, το 29,4% των εργοδοτών θεωρεί ως πρόβλημα τα ελλιπή προσόντα, τη χαμηλή αποδοτικότητα και τη συμπεριφορά του εργαζόμενου. Άλλοι λόγοι είναι πως δεν το επιθυμούσαν οι ίδιοι εργαζόμενοι και πως η δραστηριότητα της επιχείρησης είναι εποχιακή με ποσοστά 11,8 και 13,7 αντίστοιχα.

Πίνακας ΒΕ24 Σκοπεύετε να κρατήσετε στην επιχείρησή σας τον επιδοτούμενο εργαζόμενο μετά τη λήξη της επιδότησης; (Πιν. 20 Α' Μέρος)

	N	% επί των αποκρινόμενων
Ναι	41	44,1
Όχι	52	55,9
Σύνολο	93	100,0

Πίνακας ΒΕ25 Αν ΟΧΙ μπορείτε να αναφέρετε μέχρι τρεις λόγους για αυτή σας την πρόθεση;

	N	% επί των αποκρινόμενων
Λόγω ελλιπών προσόντων, χαμηλής αποδοτικότητας ή συμπεριφοράς του εργαζόμενου	15	29,4
Δεν το επιθυμούσε ο εργαζόμενος	6	11,8
Λόγω οικονομικής αδυναμίας της επιχείρησης	21	41,2
Προσωρινή ή εποχιακή δραστηριότητα	7	13,7
Άλλοι λόγοι	2	3,9
Σύνολο	51	100,0

Στον Πίνακα ΒΕ26 προκύπτει το είδος της απασχόλησης του/των εργαζομένου/ων που απασχολούνταν στην επιχείρηση των εργοδοτών.

Πίνακας 26 Η απασχόληση του εργαζόμενου/ων που προσλάβατε με την επιδότηση ήταν: (Πιν. 17Α' Μέρος)

	1ος Εργαζόμενος (N=116)	2ος Εργαζόμενος (N=35)	3ος Εργαζόμενος (N=14)	4ος Εργαζόμενος (N=8)	5ος Εργαζόμενος (N=6)
Μερική	32,8	31,4	35,7	37,5	33,3
Περιστασιακή μέχρι 10 ώρες τη βδομάδα	1,7	8,6	7,1	12,5	16,7
Περιστασιακή μέχρι 10 ώρες το μήνα	-	-	-	-	-
Περιστασιακή μέχρι 5 ώρες το μήνα	-	5,7	7,1	-	-
Πλήρης	65,5	54,3	50,0	50,0	50,0
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Στον Πίνακα ΒΕ27 προκύπτει ο συνολικός αριθμός εργαζομένων της επιχείρησης χωρίς τον εργοδότη και τον επιδοτούμενο εργαζόμενο έπειτα από την κωδικοποίηση που πραγματοποιήθηκε. Προκύπτει πως οι περισσότερες επιχειρήσεις (65,5%) απασχολούν από κανένα έως 10 άτομα, ενώ το 30,2% απασχολεί από 11 έως 50 άτομα στην επιχείρησή τους.

Πίνακας ΒΕ27 Συνολικός αριθμός εργαζομένων (Πιν. 15 Α' Μέρος)

Άτομα	N	% επί των αποκρινόμενων
1 (0-10)	76	65,5
2 (11-50)	35	30,2
3 (51-100)	2	1,7
4 (101-150)	-	-
5 (151 και άνω)	3	2,6
Σύνολο	116	100,0

Στη συνέχεια οι εργοδότες ρωτήθηκαν, σε μία κλίμακα από το 0 (Καθόλου) έως το 10 (Πολύ καθοριστικά) πόσο έλαβαν υπόψη την επιδότηση έτσι ώστε να προσλάβουν τον επιδοτούμενο. Προκύπτει από τον Πίνακα 28 πως για τον πρώτο και δεύτερο επιδοτούμενο εργαζόμενο η επιδότηση έπαιξε πολύ καθοριστικό ρόλο κατά 51,3% και 50% αντίστοιχα. Παρατηρείται πως μετά από τους 2 εργαζόμενους η επιδότηση δεν έπαιζε τόσο σημαντικό ρόλο, φαίνεται δηλαδή πως ενώ στον πρώτο και στον δεύτερο οι εργοδότες απαντούσαν με 10 ενώ για τον τρίτο εργαζόμενο απαντούσαν με 8 και 9. Το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει και για τον πέμπτο εργαζόμενο.

Πίνακας ΒΕ28 Για την πρόσληψη του επιδοτούμενο εργαζόμενου/ων πόσο λάβατε υπόψη σας την επιδότηση:

	1ος Εργαζόμενος	2ος Εργαζόμενος	3ος Εργαζόμενος	4ος Εργαζόμενος	5ος Εργαζόμενος
	(N=113)	(N=34)	(N=14)	(N=8)	(N=6)
0	4,4	2,9	7,1	12,5	16,7
1	-	-	-	-	-
2	0,9	-	-	-	-
3	0,9	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-
5	10,6	5,9	7,1	12,5	33,3
6	1,8	-	-	-	-
7	6,2	2,9	-		-
8	16,8	23,5	28,6	37,5	-
9	7,1	14,7	21,4	25,0	66,7
10	51,3	50,0	35,7	12,5	-
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Στο ερωτηματολόγιο εκτός από τα παραπάνω, μετρήθηκε, χρησιμοποιώντας μια κλίμακα Likert, και μια άλλη διάσταση του φαινομένου της αστεγίας, η οποία αρθρώνεται γύρω από έναν άξονα δικαιωμάτων και γενικότερων απόψεων και στάσεων απέναντι σε τρέχοντα κοινωνικά στερεότυπα για τους αστέγους. Για την κατασκευή της κλίμακας χρησιμοποιήθηκαν 8 ερωτήσεις-μονάδες (Πίνακας ΒΕ29). Οι μονάδες αυτές είχαν πέντε κατηγορίες απαντήσεων, οι οποίες εκτείνονται από την απόλυτη συμφωνία έως την απόλυτη διαφωνία. Η διατύπωσή τους είναι η εξής: «διαφωνώ απολύτως», «μάλλον διαφωνώ», «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ», «μάλλον συμφωνώ», «συμφωνώ απολύτως» και οι κατηγορίες των απαντήσεων βαθμολογήθηκαν από το 1 έως το 5 (Μιχαλοπούλου, 1992; Moser & Kalton, 1977). Προκύπτει επομένως πως το 69,6% των εργοδοτών διαφωνούν απολύτως με το γεγονός πως οι άστεγοι δεν σέβονται τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας. Ακόμα, το 50% διαφωνούν απολύτως με το γεγονός πως οι άστεγοι αναγκάζονται να ζουν σε χώρους που δεν τους ανήκουν και το 52,7% διαφωνεί απολύτως πως οι άστεγοι προκαλούν προβλήματα με την ανάρμοστη συμπεριφορά τους. Το 45% συμφωνεί απολύτως πως οι άστεγοι είναι συνηθισμένοι όπως όλοι μας που τους έτυχαν αναποδιές και κακοτυχίες, επίσης διαφωνούν απολύτως (38,1%) πως δεν κάνουν κάτι για να βρουν εργασία και να αποκτήσουν εισόδημα και κατά 64,7% συμφωνούν απολύτως πως με την υποστήριξη προγραμμάτων μπορούν να βρουν εργασία και να επανενταχθούν. Τέλος, το 53% διαφωνεί απολύτως πως οι άστεγοι προτιμούν να ζουν σε βάρος των άλλων και το 69,8% των εργοδοτών συμφωνεί απολύτως πως οι άστεγοι προσπαθούν να επανενταχθούν και πρέπει να τους υποστηρίξουμε όλοι μας.

Πίνακας ΒΕ29 Οι άστεγοι

Ερωτήσεις-μονάδες	Διαφωνώ απολύτως %	Διαφωνώ %	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ %	Συμφωνώ %	Συμφωνώ απολύτως %	Σύνολο
(1)Δεν σέβονται τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας (N=112)	69,6	12,5	13,4	0,9	3,6	100
(2)Αναγκάζονται να ζουν σε χώρους που δεν τους ανήκουν (N=108)	50,0	13,0	19,4	9,3	8,3	100
(3)Προκαλούν προβλήματα με την ανάρμοστη συμπεριφορά τους (N=112)	52,7	15,2	21,4	4,5	6,3	100
(4)Είναι συνηθισμένοι όπως όλοι μας που τους έτυχαν αναποδιές και κακοτυχίες (N=109)	11,9	3,7	12,8	26,6	45,0	100
(5)Δεν κάνουν κάτι για να βρουν εργασία και να αποκτήσουν εισόδημα (N=113)	38,1	15,9	25,7	7,1	13,3	100
(6)Με την υποστήριξη προγραμμάτων μπορούν να βρουν εργασία και να επανενταχθούν (N=116)	0,9	3,4	12,9	18,1	64,7	100
(7)Προτιμούν να ζουν σε βάρος των άλλων (N=115)	53,0	17,4	16,5	6,1	7,0	100
(8)Προσπαθούν να επανενταχθούν και πρέπει να τους υποστηρίξουμε όλοι μας (N=116)	0,9	1,7	6,0	21,6	69,8	100

Όπως φαίνεται στον Πίνακα ΒΕ29 και σύμφωνα με τη θεωρία της κατασκευής των κλιμάκων Likert, η κλίμακα περιείχε ισάριθμες θετικά και αρνητικά διατυπωμένες ερωτήσεις οι οποίες εναλλάσσονταν. Στις θετικά διατυπωμένες ερωτήσεις η κατηγορία «συμφωνώ απολύτως» υποδείκνυε ευνοϊκή στάση, δηλαδή θετική στάση ενώ στις αρνητικά διατυπωμένες ερωτήσεις η απάντηση «συμφωνώ απολύτως» δήλωνε αρνητική στάση. Επομένως, η βαθμολογία των θετικών απαντήσεων αντιστράφηκε για να έχει σημασία ο συνολικός βαθμός κατά της κατασκευή της κλίμακας. Αντιστράφηκαν επομένως οι ερωτήσεις-μονάδες 1, 3, 5 και 7. Προκύπτει επομένως η συνολική βαθμολογία από κάθε ερώτηση ώστε να διατυπωθεί το αξιολογικό συμπέρασμα ως προς τη θετική ή αρνητική τους στάση. Η ανώτερη θετική συνολική βαθμολογία που μπορεί να έχει ο κάθε ερωτώμενος για όλες τις ερωτήσεις είναι 40. Όσο μικρότερη βαθμολογία έχει τόσο πιο αρνητική είναι και η στάση του. Προκύπτει από τον Πίνακα ΒΕ30 πως 20,4% των εργοδοτών έχουν βαθμολογία 36 δηλαδή δείχνουν υψηλά ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους. Από την άλλη το 1% των εργοδοτών φαίνεται να έχει μικρή βαθμολογία και επομένως μη ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους.

Πίνακας ΒΕ30 Συνολική βαθμολογία κλίμακας Likert της αστεγίας (8 ερωτήσεις-μονάδες)

Βαθμός	N	% επί των ερωτώμενων
17	1	1,0
18	3	2,9
20	1	1,0
22	2	1,9
23	1	1,0
24	1	1,0
25	3	2,9
26	4	3,9
27	3	2,9
28	9	8,7
29	4	3,9
30	7	6,8
31	12	11,7
32	6	5,8
33	7	6,8
34	7	6,8
35	9	8,7
36	21	20,4
37	1	1,0
40	1	1,0
Σύνολο	103	100,0

Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν 3 κατηγορίες που αφορούν στην συνολική βαθμολογία των εργοδοτών δηλαδή χαμηλή, μεσαία και υψηλή ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους. Στον Πίνακα ΒΕ31 προκύπτει πως το 44,7% των εργοδοτών έχουν ευνοϊκή προς στους αστέγους, το 46,6% έχει μεσαία βαθμολογία και το 8,7% έχει μη ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους.

Πίνακας ΒΕ31 Συνολική βαθμολογία εργοδοτών (8 ερωτήσεις-μονάδες)

	N	% επί των αποκρινόμενων
Χαμηλή (17-24)	9	8,7
Μεσαία (25-32)	48	46,6
Υψηλή (33-40)	46	44,7
Σύνολο	103	100,0

Από τη στιγμή που η καθεμία ερώτηση που χρησιμοποιείται για να συγκροτηθεί μια κλίμακα Likert συνιστά κλίμακα κατατάξεως, υπάρχει δυνατότητα να αναλυθεί ξεχωριστά από την κλίμακα. Από το σύνολο των 8 ερωτήσεων μπορούν να γίνουν ορισμένες αρχικές επισημάνσεις. Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας, και σύμφωνα πάντα με τη θεωρία και την εφαρμογή, η ανάλυση στοιχείων απέκλεισε ένα στοιχείο το οποίο μειώνει ελαφρά τον συντελεστή άλφα. Συγκεκριμένα, ο συντελεστής αξιοπιστίας (cronbach's alpha coefficient) για τις 8 ερωτήσεις

είναι 0,625. Σύμφωνα πάντα με τη θεωρία και την εφαρμογή, η ανάλυση στοιχείων απέκλεισε ένα στοιχείο το οποίο αυξάνει σημαντικά τον συντελεστή άλφα. Συγκεκριμένα, αν αφαιρεθεί η ερώτηση-μονάδα «Οι άστεγοι αναγκάζονται να ζουν σε χώρους που δεν τους ανήκουν» (στοιχείο 2) ο συντελεστής αξιοπιστίας αυξάνεται στο 0,788. Επομένως, στην ανάλυση που θα πραγματοποιηθεί στη συνέχεια συμπεριλήφθηκαν 7 από τις 8 ερωτήσεις. Στον Πίνακα ΒΕ32 προκύπτει πως το μεγαλύτερο ποσοστό των εργοδοτών έχει βαθμολογία 35 και άρα είναι αρκετά ευνοϊκή η στάση τους, το 9,7% έχει συνολική βαθμολογία 30 και το 8,7% έχει 32 και 29.

Πίνακας ΒΕ32 Συνολική βαθμολογία κλίμακας Likert της αστεγίας (7 ερωτήσεις-μονάδες)

Βαθμός	N	% επί των αποκρινόμενων
13	1	1,0
14	1	1,0
15	1	1,0
16	1	1,0
17	1	1,0
18	1	1,0
19	1	1,0
20	2	1,9
21	1	1,0
23	3	2,9
24	3	2,9
25	5	4,9
26	7	6,8
27	4	3,9
28	7	6,8
29	9	8,7
30	10	9,7
31	7	6,8
32	9	8,7
33	6	5,8
34	5	4,9
35	18	17,5
Σύνολο	103	100,0

Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν 3 κατηγορίες που αφορούν στην συνολική βαθμολογία των εργοδοτών δηλαδή χαμηλή, μεσαία και υψηλή ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους για τις 7 ερωτήσεις. Στον Πίνακα ΒΕ33 προκύπτει πως το 62,1% των εργοδοτών έχουν υψηλή βαθμολογία και άρα ευνοϊκή προς στους αστέγους, το 29,1% έχει μεσαία βαθμολογία και το 8,7% έχει μη ευνοϊκή στάση προς στους αστέγους.

Πίνακας ΒΕ33 Συνολική βαθμολογία εργοδοτών (7 ερωτήσεις-μονάδες)

	N	% επί των αποκρινόμενων
Χαμηλή (13-20)	9	8,7
Μεσαία (21-28)	30	29,1
Υψηλή (29-35)	64	62,1
Σύνολο	103	100,0

Το 59,8% των εργοδοτών είναι άνδρες και το 40,2% γυναίκες άνδρες (Πίνακας ΒΕ34). Από τον Πίνακα ΒΕ35 προκύπτει πως το 58,6% των εργοδοτών ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 36 έως 50 ετών, το 21,6% είναι από 51 έως 67 ετών και το 19,8% έως 35 ετών.

Ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως το 53,4% των εργοδοτών έχουν ολοκληρώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση και το 34,5% έχει ολοκληρώσει το Λύκειο/ εξατάξιο Γυμνάσιο (Πίνακας ΒΕ36).

Πίνακας ΒΕ34 Φύλο εργοδοτών

	N	% επί των ερωτώμενων
Άνδρας	70	59,8
Γυναίκα	47	40,2
Σύνολο	117	100,0

Πίνακας ΒΕ35 Ηλικία εργοδοτών

	N	% επί των αποκρινόμενων
Έως 35 ετών	23	19,8
36-50 ετών	68	58,6
51-67 ετών	25	21,6
Σύνολο	116	100,0

Πίνακας ΒΕ36Εκπαιδευτικό επίπεδο εργοδοτών

	N	% επί των αποκρινόμενων
Δημοτικό	2	1,7
3τάξιο Γυμνάσιο	1	0,9
Λύκειο/εξατάξιο Γυμνάσιο	40	34,5
ΑΕΙ-ΤΕΙ	62	53,4
Μεταπτυχιακές σπουδές	11	9,5
Σύνολο	116	100,0

Από τον Πίνακα ΒΕ37 προκύπτει η βασική δραστηριότητα της επιχείρησης έπειτα από κωδικοποίηση. Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εργοδοτών (29,9%) δραστηριοποιείται στο εμπόριο, αμέσως μετά ακολουθεί με ποσοστό 15,4% άλλες δραστηριότητες όπως γυμναστήριο, οδοντιατρείο κ.λπ. Στη συνέχεια με ποσοστά 13,7% και 12,8% ακολουθούν η εστίαση και ο κοινωνικός τομέας αντίστοιχα.

Πίνακας BE37 Βασική δραστηριότητα επιχείρησης (Πιν. 16 Α' Μέρος)

	N	% επί των ερωτώμενων
Μεταποίηση/βιοτεχνία	11	9,4
Συντήρηση/επισκευές μηχανημάτων	5	4,3
Συντήρηση/επισκευές ακινήτων	3	2,6
Εμπόριο	35	29,9
Εστίαση	16	13,7
Ψυχαγωγία/διασκέδαση	2	1,7
Καθαριότητα-Φύλαξη	5	4,3
Λογιστικές/νομικές υπηρεσίες	5	4,3
Κοινωνικός τομέας	15	12,8
Υπηρεσίες εκπαίδευσης/κατάρτισης	2	1,7
Άλλες δραστηριότητες	18	15,4
Σύνολο	117	100,0

6. Η άποψη των εμπλεκόμενων στελεχών και φορέων για το πρόγραμμα και τα αποτελέσματά του

Εισαγωγή

Στο πλαίσιο αξιολόγησης του Προγράμματος 'Στέγαση και Επανένταξη' σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν τρεις ομάδες εστίασης κατά το διάστημα Απριλίου – Ιουνίου 2017. Η πρώτη ομάδα εστίασης διεξήχθη με τους κοινωνικούς λειτουργούς των δικαιούχων που εκπόνησαν Σχέδια του Προγράμματος (Πέμπτη 27 Απριλίου 2017 και ώρα 12.00-15.00 στο Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογία και Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου). Η δεύτερη ομάδα εστίασης έγινε με τους Επιστημονικά Υπεύθυνους των εγκεκριμένων Σχεδίων των Δικαιούχων (Παρασκευή 5 Μαΐου και ώρα 12.00-15.00 στο Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογία και Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου). Η τρίτη ομάδα εστίασης πραγματοποιήθηκε με τα στελέχη της Διαχειριστικής Αρχής του Προγράμματος (Τετάρτη 14 Ιουνίου και ώρα 14.00-16.00 στο Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού). Βασικός στόχος των αξιολογητών κατά τη διενέργεια των ομάδων εστίασης ήταν να αναδειχθούν εκείνες οι πλευρές του προγράμματος που επέδρασαν στα αποτελέσματά του όπως αυτές έγιναν αντιληπτές από διαφορετικούς κομβικούς συντελεστές της εφαρμογής του.

Η επιλογή των συμμετεχόντων σε επίπεδο ομάδων εστίασης με τους κοινωνικούς λειτουργούς και τους επιστημονικά υπεύθυνους των Δικαιούχων έγινε κυρίως στη βάση της γεωγραφικής τους κατανομής στο λεκανοπέδιο της Αττικής σε συνδυασμό με το κριτήριο της συμμετοχής διαφορετικών κατηγοριών φορέων (δήμοι, ΜΚΟ, φορείς εκκλησίας), το κριτήριο του εύρους της παρέμβασής τους (μικρός έναντι μεγάλου αριθμού ωφελουμένων), καθώς και το κριτήριο της συμμετοχής οργανώσεων εξειδικευμένων σε ειδικές μορφές έλλειψης στέγης (άστεγοι με τοξικές εξαρτήσεις, άστεγοι σε εφηβική ηλικία ή πρόσφατη ενηλικίωση).

Με βάση τα παραπάνω κριτήρια επελέγησαν κοινωνικοί λειτουργοί και επιστημονικά υπεύθυνοι από έντεκα δικαιούχους: Δήμος Αθηναίων, Δήμος Σπάτων – Αρτέμιδας, Φιλόπτωχο Ταμείο Αγίων Ασωμάτων, Δήμος Νέας Ιωνίας, ΜΚΟ Praksis, Ε.Κ.ΠΟ.Σ.Π.Ο. Νόστος, Το Χαμόγελο του Παιδιού, Δήμος Κερατσινίου-Δραπετσώνας, ΜΚΟ Έδρα, Δήμος Βύρωνα και Δήμος Πειραιά. Στην ομάδα εστίασης με τους κοινωνικούς λειτουργούς των Δικαιούχων τελικά συμμετείχαν οι εννέα. Δεν παρευρέθηκαν εκπρόσωποι του Φιλόπτωχου Ταμείου Αγίων Ασωμάτων και του Νόστος. Στην ομάδα εστίασης με τους Επιστημονικά Υπεύθυνους των Δικαιούχων συμμετείχαν οι έξι. Δεν παρευρέθηκαν εκπρόσωποι του Φιλόπτωχου Ταμείου Αγίων Ασωμάτων, του Νόστος, της ΜΚΟ Praksis, του Δ. Βύρωνα και της ΜΚΟ Το Χαμόγελο του Παιδιού. Η τρίτη και τελευταία ομάδα εστίασης διεξήχθη με στελέχη της Διαχειριστικής Αρχής που είχαν ως έργο το συντονισμό, την εποπτεία και τον έλεγχο ορθής εκτέλεσης του

Προγράμματος. Παρακάτω παρουσιάζονται τα βασικά σημεία που προέκυψαν αναφορικά με την εφαρμογή του προγράμματος και τα αποτελέσματά του.

Ο Ρόλος της Κεντρικής Διοίκησης κατά το Στάδιο της Υλοποίησης του Προγράμματος

Τα περισσότερα ζητήματα που τέθηκαν από τις ομάδες εστίασης αφορούσαν στο ρόλο και την εμπλοκή της κεντρικής διοίκησης και της διαχειριστικής αρχής κατά το στάδιο υλοποίησης του Προγράμματος Στέγαση και Επανένταξη. Οι δικαιούχοι και οι κοινωνικοί λειτουργοί έκριναν αυτό το ρόλο αρκετά συγκεντρωτικό. Παρά τις δυνατότητες ευέλικτης εφαρμογής που είχαν αναφορικά με τους ωφελούμενους και τις παροχές του προγράμματος προς αυτούς, θεώρησαν ότι οι κατανομές της χρηματοδότησης μεταξύ των δράσεων (πυλώνων) δεν τους άφηναν μεγάλα περιθώρια ευελιξίας. Πιο συγκεκριμένα το πρόγραμμα αποφασίστηκε να εφαρμοστεί άμεσα μετά την πολιτική απόφαση για την θέσπισή του έχοντας εκ των προτέρων εξασφαλισμένη συνολική χρηματοδότηση από τη διανομή του πρωτογενούς πλεονάσματος της περιόδου 2012-2014. Ο σχεδιασμός του Προγράμματος ανατέθηκε στη Γενική Γραμματεία Πρόνοιας με έντονη την εμπλοκή του τότε αρμόδιου Υφυπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Η αρχική εκδοχή του Προγράμματος διαμορφώθηκε από τα Στελέχη της Γενικής Γραμματείας Πρόνοιας. Κατά τη διαδικασία της διαβούλευσης, παρότι υπήρξε ευρεία συμπερίληψη φορέων, ήταν ελάχιστη η ενεργή συμμετοχή από την πλευρά των δικαιούχων φορέων με τη διατύπωση απόψεων και προτάσεων ανατροφοδότησης στον αρχικό σχεδιασμό.

Οι δικαιούχοι και οι κοινωνικοί λειτουργοί εξέφρασαν την άποψη ότι το Πρόγραμμα είχε βραχεία διάρκεια αναφορικά με τη δυνατότητα επίτευξης των βασικών του στόχων καθώς όλες οι επιμέρους δράσεις του να έπρεπε να ολοκληρωθούν μέσα σε δώδεκα μήνες. Σε αυτό το σύντομο διάστημα οι ωφελούμενοι θα έπρεπε να ενταχθούν σε στέγη, να αποκτήσουν καλά αντανακλαστικά στη συναναστροφή τους με την δημόσια διοίκηση, να αναλάβουν υποχρεώσεις, να επιτύχουν μετά από λίγους μήνες να ενταχθούν στον πυλώνα της απασχόλησης και να είναι γενικά σε θέση να ορθοποδήσουν σε ένα αντικειμενικά μικρό διάστημα. Έτσι, εκ των πραγμάτων όσοι άστεγοι είχαν ειδικές δυσκολίες (π.χ. χρήση ουσιών, ακραία περιθωριοποίηση ή αποθάρρυνση) δεν προτάθηκαν για τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, διότι κρίθηκε ότι δεν θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στις προδιαγραφές του. Από αυτή την οπτική οι δικαιούχοι και οι κοινωνικοί λειτουργοί θεώρησαν ότι το Πρόγραμμα θα έπρεπε να διαθέτει μεγαλύτερη χρονική διάρκεια. Βέβαια για κάτι τέτοιο θα πρέπει να συνεκτιμηθεί ότι η περιορισμένη χρηματοδότηση ενδεχομένως να οδηγούσε στη μείωση του συνολικού αριθμού των ωφελούμενων.

Ένα ακόμα ζήτημα που τέθηκε αφορούσε στα κριτήρια επιλογής των δικαιούχων που, τελικά, χρηματοδοτήθηκαν. Όπως αναφέρθηκε από ορισμένους δικαιούχους, μπορεί μεν να υπήρχαν εκ των προτέρων προσδιορισμένα κριτήρια που στόχευαν στη συμμετοχή όσο περισσότερο μεγαλύτερου αριθμού δικαιούχων φορέων ωστόσο θα έπρεπε να προσμετράται και μια ουσιαστική διάσταση η οποία αφορούσε τις αντικειμενικές δυνατότητες των φορέων να εκπληρώσουν επαρκώς τις υποχρεώσεις τους με βάση το απασχολούμενο στελεχιακό δυναμικό τους. Διατυπώθηκε, επίσης, η κριτική ότι σε πολλές περιπτώσεις δεν υπήρχαν τα περιθώρια απασχόλησης επαρκούς προσωπικού από τους δικαιούχους, λόγω οικονομικών περιορισμών στον προϋπολογισμό του προγράμματος αλλά και τις αδυναμίες των φορέων της ΤΑ να διαθέσουν επαρκή αριθμό από το υπάρχον προσωπικό τους.

Πρέπει σε αυτό το σημείο επίσης να σημειωθεί ότι υφίσταται το ευρύτερο φαινόμενο της υποστελέχωσης των υπηρεσιών. Η εφαρμογή του Προγράμματος έδειξε ότι η μη αξιοποίηση του 10% για τα λειτουργικά έξοδα του προγράμματος από πλευράς των Δικαιούχων, κυρίως των δήμων, οδήγησε σε υπέρογκη επιβάρυνση τις κοινωνικές υπηρεσίες τους. Αυτό τονίστηκε κυρίως γιατί οι άστεγοι είναι μια ομάδα με πολύ ιδιαίτερες δυσκολίες και ανάγκες ενώ τα ίδια τα στελέχη επιφορτίζονται και με άλλα προγράμματα κοινωνικής βοήθειας.

Παράλληλα, η διαδικασία υλοποίησης του Προγράμματος ανέδειξε ότι θα έπρεπε να έχει δοθεί μεγαλύτερη έμφαση σε υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής, νομικής και διαχειριστικής υποστήριξης των ωφελούμενων. Και από τις τρεις ομάδες εστίασης αναφέρθηκε ότι η διάσταση κοινωνικής υποστήριξης παρέμεινε κατά κύριο λόγο σε διακηρυκτικό επίπεδο. Με βάση τον σχεδιασμό και τους οικονομικούς περιορισμούς, οι περισσότεροι φορείς επεδίωξαν πρωτίστως και κυρίως την εκπλήρωση των πυλώνων και των αξόνων που ήταν απαραίτητοι για την εκταμίευση των επιμέρους χρηματοδοτήσεων. Επομένως υπηρεσίες που ήταν υποστηρικτικές και συμπληρωματικές των κύριων δράσεων, τελικά, παραγκωνίστηκαν ή περιθωριοποιήθηκαν.

Πέραν αυτών, ο προϋπολογισμός επιδότησης ενοικίου, δηλαδή ο πρώτος πυλώνας, χαρακτηρίστηκε από τους δικαιούχους και τους κοινωνικούς λειτουργούς ως σχετικά χαμηλός για την ολόπλευρη κάλυψη αναγκών μιας κανονικής κατοικίας. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες, ελάχιστες ήταν οι περιπτώσεις που επετεύχθη η ενοικίαση σπιτιών με παροχή κεντρικού συστήματος θέρμανσης, κάτι που ως ένα βαθμό οφείλεται και στην παύση λειτουργίας αυτών των συστημάτων σε πολλά κτίρια εξαιτίας της κρίσης και της αδυναμίας πολλών ενοίκων σε πολυκατοικίες να καταβάλουν το ποσοστό που τους αντιστοιχεί στην κεντρική θέρμανση. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν να αναζητούνται εναλλακτικές και λιγότερο επαρκείς ενεργειακά λύσεις για την θέρμανση των ωφελούμενων νοικοκυριών.

Ένα άλλο ζήτημα που αφορούσε τον δεύτερο πυλώνα του Προγράμματος, δηλαδή αυτόν της εργασιακής επανένταξης, ήταν ότι δεν ενεπλάκη ο καθ' ύλην αρμόδιος φορέας του ελληνικού

κράτους για την εύρεση απασχόλησης, δηλαδή, ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) και θα έπρεπε η όλη διαδικασία της εργασιακής ένταξης να γίνει από τους κοινωνικούς λειτουργούς χωρίς να διαθέτουν την απαραίτητη τεχνογνωσία. Σε πολλές περιπτώσεις, οι δικαιούχοι φορείς προσανατολίστηκαν προς την επιλογή της ένταξης των ωφελούμενων σε οποιαδήποτε εργασία προκειμένου να απεγκλωβιστούν από την προϋπόθεση κάλυψης της ποσόστωσης του 40% των άμεσα ωφελούμενων που έπρεπε να ενταχθούν στον πυλώνα της απασχόλησης, προκειμένου να τους καταβληθεί η επόμενη δόση χρηματοδότησης. Η εμπλοκή του ΟΑΕΔ θεωρήθηκε απ' όλους ως μια αποτελεσματική λύση για την καλύτερη αναζήτηση θέσεων εργασίας για τους ωφελούμενους.

Εδώ οι δικαιούχοι φορείς έθεσαν το ζήτημα της ενδεχόμενης ενισχυμένης μοριοδότηση των αστέγων προκειμένου να συμμετάσχουν με αυξημένες ευκαιρίες στα άλλα προγράμματα του ΟΑΕΔ. Σχετικά με την τελευταία διάσταση προτάθηκε ως ιδέα η δυνατότητα χρηματοδότησης δράσεων κατάρτισης για όσους δεν εντάσσονται στον Πυλώνα της Εργασιακής Ένταξης. Δηλαδή το 40% των ωφελούμενων να συμμετέχει σε δράσεις επιδοτούμενης απασχόλησης, όπως συνέβη στην πιλοτική εφαρμογή, και οι υπόλοιποι να έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε δράσεις απόκτησης νέων δεξιοτήτων.

Μια ακόμη υπόδειξη βελτίωσης του Προγράμματος που αφορούσε τον σχεδιασμό του – όπως αναφέρθηκε και παραπάνω - ήταν ότι ενδεχομένως θα έπρεπε να έχουν υπάρξει εκ των προτέρων εκστρατείες (ενέργειες ή δράσεις) ευαισθητοποίησης εργοδοτών και ιδιοκτητών ακινήτων στις τοπικές κοινότητες για επίτευξη καλύτερων συνθηκών για τους ωφελούμενους. Το ίδιο ισχύει ευρύτερα και για τις υπηρεσίες των Δήμων. Από τις ομάδες εστίασης καταδείχθηκε ότι σε αρκετές περιπτώσεις οι άλλες υπηρεσίες των δήμων (π.χ. τεχνικές ή οικονομικές) δεν δείχνουν την απαραίτητη ευαισθησία απέναντι στις ιδιαιτερότητες διαχείρισης των προγραμμάτων που απευθύνονται σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες όπως είναι οι άστεγοι κι έτσι δεν διευκολύνθηκε το έγκαιρο ξεπέρασμα γραφειοκρατικών και άλλων διαχειριστικής φύσης, εμποδίων.

Μια σημαντική υπό-παράμετρος που αφορά το κεντρικό επίπεδο της δημόσιας διοίκησης είναι η παθογένεια της γραφειοκρατίας στην Ελλάδα. Καταρχάς, όπως διατυπώθηκε, το Πρόγραμμα χαρακτηρίστηκε από εξαιρετικά χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες. Μεγάλο κομμάτι της ενέργειας και της ενασχόλησης των Δικαιούχων αφιερώθηκε στην επίλυση διοικητικών ή οικονομικών ζητημάτων και όχι στην ενασχόληση με κοινωνικά προβλήματα των ωφελούμενων. Κάτι που σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στη μη αξιοποίηση του 10% του προϋπολογισμού που αφορούσε λειτουργικά έξοδα του προγράμματος. Στις περιπτώσεις που υπήρχε συνεργασία με ΜΚΟ αρκετά από αυτά τα προβλήματα ξεπεράστηκαν διότι δεν υπήρχαν οι διαδικασίες που είναι υποχρεωμένα να ακολουθούν τα ΝΠΔΔ.

Σε δεύτερο επίπεδο, το πλαίσιο λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης και το δυσλειτουργικό θεσμικό περιβάλλον προκάλεσαν, αρκετές φορές, ανυπέρβλητες δυσκολίες στους δικαιούχους του Δημόσιου Τομέα (Περιφέρειες, Δήμοι). Ενδεικτικά αναφέρθηκε ότι σε καθημερινά επιμέρους ζητήματα, όπως είναι η εκταμίευση δαπανών του προϋπολογισμού των Σχεδίων για αγορές από ιδιωτικές επιχειρήσεις, ζητούνταν υπερβολικά πολλά και μη απαραίτητα δικαιολογητικά (βλ. ενδεικτικά ποινικό μητρώο επιχειρηματία, κ.α.).

Ακόμη, η διαδικασία εφαρμογής του Προγράμματος ανέδειξε πολλά προβλήματα στις περιπτώσεις που προέκυψε η ανάγκη αντικατάστασης ωφελούμενων. Σε πολλά παραδείγματα η γραφειοκρατία και οι απαιτούμενες διαδικασίες ήταν εξαιρετικά δύσκολες. Επίσης, προβλήθηκαν πολλές διαφορετικές εικόνες και αντιλήψεις για το ρόλο της διαχειριστικής αρχής από τους δικαιούχους.

Ο αντίκτυπος του προγράμματος στα διαφορετικά επίπεδα εμπλεκόμενων φορέων και δρώντων

Όπως αναφέρθηκε το Πρόγραμμα είχε πολυδιάστατη επίδραση. Διαφορετικά επίπεδα φορέων αλλά και διαφορετικοί εμπλεκόμενοι δρώντες ωφελήθηκαν από την υλοποίηση του. Αυτό γίνεται αντιληπτό μέσα από μια απόπειρα συνολικής προσέγγισης των επιδράσεων του σε διαφορετικούς πυλώνες.

Καταρχάς η διαδικασία υλοποίησης του συμπεριέλαβε δρώντες από διαφορετικά επίπεδα. Η διαχειριστική αρχή συντόνιζε και επόπτευε την εφαρμογή του. Περιφερειακοί και Δημοτικοί φορείς, όπως και Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΜΚΟ, Δημοτικές Επιχειρήσεις, κ.α.) μέσω της εκπόνησης σχεδίων δράσης ανέλαβαν την διαδικασία εκπλήρωσης του. Παράλληλα, στο πρόγραμμα ενεπλάκησαν οι τοπικές κοινωνίες και αγορές. Ιδιοκτήτες ακινήτων ενοικίασαν τα διαμερίσματα τους και εργοδότες προσέφεραν θέσεις εργασίας στους ωφελούμενους του προγράμματος. Για τους τελευταίους υπήρχε, επίσης, η δυνατότητα από το Πρόγραμμα να αξιοποιηθεί μέρος του προϋπολογισμού του Πυλώνα της Στέγασης για αγορά οικοσκευών από ιδιωτικές επιχειρήσεις, αξιοποίηση καρτών σίτισης για αγορές από καταστήματα πώλησης τροφίμων, κ.α.

Όλοι οι συμμετέχοντες στις ομάδες εστίασης τόνισαν ότι οι άστεγοι που εντάχθηκαν στους πυλώνες του Προγράμματος είχαν την ευκαιρία να επιστρέψουν σε μια ασφαλή μορφή αυτόνομης διαβίωσης και, τουλάχιστον, το 40% από αυτούς σε κάθε Σχέδιο να ενταχθούν σε δράση επιδοτούμενης απασχόλησης.

Επιπλέον, το Πρόγραμμα άσκησε σημαντική επίδραση στη φυσιογνωμία των κοινωνικών πολιτικών στέγασης στην Ελλάδα. Μέχρι την έναρξη λειτουργίας του Προγράμματος οι

κοινωνικές πολιτικές στέγασης διέθεταν ένα ξεκάθαρα διαχειριστικό χαρακτήρα. Το Πρόγραμμα «Στέγαση και Επανένταξη» αποτέλεσε μια πρώτη συγκροτημένη απάντηση στη μάχη για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης, έστω και σε πιλοτική μορφή.

Ένα τρίτο στοιχείο είναι ότι το πρόγραμμα είχε θετική επίδραση στην τοπική κοινωνία. Τόσο οι δήμοι, όσο και οι τοπικές επιχειρήσεις ωφελήθηκαν από την παρέμβαση. Οι Δήμοι, αφενός, γιατί με την ευκαιρία αυτή κατάφεραν να μειώσουν σε ένα βαθμό τα δημόσια ορατά φαινόμενα έλλειψης στέγης από τις συνοικίες τους και να ανακουφίσουν ένα μέρος των νοικοκυριών που βρίσκονται υπό την απειλή έξωσης. Επίσης το πρόγραμμα αποτέλεσε για αρκετές κοινωνικές υπηρεσίες στο τοπικό επίπεδο την αφετηρία εξοικείωσης με την λειτουργία προγραμμάτων που υιοθετούν την κουλτούρα ευρωπαϊκών προτζεκτ. Αφετέρου, κάποιες τοπικές επιχειρήσεις ωφελήθηκαν από την αυξημένη κατανάλωση προϊόντων από τους δικαιούχους αλλά και από την επιδότηση της αγοράς οικοσκευών και άλλων απαραίτητων αντικειμένων για την επίπλωση των διαμερισμάτων.

Επιπρόσθετα, το Πρόγραμμα συνέβαλλε θετικά στην εξοικείωση, την συμφιλίωση και την ευαισθητοποίηση των ιδιοκτητών ακινήτων, των εργοδοτών, αλλά και των ευρύτερων – πέραν των κοινωνικών - υπηρεσιών των Δήμων απέναντι σε μια ευάλωτη κοινωνικά ομάδα που αντιμετωπίζεται με καχυποψία, επιφυλακτικότητα, ίσως πολλές φορές και με φόβο από την κοινή γνώμη.

Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι με βάση τις γνώμες που διατυπώθηκαν στις ομάδες εστίασης θετική ήταν η αποτίμηση του Προγράμματος και με όρους συμβίωσης στις τοπικές γειτονιές και συνοικίες. Αυτό συμπεραίνεται από την ομόφωνη παραδοχή των συμμετεχόντων, ότι δεν παρατηρήθηκαν έντονες αντιδράσεις ή δυσαρέσκειες από τους γείτονες και την κοινότητα εν γένει κατά την διαμονή των αστέγων στα επιδοτούμενα διαμερίσματα. Ιδιαίτερα δε, σε περιπτώσεις μικρών Δήμων και μικρού αριθμού ωφελούμενων αστέγων φαίνεται ότι το Πρόγραμμα είχε μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα γιατί μέσα από το διαπροσωπικό δίκτυο κοινωνικών σχέσεων οι δικαιούχοι είχαν σχετικά ευκρινέστερη εικόνα για το ποιοι έπρεπε να ωφεληθούν.

Παράλληλα, το Πρόγραμμα συνέβαλλε στον αποσυνωστισμό των κοινωνικών ξενώνων, οι οποίοι την περίοδο της οικονομικής κρίσης χαρακτηρίζονται από υπερπληρότητα και, κατά προέκταση, έδωσε τη δυνατότητα κάλυψης νέων στεγαστικών αιτημάτων σε αυτούς από άστεγους που ζουν στο δρόμο και βρίσκονται σε αναμονή για μια στεγαστική θέση. Ακόμη, η εφαρμογή του Προγράμματος αποτέλεσε έναν ουσιαστικό κυματοθραύστη στο εντεινόμενο πρόβλημα των υπό έξωση νοικοκυριών.

Από την άλλη πλευρά, ορισμένοι δικαιούχοι και κοινωνικοί λειτουργοί τόνισαν ότι ενώ το Πρόγραμμα παρείχε την δυνατότητα μετάβασης σε αυτόνομες μορφές διαβίωσης, πολλοί

άστεγοι ήταν επιφυλακτικοί στη συμμετοχή τους. Κι αυτό γιατί υπήρχε διάχυτος ο φόβος ότι, λόγω του βραχυχρόνιου χαρακτήρα του, ενδεχομένως θα έχαναν την θέση που τώρα κατείχαν στον κοινωνικό ξενώνα ή τις κοινωνικές διευθετήσεις και τα καταφύγια που είχαν αυτή τη στιγμή εξασφαλίσει κατά την διαβίωση στο δρόμο. Ήταν επομένως αρκετά προβληματισμένοι μπροστά στον κίνδυνο σύντομα να καταλήξουν στην ίδια κοινωνική θέση και, μάλιστα, με χειρότερους κοινωνικούς όρους, καθώς θα ξεκινούσαν την προσπάθεια τους από την αρχή.

Ένα σημείο ερμηνείας του φαινομένου αυτού ήταν η έλλειψη μέριμνας για την επαρκή προετοιμασία των αστέγων για την ένταξη τους στο Πρόγραμμα. Κυρίως οι κοινωνικοί λειτουργοί ανέφεραν την απουσία ενός προπαρασκευαστικού σταδίου εξοικείωσης των αστέγων με επιμέρους πτυχές του Προγράμματος. Πολλές περιπτώσεις αστέγων βίωσαν μια άτυπη 'ιδρυματοποίηση' ως προς τους Δικαιούχους. Με άλλα λόγια δεν φάνηκαν έτοιμοι για αυτόνομη διαβίωση με την απλή προσφορά κατοικίας. Αντίθετα, φάνηκε να είναι εξαρτημένοι από την συνδρομή των Δικαιούχων για κάθε ζήτημα που αφορούσε καθημερινά διαδικαστικά ζητήματα τους, κάτι που θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί με τη διαθεσιμότητα μεγαλύτερου χρόνου και περισσότερων πόρων για την προετοιμασία και τη στήριξη τους.

Δύο τελευταίες επισημάνσεις αφορούν τους ωφελούμενους νεαρής ηλικίας αλλά και τα έμμεσα ωφελούμενα παιδιά των αστέγων. Για την πρώτη περίπτωση, η εφαρμογή του Προγράμματος έδειξε ότι οι νεότεροι σε ηλικία άστεγοι όταν ανήκαν σε συγκεκριμένες ομάδες όπως είναι τα εγκαταλειμμένα παιδιά (βλ. Χαμόγελο του Παιδιού) (δεν είχε να κάνει με την ηλικία αλλά με άλλα χαρακτηριστικά σε συνδυασμό με την ηλικία) είχαν μεγαλύτερη διάθεση για κοινωνική ένταξη συγκριτικά με άλλους. Για την δεύτερη περίπτωση, επισημάνθηκε ότι το Πρόγραμμα είχε καταλυτική επίδραση στην ουσιαστική εξάλειψη του στιγματισμού που βιώνουν τα παιδιά των αστέγων στο εκπαιδευτικό σύστημα και εν γένει στη συναναστροφή τους με τους συνομηλίκους τους, εξαιτίας της κακής κοινωνικής κατάστασης των γονέων τους αλλά και των ίδιων.

Ο προσανατολισμός του προγράμματος ως προς την επιλογή ωφελούμενων στην θεωρία και την πράξη

Μια γενική παραδοχή από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη ήταν ότι το Πρόγραμμα ήταν ιδιαίτερα ευρύ ως προς τον προσανατολισμό του προς αστέγους με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αν και οι προτεραιότητές του ήταν κυρίως προς όσους διαμένουν σε ξενώνες ή ήταν σε καθεστώς έξωσης διότι θεωρήθηκε ότι θα ήταν περισσότερο εύκολο να επανενταχθούν πριν υποπέσουν σε καθεστώς περιθωριοποίησης και αποκλεισμού.

Εξαιτίας αυτού του γεγονότος και σε συνδυασμό με τη σχετικά σύντομη διάρκεια του προγράμματος (12 μήνες) οι συμμετέχοντες στις ομάδες εστίασης τόνισαν ότι οι δικαιούχοι είχαν την τάση να επιλέγουν πρωτίστως τους άστεγους με τα λιγότερα προβλήματα, οι οποίοι συνήθως ήταν σε κατάσταση ανάγκης εξαιτίας αμιγώς οικονομικών προβλημάτων και όχι άλλων επιβαρυντικών παραγόντων. **Μια ενδεικτική περίπτωση του χαρακτήρα του Προγράμματος ήταν η διακριτική ευχέρεια των δικαιούχων να στραφούν κυρίως προς τα υπό έξωση νοικοκυριά και όχι τόσο σε άστεγους που ζουν στο δρόμο και άρα έχουν περισσότερα κοινωνικά προβλήματα.**

Για παράδειγμα, άστεγοι με ψυχικά νοσήματα ή άστεγοι με προβλήματα εξάρτησης από ναρκωτικά ή αλκοόλ ήταν πολύ δύσκολο να ενταχθούν σε ένα πρόγραμμα με οριζόντιο χαρακτήρα διαθέσιμων εργαλείων αλλά και γενικών προϋποθέσεων. Για τον λόγο αυτό, στο πλαίσιο της βελτίωσης του Προγράμματος, διατυπώθηκε η ανάγκη μεγαλύτερης εξειδίκευσης στη στόχευση του προγράμματος σε ειδικές ομάδες αστέγων με ανάλογη διαφοροποίηση στο μείγμα των παρεμβάσεων αλλά και στη διάρκεια τους. Θα μπορούσαν δηλαδή να θεσμοθετηθούν επιμέρους δράσεις περισσότερο εστιασμένες στα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε φαινομένου έλλειψης στέγης.

Ο ρόλος της διαχειριστικής αρχής κατά τις διαδικασίες συντονισμού και παρακολούθησης του προγράμματος Στέγαση και Επανένταξη

Ιδιαίτερα ήταν τα ζητήματα που αναφέρθηκαν στις ομάδες εστίασης σχετικά με τον ρόλο της Διαχειριστικής Αρχής κατά τις διαδικασίες συντονισμού και παρακολούθησης του προγράμματος Στέγαση και Επανένταξη. Όπως ανέφεραν όλοι οι συμμετέχοντες, η Διαχειριστική Αρχή διοχέτευσε μεγάλη ενέργεια και διάθεση στο στάδιο της προετοιμασίας και της επίβλεψης του Προγράμματος επιδιώκοντας να δώσει ικανοποιητικές απαντήσεις σε οποιοδήποτε ζήτημα ανέκυπτε. Ωστόσο, αναφέρθηκε μια σειρά θεμάτων που εκτιμήθηκε ότι μπορούν να οδηγήσουν σε ακόμα ουσιαστικότερη βελτίωση της λειτουργίας της στις μελλοντικές εφαρμογές του Προγράμματος.

Μια πρώτη επισήμανση είναι ότι η Διαχειριστική Αρχή, παρότι επέδειξε μεγάλο ενδιαφέρον και ζήλο, **φάνηκε να μην έχει ιδιαίτερη εμπειρία από τον τρόπο λειτουργίας των κοινωνικών υπηρεσιών των Δικαιούχων** και θα έπρεπε να ενισχυθεί η στελέχωσή της με ειδικούς στις ευάλωτες και κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

Ακόμη, αναφέρθηκε ότι η διαρκής επικοινωνία της Διαχειριστικής Αρχής με τους δικαιούχους φορείς δεν είχε πάντα τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα. Αντίθετα, αυτό σε ορισμένες περιπτώσεις δικαιούχων ερμηνεύθηκε ως καχυποψία της Διαχειριστικής

Αρχής απέναντι στους, θεωρώντας ότι η αναμειγνύεται σε υπερβολικό βαθμό στα καθημερινά ζητήματα του προγράμματος.

Σημαντικά όμως ζητήματα τέθηκαν και σχετικά με τις διαδικασίες των επιμέρους χρηματοδοτήσεων των φορέων. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι εφαρμογή του Προγράμματος χαρακτηρίστηκε από καθυστερήσεις στην καταβολή των χρηματοδοτήσεων. Αυτό κυρίως συνέβη εξαιτίας του μεγάλου όγκου παραστατικών που θα έπρεπε να εμφανίζουν οι Δικαιούχοι και που συχνά επιβράδυνε την διαδικασία άντλησης χρηματοδότησης αν και σε πολλές περιπτώσεις αυτό το πρόβλημα λύθηκε με τη χρήση «διατακτικών». Η καθυστέρηση εκταμίευσης των χρηματοδοτήσεων, από μέρους των δικαιούχων, φάνηκε ότι είχε επιπτώσεις και ως προς τους ωφελούμενους καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις αυτοί πιέζονταν από τους ιδιοκτήτες των ακινήτων που ανέμεναν τις πληρωμές. Οι συμμετέχοντες δικαιούχοι και κοινωνικοί λειτουργοί ανέφεραν ότι δεν ήταν λίγα τα περιστατικά στα οποία οι δεύτεροι ενοχλούσαν και προειδοποιούσαν τους πρώτους ότι θα τους κάνουν έξωση με συνέπεια να δημιουργούνται εντάσεις και τριβές.

Τέλος ορισμένοι κοινωνικοί λειτουργοί ανέφεραν ότι πολλές από τις κατευθύνσεις της Διαχειριστικής Αρχής δεν ήταν τυποποιημένες αλλά προφορικές ή μέσω εξατομικευμένης ηλεκτρονικής επικοινωνίας μαζί τους με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν πάντα και παντού ευκρινείς και συγκροτημένες κατευθύνσεις σε διάφορα θέματα που προέκυπταν. Από την άλλη πλευρά, η χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε εξατομικευμένη βάση από μέρους της Διαχειριστικής Αρχής στην επικοινωνίας της με τους δικαιούχους διασφάλιζε τον επίσημο και τυπικό χαρακτήρα της επικοινωνίας και ταυτόχρονα προσέδιδε ευελιξία και προσαρμοστικότητα στις κατευθύνσεις πού έδινε προς τους δικαιούχους μέσω του οδηγού εφαρμογής του προγράμματος και του ηλεκτρονικού συνδέσμου απαντήσεων σε «συχνές ερωτήσεις» αναφορικά με το πρόγραμμα.

Σε κάθε περίπτωση οι δικαιούχοι και οι κοινωνικοί λειτουργοί έθεσαν το ζήτημα σαφέστερων, γραπτών και τυποποιημένων οδηγιών που να είναι διαθέσιμες σε όλους τους Δικαιούχους και όχι μόνο σε όποιον ρωτάει για ένα ζήτημα (π.χ. δημιουργία μιας ανοικτής πλατφόρμας επικοινωνίας των εμπλεκόμενων). Αν και ο πιλοτικός χαρακτήρας του προγράμματος, επέβαλε, εκ των πραγμάτων τη συχνή χρήση «εξατομικευμένης» πληροφόρησης, η Διαχειριστική Αρχή θα μπορούσε για τις επόμενες φάσεις του Προγράμματος να αξιοποιήσει τον πλούτο των στοιχείων που διαθέτει από την επικοινωνία με τους φορείς μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και να κωδικοποιήσει μεγάλο μέρος του σε τυποποιημένες διατυπώσεις.

Ο ρόλος των δικαιούχων κατά το στάδιο υλοποίησης του προγράμματος Στέγαση και Επανένταξη

Μια τελευταία διάσταση που αναδείχθηκε από τις ομάδες εστίασης είναι ο ρόλος των δικαιούχων κατά τις διαδικασίες υλοποίησης του προγράμματος. Ένα πρώτο ζήτημα είναι ότι οι (δυνητικοί τότε) δικαιούχοι δεν ήταν ιδιαίτερα ενεργοί κατά τις διαδικασίες διαβούλευσης στο στάδιο του σχεδιασμού του προγράμματος. Επίσης, κατά την εφαρμογή των εγκεκριμένων σχεδίων τους δεν προσανατολίστηκαν προς την αναζήτηση συμπληρωματικών για την λειτουργία του προγράμματος πόρων (εκτός της χρηματοδότησης του προγράμματος) παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Αντίθετα, αρκέστηκαν αποκλειστικά στους πόρους που διατέθηκαν από την κεντρική διοίκηση.

Το δεύτερο ζήτημα αφορά τον Πυλώνα της Εργασιακής Ένταξης. Αυτό έγινε αρκετές φορές μόνο διεκπεραιωτικά , σε θέσεις απασχόλησης που ήταν προσωρινές, ευέλικτες ή και μερικής απασχόλησης και δευτερευόντως σε θέσεις πλήρους απασχόλησης με προοπτική συνέχισης της απασχόλησης μετά τη λήξη της επιδότησης. **Σε αυτό συνετέλεσε και το γεγονός ότι η Διαχειριστική Αρχή αποδέχονταν οποιαδήποτε μορφή τυπικής απασχόλησης (μερική, πλήρης, ορισμένου χρόνου, με εργόσημο) ως ανταποκρινόμενη στα κριτήρια που είχε ο Πυλ**ώνας της Εργασιακής Ένταξης, αφού ο απώτερος σκοπός ήταν-με δεδομένες τις δυσμενείς συνθήκες της κρίσης- να ενισχυθεί η επαφή των ωφελούμενων με τον κόσμο της εργασίας έστω και προσωρινά. Επιπλέον, υπήρξε μεγάλη απροθυμία για την έναρξη ατομικής επιχείρησης, κάτι που, ως ένα βαθμό, οφείλεται στα προβλήματα χρεών προς το δημόσιο που αντιμετώπιζαν αρκετοί ωφελούμενοι αλλά και στην αρνητική τους εμπειρία από τη λειτουργία ατομικής επιχείρησης κατά το παρελθόν.

Τέλος, αναδείχθηκε ως πρόβλημα η προσωρινή απασχόληση αρκετών στελεχών του προγράμματος, ειδικά σε δικαιούχους όπως είναι οι ΜΚΟ όπου, σε κάποιες περιπτώσεις, εργάστηκαν στελέχη με προσωρινή απασχόληση, στελέχη που διέκοψαν τη συνεργασία στη διάρκεια του προγράμματος και στελέχη που ανέλαβαν καθήκοντα κατά τα τελευταία στάδια υλοποίησης των σχεδίων. Ως αποτέλεσμα, εμφανίστηκαν ασυνέχειες και φαινόμενα αποσπασματικότητας στις παρεμβάσεις των δικαιούχων υποσκάπτοντας έτσι την αναγκαία εμπιστοσύνη που θα πρέπει να υπάρχει μεταξύ των στελεχών του προγράμματος και των ωφελούμενων.

Προοπτικές

Από τις ομάδες εστίασης επισημάνθηκε ότι το πρόγραμμα ‘Στέγαση και Επανένταξη’ ήταν μια σημαντική, αν και καθυστερημένη, αρχή στη μάχη για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης στην Ελλάδα της κρίσης. Σημαντικός αριθμός αστέγων εξασφάλισε για, τουλάχιστον, 12 μήνες ασφαλή και αξιοπρεπή κατοικία, ενισχύθηκαν οι κοινωνικές τους επαφές και αρκετοί απέκτησαν εργασία, έστω και προσωρινά. Στο πλαίσιο των μελλοντικών προοπτικών εφαρμογής του, σημειώνεται η ανάγκη μιας περισσότερο μακροπρόθεσμης και συστηματικότερης λειτουργίας του. Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των δήμων. Οι δήμοι με τις ισχύουσες διατάξεις που τους διέπουν είναι δυσλειτουργικοί στην ανάπτυξη άμεσων αντανακλαστικών, τα οποία είναι απαραίτητα για τα χαρακτηριστικά ενός προγράμματος όπως αυτό. Για τους λόγους αυτούς προτείνεται η ένταξη του προγράμματος σε ένα πλαίσιο εξαίρεσης για ανθρωπιστικούς λόγους, όπως δηλαδή συμβαίνει για τα προγράμματα κοινωνικής προστασίας των προσφύγων.

Παράλληλα, επισημαίνεται η ανάγκη αποφασιστικής στελέχωσης του με πρόσθετους ανθρώπινους πόρους, με αποκλειστικό αντικείμενο την εφαρμογή του συγκεκριμένου προγράμματος. Η πρόσληψη ειδικού προσωπικού για την εφαρμογή μιας δράσης σε μια ευάλωτη κοινωνικά ομάδα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση επιτυχούς εκπλήρωσης της. Ακόμα, για να αποφεύγονται φαινόμενα παρερμηνειών και έλλειψης συνεννόησης, θα πρέπει να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο ο συντονισμός μεταξύ της διαχειριστικής αρχής και των δικαιούχων.

Σημαντική θεωρήθηκε για την καλύτερη εκπλήρωση του προγράμματος μια προπαρασκευαστική εκστρατεία ευαισθητοποίησης σε ιδιοκτήτες ακινήτων, εργοδότες αλλά και παραγωγικούς συντελεστές των τοπικών κοινωνιών καθώς και στις υπηρεσίες των δήμων (εκτός της κοινωνικής) που εμπλέκονται με το στάδιο υλοποίησης του προγράμματος. Μια τέτοια μέριμνα θα καλλιεργήσει ένα γόνιμο έδαφος για μια σαφώς βελτιωμένη εφαρμογή του προγράμματος στο μέλλον.

Τέλος, απαράκαμπτη θεωρείται η αναγκαιότητα εξακολούθησης διασύνδεσης του πυλώνα της στέγασης με έναν πυλώνα εισοδηματικής υποστήριξης. Κατά την πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος ο δεύτερος πυλώνας ήταν εκείνος της εργασιακής επανένταξης. Ήδη έχει δρομολογηθεί η διασύνδεση του με το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης. Αν ο πυλώνας της στέγασης προσφέρει την ανάκτηση της ασφάλειας, τότε ο πυλώνας της εισοδηματικής υποστήριξης ή της επιδοτούμενης απασχόλησης προσφέρει την προοπτική της ελπίδας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1 Ερωτηματολόγιο Αστέγων

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ

Ερωτηματολόγιο προς τους ωφελούμενους αστέγους

Γεια σας,

Σας καλώ από το Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ονομάζομαι…… και είμαι ερευνητής της ομάδας αξιολόγησης του Προγράμματος ΣΤΕΓΑΣΗ- ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ από το οποίο επιδοτηθήκατε. Μπορείτε να διαθέσετε μερικά λεπτά για να μου πείτε τη γνώμη σας γι΄ αυτό απαντώντας σε μερικές ερωτήσεις που έχουμε ετοιμάσει; Συνολικά η συνομιλία μας δεν θα ξεπεράσει τα 7-8 λεπτά.

1. Για πόσο καιρό, μέχρι σήμερα, είστε στο πρόγραμμα επιδοτούμενης κατοικίας «ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ»;

Μέχρι 6 μήνες από 7-12 μήνες πάνω από 12 μήνες

2. Πριν το πρόγραμμα κάνατε χρήση:

	Μέχρι 2(δύο) απαντήσεις
Ξενώνα	
Κέντρου ημερήσιας φροντίδας	
Μονάδων υποστήριξης δρόμου	
Τίποτε από τα παραπάνω	
Άλλο /τι;	

3. Πόσο καιρό είσαστε χωρίς κατάλληλη κατοικία πριν την ένταξή σας στο πρόγραμμα;

Μέχρι 6 μήνες από 7-12 μήνες 13 μήνες-2 χρόνια 3-4 χρόνια 5 έτη και πάνω

4. Στο πλαίσιο του προγράμματος ωφεληθήκατε από:

Α	Επιδοτούμενο ενοίκιο	ΠΗΓΑΙΝΕ ΕΡΩΤΗΣΗ 5
Β	Επιδότηση επισκευής οικίας	ΠΗΓΑΙΝΕ ΕΡΩΤΗΣΗ 11

5. Αν επιδοτείται το ενοίκιό σας το σπίτι που μένετε είναι:

	ΝΑΙ	ΟΧΙ
1.		
Νεόδμητο		
Πρόσφατα ανακαινισμένο		
10-20 ετών		
Από 21-40 ετών		
Πάνω των 40 ετών		
2		
Υπόγειο		
Ημι-υπόγειο		
Ισόγειο		
Πρώτος όροφος		
Δεύτερος όροφος και πάνω		
Δώμα		
3		
Έχει βεράντα		
Έχει πρόσοψη σε δρόμο		
Έχει πρόσοψη σε ακάλυπτο		
4		
Είναι ευρύχωρο		
Καλοδιατηρημένο		
Φωτεινό		
5		
Κατάλληλα επιπλωμένο		
Με επαρκείς οικοσυσκευές		

6. Μένετε: μόνος με συγκάτοικο με άλλα μέλη της οικογένειά σας

7. Πως χαρακτηρίζετε τις σχέσεις σας με τους γείτονές;

	Μία απάντηση
Φιλικές	
Τυπικές	
Αδιάφορες	
Με τριβές	
Κακές	
Δεν έχω σχέσεις	

8. Πως χαρακτηρίζετε τις σχέσεις σας με τον ιδιοκτήτη του σπιτιού;

	Μία απάντηση
Φιλικές	
Τυπικές	
Αδιάφορες	
Με τριβές	
Κακές	
Δεν έχω σχέσεις	

9. Θα συνεχίσετε να μένετε σ' αυτό το σπίτι μετά τη λήξη της επιδότησης;

ΝΑΙ ΟΧΙ

10. Αν ΟΧΙ γιατί;

	Μία απάντηση
Ακριβό ενοίκιο	
Δεν μου το νοικιάζει ο ιδιοκτήτης	
Δεν μπορώ να καλύψω τα έξοδα κοινοχρήστων	
Άλλο/τι	

ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 12

ΓΙΑ ΟΣΟΥΣ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 4 ΟΤΙ ΕΠΙΔΟΤΗΘΗΚΑΝ ΓΙΑ ΕΠΙΚΕΥΑΣΟΥΝ ΤΗΝ ΟΙΚΙΑ ΤΟΥΣ

11. Αν λάβατε επιδότηση για την επισκευή της οικίας σας η επιδότηση ήταν:

	Μία απάντηση
Επαρκής	
Μέτρια	
Περιορισμένη	
Ασήμαντη	

ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 12

12. Στο πλαίσιο του προγράμματος ωφεληθήκατε από:

Α	Επιδότηση δημιουργίας δικής σας επιχείρησης	ΠΗΓΑΙΝΕ ΕΡΩΤΗΣΗ 13

Β	Επιδότηση μισθωτής εργασίας	ΠΗΓΑΙΝΕ ΕΡΩΤΗΣΗ 19
Γ	Εξακολουθείτε να είστε άνεργος	ΠΗΓΑΙΝΕ ΕΡΩΤΗΣΗ 26
Δ	Απασχόληση στην αγροτική οικονομία	ΠΗΓΑΙΝΕ ΕΡΩΤΗΣΗ 29

ΓΙΑ ΟΣΟΥΣ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 12 ΟΤΙ ΕΠΙΔΟΤΗΘΗΚΑΝ ΓΙΑ ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΟΥΝ ΔΙΚΗ ΤΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

13. Αν επιδοτηθήκατε για να δημιουργήσετε τη δικής σας επιχείρηση η επιδότηση που λάβατε ήταν:

Επαρκής	
Μέτρια	
Περιορισμένη	
Ασήμαντη	

14. Πως βαθμολογείτε την υποστήριξη που σας παρείχαν τα στελέχη του προγράμματος για την έναρξη της επιχείρησης με άριστα το 10;
    1……..10

15. Πως βαθμολογείτε την υποστήριξη που σας παρέχουν τα στελέχη του προγράμματος για τη λειτουργία της επιχείρησή σας με άριστα το 10;
    1……..10

16. Αντιμετωπίσατε κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες για την έναρξη λειτουργίας της επιχείρησής σας;

    ΝΑΙ 0ΧΙ

17. Αν ΝΑΙ τι είδους δυσκολίες;

	Πολλές απαντήσεις
Έπρεπε να ξεπεραστούν προηγούμενες εκκρεμότητες με τον ασφαλιστικό φορέα	
Έπρεπε να ξεπεραστούν προηγούμενες εκκρεμότητες με την εφορία	
Έπρεπε να ξεπεραστούν προηγούμενες εκκρεμότητες με την τράπεζα	
Έπρεπε να ξεπεραστούν προηγούμενες εκκρεμότητες με το Δήμο	
Άλλο/τι	

18. Πως κρίνετε τη συμβολή των στελεχών του προγράμματος στο ξεπέρασμα των παραπάνω δυσκολιών:

Ασήμαντη	
Περιορισμένη	

Πολύ χρήσιμη	
Καθοριστική	
Δεν υπήρξε υποστήριξη	

ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 29

ΓΙΑ ΟΣΟΥΣ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 12 ΟΤΙ ΕΠΙΔΟΤΗΘΗΚΑΝ ΓΙΑ ΜΙΣΘΩΤΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

19. Σε τι ειδικότητα εργάζεστε;
    (Ανοιχτή)…….
20. Η εργασία σας είναι:

	Μία απάντηση
Απαιτητική	
Με εξαντλητικά ωράρια	
Με κακές συνθήκες	
Ικανοποιητική	
Πολύ ικανοποιητική	

21. Οι συνάδελφοι σας είναι:

	Μία απάντηση
Φιλικοί	
Υποστηρικτικοί	
Τυπικοί	
Αδιάφοροι	
Εχθρικοί	

22. Ο εργοδότης σας είναι:

	Μία απάντηση
Φιλικός	
Υποστηρικτικός	
Τυπικός	
Αδιάφορος	

23. Με άριστα το 10 πόσο θα βαθμολογούσατε την ικανοποίησή σας από την εργασία σας;
    1……..10

24. Εκτιμάτε ότι θα παραμείνετε στην εργασία μετά τη λήξη της επιδότησης;
    ΝΑΙ ΟΧΙ

25. Αν ΟΧΙ γιατί; (Μέχρι τρεις λόγους)
    1ος λόγος……..
    2ος λόγος……..
    3ος…….

ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 29

ΓΙΙΑ ΟΣΟΥΣ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 12 ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ

26. Αν δεν εργάζεστε κάνετε κάποια από τις παρακάτω ενέργειες;

	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ			
	Τουλάχιστον κάθε μέρα	Τουλάχιστον μία φορά τη βδομάδα	Τουλάχιστον μία φορά κάθε 15 μέρες	Τουλάχιστον 1 φορά το μήνα
Ψάχνω στις αγγελίες				
Ρωτάω γνωστούς και φίλους				
Επισκέπτομαι το γραφείο ευρέσεως εργασίας(ΟΑΕΔ)				
Επισκέπτομαι την κοινωνική υπηρεσία του δήμου ή ΜΚΟ				
Στέλνω βιογραφικά μου				
Αναζητώ σεμινάρια για τη βελτίωση των προσόντων μου				

27. Ποια είναι η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετωπίζετε για την εύρεση εργασίας;

	Μία απάντηση
Δεν έχω πρόσβαση σε τηλέφωνο	
Δεν έχω πρόσβαση σε ίντερνετ	
Δεν έχω σταθερή κατοικία	
Δεν γνωρίζω Η/Υ	
Δεν υπάρχουν θέσεις εργασίας στην ειδικότητά μου	
Δεν υπάρχουν καθόλου(γενικά) θέσεις εργασίας	
Άλλο	

28. Πως βαθμολογείτε την υποστήριξη που σας παρέχουν τα στελέχη του προγράμματος για την εύρεση εργασίας με άριστα το 10;

    1……..10

ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 29

----------ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ…….

29. Κάθε πότε έχετε επαφή με στέλεχος του προγράμματος (σύμβουλο, κοινωνικό λειτουργό κ.α)

Τουλάχιστον 1 φορά τη μέρα	
Τουλάχιστον 1 φορά τη βδομάδα	
Τουλάχιστον 1 φορά στις 15 μέρες	
Τουλάχιστον 1 φορά το μήνα	
Σπάνια	

30. Τι από τα παρακάτω ανταποκρίνεται στην άποψή σας για την κοινωνική λειτουργό;

ΕΙΝΑΙ:	Μία απάντηση
Τυπική	
Φιλική	
Υποστηρικτική	
Αδιάφορη	
Ανεπαρκής	

31. Με ποιον από τους παρακάτω τρόπους ήρθατε σε επαφή με τη δομή υποστήριξης- υπηρεσία του προγράμματος;

	Μία απάντηση
Είχα επαφή μαζί τους πριν το πρόγραμμα	
Με βρήκαν αυτοί	
Πήγα μαζί με γνωστό μου που τους ήξερε	
Έμαθα για το πρόγραμμα και απευθύνθηκα μόνος μου σε αυτούς	
Αλλο	

32. Πως χαρακτηρίζετε το πρόγραμμα αναφορικά με την κάλυψη των παρακάτω αναγκών σας;

	Ανεπαρκής(1)	Περιορισμένη(2)	Επαρκής(3)	Πολύ επαρκής4-5)
Ανάγκη Στέγασης				
Ανάγκη διατροφής				
Ανάγκη ένδυσης				
Άλλο				

33. Ποια είναι η άποψή σας για το πρόγραμμα;

	Συμφωνώ	Ούτε Συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ
Πολύ χρήσιμο			
Απαραίτητο			
Γραφειοκρατικό			
Πολύ αυστηρών προδιαγραφών			

34. Κάθε πόσο έχετε επαφές(τηλεφωνικές ή δια ζώσης) με τα παρακάτω άτομα που ζουν κοντά σας ;

	Κάθε	Κάθε	Κάθε	Κάθε	Κάθε 2-	Κάθε	Μία	Πολύ

	μέρα	βδομάδα	15 μέρες	μηνα	3 μήνες	6μηνο	φορά το χρόνο	σπάνια
Φίλοι								
Γείτονες								
Συγγενείς								
Άλλα μέλη οικογένειας (γονείς-αδέλφια-παιδιά)								

35. Κάθε πότε έχετε επαφές με τα παρακάτω άτομα που δεν ζουν κοντά σας;

	Κάθε μέρα	Κάθε βδομάδα	Κάθε 15 μέρες	Κάθε μήνα	Κάθε 2-3 μήνες	Κάθε 6μηνο	Μία φορά το χρόνο	Πολύ σπάνια
Φίλοι								
Συγγενείς								
Άλλα μέλη οικογένειας (γονείς-αδέλφια-παιδιά)								

36. Κάθε πότε συμμετέχετε στις παρακάτω δραστηριότητες;

	Κάθε μέρα	Κάθε βδομάδα	Κάθε 15 μέρες	Κάθε μήνα	Κάθε 2-3 μήνες	Κάθε 6μηνο	Μία φορά το χρόνο	Πολύ σπάνια
Αθλητικές								
Καφέ/ποτό με άλλους								
Κινηματογράφος								
Θέατρο								
Εκδηλώσεις ψυχαγωγίας Δήμου ή ΜΚΟ								

37. Δημογραφικά Στοιχεία:

Φύλο	Α	Γ
Ηλικία	Έως 35 ετών	
	36-50 ετών	
	51-67 ετών	
	68 ετών και πάνω	
Εκπαίδευση	Δημοτικό	
	3τάξιο Γυμνάσιο	
	Λύκειο/εξατάξιο Γυμνάσιο	
	ΑΕΙ-ΤΕΙ	
	Μεταπτυχιακές σπουδές	
Επάγγελμα		
Οικογενειακή Κατάσταση	Μόνος	
	Διαζευγμένος	
	Παντρεμένος	
	Παντρεμένος με παιδιά	
	Συζώ	

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

2 Ερωτηματολόγιο Ιδιοκτητών

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ

Ερωτηματολόγιο προς ιδιοκτήτες ενοικιαζόμενων κατοικιών

Γεια σας,

Σας καλώ από το Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ονομάζομαι…… και είμαι ερευνητής της ομάδας αξιολόγησης του Προγράμματος ΣΤΕΓΑΣΗ- ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ από το οποίο επιδοτηθήκατε για την ενοικίαση του σπιτιού σας. Μπορείτε να διαθέσετε μερικά λεπτά για να μου πείτε τη γνώμη σας γι΄ αυτό απαντώντας σε μερικές ερωτήσεις που έχουμε ετοιμάσει; Συνολικά η συνομιλία μας θα διαρκέσει περίπου 5 λεπτά.

1. Πως ενημερωθήκατε για το πρόγραμμα επιδότησης του ενοικίου «ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ»;

	Μία απάντηση
Από στέλεχος του Δήμου	
Από Στέλεχος της ΜΚΟ	
Από Στέλεχος της εκκλησίας	
Από τον μεσίτη	
Μέσω internet	
Από το ΚΕΠ της περιοχής μου	
Μέσω γνωστών/φίλων	
Από συγγενείς	
Άλλο/Ποιο	

2. Ποιος ανέλαβε αρχικά την πρωτοβουλία για τη μίσθωση του ακινήτου μέσω του προγράμματος;

	Μία απάντηση
Εγώ ο ίδιος	
Ο μεσίτης	
Στέλεχος του προγράμματος(Δήμου ή ΜΚΟ)	
Ο ένοικος	
Άλλο/ποιο	

3. Αντιμετωπίσατε κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες προκειμένου να ολοκληρωθεί η μίσθωση του ακινήτου;

ΝΑΙ ΟΧΙ

4. Αν ΝΑΙ τι είδους δυσκολίες;

Αναφορικά με το σπίτι:

	Πολλές απαντήσεις
Έπρεπε να γίνουν επισκευές	
Έπρεπε να γίνουν βαψίματα	
Άλλο/ποιο;	

Αναφορικά με τη συναλλαγή με το δημόσιο

	Πολλές απαντήσεις
Έπρεπε να εξοφλήσω τους λογαριασμούς ΔΕΚΟ	
Έπρεπε να εξοφλήσω τις οφειλές προς το Δήμο	
Έπρεπε να εξοφλήσω τον ΕΝΦΙΑ	
Έπρεπε αποκτήσω φορολογική ενημερότητα	
Άλλο/ποιο;	

5. Είχατε κάποιους ενδοιασμούς όσον αφορά τη μίσθωση του ακινήτου μέσω του προγράμματος;

ΝΑΙ ΟΧΙ

6. Αν ΝΑΙ τι είδους ενδοιασμούς;

	Πολλές απαντήσεις
Το χαμηλό μίσθωμα	
Η μικρή διάρκεια του συμβολαίου μίσθωσης	
Το ύψος του φόρου που θα καταβάλω για το μίσθωμα που εισπράττω	
Αν θα μου καταβάλλεται τακτικά το ενοίκιο	
Ο κίνδυνος να μου αφήσουν «φέσι» λογαριασμούς ΔΕΚΟ ή Κοινόχρηστα	
Οι ζημιές που ενδέχεται να προκληθούν από τους ενοίκους στο σπίτι	
Άλλο.τι;	

7. Τι σας έκανε να ξεπεράσετε τους παραπάνω ενδοιασμούς;

	Μόνο μία απάντηση
Η διαβεβαίωση ότι θα καταβάλλεται το ενοίκιο από το δημόσιο	
Ο φόβος μήπως μείνει ξενοίκιαστο το ακίνητο	

8. Για πόσο διάστημα ήταν ξενοίκιαστο το ακίνητο πριν τη μίσθωσή του στο πρόγραμμα;

	Μία απάντηση
Μέχρι 3 μήνες	
Μέχρι 6 μήνες	
Μέχρι1 έτος	
Μέχρι 2 έτη	
Μέχρι 3 έτη	
4 έτη και πάνω	

9. Γνωρίζατε εκ των προτέρων ότι στο οίκημα θα μείνουν άστεγοι/ος;

ΝΑΙ ΟΧΙ

10. Ενημερώσατε τους γείτονες ότι θα μείνουν πρώην άστεγοι στο οίκημα;

ΝΑΙ ΟΧΙ

11. Δεχθήκατε παράπονα από τους γείτονες όταν έμαθαν ότι θα μείνουν άστεγοι;

ΝΑΙ ΟΧΙ

12. Αν ΝΑΙ τι είδους παράπονα;

	Πολλές απαντήσεις

Κάνουν φασαρία σε ακατάλληλες ώρες	
Δέχονται υπερβολικά πολλούς επισκέπτες	
Δεν έχουν την κατάλληλη εμφάνιση (π.χ. δεν είναι περιποιημένοι/καθαροί)	

13. Τα ενοίκια σας καταβάλλονται τακτικά;
    ΝΑΙ ΟΧΙ

14. Αν ΟΧΙ ποια είναι η συνηθισμένη καθυστέρηση;
    Αριθμός μηνών καθυστέρησης……π.χ. 1 μήνας 2 μήνες 3 μήνες

15. Πόσων μηνών ενοίκια είναι ανεξόφλητα σήμερα;
    Αριθμός μηνών καθυστέρησης……π.χ. 1 μήνας 2 μήνες 3 μήνες

16. Σας ζητήθηκε παράταση του συμβολαίου;
    ΝΑΙ ΟΧΙ

17. Τη δεχθήκατε; ΝΑΙ ΟΧΙ
18. Αν σας ζητηθεί παράταση του συμβολαίου θα τη δεχθείτε;
    ΝΑΙ ΟΧΙ

19. Σας ζήτησαν οι ενοικιαστές να συνάψετε απευθείας με τους ίδιους σύμβαση μίσθωσης του ακινήτου;
    ΝΑΙ ΟΧΙ
20. Αν ΝΑΙ το δεχθήκατε;
    ΝΑΙ ΟΧΙ

21. Αν όχι για ποιο λόγο;

	Μία απάντηση
Είναι κακοπληρωτές	
Μπορεί να μου αφήσουν απλήρωτους λογαριασμούς	
Άλλο/τι;	

22. Από τις παρακάτω προτάσεις που θα σας διαβάσω ποιος βαθμός εκφράζει καλύτερα την άποψή σας από το 1=διαφωνώ απολύτως έως το 5= συμφωνώ απολύτως;

ΟΙ ΑΣΤΕΓΟΙ:	**Βαθμός** 1= διαφωνώ απολύτως 5=Συμφωνώ απολύτως
Δεν σέβονται τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας	
Αναγκάζονται να ζουν σε χώρους που δεν τους ανήκουν	
Προκαλούν προβλήματα με την ανάρμοστη συμπεριφορά τους	
Είναι συνηθισμένοι όπως όλοι μας που τους έτυχαν αναποδιές και κακοτυχίες	
Δεν κάνουν κάτι για να βρουν εργασία και να αποκτήσουν εισόδημα	
Με την υποστήριξη προγραμμάτων μπορούν να βρουν εργασία και να επανενταχθούν	
Προτιμούν να ζουν σε βάρος των άλλων	
Προσπαθούν να επανενταχθούν και πρέπει να τους υποστηρίξουμε όλοι μας	

23. Δημογραφικά στοιχεία ερωτώμενου:

Φύλο	Α	Γ
Ηλικία	Έως 35 ετών	
	36-50 ετών	
	51-67 ετών	
	68 ετών και πάνω	
Εκπαίδευση	Δημοτικό	
	3τάξιο Γυμνάσιο	
	Λύκειο/εξατάξιο Γυμνάσιο	
	ΑΕΙ-ΤΕΙ	
	Μεταπτυχιακές σπουδές	
Επάγγελμα		

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

3. Ερωτηματολόγιο Εργοδοτών

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ

Ερωτηματολόγιο προς ιδιοκτήτες ενοικιαζόμενων κατοικιών

Γεια σας,

Σας καλώ από το Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ονομάζομαι…… και είμαι ερευνητής της ομάδας αξιολόγησης του Προγράμματος ΣΤΕΓΑΣΗ- ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ από το οποίο επιδοτηθήκατε για την ενοικίαση του σπιτιού σας. Μπορείτε να διαθέσετε μερικά λεπτά για να μου πείτε τη γνώμη σας γι΄ αυτό απαντώντας σε μερικές ερωτήσεις που έχουμε ετοιμάσει; Συνολικά η συνομιλία μας θα διαρκέσει περίπου 5 λεπτά.

1. Πως ενημερωθήκατε για το πρόγραμμα επιδότησης του ενοικίου «ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ»;

	Μία απάντηση
Από στέλεχος του Δήμου	
Από Στέλεχος της ΜΚΟ	
Από Στέλεχος της εκκλησίας	
Από τον μεσίτη	
Μέσω internet	
Από το ΚΕΠ της περιοχής μου	
Μέσω γνωστών/φίλων	
Από συγγενείς	
Άλλο/Ποιο	

2. Ποιος ανέλαβε αρχικά την πρωτοβουλία για τη μίσθωση του ακινήτου μέσω του προγράμματος;

	Μία απάντηση
Εγώ ο ίδιος	
Ο μεσίτης	
Στέλεχος του προγράμματος(Δήμου ή ΜΚΟ)	
Ο ένοικος	
Άλλο/ποιο	

3. Αντιμετωπίσατε κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες προκειμένου να ολοκληρωθεί η μίσθωση του ακινήτου;

ΝΑΙ ΟΧΙ

4. Αν ΝΑΙ τι είδους δυσκολίες;

Αναφορικά με το σπίτι:

	Πολλές απαντήσεις
Έπρεπε να γίνουν επισκευές	
Έπρεπε να γίνουν βαψίματα	
Άλλο/ποιο;	

Αναφορικά με τη συναλλαγή με το δημόσιο

	Πολλές απαντήσεις
Έπρεπε να εξοφλήσω τους λογαριασμούς ΔΕΚΟ	
Έπρεπε να εξοφλήσω τις οφειλές προς το Δήμο	
Έπρεπε να εξοφλήσω τον ΕΝΦΙΑ	
Έπρεπε αποκτήσω φορολογική ενημερότητα	
Άλλο/ποιο;	

5. Είχατε κάποιους ενδοιασμούς όσον αφορά τη μίσθωση του ακινήτου μέσω του προγράμματος;

ΝΑΙ ΟΧΙ

6. Αν ΝΑΙ τι είδους ενδοιασμούς;

	Πολλές απαντήσεις
Το χαμηλό μίσθωμα	
Η μικρή διάρκεια του συμβολαίου μίσθωσης	
Το ύψος του φόρου που θα καταβάλω για το μίσθωμα που εισπράττω	
Αν θα μου καταβάλλεται τακτικά το ενοίκιο	
Ο κίνδυνος να μου αφήσουν «φέσι» λογαριασμούς ΔΕΚΟ ή Κοινόχρηστα	
Οι ζημιές που ενδέχεται να προκληθούν από τους ενοίκους στο σπίτι	
Άλλο.τι;	

7. Τι σας έκανε να ξεπεράσετε τους παραπάνω ενδοιασμούς;

	Μόνο μία απάντηση
Η διαβεβαίωση ότι θα καταβάλλεται το ενοίκιο από το δημόσιο	
Ο φόβος μήπως μείνει ξενοίκιαστο το ακίνητο	

8. Για πόσο διάστημα ήταν ξενοίκιαστο το ακίνητο πριν τη μίσθωσή του στο πρόγραμμα;

	Μία απάντηση
Μέχρι 3 μήνες	
Μέχρι 6 μήνες	
Μέχρι1 έτος	
Μέχρι 2 έτη	
Μέχρι 3 έτη	
4 έτη και πάνω	

9. Γνωρίζατε εκ των προτέρων ότι στο οίκημα θα μείνουν άστεγοι/ος;

ΝΑΙ ΟΧΙ

10. Ενημερώσατε τους γείτονες ότι θα μείνουν πρώην άστεγοι στο οίκημα;

ΝΑΙ ΟΧΙ

11. Δεχθήκατε παράπονα από τους γείτονες όταν έμαθαν ότι θα μείνουν άστεγοι;

ΝΑΙ ΟΧΙ

12. Αν ΝΑΙ τι είδους παράπονα;

	Πολλές απαντήσεις

Κάνουν φασαρία σε ακατάλληλες ώρες	
Δέχονται υπερβολικά πολλούς επισκέπτες	
Δεν έχουν την κατάλληλη εμφάνιση (π.χ. δεν είναι περιποιημένοι/καθαροί)	

13. Τα ενοίκια σας καταβάλλονται τακτικά;
    ΝΑΙ ΟΧΙ

14. Αν ΟΧΙ ποια είναι η συνηθισμένη καθυστέρηση;
    Αριθμός μηνών καθυστέρησης……π.χ. 1 μήνας 2 μήνες 3 μήνες

15. Πόσων μηνών ενοίκια είναι ανεξόφλητα σήμερα;
    Αριθμός μηνών καθυστέρησης……π.χ. 1 μήνας 2 μήνες 3 μήνες

16. Σας ζητήθηκε παράταση του συμβολαίου;
    ΝΑΙ ΟΧΙ

17. Τη δεχθήκατε; ΝΑΙ ΟΧΙ
18. Αν σας ζητηθεί παράταση του συμβολαίου θα τη δεχθείτε;
    ΝΑΙ ΟΧΙ

19. Σας ζήτησαν οι ενοικιαστές να συνάψετε απευθείας με τους ίδιους σύμβαση μίσθωσης του ακινήτου;
    ΝΑΙ ΟΧΙ
20. Αν ΝΑΙ το δεχθήκατε;
    ΝΑΙ ΟΧΙ

21. Αν όχι για ποιο λόγο;

	Μία απάντηση
Είναι κακοπληρωτές	
Μπορεί να μου αφήσουν απλήρωτους λογαριασμούς	
Άλλο/τι;	

22. Από τις παρακάτω προτάσεις που θα σας διαβάσω ποιος βαθμός εκφράζει καλύτερα την άποψή σας από το 1=διαφωνώ απολύτως έως το 5= συμφωνώ απολύτως;

ΟΙ ΑΣΤΕΓΟΙ:	**Βαθμός** 1= διαφωνώ απολύτως 5=Συμφωνώ απολύτως
Δεν σέβονται τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας	
Αναγκάζονται να ζουν σε χώρους που δεν τους ανήκουν	
Προκαλούν προβλήματα με την ανάρμοστη συμπεριφορά τους	
Είναι συνηθισμένοι όπως όλοι μας που τους έτυχαν αναποδιές και κακοτυχίες	
Δεν κάνουν κάτι για να βρουν εργασία και να αποκτήσουν εισόδημα	
Με την υποστήριξη προγραμμάτων μπορούν να βρουν εργασία και να επανενταχθούν	
Προτιμούν να ζουν σε βάρος των άλλων	
Προσπαθούν να επανενταχθούν και πρέπει να τους υποστηρίξουμε όλοι μας	

23. Δημογραφικά στοιχεία ερωτώμενου:

Φύλο	Α	Γ
Ηλικία	Έως 35 ετών	
	36-50 ετών	
	51-67 ετών	
	68 ετών και πάνω	
Εκπαίδευση	Δημοτικό	
	3τάξιο Γυμνάσιο	
	Λύκειο/εξατάξιο Γυμνάσιο	
	ΑΕΙ-ΤΕΙ	
	Μεταπτυχιακές σπουδές	
Επάγγελμα		

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

4. Άξονες ερωτήσεων για ομάδα εστίασης δικαιούχων φορέων

1. Ποια νομίζετε ότι είναι η χρησιμότητα του προγράμματος:

-Για τους άστεγους

-Για την κοινότητα

-Για την πολιτεία

- Για τους Δικαιούχους

2. Ποια είναι η άποψή σας για:

-Τις απαιτήσεις της αίτησης ένταξης στο πρόγραμμα

-Το ρόλο της Επιτροπής Αξιολόγησης των αιτήσεων

-Τη Διαχειριστική Αρχή

3. Ποια είναι η άποψή σας για:

-Τα κριτήρια επιλογής των δικαιούχων και τη βαρύτητα τους

-Τα κριτήρια επιλογής των ωφελούμενων και τους ενδεχόμενους αποκλεισμούς που προκάλεσαν.

-Τα κριτήρια και τις διαδικασίες για την ένταξη στις διάφορες δράσεις του προγράμματος

4. Αντιμετωπίσατε κάποια προβλήματα που επηρέασαν την εφαρμογή του σχεδίου όσον αφορά:

-Την επιδότηση του ενοικίου

-Την επισκευή κατοικιών

-Την αγορά οικοσυσκευών

-Την επιδότηση των καθημερινών εξόδων

-Την επιδότηση της επιστροφής στις ρίζες

-Την επιδότηση έναρξης ατομικής επιχείρησης

-Την επιδότηση μισθωτής απασχόλησης

- Τη συμβουλευτική υποστήριξη των ωφελούμενων

5. Ποια είναι η άποψή σας για τις προϋποθέσεις, τις διαδικασίες και τους χρόνους καταβολής των δόσεων;

-Πως επηρέασαν την εφαρμογή του σχεδίου;

6. Τι νομίζετε ότι πρέπει να αλλάξει αναφορικά με:

-Τη διάρκεια της επιδότησης

-Τις επιδοτούμενες δράσεις

-Το ύψος της επιδότησης;

-Τα κριτήρια επιλογής των ωφελούμενων

6. Υπήρχαν άστεγοι που τους προτείνατε να ενταχθούν στο πρόγραμμα και δεν δέχτηκαν;

7. Ποια είναι η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετωπίσατε για την ένταξη των αστέγων;

8. Τι νομίζετε ότι πρέπει οπωσδήποτε να αλλάξει αναφορικά με το νέο κύκλο του προγράμματος;

5. Άξονες ερωτήσεων για ομάδα εστίασης κοινωνικών λειτουργών

1. Ποια νομίζετε ότι είναι η χρησιμότητα του προγράμματος:

-Για τους άστεγους

-Για την κοινότητα

-Για την πολιτεία

- Για τους Δικαιούχους

2. Ποια είναι η άποψή σας για:

-Τα κριτήρια επιλογής των δικαιούχων και τη βαρύτητα τους

-Τα κριτήρια επιλογής των ωφελούμενων και τους ενδεχόμενους αποκλεισμούς που προκάλεσαν.

-Τα κριτήρια και τις διαδικασίες για την ένταξη στις διάφορες δράσεις του προγράμματος

-Την ευχέρεια που είχατε για να προβείτε σε ενέργειες που δεν προβλέπονταν ή να τροποποιήσετε τις δράσεις του σχεδίου προκειμένου να βελτιωθεί το αποτέλεσμα;

4. Για τη συνεργασία με τους άλλους φορείς του προγράμματος;

5. Αντιμετωπίσατε κάποια προβλήματα που επηρέασαν την ένταξη των αστέγων όσον αφορά τη συμβουλευτική υποστήριξη των ωφελούμενων;

6. Ποια είναι η άποψή σας για τις προϋποθέσεις, τις διαδικασίες και τους χρόνους επαφής με τους ωφελούμενους;

-Πως επηρέασαν την εφαρμογή του σχεδίου;

7. Τι νομίζετε ότι πρέπει να αλλάξει αναφορικά με:

-Τη διάρκεια της επιδότησης

-Τις επιδοτούμενες δράσεις

-Το ύψος της επιδότησης;

-Τα κριτήρια επιλογής των ωφελούμενων

8. Υπήρχαν άστεγοι που τους προτείνατε να ενταχθούν στο πρόγραμμα και δεν δέχτηκαν;

9. Ποια είναι η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετωπίσατε για την ένταξη των αστέγων;

10. Τι νομίζετε ότι πρέπει οπωσδήποτε να αλλάξει σε ενδεχόμενο το νέο κύκλο του προγράμματος;

6. Άξονες ερωτήσεων για ομάδα εστίασης στελεχών διαχειριστικής αρχής

1. Ποιο ήταν το βασικό έναυσμα για το σχεδιασμό και την εφαρμογή του προγράμματος «ΣΤΕΓΑΣΗ-ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ»;
2. Οι στόχοι, οι προτεραιότητες και οι διαδικασίες για την εφαρμογή του προγράμματος από ποιους καθορίστηκαν; Είχατε κάποιο ρόλο ή αρμοδιότητες ως διαχειριστική αρχή σε αυτές;
3. Πως κρίνετε το ρόλο των δικαιούχων φορέων; Ανταποκρίθηκαν στις προσδοκίες σας; Τι θα θέλατε να αλλάξει αναφορικά με αυτόν;
4. Είχε κάποια πλεονεκτήματα συγκριτικά με άλλα προγράμματα το συγκεκριμένο; Αν ΝΑΙ ποια είναι η άποψή σας γι' αυτά;
5. Ποια είναι τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίσατε κατά την υλοποίηση του προγράμματος αναφορικά με
    - Το χρόνο προετοιμασίας της εφαρμογής του προγράμματος τόσο σε σας όσο και στους δικαιούχους φορείς
    - Τους κανόνες και τις διαδικασίες πληρωμών
    - Τα κριτήρια επιλογής δικαιούχων
    - Τα κριτήρια επιλογής ωφελούμενων;
    - Τις διαδικασίες παρακολούθησης, ελέγχου και πιστοποίησης του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου
6. Αν ακολουθούσατε κάποιους δείκτες παρακολούθησης ή/και αποτελέσματος ποια είναι η άποψή σας γι' αυτούς;
    - Θα θέλατε να αλλάξουν οι να τροποποιηθούν κάποιοι α) ως προς το περιεχόμενό τους και β) ως προς τη συχνότητα παρακολούθησης της εξέλιξής του
7. Πως κρίνετε την κατανομή της χρηματοδότησης στους πυλώνες και τις δράσεις του προγράμματος;

8. Ο προϋπολογισμός του προγράμματος ήταν επαρκής κατά τη γνώμη σας; Με τι κριτήρια καθορίστηκε το ύψος του;
9. Πως κρίνετε τη διάρκεια του προγράμματος και τις προοπτικές βιωσιμότητάς του;
10. Σε τι βαθμό ήταν τυποποιημένες και απρόσωπες οι διαδικασίες εφαρμογής και παρακολούθησης του προγράμματος;
11. Υπήρχαν περιθώρια δημιουργικών τροποποιήσεων των κανόνων του προγράμματος(π.χ. αντικαταστάσεις ωφελούμενων, αλλαγές στην κατανομή του πόρων μεταξύ των δράσεων;) Εφαρμόστηκαν κάποιες και αν ναι με τι αποτέλεσμα;
12. Ποια είναι οι άποψή σας αναφορικά με τα αποτελέσματα του προγράμματος:

α. στις τοπικές κοινωνίες

β. στην ομάδα στόχο

γ. στους ωφελούμενους

δ. στους δικαιούχους

ε. στην πολιτική ηγεσία